Dvidešimto amžiaus *anksto* fondas

BO

BEN OKRI

PAVOJINGA. MEILĖ

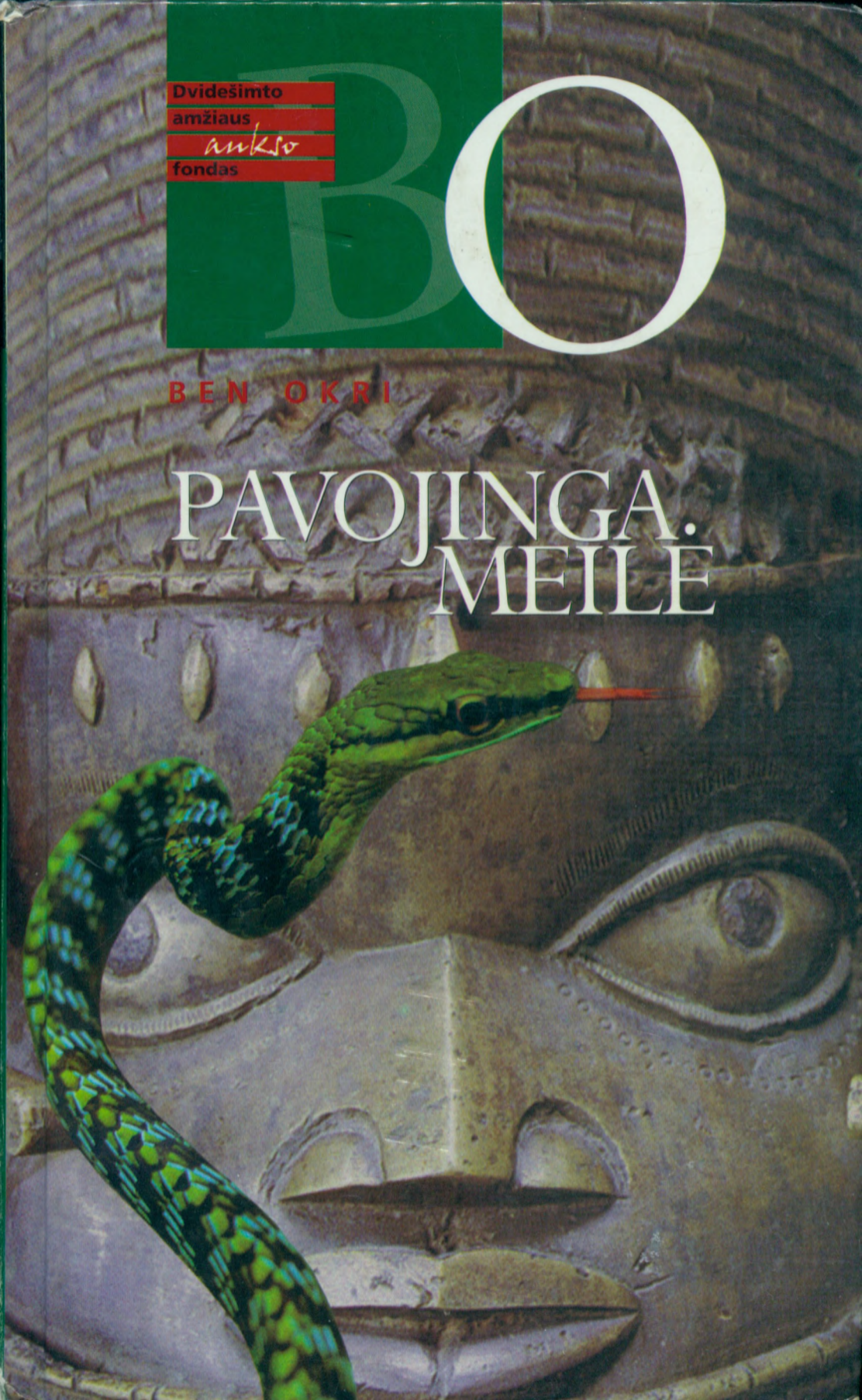

BEN OKRI

Dangerous love

BO

BEN OKRI

PAVOJINGA MEILĖ

ROMANAS

Iš anglų kalbos vertė
ZITA MARIENĖ

alma littera
Vilnius 1999

UDK 820–3
Ok 31

Versta iš: Ben Okri
DANGEROUS LOVE
Phoenix House, London 1996

ISBN 9986–02–631–8

© *Ben Okri 1996*
© *Vertimas į lietuvių kalbą, Zita Marienė, 1999*

Ar neturėtų visos mūsų kančios
galų gale atnešti vaisių?

Rainer Maria Rilke

IŠTRAUKA IŠ DIENORAŠČIO

Aš ėjau per tamsų mišką, kai šitai atsitiko. Medžiai virto migla. Atsigręžęs pamačiau aną negyvą mergaitę. Ji nedvejodama ėjo į mane. Neturėjo nei nosies, nei lūpų. Tik žibančias akis. Visur, kur tik ėjau, ji sekė paskui mane. Miško gale išvydau šviesą ir pasukau ton pusėn. Šviesos nepasiekiau.

PIRMOJI KNYGA

Pirmas skyrius

Omovui baigėsi ilga sausra. Kai pažvelgęs į veidrodį pamatė, jog laikas kirptis plaukus, dar nežinojo, kad jam jau baigiasi ilga sausra. Kirpyklėlės pašiūrė buvo šalimais, ir jam tenai nuėjus, kirpėjo mokinys pasakė, jog meistras kelioms dienoms išvykęs namo į Abeokutą. Omovas paklausė, ar vis tiek galėtų nusikirpti, ir mokinys karštai patikino:

– Kas per klausimas? Šiandien nukirpau jau gal penkias galvas. Aš gerai kerpu.

Kerpamas Omovas snūduriavo. Pabudęs pasijuto žiūrįs į policijos naujoką. Jis liepė mokiniui nukirpti trumpiau. Plaukams trumpėjant, jam vaidenosi, kad atrodo vis prasčiau. Įtūžęs paliepė mokiniui viską nuskusti velniop. Kirpėjui baigus, jo galva dideliame veidrodyje regėjos kaulėta ir kampuota. Iš pradžių jis persigando. Bet pamažu naujoji išvaizda ėmė patikti. Sumokėjęs mokiniui, jis surinko nuo grindų juodas garbanas, sukišo į celofano maišelį ir parėjo namo, vaikams kieme klykaujant: „Baužis makaužis, baužis makaužis!“

Kitą rytą, kaip paprastai, jis išėjo pasivaikščioti po Alabos rajoną. Jam nutolus nuo namų kelis šimtus jardų, netikėtai pradėjo smulkiai lyti. Lietutis kapojo plikę. Jis nutarė, kad nebėgs slėptis, ir žygiavo toliau. Praėjo pastatą, aną vakarą sudegusį iki pamatų. Netoli gaisravietės keli vyrai kapojo malkoms nudžiūvusio medžio šakas. Šalia medžio apskurę vaikiūkščiai lazdomis talžė ožką. Omovas sustojo ir įbedė akis į vaikus; pajuto, kaip visu kūnu perbėgo drebulys. Krūtinėje kažkas sustingo, paskui plykstelėjo. Danguje kažkas sumirgėjo. Staiga jis sušuko:

– Atstokit nuo ožkos!

Vaikai atsigręžė. Įsispoksojo į jo kaulėtą ir kampuotą galvą. Ožka, kurią jie pliekė, lėtai nucimpino prie medžio. Vyrai susižvalgė. Vienas iš jų numetė žemėn šaką su negyvais lapais, kitas riktelėjo:

– Kas yra?

Omovas sumišo. Jis nemokėjo paaiškinti.

– Atsiprašau, – burbtelėjo.

Tada parlėkė namo, išsitraukė krūvą popieriaus lakštų ir ėmė įnirtingai piešti eskizą. Gal šimtą kartų perdarė linijas, kreives ir šešėlius. Staiga jam šovė galvon pabandyti anglimi. Juto pagavęs kažką keistesnio ir tikresnio už tai, ką vaizdavo, ir džiaugėsi tuo.

Baigęs piešinį, padėjo anglies gabaliuką ir koridoriumi išėjo į užpakalinį kiemą. Kai ėjo tarp dviejų vienodų vienaaukščių namelių eilių, jusles užgriuvo troškus susitvenkęs karštis, smarvė ir triukšmas. Cementinė kiemo danga buvo pilka, purvina ir duobėta. Viršum šiferio stogų mėlynavo dangus.

Užpakaliniame kieme kvartalo vyrai ginčijosi apie kažką skaitytą laikraščiuose. Piktai išplėstos šnervės, mostikuojančios rankos, rėkavimas. Omovui einant pro šalį, vienas vyras metė ginčytis ir pašaukė jį:

– Ei, teplioriau...

Omovas suirzęs atšovė:

– Prašau nevadinti manęs teplioriumi.

– Gerai, Omovai...

– Na?

– Matau, kad vėl pradėjai paišyti.

Omovo veidas nušvito.

– Taip, – atsakė, – taip.

Vyras linktelėjo ir užsižiopsojo į jo blizgančią galvą. Omovas įėjo į bendrą išvietę. Dvokas buvo neapsakomas. Šlapindamasis žiūrėjo į putas, susirinkusias aplink nuotaką. Baigęs kuo greičiau išsiskubino.

Grįždamas vėl praėjo pro rėkaujančius vyrus. Ginčas dar labiau įsiliepsnojo, tarsi pakurstytas kažko kito, ne vien tiktai karščio. Žinojo, dėl ko jie taip kapojasi. Visos antraštės apie tai šaukia. Jis nenorėjo tiesiogiai kištis. Jam būtina tausoti jausmus.

Priešais balkoną, kuriame jis dirbo, prisirinko žmonių. Jie žiūrėjo į piešinį ir šnibždėjosi. Omovas liovėsi dirbti. Kol taip sumišęs stovėjo, pro šalį praėjo vienas iš kvartalo vyrų, stabtelėjo, grįžo ir paplojo jam per petį. Tai buvo Tuvas. Labai juodas, tvirtas, kresnokas ir išvaizdus, kiek gali būti išvaizdus keturiasdešimtmetis vyriškis. Jis kalbėdavo pamaiviškai angliška tartimi. Dievas žino, kiek laiko jis jos mokėsi. Tarimas Tuvui teikė orumo ir, šalia kitų dalykų, kuriais buvo liūdnai pagarsėjęs, įtvirtino jo šlovę kvartale.

– Smagu matyti, kad vėl ėmeisi meno. Dievaži. Keistas piešinys, dievaži. Man primena karą. – Jis patylėjo. – Geras darbas, – paskui pasakė ir pridūrė: – Bet saugokis moterų. Labiausiai ištekėjusių.

Jis išsišiepė, jo plaukuotos šnervės virpėjo. Omovas užsižiopsojo į tas jo šnerves, bet staiga žvilgsnį patraukė viename lange šmėstelėjusi figūra. Turbūt tėvo pati. Tuvas nukreipė akis į praskleistas užuolaidas, ir jo veidas vos pastebimai pagyvėjo. Tarsi netyčia jis giliai įgrūdo ranką kelnių kišenėn, slapčiomis pasikasė ir nudrožė kvartalo priešakin papliurpti su mergaitėmis, atėjusiomis pirkti vandens. Jam nuėjus užuolaidos susiglaudė ir vėl karojo nejudėdamos.

Omovas atsistojo priešais piešinį. Lėtai lėtai ėmė po žingsnelį trauktis atbulas, norėdamas matyti jį iš įvairaus atstumo. Bet suklupo atsitrenkęs į taburetę. Atgavęs pusiausvyrą, prisimerkė ir įsižiūrėjo į figūras, kurias taip atsidėjęs piešė. Jo piešinys vaizdavo aplink medį žaidžiančius vaikus. Medis buvo storas, amžinas. Jo šakos – nukapotos nuo pat kamieno. Vaikai – nuogi, susikūprinę, atsikišusiais pilvais. Jų kojos atrodė kaip sliekai. Dangų virš medžio ir stogų buvo užkloję visokio atspalvio angliniai debesys, panašūs į lavonų krūvą. Piešinys buvo asketiškas ir primityvus. Jis turėjo kažkokio neapčiuopiamo, bet esmingo žiaurumo.

„Taip, taip. Keista“, – pamanė jis.

Pakėlęs ranką, palietė galvą ir vėl nustebo, kad delnas toks drėgnas. Jis tyliai tarė paveikslui:

– Nesu tavęs lig tol matęs. Bet nuostabu, jog esi.

Ir tada suvokė, ką teigia jo kūrinys.

– Omovai, ką tu paišai? – paklausė vienas kvartalo berniukas.

– Čia medis, – atsakė kitas.

– Ne, ne medis.

– Tai kas tada?

– Panašu į didelį grybą.

– Ne, visai nepanašu į didelį grybą.

Apsidairęs ir išvydęs daugybę prakaituotų įdėmių veidų, Omovas pajuto užplūstant paniką.

– Klausykit, – garsiai pasakė, – gal eitumėt sau ir duotumėt man ramybę?

Visi nuščiuvo, bet niekas neatsiliepė. Veidai tebežiopsojo į jį. Paskui nepažįstamas balsas iš būrio paklausė Omovą, ar jis nenorėtų paveikslo parduoti. Vaikinukas paaiškino pažįstąs keletą „europiečių", kurie už deramai įrėmintą paveikslą sumokėtų net dvidešimt nairų. Omovas tyrinėjo vaikinuko veidą. Sunykęs ir be laiko susiraukšlėjęs. Akys blizgėjo lyg naujintelės monetos. Kiekviename žingsnyje jis matydavo tokias akis, bet šitos rodėsi tartum ką tik atsiradusios kelyje į nepriklausomybę.

– Nagi, sakyk ką nors, – irzliai tarė berniokas. Jis buvo aukštesnis už Omovą, juodas, liaunas ir akiplėšiškas. Mūvėjo išblukusius džinsus, buvo užsitempęs baltus marškinėlius su raudonom raidėm „Yamaha".

Omovas papurtė galvą.

– Nėra ko sakyti.

Įtemptoje tyloje vaikinukas stebeilijo į Omovą su tokiu buku įniršiu, jog, rodės, būtinai puls muštis. Tačiau jis tik paikai išsišiepė, gūžtelėjo ir pasakė:

– Aš gi juokauju.

Jis staiga apsisuko, prasispraudė per būrį ir dingo. Omovas paėmė pieštuką. Piešinio apačioje brūkštelėjo savo parašą ir užrašė: „Panašūs nuostoliai".

Jis atsitraukė. Viduje pajuto nuostabų skaidrumą. Žinojo, kad šitai greit išblės. Jis įėjo vidun, įsinešdamas piešinį. Beveik nepastebėjo tėvo, viltingai sėdinčio prie valgomojo stalo.

Jo kambarys jį slėgė. Lovoje gulėjo šmėkla, o prie stalo sėdėjo

šešėlis – atrodė, lyg paskubom rašytų slaptą eilėraštį. Abu jo broliai. Šešėlis pamojo, šmėkla kilstelėjo galvą.

– Labas, broliai.

Jis įjungė šviesą. Lovoj žymėjo įduba, ant stalo gulėjo atverstas sąsiuvinis. Viskas taip pat, kaip buvo palikęs. Jo protas užpildė erdvę. Kitados kambarys jiems trims buvo ankštas ir dabar, brolių nebesant, retkarčiais atrodydavo pilnas žmonių.

Jis atsargiai, mažne pamaldžiai paguldė piešimo lentą per vidurį apkreikto stalo. Paskui atrėmė ją į sieną. Jis stovėjo ir galvojo: „Nebegaliu būti šitam kambary. Čia per daug visokių daiktų".

Išjungus šviesą, tuščios tamsumos ir pusiau daiktai pasikeitė ir persistumdė. Jis išėjo iš kambario. Tėvas prie stalo valgė troškinį ir saldžiąsias bulves. Bleki, sėdinti priešais, stebėjo jį, laidė intymias replikas ir juokėsi jam ką nors atšovus. Regėdamas, kokie jie artimi, Omovas pasijuto dar svetimesnis. Kaip galėdamas greičiau nėrė per svetainę.

Jis atsisėdo ant mūro tvoros priešais namą ir ėmė žiūrėti, kaip ginčijasi vyrai. Negalėjo atitraukti akių. Kvartalo vyriausiasis nevedėlis kažką suburbėjo apie kirminų kamuolį. Tuvas savo pamaiviška tartimi sušneko, esą korupcija tapusi naująja morale. Ir vienas vyras, kurio Omovas negalėjo matyti, sušuko:

– Valdžia myža mum ant galvų! Mes kaip nutekamieji grioviai.

Jie šaipėsi, erzinosi ir teatrališkai mostagavo. Buvo juokingi ir sykiu rimti. Paskui jie pamažu ėmė skirstytis, bet vienas užkvietė pas save išgerti. Visi ėmė ploti ir sugužėjo į to vyro kambarį – juokingi ir kartu rimti.

Vyrams grūdantis vidun, Omovą apėmė laikinumo jausmas. Užpakaliniame kieme vaikai žaidė ir lakstė motinų kur nors pasiųsti. Moteriškės pynė vienos kitoms plaukus arba prie siurblio skalbė. Kvartalo priekyje mergytės skardinėlėse nuo pomidorų padažo virė smėlio sriubą ant žaislinių laužų. Praėjo du vyrai, nešini ant galvos kibiru vandens. Omovą užplūdęs laikinumas virto suvokimu, kad pažįstami daiktai jo viduje virsta naujais vaizdiniais.

Prieš tai jaustas džiaugsmas išnyko. Jis pašoko nuo tvoros ir vėl išėjo pasivaikščioti.

Tas pasivaikščiojimas iš pagrindų pakeitė jo gyvenimą.

Antras skyrius

Ėmė temti. Vakaras, bet saulė svilino skustą galvą. Jautė, kaip plikė tiesiog čirška. Jis pasuko Bedegrio greitkelio pusėn. Aplink buvo vieni lūšnynai. Omovą erzino šutra. Per odą lyg vikšriukai ritosi prakaito lašai, šnervėse maišėsi iš šonų tvoskianti visokiausia smarvė. Už nugaros sutūtavo automobilis. Sukiužęs „Folksvagenas" bliovė kaip ožys. Jis atšoko į šalį ir, atsitrenkęs į kūningą moteriškę, it sviedinys nulėkė skersai gatvės. Moteris tik susvyravo. Piktu balsu jam sušuko:

– Paikas vaikėze! Ar nematai, kur eini?

Omovas susigriebė atkirsti:

– Ponia, kad jūs kaip sunkvežimis!

Ji jo nebesiklausė ir nušlepsėjo palei krautuvėles, išsirikiavusias prie kelio. Už prekystalių gatvėje sėdėjo moterys sulysusiais veidais. Pardavinėjo saulės išblukintas prekes. Omovas apėjo klaną ir movė šonan, kai keliu, į abi puses taškydamasis purvais, pralėkė berniokas, užsikėlęs ant motociklo kojas.

Omovas pasuko už kampo. Pro mechaniko dirbtuvėlę. Ant siuvėjo pašiūrės sienų buvo pripiešta prašmatnių drabužių modelių. Jam net pavargo akys nuo krautuviūkščių ir kioskų margumo. Kai pasiekė daktaro Okočos ateljė, išvydo į elektros stulpą atremtą žmogaus didumo paveikslą. Kažkas atsitiko jo nuvargusioms akims. Tai buvo garsaus Nigerijos imtynininko portretas, tapytas juoda ir balta spalvomis. Įspūdingas sportininko kūnas skelbė iššūkį ir liudijo tapytojo talentą.

Dailininko ateljė stovėjo ant gatvės kampo. Plačios medinės durys buvo atviros. Omovas įžengė vidun spėliodamas, ar ras se-

nąjį tapytoją. Jau senokai buvo nematęs daktaro Okočos. Dirbtuvė buvo tvanki, slogi ir netvarkinga. Atsidavė terpentinu, žibalu, aliejiniais dažais ir šviežiai paruošta mediena. Nepaklota lova buvo užgriozta nebaigtais drožiniais ir rankų darbo mediniais skydais. Prie sienų stovėjo prišlietos įvairių formų ir dydžių iškabos, kai kurios gulėjo ant grindų. Stalas apkrautas paveikslais. Po stalu riogsojo šūsnys senų knygų ir apdulkėję neakivaizdinių meno kursų aplankai. Atrodė seniai nejudinti – daiktai, pigiai pirkti prasidėjus karštligiškai savišvietos kampanijai.

Omovo žvilgsnis užkliuvo už žemo stogo ir ilgų tamsių gegnių. Kambario centre tabaluojanti didelė lemputė skleidė keistai sausą karštį. Blausi šviesa vargiai siekė storą voratinklių raizgalynę pastogėje. Omovui pasisukus išeiti, šviesa pašiūrėje pasikeitė. Tarpdury išdygo žmogus.

– A? Ko reikia, a? – Balsas buvo storas, kalbėjo stipriu ibų akcentu.

– Daktare Okoča, lauke mačiau jūsų paveikslą.

– Čia tu, Omovai... Seniai lankeisi. Kur buvai, o gal vengei manęs?

– Ne. Liūtys neleido. Visos gatvės paskendo. Net į darbą važinėju kitu kraštu.

– Sėskis. Pasiieškok vietos. Drožinius numesk kertėn, va taip, gerai. Tai kaip gyveni, a?

– Puikiai.

Daktaras Okoča, kaip jį visi vadino, buvo galingo sudėjimo, kaip imtynininkas. Stambus prakaituotas veidas, aukšta iškili kakta. Mažutė nosis pakartojo plačių draugiškų lūpų vingius. Turėjo skvarbias akis ir tankius gauruotus antakius. Plaukai pradėję retėti. Jo kresną figūrą, šiek tiek trumpindama, dengė ruda agbada.

– Žinai, iš karto tavęs nepažinau.

– Aišku. Dėl galvos.

– Tikiuosi, nieko neatsitiko. Nieko bloga?

– Ne, – netvirtai atsakė Omovas.

Plonutė tylos sruogelė. Daktaras Okoča sušiūravo kojomis.

– Hm... gal tau pasiūlyti palmių vyno, a?

– Nesirūpinkit. Nieko negersiu.

– Net ir kolos?

– Ne. Tačiau dėkui.

Lemputei apsukus ratą, išryškėdavo voratinkliai ant gegnių. Pelėsių kvapas pabrėžė bendrą netvarką. Ant sienų šokinėjo šešėliai. Aplink kambarį sukosi valso dvi musės, iš pastalės išlindo driežas ir nušliaužė už iškabų.

– Kaip sekasi darbas?

– Puikiai, bičiuli, puikiai. Matei lauke paveikslą?

– Taip. Geras. Man patinka, kad stovi tenai. Ar jis jau matė?

– Taip. Nunešiau, ir pažadėjo nupirkti už penkiasdešimt nairų. Visą mėnesį tapiau. Patinka, a?

– Taip. Labai geras.

Daktaras Okoča nušvito. Smulkiai susiraukšlėjusi nosis tėviškai sužvilgo. Akys iš pasitenkinimo prisimerkė. Pasiraitęs agbados rankoves, parodė keletą paveikslų.

– Šituos du darau būsimai parodai.

Jis ėmė stotis, bet ir vėl atsisėdo. Susijaudinęs nebegalėjo nustygti. Omovas linktelėjo ir įsmeigė akis į paveikslus. Įėjęs jų nepastebėjo. Kažkodėl jie nepatiko. Pedantiški, beaistriai, panašūs į prastas fotografijas ir aiškiai tapyti be pozuotojų. Tačiau nuoširdūs.

Viename buvo senis. Abejingomis akimis. Kaulėta nuoga krūtinė, raukšlėtas veidas – pilkšvai rudo sielvarto įsikūnijimas. Plonytėse rankose jis laikė kažką gyva.

– Senis laiko kūdikį, Omovai. Jie abu kūdikiai.

Kitas paveikslas buvo didesnis. Vaizdavo būrelį stropiai nutapytų jaunuolių. Su savo džinsiniais šortais jie atrodė pikti, ryžtingi ir žiaurūs. Pikti buvo tik veidų bruožai. Akys liko visiškai abejingos.

Daktaras Okoča tyliai niūniavo ibų dainą. Ir stebėjo Omovą.

– Geri. Tikrai geri. Man patinka.

– Žinai, tu pirmas juos pamatei. Geras ženklas.

Ant sienų staiga sujudo šešėliai. Musių porelė nusivijo viena kitą kambarėlio kertėn ir ėmė zirzti po voratinkliais. Lemputė toliau sūpavosi.

– Ar ėjai pro siuvėjo pašiūrę?

– Taip.

– Aš išgražinau jos sienas.

– O, gerai. Vadinasi, turite daug užsakymų?

– Taip, neatsiginu. Tiesiog nebeapžioju.

Vėl tyla.

– Ar girdėjai apie parodą? – paklausė senasis dailininkas.

– Prisimenu, kažką skaičiau apie privačią parodą, bet kažkodėl nesusidomėjau.

– O, spalio pradžioje Juodmedžio galerijoje atidaroma didžiulė paroda. Dalyvaus daugybė žmonių: kritikų, turtuolių, studentų ir net atvyks didelis kariuomenės viršininkas. Nežinau, ar jau visi talonai išdalyti, o be talono negali išstatyti savo darbų. Gerai, kad atėjai, mat kitą savaitę važiuoju į centrą, galėsiu pasiteirauti dėl talono tau. Kaip einasi darbai?

Omovas nusišypsojo.

– Puikiai. Ką tik baigiau piešinį. Pavadinau „Panašiais nuostoliais" – nežinau, kodėl taip padariau. Buvau laimingas. – Patylėjęs kalbėjo toliau: – Vis einu ir einu apie tą žalių paplavų duobę prie mano namų.

– Kodėl?

Omovas atsigręžė į senąjį dailininką.

– Nežinau. Turbūt noriu žiūrėti. Mėgstu į ją žiūrėti.

Tyla. Nebezirzė musės. Voratinkliai pasidarė šiurpūs, pasieniais liuoksėjo šešėliai. Patalpą persmelkė iš žemės virstantis pelėsių tvaikas. Pakėlęs akis, šalia durų Omovas išvydo tabaluojant baltą maišelį. Džudžu, amuletas. Omovas jo niekada nebuvo čionai matęs. Staiga panūdo išeiti. Šešėliai atgijo.

– Daktare Okoča, dėkui už žinią apie parodą. Man jau laikas. Tikiuosi, neprieštarausite?

– Ne. Aš suprantu. Pareiga šaukia, taip?

Omovas šypsodamasis linktelėjo.

– Ką gi, pamėgink užeiti po savaitės. Arba užsuksiu pas tave. Jei pasiseks, gal gausiu tau taloną.

– Ačiū. Eidamas čia nežinojau, kad pasitaikys tokia proga.

– Tvarka. Tik darbuokis. Ir tikiuosi, kad tau greitai ataugs plaukai. Nei šiaip, nei taip atrodai.

Omovas vėl nusišypsojo, jo žvilgsnis buvo išsiblaškęs. Jie atsisveikino paspausdami rankas. Senasis dailininkas pasiraitojo agbados rankoves ir nusišluostė nuo veido prakaitą.

– Pasimatysim po savaitės.

Omovas išėjo iš pašiūrės. Jį vėl užplūdo rajono garsai, vaizdai ir kvapai. Viskas aplinkui buvo ryšku.

Tuomet danguje blykstelėjo žaibas. Ėmė nedrąsiai krapnoti. Dangus buvo prastai nusiteikęs. Omovas paspartino žingsnį. Juto lengvutį svaigulį, tarsi į smegenis būtų staiga priplūdę kraujo. Pasidarė gera ir keista. Vakaras biro iš debesų lyg suodžiai. Ant prekystalių sužibo žibalinės lempos. Vėjas išplonino jų liepsneles.

Kol parėjo namo, lyti nustojo. Priešakiniame kvartalo kieme, smėlio aptvare vaikai žaidė klases. Dvi moteriškės šalia vaistinės pynė kitoms dviem plaukus. Prie pilkos aliuminio cisternos keletas žmonių pirko vandenį.

Ir tada ją pamatė. Ir kai pamatė, siūbtelėjo silpnumas ir geismas. Ausyse suzvimbė kraujas, užkaito žandai. Ji stovėjo prie vartų. Jį išvydusi pasilenkė ir kažką pašnibždėjo mažam berniukui pailgu veideliu. Jos plaukai buvo supinti į plonas kasytes. Atrodė liūdna, graži ir santūri. Pažvelgė į jį, ir jam krūtinėje pabudo įstabus ir pavojingas jausmas. Jos apniukusiam veide sumišo laimė ir liūdesys. Omovas tebėjo kaip ėjęs. Nežmoniškai norėjo ką nors daryti, kaip nors ją pasiekti. Bet nesustojo.

Vos pasiekė žemą cementinę tvorelę priešais savo butą, iš Tuvo kambario išlindo jos vyras. Nedidukas ir grėsmingas. Jis buvo vardu Takpas. Omovą netikėtai persmelkė dar vienas jausmas – vienatvė. Pajutęs pavojų, sieloje susigūžė.

Takpas ėmė eiti lėčiau, dėbsodamas į jį išsiviepė ir garsiai užkalbino:

– Ei, teplioriau, kaip laikaisi?

Omovas neteko žado, ir akimirką jį pagavo panika. Pasijuto nuogas. Pasijuto taip, tarsi jo veide ir ant plikės šviestų visi slaptieji jo troškimai.

– Ei, teplioriau, kurių galų nusiskutai galvą? Pirma buvai gražus. O dabar tikras...

Kambary už jo kažkas šiurkščiai nusikvatojo. Dar kitas balsas pasakė:

– Kiaušiagalvis.

Omovas žengė už cementinės tvorelės. Vėl pliūptelėjo kvatojimas ir nutilo. Jis pagalvojo: „Reikia neleisti, kad jie man šitaip darytų. Reikia būti stipriam".

Ifejivos vyras išgaravo. Berniukas, kuriam ji kažką šnibždėjo, pribėgo ir smuko tiesiai kambarin. Omovas nusekė paskui jį. Berniukas slėpėsi už durų.

– Ji liepė tau paduoti.

Tai buvo raštelis. Omovas paglostė berniukui galvą, išsitraukė monetą ir įbruko vaikui.

– Ačiū... aa...

Berniukas linktelėjo ir išbėgo į nieko nenutuokiantį kiemą.

Raštelis buvo nuo Ifejivos. Jis perskaitė:

„Pasiilgau tavęs. Nemačiau visą savaitę. Kas yra? Tikiuosi, viskas gerai. Aš mačiau tavo piešinį. Ar baigei jį? Omovai, ar galim susitikti rytoj, sekmadienį, Bedegrio kelyje? Labai noriu tave pamatyti. Rytoj šituo laiku arba anksčiau. Lauksiu. Myliu, Ifi."

Omovas neskaitė laiškelio antrą kartą. Jis jį suglamžė, pasiėmė degtukų dėžutę ir uždegė. Žiūrėjo, kaip ugnis slenka ir praryja lyg iš skausmo besiraitantį popierių. Jį apėmė džiaugsmingas nerimas. Kambarys rodėsi pernelyg ankštas. Visas jo kerteles užpildė jaudulys. Ir baimė. Lauke kiemas buvo pilnas žmonių. Triukšmo. Galvoje tvinkčiojo. Sutemo, koridoriuose užsidegė visos šviesos. Blausios lemputės nykiai siūbavo. Prilėkė moskitų ir visą sukandžiojo.

Ūmiai svetainėje jam už nugaros suskambo tylus moters juokas. Švystelėjo užuolaida ir pasirodė tėvas. Šalia jo buvo Bleki. Su juo pasklido kvepalų aromatas, jo švelnus dvelksmas tartum šaipėsi. Tėvas buvo gerai apsirengęs. Ant prabangaus apsiautalo užsivilkęs baltutėlius marškinius. Ir užsivožęs madingą fetrinę skrybėlę, Omovui dar nematytą. Už jos pilko kaspino buvo užkišta plunksna. Jis vėdavosi povo plunksnų vėduokle.

Ir Bleki buvo išsipuošusi. Tokios pat rūšies brangus apsiautalas, balta palaidinė, aukštas spalvingas turbanas, ryškios apyrankės ir auskarai, auksą imituojantis vėrinys. Graži pora.

Omovas susitraukė kampe. Tačiau nebuvo reikalo. Jau tarpdury tėvas leidosi šokti. Šoko išsišiepęs lig ausų. Omovo net nepastebėjo.

Baigęs savo trumpą numerį, surimtėjo. Paėmė žmonai už parankės ir energingai nuvedė ją koridoriumi, o išėjęs į kiemą linkčiojo visiems, kas tik sveikino. Kvartalo žmonės žiūrėjo į juodu išpūtę akis, kai kas net ėmė ploti. Jiems iš paskos sekė sužavėti vaikiūkščiai. Netrukus jie dingo iš akių. Iškeliavo į vakarėlį, kokią sueigą ar šiaip kur nors. Tėvas buvo apsigimęs artistas, bet kai mirė Omovo motina ir ėmė šlyti jo verslas, ir du sūnūs buvo išvaryti iš namų, nebepasitaikė progos pasirodyti. Tai buvo atsisveikinimas. Jis, matyt, vėl džiaugėsi gyvenimu – su naująja žmona. Bet Omovo neapgausi: po visu tuo prašmatnumu, puikiais drabužiais ir plunksnuota skrybėle jis įžvelgė viduje gilų plyšį ir žiojinčią bedugnę.

Pasijutęs apleistas, Omovas stengėsi nieko negalvoti. Mintys lengvai sūkuriavo. Švelniai suposi lemputė. Per kvartalą švilpė vėjas. Moskitai puolė debesimis. Vaikai klykė. Omovas jautėsi toks tolimas aplinkui šurmuliuojančiam gyvenimui. Krūtinėje sukunkuliavo ir vėl nurimo neaiškus protestas. Kvartalą tolydžio supurtydavo jam būdingas koks nors šaižus garsas.

Grįžęs į savo kambarį, šviesos nejungė. Iš paskutiniųjų stengėsi užmigti. Kambarys kaitaliojo formas, tamsa užgulė protą lyg inkubas. Ant stalo birbiantis senas, iškleręs ventiliatorius pūtė atgal troškų, prakaitu pradvisusį orą. Jo sąmonėje monotoniškas ventiliatoriaus menčių tarškėjimas virto nerišliais garsais ir nerimo paveikslais. Paskui, tarsi kažkur toli toli, jis išgirdo, kaip tie nerišlūs garsai nutilo. Kvartalo triukšmas, lig tol lindęs į kambarį, staiga liovėsi. Jis apsidžiaugė, nes niekas, netgi tamsa, jo nebegalėjo pasiekti. Krisdamas ir krisdamas į šviesią pragarmę, pasijuto mirštąs ir atrodė, kad viskas miršta drauge su juo.

Trečias skyrius

Abudu ėjo tylėdami. Tylėjo nuo pat tos akimirkos, kai ji priėjo prie jo, stovinčio šalia mechaniko dirbtuvės, lengvai palietė jam petį ir pasakė:

– Omovai, aš čia. Einam.

Bedegrio kelias driekėsi priešais kaip miražas. Buvo storai asfaltuotas. Tačiau turėjo klastingų duobių. Pro šalį burgzdami lėkė įvairiausių markių ir įvairiausio sukežimo automobiliai, palikdami ore šlykštų dvoką.

Juodu tylėdami perėjo kelią. Mašinos švilpė pro pat juos. Omovo ranka brūkštelėjo jai. Ji pasisuko ir norėjo kažką sakyti. Bet apsigalvojusi įspraudė pirštus jo delnan. Valandėlę jų rankos susijungė, bet kai jis apsimetė norįs pasikasyti galvą, išsiskyrė.

Dangus buvo giedras ir tyras – bekraštis mėlynas kupolas. Oras nevienodas. Čia, žiūrėk, gaivus ir lengvas, čia pilnas dūmų ir benzino smarvės. Čirkšdami nardė paukščiai, jis aiškiai jautė jų buvimą. Paskui jie virto juodom kruopelėm dangaus drobėje. Staiga pasidarė ilgu negrąžinamai prarastų dalykų, vietų, kurių nelemta pasiekti.

– Omovai, man prisisapnavo sapnas.

Jos balsas nuskambėjo netikėtai. Suskambo ir nutilo, ir nebėr. Veidas apniuko. Jis sulaikė kvapą; laukiant, kol ji vėl prabils, širdis ėmė plakti tankiau.

– Ifejiva, tu sakei, kad...

– Net nebežinau, ar tai sapno būta, – tarė ji.

– O tu papasakok. Aš klausau.

Vėl tyla. Paskui net jos neliko. Zvimbė automobiliai. Virš gal-

vos skrido sraigtasparniai, saulės iškepintu keliu riaumojo motociklai. Ji prabilo:

– Sapnavau, kad esu koridoriuje. Koridorius virto karstu. Tada mane karste pradėjo graužti žiurkės. Aš išsispraudžiau laukan ir atsidūriau miške. Medžiai buvo bjaurūs. Man mėginant išsigauti iš to miško, viskas vėl pavirto koridoriumi. Dabar girdėjau tiktai krebždant ir graužiant. Aš nebijojau. Pabudusi pamačiau, kad į pelėkautus po lova pakliuvo didelė žiurkė.

Omovas pažvelgė į ją, bet jai intuityviai pakėlus akis, nusuko žvilgsnį.

– Paskui pradėjau kuopti namus. Nušlaviau voratinklius, išvaliau kertes, nuplėšiau vabzdžių lizdus nuo lubų ir išvaikiau nuo sienų visus driežus. Jis grįžo, pamatė mane valantis ir užpyko, kam nebėgu į parduotuvę, nes jis grįžo pavalgyti. Ir vėl mane mušė. Omovai, ką visa tai reiškia? Ar aš ką blogai padariau?

Ji kalbėjo tai tyliau, tai garsiau. Baigusi užsidengė rankomis veidą. Tas mostas Omovui priminė, kaip motina užsidengdavo veidą gindamasi, kai ją mušdavo tėvas. Jo sąmonėje Ifejivos papasakotas sapnas įgavo tūkstantį pavidalų ir visas jos išgyvenimas kažkaip tapo jo. Jis papurtė galvą.

– Nežinau, Ifejiva.

– Aš nieko nebijau.

– Ar jam sakei apie sapną?

– Omovai, tu juk žinai, kad aš jam nieko negaliu sakyti.

– Taip. Žinau. – Jis pažiūrėjo į ją. – Aš gavau tavo laiškelį, Ifi. Labai gražus.

– Berniukui turėjau nupirkti saldainių, tik tada sutiko jį tau įduoti.

– Aš jam daviau smulkių.

Ifejiva nusišypsojo. Jai pasitaisė nuotaika, šešėliai nuslinko nuo veido. Ji švytėte švytėjo su savo paprasta balta palaidinuke. Ant kaklo kabėjo spindinti, geltona kaip auksas grandinė. Gulėjo įdubime tarp lengvai siūbuojančių krūtų. Jis žinojo, kad ji be liemenėlės. Nuo šios minties jį nutvilkė geismas.

– Supranti, vakar parėjęs sakė, koks keistas tavo piešinys.

– Kai eidamas pro mane staiga kažką leptelėjo apie mano galvą, jau pamaniau, kad žiebs.

Vėl tykiai nusileido tyla. Danguje kažkas darėsi. Oras patamsėjo. Dangų aptaškė geltonis, pelenų pilkuma ir blankus ilgesingas mėlis. Viską aplinkui palietė tamsėjančios sutemos. Visa vyko nepastebimai.

– Omovai?

– Ką?

– Vis noriu paklausti, kodėl nusiskutai galvą.

Jis palietė pakaušį. Delnas glustelėjo prie nuogos kaukolės. Ji buvo plika kaip agurotis.

– Ai, kirpėjas taip nugremžė. Mokinys. Negalvodamas nusprendžiau. Štai taip. Pats nežinau.

– Atrodai, lyg ko nors gedėtum.

– Argi nėra ko gedėti?

– Ar dažnai galvoji apie mamą?

– Taip. Visada. Vienaip ar kitaip. Ji visada mano mintyse.

– Atsiprašau, kad paklausiau.

– Nėra reikalo atsiprašyti. Gerai padarei, kad paklausei. Jautiesi toks vienišas, kai niekas neklausia tokių dalykų.

– Taip ir yra.

– Ar tu irgi galvoji apie saviškius? Noriu pasakyti – ar dažnai.

– Ne. Aš jų nekenčiu už tai, ką jie man padarė. Bet ir myliu. Taip neramu dėl mamos. Sunku.

– Taip. Sunku.

– Kai pirmą kartą pamačiau tave tokia galva, net nepažinau.

– Aš pats savęs nepažįstu.

– Kodėl netapai naujo autoportreto?

– Gera mintis. Galbūt reikės.

– O kaip dėl manęs – sakei nutapysi skalbiančią užpakaliniam kieme?

– Jau greit.

– Ar bus toks pat gražus kaip Mona Liza?

– Ar turi dėl ko mįslingai šypsotis?

– Taip. Dėl tavęs, – atsakė ji.

Jie praėjo pro pakelėj riogsančius automobilio griaučius. Čia pat už jų driekėsi dulkinų krūmų ruoželis. Stypsojo nulėpusios palmės. Šalia medžių buvo plati plynė, joje kilo pastatas. Tolumoje grūdosi automobiliai. Staigus vėjo gūsis pakėlė Omovo marškinių atlapus. Išpūtė Ifejivos palaidinukę. Akimirksniu vėjas nurimo ir stojo trumpa tyla.

– Aš nutapysiu tą paveikslą, prižadu.

– Puiku. Supranti, jau seniai bedarei ką nors rimta.

– Taip.

– Liūtys beveik pasibaigė. Dabar tau bus geriau.

– Aš džiaugiuosi savo piešiniu.

– Aš džiaugiuosi dėl tavęs. Tu turi meną. Aš nieko neturiu. Nebent tave.

– Tuvas vakar mane įspėjo. Nežinau, kodėl. Liepė saugotis, ypač ištekėjusių moterų.

– Jis pavydi.

– Nejaugi numano, kad mes susitikinėjame?

– Nežinau. Jis mergino mano draugę Džuliją, aš su ja lankiau kursus. Paskui parašė man raštelį, kad nori pasimatyti. Ilgą laiką paskui mane sekiojo. Pavydi, ir tiek.

– O kas jam darbo?

– Jis – mano vyro draugas. Retkarčiais abudu išgeria, paplepa apie moteris ir šiaip paliežuvauja. Nebekalbėkim apie juos.

– Gerai.

– Žinok, aš jį mačiau... ne, nereikėtų tau sakyti.

– Kodėl? Pasakyk.

– Ką gi... Aš jį mačiau su tavo tėvo žmona Bleki. Vieną vakarą jie vaikščiojo dviese Amukoke.

– Mano tėvo žmona pažįstama su Tuvu. Anksčiau jie gyveno vienoje gatvėje.

– Nebekalbėkim apie juos.

– Gerai.

– Omovai?

– Ką?

Toje tyloje ji staiga sustojo ir suėmė jo rankas. Jos giedros drėg-

nos akys karštai sublizgo. „Ar susirasiu kelią iš šitų akių?“ – pamanė Omovas.

– Aš čia svetima, – tarė ji. Jos veidą apniaukė skausmas. Omovas palietė jai skruostą. – Nuo tos dienos, kai mane paėmė iš namų, esu visur svetima. Aš nekenčiu savo vyro ir nekenčiu gyvenimo, kurį man primetė šeima.

– Nekalbėk taip, – kimiai tarė Omovas. Jis žiūrėjo į ją. Jos veidas buvo liesutis, dailus, gražios kavinės spalvos. Antakiai – ryškūs juodi lankai. Nedidelės stangrios lūpos ir tiesi nosis. Bet labiausiai jaudino akys. Protingos ir sklidinos vilties. Jose vėrėsi paslaptinga gelmė. Jis žvelgė į jos akis ir vėl juto, kad jame bunda kažkas nuostabu ir pavojinga.

Pro šalį prašliaužė karinis sunkvežimis. Pilnas kareivių. Visi ginkluoti. Jie rėkavo ir plėšė dainas. Jų atsiradimas padvelkė smurtu. Susidarė ilgiausia spūstis, ir karinis sunkvežimis sustojo. Omovui su Ifejiva praeinant, vienas iš kareivių kažką pasakė ir parodė į juos. Kiti kvatodami įsispoksojo. Ifejiva įsikibo Omovui į ranką ir prisitraukė arčiau.

– Ifejiva...

– Ko?

– Nieko. Nebijok.

Dangus buvo skaidrus ir liūdnas. Tik vakaro šviesa linksmai šokinėjo ant apdulkėjusių žalių krūmų lapų. Atlėkė ir nulėkė vėjas, tyliai šnibždantis apie lietų. Spūstis baigėsi, ir sunkvežimis nuvažiavo. Nutolo kareivių lalėjimas. Ore tvyrojo dyzelinio kuro tvaikas.

– Einam namo, – galų gale pasiūlė Omovas. Jie apsisuko ir tylėdami grįžo. Priėjus mechaniko dirbtuvę, prie kurios jie susitiko, ji tyliai pasakė:

– Aš eisiu pirma. Tu grįžk kitu keliu.

Jis linktelėjo ir pažvelgė jai į akis.

– Aš laiminga.

– Verčiau nebegaišk. Jis tikriausiai įtūžęs laukia.

– Aš laiminga, – pakartojo ji.

Omovas nusišypsojo.

– Ir aš. Tikrai. Man tik neramu dėl kitų dalykų.

– Ar kada nors pamatysiu tą piešinį?

– Taip. Aš tau parodysiu. Juk visada taip darau.

Ji meiliai nusišypsojo. Atrodė lygiai septyniolikos metų – tiek ir turėjo. Bet jos akys buvo išmintingos. Jis švelniai pabučiavo jai į lūpas ir priglaudė prie savęs.

– Aš laiminga, kad tu atėjai. Aš laiminga, kad galėjau tau papasakoti savo sapną.

– Ir aš laimingas.

Ji nusigręžė ir tekina, pastriuokom, kaip buvo pratusi, pasileido keliuku. Kai vėl pažiūrėjo ton pusėn, ji jau buvo dingusi už naujųjų statybų. Jis iš lėto nužingsniavo Bedegrio keliu. Žiūrėjo, bet nieko nematė. Bandė galvoti apie savo piešinį. Bet suprato galįs galvoti tik apie Ifejivą ir jos vyrą, ir daugelį kitų tylių dalykų.

Ketvirtas skyrius

Pirmiausia suprato, kad piešinys dingęs. Įžengė į kambarį vėl trokšdamas į jį žiūrėti. Norėjo parodyti Ifejivai, vėliau ateisiančiai į užpakalinį kiemą. Būdavo malonu pažvelgti į savo darbą jos akimis.

Ant stalo, kur buvo jį padėjęs, piešinio neberado, dirstelėjo po stalu pamanęs, kad gal nukrito. Nėra. Netrukus rimtai įsikarščiavo: pervertė viską, kas gulėjo ant stalo, pakėlė matracą, patikrino po linoleumu, pasklaidė visus eskizų bloknotus, apieškojo kišenes. Niekur nerado. Atsisėdęs ant lovos, giliai atsiduso. Mėgino prisiminti. Ėmė prakaituoti.

Prisiminė, kaip baigė piešinį. Prisiminė, kad nuėjo į tualetą, grįžo, padėjo piešinį ant stalo, paskui atrėmė į sieną. Viskas. Kaktoje tvinkčiojo gysla. Atsistojęs vėl ėmė raustis po stalu, kur laikė kitus piešinius, nebereikalingus džudžu, vėžlio kiautus, šukas išlūžusiais dantimis ir kitus keistus daiktus, su kuriais dirbdavo. Tada pakišo galvą po lova, kur dideliame polietileno maiše laikė kai kuriuos tapybos darbus. Išnaršė stalčių. Susukta į celofaną, jame tebebuvo jo plaukų kupeta. Ilgai stebeilijo į ją, vaizduotė suteikė jai visokiausius pavidalus. Padėjo į vietą. Iš nuovargio ir susirūpinimo vėl įsitvinkčiojo galva. Ieško jau pusę valandos.

Staiga prisiminė vaikinuką alkanom akim, tą, kuris klausė, ar jis neparduotų piešinio. Prisiminė pirma laiko susiraukšlėjusį veidą ir nebylią grėsmę. Omovą užplūdo stingdanti neviltis. Po daugelio metų jis įeis į vieną knygyną ir jam į rankas paklius bestseleris, kažkokio anglo parašytas apie Afriką. Iš viršelio, pa-

keistas laiko, į jį žvelgs seniai pražuvęs piešinys. Po juo bus parašyta – „Nežinomas dailininkas“.

Ilgokai sėdėjo prislėgtas sielvarto, paskui nuėjo į svetainę. Nuo aptriušusių sienų į jį žiopsojo seni paveikslai. Kambary nieko nebuvo. Jam toptelėjo mintis paklausti tėvą, ar nematęs piešinio. Mintis savaime užgeso. Suprato negalįs klausti. Pamanė: „Gal kas nors įsigavo į namus ir pavogė? Kad ir tas vaikis alkanom akim“. Bet vis tiek nieko nesusigaudė. Apsvarstė dar daugybę visokių „gal“ ir nutarė, kad, matyt, bus paėmęs tėvas pasižiūrėti vienumoje. Šiaip ar taip, kai Omovas buvo jaunesnis, ne kas kitas, o tėvas paakino jį domėtis menu, ir jis mėgo žiūrinėti jo darbus niekieno nekliudomas. Bet Omovas suvokė, jog visa tai liko tolimoje vaikystės šalyje. Išblaškytos šeimos jausmai pasidarė pernelyg sudėtingi, kad skatintų tokiems sentimentaliems mostams.

Tačiau kol sėdėjo ant kėdės stačia atkalte tuščiame ir pelėsiais atsiduodančiame kambaryje, sentimentali abejonė skverbėsi vis giliau.

Tėvo geltonos durys apsilupinėjusiais dažais buvo praviros. Jis jau norėjo belstis, bet viduje išgirdo garsus. Sustojo ir pasižiūrėjo.

Ant lovos jo tėvas, nuogas, plaukuotas ir liesas, mylėjosi su Bleki. Jo judesiai buvo nirtulingi, Bleki po juo aikčiojo ir kilnojosi. Omovas apstulbo ir suprato išvydęs tai, ko jam nederėjo matyti. Viskas įvyko taip netikėtai. Po to išgirdo, kaip tėvas gailiai ir pratisai sudejavo, ir Omovui pasirodė, jog toje dejonėje nuskambėjo velionės motinos vardas. Omovas žioptelėjo. Dejonė nutilo, judesiai liovėsi, kažkur erdvėje nutilo ir visi kiti garsai.

Omovas nervingai nustypčiojo į savo kambarį. Atsisėdo ant lovos ir įbedė žvilgsnį į sieną. Užplūdo aukšta vienišumo banga, ir jis prisiminė dar vieną sceną, kurią netyčia matė. Jam buvo devyneri. Tėvas liepė ateiti miegot į jo kambarį. Naktį pabudęs pamatė, kad tėvo nėra šalia. Motinos miegamojo durys atviros. Tėvas mylėjosi su motina. Keista buvo regėti juos tuo užsiimant, jie jam atrodė visiškai nepažįstami žmonės, bet kažkaip jis dar galėjo suprasti. Nesijautė apleistas. Nesijautė blogai pasielgęs. Jis

apsivertė ant šono ir užmigo. Tada jie gyveno Jaboje ir viskas buvo kitaip. Tačiau tai, ką atsitiktinai pamatė dabar, jam kėlė nerimą. Pasivaidenęs motinos vardas plaukiojo galvoje lyg paklaikusi auksinė žuvelė.

Jis išgirdo sunkius žingsnius. Keiksmus ir bambėjimą. Tėvo kambario durys užsitrenkė. Jose nesklandžiai pasisuko raktas. Ilgą laiką buvo visiškai tylu.

Jis spoksojo į suodžių ratilus ant lubų. Tuščiu žvilgsniu. Ne iš karto suvokė, kad elektros valdyba vėl savavališkai išjungė šviesą. Jautė, kaip po oda skverbiasi susitvenkęs kambaryje karštis. Jį spaudė aukštų kerčių tamsa. Moskitai puolė galvą, tarsi asmeniškai ant jo niršdami. Jis rado atvangą neramiam miege. Omovui ką tik baigėsi ilga sausra, bet jo pirmasis tikras vaisius jau buvo sunaikintas.

Vėlai vakare jį prižadino moskitai. Pajuto nenormalią tylą. Jam žiūrint į langą, iš amorfiškos klampios tamsos ėmė verstis kambario formos. Jos išsiliejo į baltas lubas, drabužių kabyklą, didelius sraigių kiaukutus, kabančius kertėse, egzotiškas suskilusių aguročių lytis ir mėgstamus paveikslus.

Kai apsiprato su skambančia tyla, sąmonėje ėmė rastis kitų dalykų. Jis nenorėjo, kad jie taptų apibrėžti. Į jo vidinę tylą sunkėsi galingas netekties jausmas.

Staiga svetainėje pasigirdo triukšmas. Paskiri garsai. Kėdės girgždėjimas. Kojų čiukšėjimas. Žingsniai. Neaiškūs žodžiai. Žmogus giliai užsitraukė cigaretę. Tyliai išpūtė dūmus. Ir vėl tyla. Omovas apsivertė lovoje. Svetainėje degė šviesa. Omovas suprato: žmogų vėl kankina nemiga.

Omovas atsikėlė, užsimovė chaki kombinezoną ir nuėjo į svetainę. Tėvas sėdėjo prie valgomojo stalo. Palinkęs prie dokumentų pluošto. Ant baltos paklodės, kuria buvo apsisiautęs stuomenį, vilkėjo marškinėlius. Šviesa apšvietė vieną jo veido pusę. Kita skendėjo tamsoje. Kakta išvagota raukšlių. Matomoji akis buvo pasruvusi krauju ir įsmegusi. Taip sėdėdamas atrodė toks vienišas. Omovui išlindus iš savo kambario, jis pasuko galvą.

– Gal tau negera, tėti?

– Ne. Negaliu užmigti. Bet nieko. Suaugusiems vyrams dažnai taip esti.

Omovas delsė. Tikėjosi, kad tėvą išjudins jo atėjimas. Omovas prisiminė, kaip tėvas švelniai su juo šnekučiuodavosi, kaip abudu sėdėdavo naktį visiems miegant ir kaip jis retkarčiais pasakodavo, kas vyko „senais laikais“. Tačiau tėvas tylėjo. Paskui užsitraukė cigaretę ir vėl palinko prie dokumentų.

Omovas išėjo laukan. Kvartalas tylėjo. Vienur kitur verandoje degė lemputės. Kvartalą košė stiprus vėjas, šiurpino nuskustą galvą ir plakė ant virvių džiūstančius skalbinius. Jam einant į užpakalinį kiemą, žingsniai aidėjo per visą kvartalą, dar garsiau atsimušdami smegenyse. Viešoji išvietė buvo tamsi, dvokianti, šiurpi. Slogioje apgliaumijusių sienų suspaustoje erdėje, prisigrūdusioje šešėlių, jis patyrė kažkokį jau pažįstamą jausmą. Pažvelgęs aukštyn, vėl pamatė baisų voratinklių kesulą. Stogo beveik nesimatė. Nusišlapinęs nuėjo į kvartalo priekį. Atkėlė geležinius vartus. Tamsoje sucypė sudejavo jų vyriai.

Jis stovėjo priešais namus, atsidavęs vėsaus vėjo glamonėms. Kambaryje buvo taip karšta. Dabar pasidarė taip vėsu. Jis užvertė galvą į dangų. Į tamsiai mėlyną skylėtą jo apklotą. Rajone buvo tyku. Ištuštėjusia gatve nusverdėjo pora žmogelių. Nuščiuvusiuose nameliuose kur ne kur blausiai kaip žvakės spingsėjo lemputės. Priešais daugelį namų stovėjo prekystaliai. Paprastai triukšmingas viešbutis buvo uždarytas ir skendo tamsoje. Omovas apžvelgė surūdijusius skardinius stogus ir pasižiūrėjo į Ifejivos namą. Priekinė šviesa vos mirksėjo, bet Omovas įžvelgė figūrą, sėdinčią ant slenksčio. Gal Ifejiva... Pajuto, kaip į veidą suplūdo kraujas ir kūną supurtė drebulys. Tamsi šiukšlina gatvė jį skyrė nuo tos žmogiškos būtybės. Tamsa tarp jų buvo bemaž apčiuopiama. Tai buvo takus būvis, atskiras nuo visko, bet ir visa ko dalis. Omovas ilgai stovėjo nejudėdamas; per tą laiką figūra pliaukštelėjo sau per šlaunį, atsistojo, pavaikščiojo cementinėmis grindimis ir vėl atsisėdo. Žmogysta iškėlė į dangų rankas ir vėl nuleido.

Netrukus atsivėrė fasadinės durys ir išlindo chalatu apsivilkęs

vyras. Jis taip pat kažką sušuko, bet jo žodžius nusinešė vėjas. Tada jis aną figūrą įsitempė vidun.

Omovas ilgai žiūrėjo į duris. Naktis atšalo, pakaušį slėgė tamsus dangaus apklotas. Smirdėjo paplavų duobė. Geležiniai vartai cypė ir dejavo. Per kvartalą nuaidėjo jo žingsniai, atsimušdami smegenyse.

Grįžęs į kambarį, jis išsitraukė dažus, paletę ir molbertą. Stengėsi nebegalvoti apie dingusį piešinį. Ėmė tapyti. Kambary buvo tvanku ir karšta. Moskitai zyzė ir kandžiojo jautriausias vietas. Jis dirbo su nemąžtančiu atkaklumu. Purvinai žaliais potėpiais glostė baltą drobę. Paskui tą žalią srautą išmargino rudai, pilkai ir raudonai. Iš viso to išryškėjo snarglių spalvos paplavų duobė, pilna kraupių pavidalų ir galvų blizgančiomis kreivai įstatytomis akimis. Jis žinojo, ką nori išreikšti. Ir buvo laimingas.

Jis tapė, truputį nugrandė, retušavo kraštą, sušvelnino tam tikrą aspektą, pradėjo naują drobę, bet nusprendė, kad pirmoji buvo tinkama. Dirbdamas tarėsi išgirdęs prie durų tėvo žingsnius. Nustojęs tapyti įsiklausė. Tylą drumstė tarpais pasigirstantis įkyrus moskito zyzimas. Omovas bandė įsivaizduoti, ką už durų tėvas veikia ar galvoja. Po valandėlės išgirdo, kaip žingsniai nutolo į svetainę. Jį užplūdo neaiškus jausmas.

Vėl ėmėsi paveikslo. Dirbo susikaupęs, nepastebėdamas, kad eina laikas. Nustebo, kai dirstelėjęs lango pusėn, pamatė, jog pro geltonų užuolaidų tarpą nedrąsiai kyščioja šviesos pirštеliai. Staiga pasijuto pavargęs ir senas. Nuo įtampos peršėjo akis. Niežėjo ir maudė moskitų sukandžiotas vietas. Buvo permirkęs visos nakties prakaitu.

Baigęs darbą, jis paėmė pieštuką ir drobės apačioje brūkštelėjo „Pasyvumas“. Pasirašė (nors žinojo turėsiąs paveikslą taisyti) ir nusuko drobę į sieną. Sutvarkė kambarį ir nuvalė tokias įprastas dažų dėmes. Dažų buvo kliuvę visur.

Eidamas į užpakalinį kiemą, pamatė tėvą, miegantį ant minkštos kėdės. Kojos išskėstos, galva nuknabusi. Omovas sustojo tarpdury; jam pagailo tėvo. Tačiau prisiminė daug kitų dalykų ir jo nebe taip gailėjo. Užpakaliniame kieme žibalu ir terpentinu jis

nušveitė dažais ištepliotas rankas ir palindo po dušu. Parėjęs į kambarį, atitraukė užuolaidas. Pasiklydęs nuosavuose išgyvenimuose, jautėsi visiškai tuščias ir išsekęs. Neturėdamas kuo užsiimti, ėmė ieškoti dingusio piešinio. Veikiai liovėsi. Tada vazelinu išsitepė suskirdusias plaštakas ir atsigulė.

Jis tyrinėjo tirštą voratinklių raizgalynę, kol švelniai, tarsi tyli dangaus platybė, jį užklojo miegas.

Kitą savaitę dirbo kaip pašėlęs, nes norėjo baigti paveikslą. Tačiau baigęs ėmė abejoti tuo, ką sukūrė. Paveikslas rodėsi svetimas ir sykiu artimas. Net neįvardydamas žodžiais, suprato, ką norėjo perteikti. Šimtus kartų buvo ėjęs aplink plačią žalią paplavų duobę. Uodęs jos šiltą pykinančią smarvę ir stebeilijęs į ją, tarsi jos žaliame paviršiuje būtų slypėjęs kokios nors amžinos mįslės raktas. Jį truputį gąsdino jo viduje įvykę neaiškūs pokyčiai: nenusakomi grasūs atitikmenys to, kas išsiliejo drobėje, – snarglių žalumo, klampūs, trikdantys.

Antradienio vakare Omovas išsirengė į daktaro Okočos dirbtuvę. Ją rado užrakintą. Į duris buvo atremtos šviežios iškabos. Ant durų margavo didelis apiblukęs piešinys. Mąsli žalia akis juodu vyzdžiu ir pakibusia raudona ašara. Visa regintis jos žvilgsnis buvo nukreiptas į judrias gatves ir atgal, į savąją tamsią gelmę.

Savaitė Omovui slinko kankinamu lėtumu. Kas vakarą, išeidamas „pakvėpuoti grynu oru", jis užrakindavo savo kambario duris. Tebegraužė anas praradimas. Antradienio vakarą priešakiniame kieme jis žaidė su vaikais, kai prie jo prislinko vyriausiasis nevedėlis. Jį visi taip vadino todėl, kad buvo seniausias kvartalo viengungis. Sulinkęs, įdubusia krūtine, kampuoto veido ibas, pradėjęs penktą dešimtį, miesto centre laikė krautuvėlę, kurioje pardavinėjo visokį gerą.

– Kaip laikaisi, teplioriau?

Omovas suko ratu sunykusį berniukėlį; pamatęs vyriausiąjį nevedėlį, berniuką paleido, paglostė jam galvą ir liepė bėgti prie kitų vaikų.

– Juk žinote, kad mano vardas ne toks.

– Gerai jau, gerai. Taigi kaip laikaisi?

– Puikiai. O jūs?

– Krutu. Kas daugiau žmogui lieka?

Jis pasitaisė apsiautalo klostes.

– Žiūrėk žiūrėk, – sušnibždėjo kumštelėdamas Omovui. – Tos dvi mergiotės prie cisternos tikėjosi pamatyti mano pimpalą. – Nusikvatojęs sušuko: – Ei, ko žiopsot, a?

Mergaitės susigėdusios nusisuko, pakėlė vandens kibirus ir nusvirduliavo gatve. Omovas panoro likti vienas. Jis nusižiovavo. Bet žiovuliu nieko nepešė.

– Ko dabar žiovauji? Pavargai, ką? Nuo ko jaunas vyras, vos pradedantis gyvenimą, gali pavargti? Kas gi tave vargina? Ar darbas, ar besaikis seksas, ar moterų pataikavimas, ar dar kas nors? Kai aš buvau tavo metų, nuo ryto lig vakaro viso šito turėdavau su kaupu ir niekad nepavargdavau.

Omovas kažką suniurnėjo. Pro šalį, nešinos taburetėmis, nutarškėjo dvi kvartalo moteriškės ir sustojo prie vaistinės. Jos ketino supinti viena kitai plaukus. Prie Omovo prilėkė berniukas, jį atsivijo kitas. Jie nukurnėjo senajam nevedėliui už nugaros, ėmė tampyti jo apsiautalą, palindo po juo, paskui vėl nubėgo savo keliu. Senasis nevedėlis pašaipiai sušnypštė:

– Jau tie vaikiūkščiai! Nori nuraut mano kabį, cha!

Abudu nusijuokė. Laukan išlindo dar vienas kvartalo vyras ir, pamatęs vyriausiąjį nevedėlį, priėjo. Abudu užvedė niekad nesibaigiantį ginčą.

Omovas su palengvėjimu atsiduso ir pasitraukė nuo jų. Per paplavų duobę pralėkė vėjelis. Jam dilgčiojo galvą. Dangus buvo pridriektas debesų. Alabą gaubianti šviesa aptemo. Keletas suaugusių bernų lakstė po gatvę dviračiais, cingindami skambučiais ir gainiodami valkataujančius šunėkus. Mergytės viršum žaislinių laužų virė žaislinį viralą. Ant nugarų turėjo prisirišusios lėles. Kažkas pamojo. Omovas atsitiesė. Tai buvo kresnas vyras, apsisiautęs agbada. Daktaras Okoča. Po pažastimi nešėsi keletą iškabų. Omovas nuėjo jo pasitikti.

– Gavau tau taloną.

– Dėkui, daktare Okoča. Labai dėkui.

– Nėr už ką. Paaiškinau, kad esi geras dailininkas ir žmonėms gali būti įdomūs tavo darbai.

– Dar kartą dėkui...

– Vis dėlto galerijos direktorius nori pamatyti tavo paveikslą. Taigi nuvežk jam, na, kad ir rytoj. Jei neras vietos pirmą dieną, gal pakabins vėliau, kai kas nors bus nupirkta ar panašiai. Ką gi, aš skubu. Turiu padaryti daug iškabų. Tavo naująjį paveikslą pamatysiu parodoj, gerai?

Omovas susijaudino. Krūtinėje prasiveržęs džiaugsmas ėmė kilti ir lietis. Jis pasijuto nuostabiai. Toks pat lengvumas paimdavo pamačius Ifi. Jis ėjo žmonių prisikimšusia gatve kartu su senuoju dailininku. Girdėjo, kaip senis pūkštuoja, kaip čiuža nutrinta agbada, be to, žingsnius ir daugybę kitokių garsų. Bet visi jie atrodė sklindą iš toli. Savo viduje jis girdėjo kitokius garsus: aiškius, plonus, begarsius garsus.

Senukas prašneko. Jo balsas šiek tiek drebėjo. Omovas jau tarėsi supratęs, ko tas nerimauja.

– Mano sūnus susirgo. Ką tik nuvežiau ligoninėn.

– Kaip negerai... Kas jam yra?

– Nežinau. Vakar vakare visas degė kaip ugnis. Berniukas toks liesutis, jo akys... pats žinai... įkritusios. Visiškai prasmegusios.

Juodu žingsniavo toliau. Ilgą laiką nebuvo pasakyta nė žodžio. Aplinkui virė gyvenimas. Jie praėjo viešbutį, ant kurio sienų daktaras Okoča nutapė žaismingas freskas.

– O kaipgi žmona?

– Puikiai. Žinok, nėščia ir labai susirūpinusi dėl Obioko. Gera žmona.

Senio veidas apsiniaukė. Kaktoje pagilėjo raukšlės. Veido oda tarsi susitraukė, raumenys po ja – iškilo. Jis atrodė keistai. Temo vakaras, lyg prisiderindamas prie jo liūdnumo. Omovas jautė, kaip dangaus skliautas nusileidžia, apgaubia kaukolę ir ima spausti.

– Tikiuosi, Obiokas greit bus sveikas.

– Amen.

Netrukus Omovas senajam dailininkui pasakė grįšiąs atgal. Senukas linktelėjo ir nukulniavo į savo ateljė. Omovas apsigręžė ir pasuko namo per šiukšlynus, besistumdančius praeivius ir tirštėjančias sutemas.

Omovas žengė tolyn nuo namo dvokiančios žalios paplavų duobės linkui. Kambaryje buvo gera. Kambaryje viešpatavo netvarka. Jis vylėsi, kad niekas nepavogs jo paveikslo, ir juokais svarstė, kaip reikėtų jį apdrausti. Jis galvojo: „Nieko nėr smagiau, kaip stebėti įsikūnijant kokią nors idėją". Buvo sklidinas paprasčiausios nuostabos, kad drobėje sukūrė kažką, ko lig tol joje nebuvo. Širdį tebekaitrino sukrėtimas. Dar pamanė: „Jei gali stebinti paties darbas, vadinasi, pradėjai kažką vertinga". Kaži, ar nepamirš šito užrašyti dienoraštyje. Vargu bau. Dar jis mąstė, ar užbaigdamas paveikslą neišjudino ir nesutrikdė ko nors kito. Kažkur buvo skaitęs apie panašius dalykus. Nepajėgdamas išplėtoti šios minties, ją metė.

Kai praėjo paplavų duobę, pamatė savo pusėn atidrožiant grėsmingai atrodančius jaunuolius, sakytum norinčius pulti. Jis įsitempęs laukė. Įsivaizdavo, kaip jie meta jį bjaurian vandenin. Bet nieko neįvyko. Vyrai tūžmingai nupluošė pro šalį, tarsi skubėdami kažkur atlikti užsakyto teroro akto.

Omovas prisiminė, ką Ifejiva kalbėjo užpakaliniame kieme, prie siurblio, kai jis pasakė, jog jo piešinys dingęs, pavogtas. Ji ilgai lydėjo akimis virš galvos nuskriejusį paukštį ir tarė:

– Omovai, iš mūsų visų kažkas pavogta.

Omovas pajuto, kad netyčia ji pasakė labai išmintingus žodžius.

– Žinai, aš to piešinio nesupratau, – po kiek laiko ištarė ji.

– Jis buvo labai paprastas. Bet ir aš nesupratau. – Paskui Omovas pridūrė: – Ar tai tu sėdėjai lauke...

– Taip. Supratau, kad ten tu. Buvo tamsu, ir jis išėjo manęs įsivesti.

Jis prisiminė ir bandė pamiršti. Po to dar kai ką prisiminė. Kai

jis jai parodė naująjį paveikslą, ji aiktelėjo. Tada ilgai žiūrėjo į jį, bet nieko nesakė.

Išėjęs iš kambario, paveiksle jis ieškojo ženklo, kokios nors pranašystės apie ateitį. Bandė per jį suvokti gyvenimą. Bet protas nevaliojo išsibrauti iš vaizdinių, liguistų virpančių spalvų.

Tačiau Ifejivos tylėjimas leido jam pajusti tam tikrą formą, klampynę, sugedimą, kažkokią išorėn plaukiančią lipnią masę, kuri keitė aplinką ir keitėsi pati. Ir tada jis miglotai suprato, kad ateities užuomazga glūdi kažkur jo paties sąmonėje.

Jis liovėsi klaidžioti ir staiga nutarė grįžti namo.

Penktas skyrius

Kontoros viršininkas jam leido penktadienio rytą nuvežti paveikslą į galeriją. Juodmedžio galerija buvo Jaboje. Keliai ten geri, asfaltas vidudienio kaitroje ribuliavo iliuzijomis. Šalikelėje lingavo palmės. Jų šešėliai gulė ant namų kitoje gatvės pusėje. Paunksnėje sėdėjo prekiautojos. Kam nors einant pro šalį, jos pasikeldavo ir imdavo prodainiu girti savo prekes.

Ant Juodmedžio galerijos fasado kabėjo jos emblema – iškaba su nutapyta beniniška skulptūra. Pastatas buvo dviaukštis, Amerikos vakarų stiliaus, su veranda. Nudažytas juodai. Langų rėmai balti, kai kurių stiklai matiniai. Sekretorė, neregėtai nusiblukinusi plaukus mergina, liepė Omovui palaukti, o pati paskambino galerijos direktoriui. Kalbėjo kokčiu angliškų akcentu. Po valandėlės jį įleido.

Galerijos direktorius buvo aukštas vyriškis. Atsistodamas paduoti Omovui rankos, susvyravo. Jo plaštaka buvo kaulėta, rankos plaukuotos, kaklas ilgas. Juodos kelnės, juodi šilkiniai marškiniai. Ant kaklo kabėjo auksinis kryželis. Veidą slėpė dailiai apkirpta juoda barzda. Jis buvo užsidėjęs tamsius akinius, tad Omovas beveik neįžiūrėjo akių. Jį pylė prakaitas, ir jis be paliovos šluostėsi suvilgyta nosine, nors pušimis kvepiančiame kabinete skambiai ūžė kondicionierius. Jo judesiai buvo nervingi ir šiaip atrodė labai budrus. Kalbėjo su skausmingu lėtumu, tarsi kiekvieną žodį reikėtų traukti kaip sugedusį dantį.

– Okoča mano pavaduotojui pasakojo apie jus.

Omovas linktelėjęs apsižvalgė. Už jorubų genties vado skulptūros šmukštelėjo driežas gekonas. Paskui jis užbėgo siena aukš-

tyn ir palindo po atsiknojusiu Afrikos meno festivalio plakatu. Omovui toptelėjo: „Zoologijos sodas“.

– Čia tavo darbas?

Omovas vėl linktelėjo. Už lango išvydo moterį, pardavinėjančią spragintus žemės riešutus. Kažkas ją sustabdė ir nusipirko. Omovui burna prisirinko seilių.

– Ar galima pažiūrėti?

Omovas vėl linktelėjo. Akimirką pasijuto vaidinąs neaiškų vaidmenį tylioje dramoje. Per juodą sieną mikliai nurėpliojo kitas gekonas, mažesnis už prieš tai matytąjį. Staiga jis sustojo. Ir grėsmingai sustingo: pro šalį skrido musė. Švystelėjo liežuvėlis. Bet musės nesugavo. Driežas vėl sustingo. Musė nuzvimbė palube. Driežas liuoktelėjo ir nudribo žemėn. Tada nukurnėjo savo keliu. Driežas buvo dantytais šonais.

Omovas atnešė direktoriui paveikslą, tas atstūmė kėdę, pastatė paveikslą ant raudonmedžio stalo ir ėmė tyrinėti.

Valandėlę nieko nevyko. Omovas klausėsi, kaip direktorius šaižiai alsuoja. Kažkur pastate suskambo telefonas. Kondicionierius sudūzgė, pakeitė sukimosi greitį, sumurkė ir vėl pasileido dūgzti. Omovui pasirodė, kad sustojo širdis. Jis užsimerkė. Užgriuvo tamsa. Ir jis pamanė: „Vidinė tamsa juodesnė už išorinę“. Tada giliai įkvėpė ir lėtai iškvėpė, taip, kaip buvo išmokęs seniai, užsiiminėdamas joga.

– Hmmm... Įdomu, – prabilo direktorius.

Omovui karštligiškai suspurdo širdis.

Direktorius patylėjo, pažvelgė pro langą ir vėl numykė:

– Hmmm... Labai įdomu.

Pirmą kartą Omovas pastebėjo fotografijas ant sienų: terakotos darbai ir afrikiečių vaikų biustai – juodmedžio juodaodžiai. Rodės, jie visi priekaištingai spokso į jį. Žiūrėdamas į tas galvas, nejučia pamanė: „Ar jūs visi jau negyvi?“

– Taip. Neabejotinai... taip, įdomu. Nykstantis paplavynas... – tarė direktorius, virš paveikslo stebeilydamas į Omovą. Omovas pasijuto nejaukiai. – Ar čia... aa...

Omovas pajuto privaląs padėti. Tas žodžių tąsymas tampė jam nervus.

– Taip. Toks paveikslas.

Direktorius pervėrė jį žvilgsniu.

– Taip. Toks paveikslas. Aišku. Ar jūs... aaa...

– Na, aš dirbu prie...

– Taip, suprantama. Žinau. Taip.

Omovas suglumo. Visas pokalbis pakrypo kažkokia slogia linkme. Kaži, ar direktorius pats yra menininkas ar koks universiteto dėstytojas? Atrodė visai intelektualus.

– Kas... hm... Noriu paklausti... kas jus... hm... paskatino imtis tokios temos?

Jei oras būtų virtęs milžinišku driežu dantytais šonais ir įsikibęs jam už apykaklės, Omovas nebūtų labiau apstulbęs.

– Nutapiau, ir gana.

– Ką gi! Ar leisite palaikyti jį... visą dieną? Man reikia įsigilinti į jo... jo... privalumus. Esant ge... geriausiam apšvietimui ir tinkamoje... vie... vietoje.

– Žinoma. Gerai. Atseit norėtumėte...

– Taip. – Žodelis nuskambėjo kaip užgniaužtas čiaudulys.

Juodu atsisėdo vienas priešais kitą. Tarp jų stovėjo stalas, ant jo mėtėsi popieriaus lapeliai, juodi tušinukai, Usmeino „Dievdirbių menas“, vyninė servetėlė ir didelis darbo kalendorius. Ir šioji tyla. Omovas stebėjosi, kas nutiko visiems garsams. Nusprendė, jog laikas grįžti į kontorą.

Direktorius pradėjo kažką šniaukti. Ir vėl sučiaudėjo:

– Taip. Kai koks nors paveikslas bus parduotas, pakabinsim jūsiškį. Geras darbas. Ir taip... hmmm... Dar leiskite pridurti, kad atidarymą savo apsilankymu pagerbs aukštas kariuomenės asmuo. Taigi. Tokios tokelės. – Kur dingo miksėjimas ir žodžių tąsymas? – Menininkai visada mane šitaip veikia. Kai tik žiūriu į jų darbus, taip ir imu mikčioti. Tai va.

Omovas pajuto nusivylimą. Jis neklydo. Viskas yra tyli drama, ir direktorius visą laiką vaidina.

Jis atsisveikino. Direktorius nusišypsojo, po to nuoširdžiai nusičiaudėjo ir paklausė:

– Ar tas nusiskutimas buvo... aa... – Omovas leido jam baigti. – Aa... triukas, menininko triukas žmonių dėmesiui patraukti?

Omovas apsisukęs išėjo. Už nugaros išgirdo ramų, savim patenkintą bambėjimą. Prieš uždarydamas duris dar spėjo išvysti, kaip per plakatą, vaizduojantį seno afrikiečių genties vado skulptūrą, beprasmiškan žygin rėplioja driežas.

Jam lekiant pro šalį, anemiškoji sekretorė slapčia šyptelėjo. Gatvėje, atsidūręs bespalviame saulės švytėjime, jis atsigręžė. Pastebėjo, kaip krustelėjo juoda užuolaida. Nesuprato, kodėl, regis, viskas ima kartotis.

Jis žengė per mirguliuojančius aukštų lengvai pasvirusių palmių šešėlius. Grįžo į kontorą, prie darbo, pas klastingus efemeriškus vaiduoklius ir įkyriai lendančius interesantus.

Kai šeštadienį jis nuvyko į parodą, išsiblukinusios sekretorės prie stalo nebebuvo. Visa salė gaudė nuo nesiliaujančio murmesio, rėksmingų pašnekesių, pompastiškų prakalbų, taurių skimbčiojimo, gerklinių monologų ir skolintos tarties oktavų. Viso to fone griaudėjo Voltono „Beltšacaro puota".

Tirštoje minioje jis pasimetė. Kažkur, pačiam visuotinio šurmulio centre, suklykė vaikas. Omovas spraudėsi per kamšalynę nusipenėjusių moterų, seilėm besitaškančių moterų, dailių moterų, aukštų barzdotų vyrų, neišvaizdžių vyrų, mikčiojančių vyrų, per aitrią prakaito smarvę, šviežius kvepalus, aštrius skutimosi losjonų kvapus, visokiausių aromatų mišinį. Žmonės laistė gėrimus, pokalbiai tekėjo viena vaga, kas žingsnį tarsi spąstai protui tykojo vadovėliškos teorijos apie moderniojo Afrikos meno ištakas ir gyvybingumą. Vaikas pačiame centre užklykė dar smarkiau.

Ant juodų sienų kabėjo tapyti paveikslai, mažos įrėmintos drobės, didelės graviūros, guašo darbai, koliažai, skiautelių ir karoliukų kompozicijos, karikatūros. Daug kur buvo šaržuotas pirmųjų baltaodžių atvykimas. Kai kur matei tradiciškai pavaizduotą baltąjį misionierių su Biblija, veidrodėliu ir šautuvu rankose. Kitur – groteskišką siurrealistinį traktavimą. Kai kurie paveikslai teigė tautinės vienybės idėją: įvairių genčių žmonės, plačiai šypsodami, drauge gėrė palmių vyną. Kituose buvo tradicinės scenos: mango vaisius valgančios moterys, moterys su kūdikiais ant nugarų, moterys, grūdančios batatus, žaidžiantys

vaikai, besigalynėjantys vyrai, valgantys vyrai. Omovas išvydo du daktaro Okočos paveikslus ir pajuto, kad jie prarado dalį savo aistringumo, nes buvo neišradingai pakabinti vienas šalia kito ir įsprausti tarp kitų.

Meno teorijos baigė išūžti Omovui ausis. Daugybė kalbančių burnų taškėsi seilėmis jam į veidą. Jį bombardavo žodžiai, kol nebeiškentęs suriko. Jis praėjo daktaro Okočos imtynininko paveikslą. Kūrinys atrodė liūdnas, vulgarus ir negyvas. Omovas nėrė tolyn nuo jo į minią. Jis klaikiai prakaitavo. Keldamas ranką nusibraukti prakaito, netyčia pakėlė kažkokiai moteriškei sijoną. Toji pasiuto rėkti:

– Ei! Mane prievartauja!

Minia pratrūko kvatoti.

– Pikaso smilius! – šūktelėjo kažkas.

– Džoisas Keris – padykęs tapytojas! – pridūrė kitas balsas.

Omovas kažką suburbėjo. Pirštai buvo lipnūs. Parodos centre teberėkė vaikas.

Staiga jo akis patraukė drobė. Siautulingas dviejų raudonų skeletų paveikslas. Beveidžių. Akių vietoj gilios baltos duobės. Toli už jų spindėjo upė. Viršuj suko ratą baltas paukštis. Aplinkui plytėjo auksinis dangus. Paveikslas jį sužavėjo. Buvo pavadintas „Hommes vides“* Omovas paskaitė kataloge apie dailininką: „A. G. Agaforas. Dalyvavęs daugelyje parodų užsienyje. Studijavo Nigerijoje, Londone, Paryžiuje, Niujorke, Indijoje“.

Prie jo priėjo švariai nusiskutęs vyras.

– Ar patinka? Dominuojančios raudonos spalvos sukeltas šokas tiesiog išsprogdina smegenis. Manau, kad ponas Agaforas, vizualiai išskrodęs apokaliptinius motyvus, tapo savotišku pionieriumi...

Omovas suirzęs sumurmėjo:

– Dailininkai šitai pradėjo daryti dar gerokai prieš pirmąsias Dantės iliustracijas.

– Bet pirmasis Nigerijoje... Ne visai, bet vis dėlto...

Juos pastūmė vyriškis tamsiai mėlynais akiniais.

* Tuščiaviduriai žmonės *(pranc.)*.

– Žinote...

Omovas smuko šalin. Žodžiai žeidė ausis. Sutrikęs pasuko prie savojo paveikslo. Salėje Voltono „Beltšacaro puota" griaudėjo taip, tarsi kas tyčia būtų visu garsu paleidęs nematomą muzikinį centrą. Išvydęs savo paveikslą, Omovas net aiktelėjo. Pirmą kartą regėjo jį pašalinio žmogaus akimis. Jis kabėjo tiesiai šalia drobės, vaizduojančios agbada apsigobusį jorubą. Snarglių spalvos paplavų duobė atrodė taip, lyg drobe būtų buvę nušluostyti pelėsiai nuo gličių vonios sienų. Kažkuo nešvankus ir prastai atliktas darbas. Pirmas impulsas buvo nublokšti nelemtąją publiką, nagrinėjančią paveikslą, ir sudraskyti jį į skutus. Jis stovėjo pykčiu degančiomis akimis, nekęsdamas savo kūrinio lygiai taip pat, kaip valandėlę nekentė savęs. Jį ėmė tampyti pykinimo spazmai, galvoje klykė anas vaikas, ir jis pradėjo šaukti:

– Visiška beprasmybė...

Staiga riksmas nutilo. Prie jo prisikišo iškreipti veidai ir senos akys. Minia jį spaudė ir alsavo jam į veidą. Jis pajuto grėsmę.

Kažkas nusikvatojęs sušuko:

– Pūliuojančios tonzilės.

Moteris lyg ir pažįstamu veidu pasakė:

– Keptos Van Gogo ausys.

Omovas nebesusivaldė ir pravirko. Viduriuose kažkas apsivertė. Atgijo pokalbiai, žmonės grįžo prie nesibaigiančių savo ginčų, ir jis pajuto tuoj uždusiąs vien tik nuo salėje sumišusių kvapų tirštumo. Tada kažkas žengė iš minios, palietė jam petį ir tarė:

– Ei, Omovai, kas tau?

Omovas pasižiūrėjo. Per susitvenkusias ašaras tas veidas rodėsi lyg kada nors matytas alkoholio kvaitulyje. Ašaros nebeišsilaikiusios ėmė riedėti žemyn. Omovas nusisuko ir greit jas nušluostė. Negreit atgavo amą.

– Labas, Kime. Smagu tave matyti, – galų gale pasakė. Dirstelėjo į paveikslą. – Klausyk, Kime, einam iš čia.

– Gerai. Gal tau bloga?

– Ne.

– Mačiau tavo paveikslą. Jis keistas ir profesionaliai nutapytas. Tikrai.

Minia pasistūmėjo tolyn.

– Labai geras. Ir velnioniškai taikliai apibūdina mūsų visuomenę!

Kimė dirbo „Everyday Times“ žurnalistu. Jis buvo geras draugas. Lieknas, gražus, protingas, panašaus ūgio kaip ir Omovas. Smulkaus veido, žibančiom akim ir stambia nosimi. Kai šypsodavosi, visas veidas nušvisdavo neatpažįstamai pasikeisdamas. Jis drovėdavosi, kad nėra stipruolis, ir nevisavertiškumo kompleksas stūmė jį išbandyti save. Be to, buvo vienišius.

– Kaip gyvenimas? Kažkas sakė, kad nusiskutai galvą. Nepatikėjau. Garbės žodis, įdomiai atrodai.

Omovas su dėkingumu atsikratė liūdesio. Jį apėmęs jausmas atslūgo. Galerija tebebuvo pilnutėlė. Grupelė moterų šalia vilkėjo panašiais apsiautalais ir nėrinių palaidinėmis. Murmėjimas bangavo slopdamas ir smarkėdamas lyg milžino knarkimas. Minios viduryje žviegęs vaikas nutilo. Jis pamatė galerijos direktorių tamsiais akiniais – net pasilinguodamas kvatojo su pora moterų. Išblukusioji sekretorė jaunuolių būreliui bandė parduoti kažkokias juodas brošiūrėles.

– Kime, skaičiau tavo straipsnį apie senuką, kurį valdžia išmetė iš namų. Labai geras. Manau, kad gavai daug pritarimo laiškų, smerkiančių tokį elgesį.

– Taip. Buvo sunku, bet nesigailiu. Žmogus tebemiega gatvėje. Kambario jam taip ir negrąžino.

– Tik todėl, kad vieną mėnesį nesumokėjo nuomos?

– Taip. Žmonės net siuntė jam čekius su reikiama suma. Gera žinoti, kad kai kurie jaučia teisingumą.

– Aha. Šita žinia turbūt paglostė tavąjį ego.

– Paglostė širdį.

Kurį laiką jie tylėjo. Abu stebėjo keistą gyvūną – minią. Per ją keliavo gėrimai. Kažkas garsiai ištarė T. S. Elioto pavardę. Kitas balsas dudeno ir dudeno apie terakotą. Šaižus ir valdingas moters balsas prabilo apie Mbarį.

– Žodžiai, žodžiai, žodžiai, – tarė Omovas. – Balsai. Nelemtas zoologijos sodas.

– Klausyk, Omovai, ką tavo paveikslas iš tikrųjų vaizduoja? – nusišypsojo Kimė.

– Paplavų duobę, Kime. Ką pasakysi?

– Jis jaudina. Juk juo kalbi apie mūsų sumautą visuomenę, ar ne? Visi mes plaukiam pasroviui, ant nešvarumų bangos, ar ne tai norėjai išreikšti?

– Kime, kaip nori, taip aiškinkis... Ar matei daktarą Okočą?

– Aha. Va, tenai, – parodė jis. – Du žmonės nupirko jo paveikslus. Jis laimingas ir be perstojo šneka.

– Dirbtuvėje tie jo paveikslai man patiko. Čia pasirodė lyg ir svetimi.

– Omovai, kodėl į paplavų duobę prikaišiojai tų apspangusių akių?

– Žinai, turiu padaręs daugybę jos eskizų. Vieną vakarą kvartalo vyrai susiginčijo dėl korumpuotų valdininkų atleidimo... Kai tas buvęs komisaras pasakė: „Visi pagedę... tikras kirminų kamuolys...“ Supranti, pranešė draugas. Taip. Taip. Žodžiu, kol jie ginčijosi, o paskui staiga nudrožė gerti, man tarsi kažkas nušvito. Netikėtai pajutau... supranti... kaip viskas stoja į savo vietas... Nepatikėsi, tačiau dabar nekenčiu to paveikslo. Kas jį nupirks, bus visiškas kvailys.

Kimė nusijuokė. Suvokęs, kokie neįtikimi jo žodžiai, nusijuokė ir Omovas. Šalimais moteriškė sutrikusiam prakaituojančiam žmogeliui, energingai traukiančiam cigaretę, garsiai aiškino savo nuomonę apie šiuolaikinį Afrikos meną. Omovas pažino, jog tai ta pati, kuri prieš valandėlę tyčiojosi iš jo, kai jis pratrūko. Iš kažkur žinojo, kad vienam laikraščiui ji rašo apybraižas. Nebuvo patraukli. Per daug nusiraudoninusi lūpas, plaukai nusverti karoliukų. Balsas prikimęs.

–... mes neturime nei van gogų, nei pikasų, nei monė, nei gojų, nei salvadorų dali ar sislėjų. Tapyba nepakankamai atspindi mūsų tikrąjį gyvenimą ir suirutę. Neįmanoma kalbėti apie jokią vietą ar aplinką, ar charakterį, remiantis kokiu nors Afrikos dailininku, – nes iš tiesų tokių nėra! Mes neturime vizualinių asociacijų. Nepasakysi, kad koks nors palmių vyno baras yra kaip gyvas ištrauktas iš tokio ir tokio tapytojo paveikslo, negali sakyti, kad tradicinis sambūris primena tokį ir tokį paveikslą. Nėra esminių dalykų. Sausa. Kodėl?

Su jais buvo ir viena baltoji. Apsivilkusi juodu kostiumėliu ir taip pat suprakaitavusi. Ji atrodė kenčianti ir vis kartojo:

– Ką jūs, ką jūs, juodosios rasės savimonė...

Po kiek laiko priėjo daktaras Okoča. Apsitempęs prancūzišką kostiumą su sintetikos priemaiša. Jį irgi pylė prakaitas ir jis kalbėjo nesustodamas. Buvo susijaudinęs. Šypsantis jo skruostai įdubdavo jūrų šukučių forma. Juokdamasis apgirtusio žmogaus juoku, jis žengė pasišnekėti su studentais, susidomėjusiais jo kūryba.

Staiga Omovas pajuto pavojingą tylą toje vietoje, kur kabėjo jo paveikslas. Į jį piktai žiūrėjo žmogus civiliniais drabužiais, bet akivaizdu, kad kariškis, akivaizdu, kad galingas. Jo judesiai buvo griežti. Jį supo palyda. Ūmiai kažkas įvyko. Praskriejo tarsi vėjo gūsis. Tyla nuribuliavo ratilais, gesindama minios murmesį. Tik absurdiškai tebeskardėjo „Beltšacaro puota". Galerijos direktorius prasispraudė į salės vidurį ir, akompanuojant „Beltšacaro puotai", paskelbė:

– Poną Omovą prašom tučtuojau ateiti čia! Pone Omovai, prašom ateiti!

Muzika nutilo. Kimė bandė protestuoti. Valandėlę Omovas stovėjo kaip įbestas. Galvoje lakstė padrikos mintys. Paskui užėjo liūdnumas. Po to užslinko siaubas. Ankštos realybės siaubas. Platus šešėlis. Abu su Kime priėjo prie direktoriaus, tas nusivedė juos į kertę. Slopindama bet kokį garsą, viską prislėgė tylos antklodė. Į juodu spoksojo veidai. Žmonės kumščiojosi alkūnėmis. Anas civilis kažką kalbėjo apie tyčiojimąsi iš tautos pažangos, apie tautinės vienybės griovimą. Du kartus spragtelėjo fotoaparatas.

– Jūs galite palaukti, – tarė Kimei labai juodas vyriškis.

– Aš esu „Everyday Times" žurnalistas, – pasakė Kimė, rodydamas akreditacijos kortelę.

– Na, ir kas? Palaukit!

– Gerai, – atsigręžė Omovas, – žiūrėk savęs.

Kambaryje stovėjo kelios juodai dažytos kėdės. Omovas buvo pastatytas prie sienos. Direktorius kažkur prapuolė. Liko nepažįstami veidai.

– Kodėl nutapėte tokį paveikslą?

– Nutapiau, ir gana.

– Esate reakcionierius.

– Nutapiau, ką turėjau nutapyti.

– Norite mus išjuokti, ar ne?

– Perskaičiau žinutę laikraštyje. Išgirdau vieną ginčą. Man kilo mintis. Pajutau, kad turiu tai padaryti, ir padariau.

– Jūs reakcionierius.

– Patys suteikiate paveikslui slaptą prasmę.

– Jūs tyčiojatės iš mūsų nepriklausomybės.

– Aš joks reakcionierius. Esu paprastas žmogus, eilinis pilietis, kasdien lekiu be kvapo, kad spėčiau į autobusą, važiuoju į darbą, einu per dvokiantį Adžegunlės upelį.

– Jūs tyčiojatės iš mūsų didžiulės pažangos.

– Mano motina mirė. Broliai buvo išvaryti iš namų, aš nesu laimingas. Nieko nėra taip, kaip galėjo būti.

– Mes esame didi tauta.

– Aš esu tik žmogus.

– Neleisime iš mūsų tyčiotis.

– Aš turėjau nutapyti tą paveikslą ir nutapiau.

– Jūs maištininkas. Kodėl nusiskutot galvą?

– Užsinorėjau ir nusiskutau. Juk laisvė, ar ne? O gal ir tuo kenkiu tautos pažangai?

– Vardas? Kuo vardu?

– Omovas.

– O visas?

– O-mo-vas...

– Mes šitą paveikslą konfiskuosime.

– Kodėl?

– Čia dinamiška šalis.

– Kodėl mano darbas konfiskuojamas?

– Mes nesame kvailai įklimpę, nesame prasto dailininko vaizduotės vaisius, aišku?

– Bet juk tapyti nėra uždrausta, ką?

– Paveikslą grąžinsime atėjus tinkamam laikui. Jei apskritai grąžinsime. Galite eiti, bet įspėju. Kad ko blogiau neatsitiktų.

– Ar tapyti uždrausta? Aš noriu žinoti.
– Savo paties labui daugiau nebeklausinėkite.
– Ar uždrausta?
– DABAR GALITE EITI!

Omovas lėtai išėjo iš kambario. Vos vos keistai šypsodamas. Kimė su daktaru Okoča puolė jo pasitikti. Jiems nespėjus nieko pasakyti, Omovas iškėlė abi rankas.

– Mane tik bandė pagąsdinti kaltinimais ir klausimais. Man nebuvo ko bijoti. Ką aš galiu padaryti, jei žmonėms vaidenasi.

Prieš išimamas iš parodos, paveikslas buvo nufotografuotas. Laikraščio meno skyriaus redaktorė, kurią Omovas girdėjo kalbant, parašė protingą straipsnį apie šiuolaikinio nigeriečio sielą. Jo tema buvo likimas ir šio paveikslo interpretacija. Omovo vardo ji nepaminėjo. Kitą dieną „Everyday Times" pasirodė dviejų skilčių reportažas. Reportažo atspaudas buvo labai prastas. Omovo vardas išėjo su klaida, o paveikslo fotografija buvo tamsi ir neaiški.

Omovas paliko galeriją iškart po to šiurpoko epizodo. Nužingsniavo tamsia gatve. Palmių šakos siūravo ir čiužėjo. Moterys progiesmiu gyrė savo prekes. Automobiliai darė pavojingus posūkius. Priešais jį niūriai driekėsi jo mintys. Iš paskos žengė Kimė, vesdamasis savo „Yamaha". Po ilgos tylos Kimė prabilo:

– Nesikrimsk, Omovai. Jeigu jau taip, visas šitas bjaurus nutikimas tau veikiau išeis į naudą. Klausyk, važiuojam „Ikoji" viešbutin, o vėliau, jei norėsi, galėsi eit ir medituot Ikoji parke.

Omovas atsisėdo Kimei už nugaros. Kimė paleido motociklą ir nudulkėjo į nerimastingo vakaro gilumą.

Šeštas skyrius

Vakaras siaubingai nenusisekė. "Ikoji" viešbutyje Kimė sutiko buvusį bendraklasį, turtingo verslininko sūnų. Mokyklos bendrabutyje jis samdydavo berniukus skalbti jam drabužių ir lakstyti jo reikalais. Atestato taip ir negavo, bet vėliau pasklido gandas, kad tėvo kompanijoje esąs „didelis šulas". Kimė jam pamojo. Klasiokas linktelėjo ir nusuko akis. Kimė pamanė, kad tas nelabai jį prisimena. Omovas matė, kaip Kimė eina prie jo ir kažką sako. Tada buvęs bendraklasis sušuko:

– Na, ir kas? Aš niekam neturiu nei pinigų, nei darbų, girdi?

Kimė puolė iš fojė. Omovas išsekė. Lauke Kimės veidą net perkreipė pasipiktinimas. Jis buvo iš vargingos šeimos ir nebūdavo dienos, kad jam to kas nors neprimintų. Sunkiai ištverdamas Lagoso gyvenimo miazmą, buvo ypač jautrus finansiniams užgauliojimams ir socialiniam pažeminimui. Lyg norėdamas mesti iššūkį savo gyvenimo rutinai, jis šoko ant motociklo ir įnirtingai paspaudė starterį. Motociklas šovė iš vietos. Jis staigiai sustabdė. Omovas stovėjo ir žiūrėjo, kaip draugas savo pyktį lieja ant motociklo. Kimė giliai atsiduso.

– Varom į parką. – Kimės veidas tebebuvo įtūžęs. – Nesuprantu, po velnių, kuo jis save laiko! Aš jį maldauju pinigų? Aš jį prašau darbo? Ką tas bjaurybė sau mano?

– Kime, duok man vairuoti.

Į parką važiavo tylėdami. Pūtė šaltas vėjas. Omovas juto, kaip užkaito veidai. Oras virto kažkuo aiškiai apčiuopiamu. Švietė miesto žiburiai. Pro šalį tūtuodami skriejo automobiliai. Padūkusiai švilpė motociklininkai, jų marškiniai pliaukšėjo lyg daužomi kokios pa-

trakusios dvasios. Vėjas į veidą, paprasčiausias fizinis greitis, jausmas, kaip viskas lekia ir lieka už nugaros, Omovą pripildė euforijos. Motociklas burzgė, valdomas jo rankų. Palinkęs į priekį, jautėsi atliekąs kažkokį atkaklų ritualą. Siūbuodamas nuo šono ant šono, ritmingai kildamas ir leisdamasis, jis dūmė plačiu keliu. Staiga tolumoje plykstelėjo greitai atlekiančio automobilio žibintai. Kimė sugriebė jį. Omovas pristabdė. Prasilenkė. Pasijuto stebėtinai gyvas. Jis uždainavo. Pasaulis susitraukė į sklandų slydimą per nepažįstamas vietas. Už nugaros Kimė drebėjo iš baimės. Jis abejojo, ar taip pakiliai nusiteikęs, Omovas suvaldys motociklą.

Kai jie atvažiavo, iš parko ėjo paskutiniai žmonės. Sutemo vakaras. Dangus virš medžių buvo niūrios peleninės spalvos. Ant jų viršūnių vaiduokliška sidabrinę šviesą liejo iš vidaus blausiai švytintys debesys.

Jie ėjo tarp medžių ir kalbėjosi apie gyvenimą. Kimė pasakojo apie savo vargšę motiną, sunkiai dirbančią ir tikinčią juo, ir apie sesutę, dingusią prieš trejus metus. Jie susitaikė su mintimi, kad jos nebėr gyvos. Kimei neduodavo ramybės mintis apie ją. Jautėsi atsakingas už jos dingimą. Lemtingąją dieną jis pasiuntė ją nupirkti duonos – įsakė be jos negrįžti. Jis taip pajuokavo. Tuo laiku rimtai stigo duonos. Ji išėjo ir nebegrįžo. Jie paskelbė laikraščiuose. Pranešė policijai apie dingimą. Pasamdė vietinius žiniuonis. Ieškojo be galo. Nieko. Ji taip ir neatsirado.

Einant po kojų traškėjo ir lūžo šakelės. Čežėjo lapai. Tamsoje, netyčia paspirta, subarškėdavo tuščia skardinėlė. Kimė įlipo į medį ir ėmė suptis ant šakos. Omovas atsisėdo prie siaurutėlio it gyvatė upeliuko. Netoliese buvo lieptelis. Jis stebėjo, kaip šaltai blizgančiame upeliūkščio paviršiuje mirguliuoja šviesa ir šešėliai. Įsižiūrėjęs pamatė juose sudarkytus medžių, debesų, paukščių ir žmonių pavidalus. Žvelgė į siurrealistiškai iškraipytas formas ir mąstė, koks unikalus tampa jutiminis pasaulis, jei nešališkas žvilgsnis savaip sudėlioja įprastinius jo elementus.

Kol taip sėdėjo glostomas ramybės, atlėgo antrojo paveikslo praradimo skausmas. Tai nutiko kažkokiam tolimam laike ir tolimoje erdvėje. Nervus dirgino lengvas gyvybės dvelksmas. Giliai

kvėpuodamas sutelkė dėmesį į savo pakaušį. Bandė įsivaizduoti, kaip jis tapys, gyvens ir kovos. Ir beregint jį užliejo džiaugsmas.

Kimė pasiūlė nueiti į paplūdimį kitoje parko pusėje. Jie patraukė tenai. Žolė buvo tamsi. Žeme nelyginant rudos gyvatės šliaužė raumeningos medžių šaknys. Visur buvo šakų pyniava. Supdamiesi ore, krito lapai. Omovas išgirdo ūkiant pelėdą. Medžiai stovėjo didingi, tarsi saugodami kokias baisias paslaptis. Visa aplinkui gaubė seniai užmirštų sapnų migla ir tyla.

Juos kvietė murmantis vandenynas. Sužvilgo smėlis. Mėnesienoje bolavo kopos. Dar maišėsi vienas kitas žmogus. Kimė atsisėdo ir mėgino gaudyti krabus. Omovas atsigulęs žiūrėjo į bangas: kaip jos atsirita, pakyla ir su nenumaldoma aistra veržiasi pirmyn tarsi milžiniškas skystas stūmoklis. Bangos trenkiasi į krantą, visur pažyra vandens purslai. Judesio ciklui pasibaigus, jos lengvai nurieda atgal, ir Omovas juto, kaip žemę drebina jų virpulys, pasiekdamas net skrandį. Jūros platybės šniokštė ir šnypštė kaip koks pirmykštis žvėris.

Naktis Omovui rodėsi lyg meilužė, nuolankiai priimanti audringas vandenyno glamones. Kimė atsisėdo, paskui užmigo. Omovas jautėsi apsivalęs. Visas jo pasaulis susitraukė į vienui vieną krištolinę akimirką. Laikas išnyko. Į vientisą miglą susiliejo jūra, naktis ir dangus.

Staiga rimtį sutrikdė pikti moskitų debesys. Šaltis siekė kaulus. Vandenyno murmėjimas pasidarė įkyriai monotoniškas. Apniukęs dangus šipino protą. Garsai tapo šaižūs ir ilgi. Naktis nepastebimai pasikeitė. Kimė atsistojęs ėmė lakstyti paplūdimiu.

– Ei, Omovai, judinamės. Rodos, abu tik ir likome.

Jo balsą sugėrė nakties kuždesiai. Omovas pakilo, nusipurtė nuo kelnių drėgną smėlį, pabandė kelis kung-fu judesius.

– Nežinojau, kad užsiiminėji karatė.

– Kažkada. Kojos visai sustingusios. Jau seniai nebesitreniruoju.

– Keliaujam.

Omovas neįžiūrėjo Kimės veido.

– Dieve, kaip jau tamsu!

– Lig tol nepastebėjai?

– Ne. Klajojau savyje.

Jie ėjo bandydami pataikyti vartų pusėn. Netikėtai naktis pasidarė juoda. Jie išsigando.

– Omovai, pasiklydom.

Tamsoje lyg ir prismaugtas Kimės balsas nuskambėjo juokaujamai. Juodu grįžo į pakrantę ir mėgino susirasti taką, kuriuo buvo atėję. Beviltiška. Kažkur patamsyje suūkė pelėda, tris kartus. Tolumoje skambėjo varpeliai. Nuo bangų mūšos tapo dar baisiau.

– Negali būti, kad pasiklydome. Kažkur juk yra vartai.

Omovas nepažino savo balso. Bet sausame jo tembre atpažino siaubą. Naktis, protoplazmos masė, viską prarijo. Tamsa buvo gyva. Matomumas nulinis. Omovo sąmonė, nepajėgi daryti jokio šuolio, suvokė netoliese stovint pavidalą. Jis, regis, sujudėjo. Tamsa darė jį šiurpų.

– Kime, ten kažkas yra!

– Kas?

– Iš kur man žinoti?

Jie stovėjo tyliai. Laukė. Laikas tąsė nervus. Kimė sunkiai ir tankiai alsavo, tarsi genamas vis augančios baimės.

– Ne žmogus.

– Iš kur žinai?

– Koks baslys arba medis.

– Tuomet eik ir paliesk.

– Neisiu.

– Bailys!

– Cha, aš ir esu bailys.

Jie apsuko apie medžių guotą, perėjo lieptelį ir atsidūrė žolės ir gėlių pilnoje laukymėje. Oras gardžiai kvepėjo.

– Ką gi mes darysime, a?

– Kodėl nešaukiame?

– Nieko nepadės.

Kažkur viršuje vėl kelis kartus suūkė pelėda. Jie nutilo. Bekūnis garsas nuplaukė oru kaip nelaimės ženklas. Kimė suriko. Omovas viduriuose pajuto šaltį. Jį nukrėtė šiurpas. Apimtas nevilties, Omovas pagalvojo: „Tai nebyli drama. Ji greitai baigsis“.

– Netoli tų namų kažkokia šviesa, – stvėrė jam už rankos Kimė.

– Netikra šviesa.

– Iš kur žinai? Tai viltis.

Jie pasuko šviesos linkui. Klupinėdami. Spardydami pasipainiojusius daiktus. Brido per siaurus upeliukus. Trepsėjo per lieptus, baidydamiesi savo žingsnių. Pasijuto aklavietėje. Toji šviesa tebuvo žibintas, kabantis ant nebaigto statyti namo. Nuo parko jį skyrė vanduo ir spygliuotoji viela.

– Brendam.

– Aha, nori, kad uodegą nukąstų koks vilkinis šuo?

Jie grįžo atgal ir beprasmiškai nukėblino, patamsy kliuvinėdami už visko.

– Velniškai nebeįdomu.

– Ne, drauguži, naktis tik atsiima ką davusi, lygina balansą.

– Vadinasi, naktis – pasiutusi savanaudė.

Omovas pamanė: „Dieve, tylioji drama darosi pavojinga“. Naktis ėmė panėšėti į tam tikrą ritualą, juodų medžių atliekamas apeigas.

– Klausyk, Omovai, jau nebe juokai. Manęs namie laukia motina. Mano sesuo lygiai taip pat...

– Nutilk, Kime! Nuo tavo zyzimo dar blogiau.

– Omovai, neapsimesk! Bijai kaip ir aš.

– Dar labiau.

Medžiai stovėjo kaip niaurios budrios figūros. Krūmai įgavo įvairiausias formas. Vėjas kriokė lyg apsėstasis, šėlstančios bangos akompanavo siaubui. Laimei, savo švelnią šviesą paliejo mėnulis. Tačiau blyškiems mėnesienos pirštams palindus po didžiuliu debesiu, parkas vėl paskendo tamsoje.

– Dievas žaidžia mumis.

– Mes tartum uždaryti zoologijos sode.

Šiugždėjo lapai. Po kojų vėl lūžinėjo šakelės. Žvangėjo tuščios skardinės. Dusliai dunksėjo žingsniai. Kimė kažką paspyrė ir vos nepargriuvo. Omovas suniurzgė:

– Nevėkšla! Stokis ir nešdinamės, kol mėnulis išdykauja!

Jo balsas buvo nenatūralus. Staiga Kimė suriko. Vienišas riksmas. Omovui pašoko širdis, krūtinę negailestingai suspaudė šal-

tis. Kimė vėl suspiegė. Dabar Omovas suprato, kad košmaras materializavosi.

– Omovai, Omovai, eikš pažiūrėk...

Omovas puolė už krūmo. Jo draugas klūpėjo šalia žmogaus kūno.

– Omovai...

– Nustok klykęs mano vardą!

– Atsiprašau. Man rodos... čia...

– Lavonas?

– Taip...

– Turi degtuką?

Jie uždegė degtuką ir pridengė liepsnelę delnais. Pamatė mergaitę. Jos galva buvo negrabiai nuskusta. Akys prasimerkusios. Lūpos nenormaliai papūstos. Blizgėjo dantys. Ant kaklo buvo bronzinis kryželis. Gulėjo nukaręs ant žemės. Gėlėta kartūninė suknytė suplėšyta ir iškruvinta. Apatinę kūno dalį dengė dvokiantis baltas audeklas. Buvo basa. Ne vyresnė, kaip dešimties metų. Ir gražutė. Blyškiame veide sustingusi abejinga išraiška. Omovas tyliai ir bejėgiškai aiktelėjo. Sudrebėjo degtuko ugnelė. Stryktelėjo šešėliai, ir šviesa užgeso. Naktis tylėjo.

Jų sąmonėje sprogo šokas. Omovą suėmė keistas graudulys. Ir netikėtai pajuto, kad vaizdas jam lyg ir pažįstamas.

– Ritualinė žmogžudystė.

Kimei naktis pasviro balansuodama ant įelektrinto košmaro krašto. Sugrįžo siaubas tų dienų, kai prarado ir tėvą, ir seserį.

– Reikia ką nors daryti.

– Taip. Reikia.

Omovas žiūrėjo į Kimę. Vėl išlindo mėnulis, ir jo oda sublizgo. Kimės veidui kažkas atsitiko. Jis virto negyvu akmeniu. Omovas galva pajuto šaltį, tarsi kas nematomas ant pakaušio būtų uždėjęs ledines rankas. Jis sudrebėjo. Ūmiai nušvito baimės ir siaubo potekstė.

– Mes negalime jos išnešti arba patys eiti į policiją.

– Negalime. Pirmučiausia mus ir įtartų. Dieve, kokia beprasmybė...

– Absurdas...

– Ne, aš šito taip nepaliksiu. Kvaila...

– Važiuojam pas Delę ir paskambinsim policijai. Anonimiškai.

– Gerai. Bet visų pirma reikia iš čia išsigauti.

– Kaži, ar tebėr tavo motociklas.

– Vėliau pereisim lieptą. Viskas jau...

– Tu nebebijai.

– Ne. Aš pykstu. Prakeikta naktis...

– Einam. Pirmyn. Jaučiu, kad...

Paklydinėję dar dešimt minučių, pagaliau rado vartus. Sakytum naktis būtų paleidusi juos iš savo apžavų glėbio. Ir mėnuo išsivadavo iš debesų nelaisvės. Kimės motociklas tebestovėjo paslėptas už krūmo. Jie užsėdo.

– Siaubingas košmaras.

– Neaišku, ar jis baigėsi.

Tylėdami nuvažiavo pas Delę. Paskambinus duris atidarė Delės tėvas. Nedidukas ir simpatiškas. Jo veidas buvo suraižytas ilgais ir plačiais genties rėžiais. Jis sušuko:

– Dele, avon ore va ibiji o. Draugai atėjo.

Delė nulipo žemyn. Savo kambaryje žiūrėjo televizorių. Pasišaukę jį šonan, pasakė, kokiu reikalu atėję ir ką patyrę. Kimė anonimiškai paskambino policijai. Abejingas balsas kitame laido gale bambėdamas kartojo, ką rašąs, ir prižadėjo ištirti įvykį.

Delė Omovui pasisakė, kad viena iš jo panelių nuo jo laukiasi. Mėginęs ją prikalbinti, kad pasidarytų abortą, bet ji atsisakė. Omovas nesiklausė. Tik retkarčiais tarstelėdavo reikiamą žodelį ir netrukus pareiškė išeinąs. Išlydėdamas Delė tarė:

– Matai, kaip Afrika galabija savo vaikus... – Patylėjęs pridūrė: – Afrika ne man. Todėl ir keliauju į Valstijas...

Grįždami juodu irgi tylėjo. Kimė paleido Omovą prie Bedegrio kelio. Buvo labai tamsu. Galvoje – šviesu kaip niekad. Nakties įvykis tebebuvo čia pat, artimas ir baisus.

Septintas skyrius

Eidamas namo, nebejautė virpulingo nakties gyvenimo aplinkui. Jam drožiant pro šalį, garsiai sušneko apelsinų pardavėja. Jį pašaukė ir moteris, prekiaujanti riešutais. Kai jis praėjo net nepakėlęs akių, ji sumurmėjo:

– Vaike, vaike, ar visą pasaulį ant galvos nešioji?

Omovas paskubino žingsnį. Viešbutis skardėjo nuo nesiderinančių melodijų. Gatvėje šlitinėjo girtos prostitutės. Omovas praėjo nė nežvilgtelėjęs į daktaro Okočos tapytas freskas, pagyvinusias šiaip jau nykų viešbučio fasadą.

Pasiekęs krūmus netoli namų, jis tarsi pabudo. Aplinkui juodavo šešėlių džiunglės. Šitoj vietoj žmonėms yra pasitaikę rasti pamestų kūdikių, ne viena moteris buvo iššaginta, iš krūmų sklido nesuprantami garsai, lyg ten būtų viešpatavęs pragaro pasaulis.

Išgirdus pažįstamą tėvo žmonos balsą, Omovui greičiau ėmė plakti širdis. Tyliai, bet gyvai ji kalbėjo ir juokėsi su kažkokiu vyru. Visiškai neaišku. Omovas suglumo. Nežinojo, ar eiti toliau, ar grįžti. Kojos nunešė tolyn. Jis pasitraukė į patį kelio pakraštį, kur marškiniai jau kliuvo už šakų ir sudžiūvusių lapų.

Kai jis parėjo, tėvas užsiuto. Užkluptas minant po kambarį, tėvas atsigręžė ir užsipuolė Omovą. Jo pyktis buvo nesuvokiamas. Jis bambėjo žodžius, iš kurių Omovas suprato tik seniai užmirštus priekaištus ir pramanus. Kažką apie Omovo motinos raganavimą ir kad ji kalta dėl dabartinės jo padėties. Ir dar kažką apie skolas. Jam kalbant išryškėjo raukšlės ir raudonos akių gyslelės. Veidas buvo kaip džiovintas obuolys, lūpos niršulingai suspaus-

tos. Vieną akimirką Omovas pajuto jam šilumą ir meilę. Kitą – užliejo minkštas abejingumas.

– Kur Bleki, tėti?

– Ne tavo reikalas. Jos čia nepainiok. Pasiunčiau ją parnešti man pieno.

Omovas nutilo. Žiūrėjo, kaip tėvas mina ir mina aplink stalą. Tada prisiminė daugelį dalykų: kaip mirė motina, tėvui lakstant paskui kitas moteris, kaip buvo išvaryti broliai, išdrįsę klausinėti tėvą, kodėl toks beprasmiškas jų gyvenimas. Nustojęs trypti apie stalą, tėvas ėmė skųstis, kokie niekam tikę visi jo vaikai ir koks negailestingas šiuo atžvilgiu jam Dievas. Ir kiekvienas jo judesėlis dvelkė vaidinama karštligiška manija.

Baltieji dokumentai tebegulėjo ant stalo. Nė nepajudinti nuo ano karto, kai Omovas juos matė. Jų buvimas Omovui tuoj pat priminė pereikvotas banko sąskaitas, bylinėjimąsi, kreditorių būrius, atleidimo lapelius, nepavykusius importo sandorius.

Tėvas pakėlė prie lūpų ogogoro butelį. Kai jis gan oriai pastatė jį ant stalo ir vėl leidosi žirglioti po niūrią svetainę, Omovas nėrė į savo kambarį.

Kambaryje vėl užplūdo dienos įvykiai. Išsitraukęs dienoraštį, parašė:

„Mintys formuojasi ir neduoda ramybės. Piešinys pavogtas. Šiandien mano paveikslą konfiskavo pareigūnai. Viskas vyksta ydingais ratais. Išsipildė bloga pranašystė – nebyli praradimų drama. Šį vakarą ėjau per košmarų gamtovaizdį. Rami naktis virto siaubu. Kimė buvo labai sukrėstas: tokio niekad nesu matęs. Delė prieš savo valią taps tėvu; jis dar pasakė, kad Afrika galabijanti savo vaikus. Vargšė sumaitota mergaitė – kodėl su tavim taip pasielgta? Ar tai auka Afrikos nakčiai? Ką galime padaryti aš ar kas nors kitas? Slėptis? Likti anonimais? Bjauru."

Pasėdėjęs rašė toliau:

„Kai buvome maži, tėvai dažnai mus gąsdindavo tamsa. „Neikite tenai. Pagriebs siaubas baubas", – sakydavo. Augdami pamiršome baimę. Įsiti-

kinome, kad galime vaikščioti skersgatviais, nesibaimindami patamsių. Dieną šviesu. Viskas atrodo būtis. Mes atsikratėme tamsos baimės. Tačiau nenustojome bijoti to, ką ji reiškė, jos baisaus paslaptingumo. „Siaubas baubas" mano sąmonėje ir mano šalyje turi įvairiausius pavidalus. Šiandien „siaubas baubas" pasiglemžė sielą. Kas liko, pasiima žemė. Vanduo numazgoja rankas..."

Jis padėjo rašiklį. Rašymas rodėsi tuščias darbas. Krūtinėje ėmė ristis šleikštulio bangos, ir jis, nebesitverdamas pasišlykštėjimu, sviedė dienoraštį į lubas. Nuskriejęs lanką oru, sąsiuvinis tėškėsi į sieną, numušdamas keletą sraigių kiaukutų, kabėjusių ant jos. Kiaukutai nukrito ir sudužo. Dužimas aidu atsiliepė smegenyse. Kai viskas nutilo, jis pagalvojo: „Gerai. Atsikratyta nors keliais nereikalingais daiktais".

Jis atsigulė ir užmigo.

Tą naktį Omovas sapnavo. Pabudo išpiltas prakaito. Pasiėmęs dienoraštį, užrašė sapną taip, kaip prisiminė. Ir iki pat ryto nebegalėjo užmigti – ar bent jam taip atrodė. Vis dėlto miegas atėjo. Laimei.

IŠTRAUKA IŠ DIENORAŠČIO

Aš ėjau per tamsų mišką, kai šitai atsitiko. Medžiai virto migla. Atsigręžęs pamačiau aną negyvą mergaitę. Ji nedvejodama ėjo į mane. Neturėjo nei nosies, nei lūpų. Tik žibančias akis. Visur, kur tik ėjau, ji sekė paskui mane. Miško gale išvydau šviesą ir pasukau ton pusėn. Šviesos nepasiekiau.

ANTROJI KNYGA

Pirmas skyrius

Omovas negalėjo pabėgti nuo nužudytosios mergaitės. Ji persekiojo sapnuose ir nėjo iš atminties. Ji jam priminė vieną dalyką, kurį jis matė Ugelyje, gimtajame mieste, per pilietinį karą. Jam buvo devyneri metai. Tą vakarą tėvas jį pasiuntė nupirkti prieskoninių žolių. Omovas vaikščiojo ieškodamas žolininko krautuvėlės ir netrukus pasiklydo. Priėjo didžiulį iroko medį. Atsistojo po juo ir apsiverkė. Aplinkui jokio žmogaus. Jau buvo prasidėjusi komendanto valanda.

Stovėdamas po medžiu ir verkdamas, pamatė artėjant minią įniršusių žmonių. Jie nešėsi lazdas ir kuokas. Jie dainavo ir savo dainose ragino naikinti ibus. Tada jie pasiekė trobelę, stovinčią netoli nuo to medžio. Jie apėjo dainuodami apie tą trobelę, po to išlaužė duris ir įsiveržė vidun. Jis pamatė, kaip žmonės ištempė laukan senį ir mergytę. Senuką daužė tol, kol iš jo liko tirtantis kruvinas gniužulas. Mergytę jie nusinešė. Jis nesuprato, kas darosi. Paskui minia vėl atlėkė prie trobelės, vilkdama rąstą. Ėmė daužyti juo sienas. Staiga jos išgriuvo ir įsmuko stogas. Minia pašėlo džiaugsmingai stūgauti. Iš vidaus pasklido duslūs šauksmai, kurie pirmiausia jam priminė butelyje traiškomus vabalus.

Kai grįžo namo, vyresnieji broliai jį prilupo, kam taip ilgai neparėjo. Bet jis neverkė, nes suprato regėjęs kažką baisaus. Taip ir neužmiršo ano uždraustojo vaizdo, dėmės, sutepusios tą vakarą. Jei tik tapdavo kokio nors smurto liudininku, visad virsdavo tuo mažu berniuku, bejėgiškai viską stebinčiu. Ir niekaip neatsikratydavo minties, jog ir pats yra kažkaip susitepęs.

* * *

Tą savaitę laikraštyje pasirodė vienos skilties straipsnelis apie nužudytąją mergaitę. Straipsnis išdrįso pasakyti, jog tikriausiai būta ritualinės žmogžudystės, ir pacitavo vieną policininką, kuris paaiškinęs, kad tokių nužudymų beveik neįmanoma ištirti. Omovas visą savaitę nematė Kimės, bet negalėjo pamiršti, kaip tą vakarą suakmenėjo draugo veidas.

Šeštadienio rytą jis buvo savo kambaryje, kai kažkas pasibeldė. Omovas atidarė duris. Tai buvo tėvas.

– Laiškas nuo Okuro, – pasakė ir tėškė ant stalo voką. Ir išėjo. Omovas jautė, kaip staiga jį tarsi vaiduoklio pirštas palietė. Su vyresniaisiais broliais jisai sugyveno, nors jie ir kuldavo jį, kai buvo daug jaunesnis. Metams bėgant, visi lyg ir susvetimėjo. Įaugo į save, kiekvienas kankinamas savų kančių. Jis apie brolius labai mažai ką žinojo. Kol augo, jie buvo internatinėje mokykloje. Kai jis pats išvažiavo į internatą, jie jau buvo baigę. Kas kartą grįžęs atostogų, rasdavo juos gulinėjant po namus – nusivylusius, apsileidusius, atšiaurius. Jie dažnai pykdavosi. Tik tada, kai tėvas išvarė juos iš namų, Omovas suprato, kaip sunku jiems buvo visus tuos metus. Ypač po motinos mirties.

Omovas sėdėjo prie valgomojo stalo ir skaitė laišką. Jis buvo trumpas. Be datos ir be atgalinio adreso. Rašysena keverziška. Vokas sumurkšlintas. Viduje dar buvo eilėraštis. Kai būdavo nusiminęs ar girtas, Okuras dažnai rašydavo eilėraščius. Į jo poeziją niekas rimtai nežiūrėjo. Bet Omovui jo eilutės ne sykį aidu atsiliepė tamsiuose sielos užkaboriuose.

Laiške buvo parašyta:

„Labas, broliuk,

Turėjau parašyti. Bandau pakliūti į laivą. Sunku. Dažnai prisimenu tave ir namus, ir man norisi verkti, bet neverkiu. Galvoju ir apie tėtį, mėginu jį suprasti ir jam atleisti, bet negaliu. Tačiau tu pasistenk jį suprasti ir mylėti, kaip mylėjai. Ir pasistenk atleisti. Jisai silpnas ir pavargęs. Aš neturiu

nei namų, nei tikslo ir kasdieną gerdamas matau, kokie pavojai manęs tyko. Ir dažnai mušuosi. Gerų dienų nuo Umės. Jis serga. Sužeistas. Beje, ar dar tapai? Įdedu eilėraštį, kurį vakar parašiau. Omovai, mes visi netekome kažko labai svarbaus. Žinau, kad užaugsi stiprus.
Tave mylintys broliai Okuras ir Umė.
Būk atsargus."

Omovas perskaitė laišką kelis kartus, tikėdamasis užčiuopti tą šviesą, kurios nespėjo pasiekti sapne, vildamasis išvysti nors kokį ženklą to gyvenimo, apie kurį Umė užsiminė tą dieną, kai broliai iškeliavo. Bet Omovas matė tik savižudą. Padėjęs laišką suprato, kad brolių gyvenimai visada liks jam mįslė, o užčiuopė tik jų pažeminimą, kurio niekad nepamirš. Perskaitęs brolio eilėraštį, Omovas pajuto dar kai ką: galimybių ieškantį neramų protą.

Kai aš buvau mažas berniukas,
Klajodavau plačiu pajūriu
Ieškodamas koralų
Ir gražių kriauklelių,
Bet radau ženklus smėly,
O vėjuje balsai
Giedojo paslaptis savas
Bekraštėms jūroms.

Eilėraštis kalbėjo Omovui, ir jis kalbėjo eilėraščiui. Bandydamas atmintimi grįžti atgalios, suraišioti sutrūkinėjusius jų visų gyvenimo siūlus ir iš jų nuausti raštą, pamanė: „Gyvenimas neturi nei rašto, nei siūlų. Nejaugi bandymas ką nors išausti iš šito draikalo – bergždžias darbas?"

Nemokėdamas atsakyti į šį klausimą, jis atsistojo, nuėjo virtuvėn ir išsitraukė savo valgį, pamestą ant viršutinės nešvarios spintelės lentynos. Judėjo kaip apsvaigęs. Pusryčius suvalgė negalvodamas. Jis valgė ebą, o ji pusryčiams buvo per sunki. Ir pilna gumulų; kai pasisėmė saują, jie subyrėjo į neišmirkusio gario kruo-

peles. Sriuba atšalusi, užsitraukusi aliejumi. Pusryčiai buvo be skonio, bet įmanomi. Vargais negalais ebą prarijo.

Be jokio malonumo žiaumodamas, galvojo apie savo paskutinį sapną. Prisiminė jį tik kaip atskirus vaizdus ir žodžius, užrašytus dienoraštyje. Mintys sukosi aplink svyruojančią ašį, ir jis pajuto tvinksint – tuoj pasius skaudėti galvą.

Nenorom grįžo prie kasdieninių gyvenimo dalykų. Pažiūrėjęs žemyn pamatė sutrūkinėjusią ebos lėkštę. Baltas sriubos dubenio paviršius buvo nusilupęs, rudavo surūdijęs metalas. Omovas išgriebė vienintelį sriuboje buvusį mėsos kąsnelį ir įsidėjo burnon. Visai kaip kieta guma. Jis apsidairė po svetainę. Ji tarnavo ir kaip valgomasis ir buvo perskirta knygų lentyna. Mama ją nupirko labai seniai, šeimai dar gyvenant Jaboje, ir dabar tai buvo vienintelis padorus baldas kambaryje.

Šiaip svetainė buvo beveik tuščia. Stovėjo keturios minkštos kėdės. Jų mediena nuo senumo ir sėdėjimo nusidažė įvairiausiom spalvom. Kai tik kas ant jų sėsdavo, jos girgžtelėdavo kaip netyčia ištrūkęs perdimas. Sėdynių apmušalai buvo išblukusios raudonos spalvos. Bleki juos plaudavo kas dvi savaites. Vienoje sėdynėje Omovas pradūrė porą skylučių. Tos skylutės švietė tamsiai žaliai – tokia buvo pirmoji spalva, atsidūrusi po išblukusiais apmušalais.

Tarp dviejų porų kėdžių stovėjo didžiulis stalas. Ankstesnysis buvo sulaužytas tą dieną, kai Umė su Okuru paliko namus. Omovas tikrai nebežinojo, ar tai Okuras atatupstas užgriuvo ant jo, bėgdamas nuo tėvo rankos. Bet Omovas atsiminė dieną, kai tėvas parvilko namo milžinišką valgomąjį stalą. Jo veidas sakyte sakė: „Galiu, po velniais, parnešti ir vienas“. Kai pastatė jį tarp kėdžių, visa kambario erdvė susitraukė. Jis buvo pasibaisėtinai didelis. Tėvo išraiška pasikeitė. Gūžtelėjęs tartum pasiteisino:

– Ką gi, didelis... Gerai. Reikia namie turėti nors kokį didelį daiktą. Taigi.

Vėliau Omovas sužinojo, kad tėvas jį perpirko iš vieno dailidės netoli Alabos turgaus. Stalo paviršius jau buvo subraižytas, dė-

mėtas ir išdegintas – abejingumo pėdsakai. Viena koja buvo trumpesnė. Ji lūžo per vieną tėvo vakarėlį, kai į ją trenkėsi girtas svečias. Bet dailidė matuodamas nusuko ir koją padarė trumpesnę, o už teisingą ilgį pareikalavo daugiau pinigų. Jis buvo didelis rėksmingas vyras. Omovo tėvas, nepajėgęs jam atsispirti, parsitempė stalą namo, nutaisęs labai orią miną.

Sienos iš pradžių buvo jūros mėlynumo. Dabar – nučiupinėtos ir ištepliotos netgi ten, kur šiaip nepasiekia ranka. Omovas nesuprato, kaip tie visi paišuliai atsirado. Staiga iš visų šonų jį ėmė spausti purvai ir nešvarumai. Jis duso. Ir tik tada, kai įsivaizdavo, kaip savo rankomis nudažo sienas kitoniška spalva ir iškuopia visus namus, atmosfera stebuklingai pasikeitė. Tačiau per sieną nukurnėjęs driežas gekonas sudaužė jo fantaziją ir vėl įtraukė į pakrikų garsų pasaulį. Jo akys užkliuvo už linoleumo. Tas aiškiausiai simbolizavo namų būklę. Buvo išblukęs. Pro skyles raudonavo grindys.

Kambaryje oras buvo sunkus. Dvokė virtuve, iš pagrindų reikalinga valymo.

Omovas pagalvojo apie tėvą, kurį mylėjo savotiška tylia meile. Bet Omovas jo gailėjo – ir kartu ne visai. Tėvas jam buvo žlugęs žmogus. Tačiau trupučiuką juo ir žavėjosi, kad taip narsiai bando išlaikyti pirmykštį orumą: nesėkmė juk nėra nusikaltimas. Omovas galvojo apie viską, ką tėvas padarė įsikarščiavęs. Paskui stengėsi viską užmiršti. Galvoje maišėsi visokiausios mintys, plaukdamos viena iš kitos ir po to kažkur išslinkdamos. Staiga skrandį lengvu šleikštuliu suspaudė praradimo jausmas. Bet praėjo. Ir jis suprato, kad kiekvieną dieną turi ką nors daryti su savo gabumais, – jei nedarys, bus pasmerktas toms pačioms griovimo jėgoms, kurios įsisuko į jo šeimą.

Dabar ėmė mąstyti apie tapybą – ir susidūrė su kitoniška tuštuma. Joje buvo tik bekūniai paveikslai, vaiduokliai, šešėliai. Tą akimirką jis dar suprato, jog turės kažką daryti su tuo savo sapnu. Ir pamanė: „Bus sunku. Kažkokia piligrimo kelionė per proto brūzgynus“.

Jis atsiduso, papurtė galvą, virtuvėje po čiaupu nusiplovė rankas ir grįžo į savo kambarį.

Omovas nedrąsiai pradėjo eskizą. Pradžia erzino. Prieš pradėdamas tapyti, paveikslo kontūrus turėdavo nubrėžti vaizduotėje. Paprastai jis kurdavo spontaniškai. Bet ši idėja buvo kitokia. Ją reikėjo prisivilioti, prie jos prisiderinti, ją suprasti, išreikšti. Prieš ją tapydamas turėjo ją išgyventi ir jai pasiduoti, paplatinti savyje jos padarytus plyšius, juos pagilinti, pereiti tamsius sielos kentėjimų laukus, sudėti visa, kas bloga ir kas gera, ir subrandinti savyje. Bet eskizai atrodė kvailai. Įtūžęs juos suplėšė. Taip nusiteikusį jį užklupo smarkus beldimas į duris. Iš pykčio drebančiu balsu jis paklausė:

– Kas taip daužos?

– Omovai! Omovai!.. Gal nuruoši stalą pavalgęs? Ar aš tau vergė, kad nešiočiau tavo lėkštes, a? Nesiprašyk bėdos! – atsiliepė Bleki balsas. Skardus, kad būtų girdėti kiekvienas žodis.

– Kokias lėkštes? Kokias lėkštes?

– Dar klausi, kokias lėkštes? Sprogsti mano virtą valgį ir dar klausi, kokias lėkštes, a?

– Kokį valgį? Sriubą kaip pamazgos ar mėsą, kietą kaip guma?

– Omovai, aš pasakiau savo žodį! Aš pasakiau!

Omovui pasitaisė nuotaika: jis pajuto provokaciją, kuriai reikėjo tik menkiausios dingsties, kad įsižiebtų kivirčas. Bleki buvo kivirčų meistrė. Omovui teko matyti, kaip ji vos nesudraskė kelių kvartalo moterų. Dar buvo liudytojas, kaip ji primušė vieną vyrą, atėjusį pas tėvą senos skolos. Jis pabėgo, kol ji jo nepribaigė. Ir daugiau niekada nebegrįžo pinigų.

– Gerai jau, gerai, – pasigerino jai Omovas, išėjęs iš kambario. Juodo gintaro spalvos jos veide jis jau pažino pasiutimo ženklus. Buvo mažutė, tulžinga ir sukta. Baltutėliai švarūs dantys, nedidelės ritualinės žymės skruostuose, dailiai sudėtas kūnas, platūs klubai ir vaidingas būdas. Ji užsiplieksdavo dėl menkiausio nieko: bet kokia užuomina apie tai, kad ji neturi vaikų, galėdavo pavojingai pakreipti pokalbį; moteriškė, jos kibiru parsinešusi vandens ir nepadėjusi jo į vietą, rizikavo skaudžiai nukentėti nuo jos

aštraus liežuvio. Buvo nesutramdoma liežuvautoja ir dažnai kitoms moterims išpliurpdavo „namų paslaptis" – vėliau vaidijantis šios lygiai taip pat dažnai atsisukdavo prieš ją pačią.

Tik atsiradusi jų namuose, buvo gera, supratinga ir pasiaukojanti. Omovo broliai į ją žiūrėjo su švelnia pagaila. Ji nėrėsi iš kailio stengdamasi jiems įtikti ir kartais dėl to apsikvailindavo. Tačiau palengva ji parodė savo tikrąjį veidą. Mokėjo kiršinti žmones. Klausydavosi prie durų svarbių pokalbių. Ir kai abu vyresnieji sūnūs išėjo, ji pajuto, kad jai atsivėrė plati erdvė. Omovas nesikišo į jokius namų reikalus, o ji sugebėjo prisilaižyti prie tėvo. Žmogus pamėgo mažus jos teikiamus patogumus ir be jų nebegalėjo apsieiti. Juodu net kartu sprendė visokius verslo klausimus, Omovui apie juos nieko nežinant. Tėvas joje matė tai, ko neturėjo Omovo motina: norą nusileisti ir sutikti su viskuo, ką jis sako, troškimą tyliai jį garbinti. Pagyvenusi jų namuose visai nedaug laiko, ji pastojo.

Bet paskui kūdikio neteko – persileidimas. Ji vos nemirė iš pažeminimo. Bleki susirgo ir liko nevaisinga. Pasidarė žiauri. Ėmė slapčia kažkur pradingti, leisdavosi į keistas keliones, būdavo sutinkama keistose tamsiose vietose. Omovo tėvas ją prispyrė, ir ji prisipažino, kad važinėdavusi pas žolininkę, nes norėjusi išsiaiškinti, kodėl prarado kūdikį. Santykiai namuose pašlijo: ji buvo atsidavusi Omovo tėvui, vaišindavo jį rinktiniais valgiais, bet visiškai nepaisė Omovo. Sykį jie baisingai susiriejo dėl maisto, ir po to Omovas, bijodamas, kad ji jo nenunuodytų, pradėjo valgyti ne namie. Nuolatinė įtampa retkarčiais prasiveržd avo – ir įžiebdavo barnį. Omovas jautė, kad šiandien viena iš tokių dienų.

– Bleki, viskas gerai, – garsiai pakartojo jis, mėgdžiodamas ją. – Man jau viską pasakei, tai ko dar šauki? Kam kelti triukšmą dėl smulkmenų?

Omovas tyčia kalbėjo meiliu balsu. Akyse spindėjo pašaipa. Žiūrėjo žemyn į ją. Ji buvo rimta. Jo kakta blizgėjo ir nuskusta galva buvo panaši į priplotą batatą. Žinojo atrodąs juokingai. Normaliai ji būtų nusijuokusi, kaip ir tą dieną, kai jis nusiskuto. Bet

jos veidas, priešingai, buvo rimtas. Atrodė nusiteikusi su juo susiniauti. Žvelgė ne į jį, bet į grindis, įsitempusi ir budri.

Kai ji pakėlė akis, Omovas apstulbo. Jos žvilgsnyje pamatė neapykantą. Ir jau ne pirmą kartą. Prisiminė, kad su tokia pagieža žiūrėjo į jį pačią pirmą jųdviejų pažinties dieną. Už Omovo tėvo ji ištekėjo tradiciškai. Tik vestuvių rytą Omovui ir jo broliams jis pranešė, kas vyksta. Nuo motinos mirties buvo praėję vos metai, ir ši žinia buvo didelis smūgis.

Ceremonijoje nedalyvavo nė vienas sūnus. Okuras su Ume nuėjo pas draugus ir ten pasigėrė iki žemės graibymo. Namo grįžo tik po dviejų savaičių. Omovas paspruko per pačias apeigas. Parėjęs vėlai vakare, svetainėje rado sėdinčius tėvą su Bleki. Elektra buvo dingusi, ir vidury milžiniško stalo plėvojanti žvakė klaikiai iškraipė jų veidus ir šešėlius. Vyras pažvelgė į savo sūnų. Ir Omovas tose akyse išvydo ilgus kančių, slapukavimo ir pralaimėjimų metus. Ši diena turėjo reikšti naują gyvenimą, pirmą tikrą jo pergalę per ilgą laiką, bet nė vienas jo sūnus nepanoro būti jos liudytojas. Po ilgos nejaukios tylos jis liepė Bleki atsiklaupti ir, kaip įprasta, pasveikinti Omovą. Ji negreitai atsiklaupė. Kai jį pasveikinusi skubiai atsistojo, jos akyse sužibo tokia pati pagieža. Po to Omovas išpuolė laukan ir apėjo visą rajoną, bandydamas išsklaidyti jį smaugiančius jausmus. Nuo tos dienos Omovas jautė, kad šiuose namuose jie abu neišsiteks.

Jos balsas grąžino jį į dabartį. Ji kažką pasakė ir ėmė su perdėta atida, visad rodančia, kad artinasi audra, rištis apsiautalą.

– Sakai, aš keliu triukšmą? Dar mane įžeidinėsi? Gal esu tau vienmetė? Ne aš, o tavo močia dėl niekų kelia triukšmą, nesvarbu, kur ji dabar!

Omovą suėmė pyktis. Jį siutindavo bet kokia užgauli pastaba apie motiną. Šių žodžių ir buvo toks tikslas – ir jis suprato. Bet kumščiai patys susigniaužė.

– Ko dabar gniauži kumščius? Nieko negali man padaryti, girdi, nieko negali. Nori susimušti, nori, ar ne?

Įsiaudrinusi ji griebė jam už marškinių krūtinės. Blykstelėjo dantys, jos kvapas piktai nutvilkė jam skruostą.

– Man rodos, nori pasipešti. Nagi, mušk mane! Noriu pamatyti, kaip mane muši! Mušk!

Ji užsimojo lyg norėdama iškabinti jam akis. Jis net gąstelėjo. Bet gintis galėjo tik ją atstumdamas. Visai netyčia jo rankos suspaudė jai krūtis. Jisai sumišo; ir staiga prisiminė vaizdą, kaip tėvas su ja mylėjosi. Pasijuto keistai, tarsi pats iš šalies stebėtų savo veiksmus. Matyt, pastūmė ją smarkiau, nei norėjo, nes ji susverdėjo, pargriuvo ir veriamai užklykė:

– Omovas nori mane užmušti! Oooo! Omovas nori man nusukti sprandą! Oo!

Išgirdęs triukšmą, iš savo kambario išlėkė tėvas. Jo apsiautalas palaidas kadaravo ant plono juosmens, stuomuo buvo nuogas. Sunykęs jo veidas buvo susiraukšlėjęs nuo pagalvės, taigi riksmas jį staigiai ištraukė iš miego. Metai, girtavimas ir sunkumai įspaudė žymę jo veide. Buvo nesiskutęs, iš burnos tvoskė alumi ir nevalytais dantimis. Jį išgąsdino Bleki šauksmai.

– Bleki, kas atsitiko?.. Omovai!..

Jo išgąstis virto nuoširdžiu susirūpinimu, kai pamatė ją ant grindų. Ji saviškai užvertė akis aikčiodama ir dejuodama.

– Tavo sūnus mane mušė. Omovas mane mušė ir smogė man į krūtinę.

– Netiesa, tėti. Ji apsimeta. Aš tik...

– Užsičiaupk, Omovai! – užriko tėvas, žybtelėdamas paraudusiomis akimis. Ir ją paklausė: – Kodėl jis taip padarė?

Valandėlę ji inkštė be ašarų, tada pasakė:

– Tik todėl, kad liepiau jam pavalgius nuruošti stalą. Ar aš jo vergė, kad turėčiau jį aptarnauti?

Omovo tėvas pamatė lėkštes ant stalo.

– Kodėl pavalgęs nenunešei indų? Kodėl? Kodėl negali leisti miegoti žmogui, kuris kiaurą dieną dirbo, kad jūs abu turėtumėt ko valgyti, kodėl parėjęs namo negaliu pailsėti? Ką tai reiškia? Omovai, nepykdyk manęs, girdi?

Omovas nieko nesakė. Tik stovėjo ir žiūrėjo į tėvą ramiu ir susikaupusiu žvilgsniu, tarsi jo nesiektų tėvo apmaudas.

– Omovai, yra dalykų, kurių neketinu pakęsti, girdi? O dabar nešdinkis, dink man iš akių, niekam tikęs vaikėze...

Omovas pažvelgė į tėvą. Akies kampučiu tarėsi pastebėjęs pergalingą šypseną Bleki veide.

– Taip, tėti. Prisimenu, kad šitai jau kalbėjai. Todėl jie ir išėjo. Aš su ja ne dėl tavęs kivirčijuosi...

– Užsičiaupk, Omovai. Gal išprotėjai, kad šitaip su manim kalbi? Kažkas tau galvoj nebegerai... – Tėvas atsistojo visu ūgiu.

– Gana, brangusis, gana, – maloningai įsiterpė Bleki.

Omovas išėjo iš namų. Trenkdamas durimis dar spėjo nugirsti, kaip tėvas jį keikia ir sako, kad jis elgiąsis ne geriau kaip jo vyresnieji broliai.

Lauke buvo šilta. Bet akimirksniu krūtinėje kažkas užušalo.

Antras skyrius

Toks pat jausmas buvo, kai tėvas brolius išmetė iš namų. Broliai pasidarė tėvui svetimi. Tas susvetimėjimas reiškėsi mostais, nutylėtais žodžiais, žvilgsniais. Jie visad užstodavo motiną, kai tėvas ją mušdavo ar kaip kitaip skriausdavo. Jų atšiaurumas slapčia gąsdino Omovą. Dažnai girdėdavo juos grasinant, kad susiruošią ir primušią tėvą. Niekad šito nepadarė.

Jų priešiškumas dar sustiprėjo, kai tėvas atsisakė apmokėti jiems studijas universitete. Abudu buvo gabūs, mokėsi A lygiu, gaudami gerus pažymius. Jie buvo priimti į universitetą, tačiau tėvas pareiškė neturįs iš ko jų leisti į mokslus. Stipendijos buvo retenybė, ir tos pačios – dalijamos per kyšius ir protekcijas. Kai tik iškildavo jų mokslo klausimas, tėvas tuoj pat droždavo ugningą kalbą:

– Pakovokite dėl savęs. Aš tai ir dariau. Jei negalite studijuoti universitete, eikite mokytis amato. Manote, aš būčiau tapęs tuo, kas esu dabar, jei būčiau laukęs, kad kas dėl manęs pasistengtų? Ne! Aš ir pats nesimokiau universitete.

Jie negalėjo lankyti paskaitų, nes neturėjo pinigų mokėti už mokslą, ir negalėjo gauti darbo, nes jokių darbų nebuvo, todėl abu neberado sau vietos ir dar labiau niršo. Bedugnė tarp tėvo ir sūnų darėsi vis gilesnė. Jie užkietėjo. Jie užsisklendė. Savo elgesiu savotiškai baudė tėvą. Mirus motinai, namie pasidarė dar slogiau. Ištisas valandas, dienas jie davėsi po kambarius kaltindami tėvą, kad dėl jo motina mirusi. Jie išnyko ir pasirodė tik laidotuvių dieną. Po savo maišto jie įsidrąsino. Užsiaugino plaukus. Rū-

kė marihuaną. Parsivesdavo kažkokių padūkusių draugų. Girtuokliaudavo. Mušdavosi. Lig ryto negrįždavo. Šiaip trindavosi svetainėje, keldami neaiškią grėsmę. Su tėvu retai kalbėdavo, o jei prašnekdavo, visada be galo įžūliai. Paskui jie susižavėjo nauja idėja. Užsikepė keliauti į Ameriką, kur tikėjosi dirbti ir kartu mokytis universitete. Tokia buvo visų jaunų žmonių svajonė, įkvėpta Holivudo filmų ir disko albumų viršelių. Tačiau Omovo broliams tai išties buvo išsigelbėjimas. Jie atkakliai, užsispyrę planavo. Nenustodavo kalbėti apie pinigus, kurių užsidirbsią, apie žmones, su kuriais susipažinsią, ir apie naują gyvenimą, kurį pradėsią. Omovas suprato, kad jų fantazijos – tai atsakas į smūgį, koks jiems buvo motinos mirtis.

Reikalai visai pagedo, kai tėvas pranešė parsivesiąs naują žmoną. Kitą dieną ji atsirado. Omovas su broliais sužinojo, kad ji atsinešė nemažą kraitį. Dar sužinojo, kad pas jos tėvus jų tėvas iškėlė tikrą vestuvių puotą. Jai pasirodžius jie pasijuto išstumti iš tėvo gyvenimo. Buvo jam kaip svetimi. Namas pasidarė visiems per ankštas. Nuotaika – bjauri. Omovo broliai prasilenkdavo su tėvu, beveik kliudydami jį petimi, ir nė vienas nepratardavo nė žodžio. Namuose tiesiog trūko oro.

Keista, bet Omovas šitame aistrų sūkuryje dar mokėjo susišnekėti su tėvu. Bet koks jo elgesys, jei tik ne toks piktas kaip brolių, jau būdavo palankiai sutinkamas. Tiesą sakant, Omovas negalėjo stoti katron vienon pusėn: jis žinojo, kaip tėvui sunku, bet suprato ir brolių pyktį. Ir nors matė, kokie blogi namiškių santykiai, nebuvo pasirengęs tokiam baisiausių nervų protrūkiui, visiškam išsiskyrimui, kuris įvyko vieną šeštadienio rytą.

Omovą pažadino barnis. Įėjęs į svetainę, pamatė prie durų stovint tėvą. Rankoje jis laikė kruviną diržą. Ir drebėjo iš vargiai tramdomo įsiūčio. Prie knygų lentynos, nuleidęs galvą, stovėjo Umė. Jam ant sprando raudonavo platus rėžis. Okuras buvo kitame kambario gale, netoli didžiojo stalo. Stovėjo tarsi kažkam pasiryžęs. Šalia virtuvės durų Bleki vaidino ant padėklo perrenkanti ryžius. Akies krašteliu ji sekė, kas vyksta.

Umė pakėlė galvą. Veidu plūdo ašaros. Omovas žinojo, kad jis neverkia. Ašaros bėgo savaime. Priešais jį ant šono gulėjo didysis stalas. Viena koja išlūžusi. Ant grindų šalia brolio stovėjo prigrūstas kelioninis krepšys. Tada Omovui pirmą kartą toptelėjo, kad Umė išeina iš namų.

Kvartalo žmonės susirinko pažiopsoti pro langą ir atviras duris. Tarp jų buvo vaikų ir visiškai nepažįstamų. Jie spoksojo niūriai ir abejingai. Omovas įsivaizdavo, kaip visi pakuždomis narsto šeimos istoriją. Jam pasidarė liūdna. Jis buvo viso to dalis, bet, atrodo, nieko negalėjo padaryti.

Po to tėvas pradėjo šaukti. Jo pyktis buvo nukreiptas į Umę, bet žodžiai rodėsi skirti visiems.

– Noriu, kad išeitum iš mano namų. Lauk! Abudu nebegalim šičia išsitekti. Esi vyras, eik į pasaulį ir kovok dėl savęs, kaip aš dariau. Ir pažiūrėsim, ar tau labiau pasiseks. Puiku, vadinasi, esu negeras tėvas, taip? Eik ir pasiieškok geresnio... Eik...

Omovas dar nebuvo matęs tėvo tokio įniršusio. Netgi kai riedavosi su motina. Jis vos nesprogo. Virpantis sprandas buvo įsitempęs. Jo pyktis drebino namus.

– Daugiau negaliu tavęs čia pakęsti. Atėjo laikas tau eiti savo keliu, man – savo. Sakai, kad esu blogas tėvas, a? Kad nieko dėl tavęs nepadariau, kad atsisakiau leisti į universitetą, kad elgiuosi ne kaip tėvas... ir tu drįsti mane pribudinti, kad šitai pasakytum? Neturi gėdos, negerbi manęs. Esu tavo tėvas, tačiau nepadedi man grumtis. Jei šiandien mirčiau, tau tas pat, net nežinotum, ką aš kenčiau, kokias skolas stengiausi likviduoti. Tu nežinai mano sunkumų. Tu nepažįsti mano priešų. Už visus vargus, kuriuos iškenčiau tave augindamas, už visus pinigus, kuriuos išleidau tau mokyti, atsidėkoji sviesdamas man kaltinimą. Esi vyras, o tebegyveni su manimi. Visi tavo draugai jau vedę. Jie įsikūrė, susilaukė vaikų, gerina savo gyvenimą. O tu valkatauji, rūkai marihuaną, lendi į muštynes ir pareini kada tinkamas. Gyveni čia nieko neveikdamas. Nevykėlis, va, kas esi. Nevykėlis... Nešdinkis iš mano namų ir eik kur nori, daryk ką nori, man nerūpi. Koks tavo reikalas, jei aš vėl vedžiau? Koks tavo reikalas, a?

Išsikvėpęs jis nutraukė savo oraciją ir giliai atsiduso. Visai nusikamavęs, Omovas nebegalėjo žiūrėti. Jautėsi lyg baisiame sapne. Reikia ką nors daryti, imtis kokio nors veiksmo.

– Ką visa tai reiškia, tėti? – tarė žengdamas į priekį. Bet tėvas atsisukęs užsimojo diržu. Omovui kliuvo į nugarą. Omovas susirietė nudegintas skausmo.

– Pasitrauk, kvaišeli! O gal nori išeiti paskui brolius?

Omovui akys apsitraukė migla. Ir toje migloje viskas tarsi sukosi ratu. Omovas sumirksėjo, migla išsisklaidė. Umė žvelgė į Omovą tuščiu ir sunkiu žvilgsniu. Okuras tebestovėjo nejudėdamas ir tarsi kažkam pasiryžęs. Bleki toliau pūtė iš ryžių lukštelius. Kvartalo žmonės tebebuvo aplipę langą ir duris. Pastaroji šeimos dramos scena juos, atrodo, sujaudino.

Omovas užsimerkė ir tyliai sukalbėjo maldelę. Jis meldėsi, kad visa tai tebūtų sapnas ir kad grįžtų darna. Jei esama žodžio, galingo kaip mistiniai burtažodžiai, kurį ištaręs galėtų išgelbėti šeimą nuo iširimo, būtų kaži ką atidavęs, kad jį sužinotų ir galėtų ištarti. Atsimerkęs pašiurpo nuo tikrovės abejingumo.

Išgirdo, kaip Umė pasakė:

– Išeinu, seni. Tikiuosi, kad būsi laimingas, kai manęs nebeliks.

Tada jis paėmė kelioninį krepšį ir prasispraudė pro tėvą. Prie durų rėkdamas iškeikė susirinkusius žmones. Ir kvartalu nuaidėjo jo sunkūs žingsniai.

– Gali išeiti, – išgirdo Omovas tėvo žodžius.

Jam nespėjus susigriebti, Okuras staiga išsitraukė savąjį krepšį, paslėptą po valgomuoju stalu. Paėmė ir patraukė prie tėvo. Omovas pajuto, kaip jį gniuždo nenumaldoma įvykių jėga.

– Jei Umė išeina, neliksiu ir aš, – pasakė Okuras, iš aukštai žiūrėdamas į tėvą.

Įtampa kambaryje atrodė kaip tamsių tamsiausia skraistė. Niekas nejudėjo. Staiga tėvas giliai įkvėpė. Įtempė sprandą. Išpūtė krūtinę. Tada apsidairė, tarsi visi čia esantieji būtinai turėtų išgirsti tai, ką jis ketina pasakyti. Okuras pasuko prie durų. Tėvas

susiraukė. Omovas įsivaizdavo, kaip daug vėliau gerdamas su draugužiais jis kalbės: „Su manimi menki juokai. Aš juos išvariau. Ir viskas“. Pavargusiu, slopiu balsu jis tarė:

– Jei nori sekti bepročiu broliu, gali keliauti. Jūs abu man buvote blogi vaikai. Viskas nuėjo šuniui ant uodegos.

Tada netvirtu žingsniu nuėjo prie kėdės. Pastatė ją tiesiai, atsidrėbė į ją ir trūktelėjo ilgą gurkšnį tiesiai iš ogogoro butelio.

Pakėlęs akis, Omovas išvydo ant sienos senas įrėmintas fotografijas. Vienoje iš jų tėvas, laikantis vėduoklę, oria veido išraiška išdidžiai žiūrėjo į svetainę. Omovą pervėrė kažkoks jausmas. Nuo bendros kaltės, neįvardijamos kančios krūtinėje atsivėrė tuštuma. Okuras priėjo ir, padėjęs ant peties ranką, pasakė:

– Neliūdėk, broleli. Kas įvyko, turėjo įvykti. Ieškosim tikrosios savo gyvenimo prasmės. Tai sapnas, iš kurio kada nors gal pabusime.

Po valandėlės Omovas liko vienas. Ranka nuo peties nuimta. Visa tai buvo. Buvo.

Kvartalo žmonės, pamatę dramos pabaigą, grįžo prie įvairiausių savo pareigų. Išsiskirstė nepažįstamieji. Koridoriumi ėmė lakstyti žaidžiantys vaikai. Omovo tėvas gėrė ogogorą. Jo akys pasruvo krauju ir apspango. Bleki dingo virtuvėje. Tik buvo girdėti, kaip tyliai čeža sklaidomi ryžiai. Omovas nuėjo prie durų ir pasižiūrėjo. Koridorius tuščias. Negalėjai patikėti, kad prieš minutę buto durys buvo apgultos. Blogis įvyko, ir gyvenimas toliau tekėjo savo naująja vaga. Viskas atrodė netikra.

Jis išėjo laukan. Kiemas virte virė. Iš visų pusių sklido tvinkčiojantis triukšmas. Paplavų duobė stovėjo žalia, apsitraukusi murzina plėvele. Pro šalį plūdo žmonės. Žaidė vaikai. Moterys ėjo pirkti vandens. Saldžiu plonu balseliu šaukdama: „Ele ekpa reo!“ nuturseno apskurusi spragintų žemės riešutų pardavėja. Šitoje maišalynėje brolių jis nematė. Pasileido į garažą. Ir ten jų nerado. Grįžo namo, atsistojo cementinėje verandoje, atsišliejo į namo sieną ir užsimerkė. Atsimerkęs pakėlė akis į ramią dangaus platybę. Pamanė: „Tai sapnas, iš kurio kada nors gal pabusime“. Jis

vylėsi, kad jie pabus nepavėlavę, košmarui pernelyg neįsisiūbavus, kai jau nieko nebegalima padaryti.

Nuo tos dienos tėvas pradėjo juodai gerti. Omovas pasinėrė į tapybą. Kitados ji tebuvo vaikystės pomėgis. Po motinos mirties tapo pasauliu, kuriame gyveno keisčiausi jo jausmai. Broliams išėjus iš namų, ji virto aistra. Virto būdu ieškoti slaptosios savo gyvenimo prasmės ir susitaikyti su nuodus skleidžiančia aplinka. Tapyba tapo jo požiūriu į gyvenimą: asmenine ir visuomenine prizme.

Trečias skyrius

Omovas klausėsi kvartalo šurmulio. Koridoriumi bėgiojo visokio nuogumo vaikai. Jų šaižūs balsai skrodė orą. Jie jį mėgo, nes buvo jiems dosnus. Ir jis mėgo vaikus. Tačiau lakstydami pro šalį, į jį nė nedirstelėdavo lyg nujausdami jo tamsias mintis, kurių jie negalėjo suprasti.

Omovas jautėsi labai toli nuo viso to erzelio. Žiūrėjo aukštyn pro tarpą tarp stogų, uždengtų cinkuota skarda. Matant kuklų dangaus mėlį, nesunkiai mezgėsi mintys. Jame kažkas atšilo. Jis nusišypsojo. Veidas nušvito. Aplinkui žaidžiantys vaikai turbūt pajuto šį nuskaidrėjimą, nes keletas tuojau pribėgo.

– Broli Omovai, duok pinigų. Mes norim nusipirkti žemės riešutų, – tarsi surepetavę išpyškino prašymą.

Jis nusišypsojo jiems. Jam patiko, kai jie choru kreipdavosi: „Broli Omovai“.

– Broli Omovai, duok mums penkis kobus, girdi?

Jo ranka pakilo prie krūtinės kišenėlės. Užėjo žaismingas ūpas. Atitraukęs ranką, dėbtelėjo į juos su apsimestu rūstumu. Vaikai nutilo. Omovas sužvairavo. Vaikai ėmė juoktis. Jis pasilenkė ir tarė:

– Duosiu pinigų, kas išspręs uždavinį.

Vaikai linktelėjo. Omovas pajuto spoksąs į atsikišusį mažos mergytės pilvelį. Jos oda buvo gelsvai ruda. Prabilo berniukas kriaušės formos galva:

– Gerai. Sakyk uždavinį.

Omovas atsigręžė į berniuką.

– Puiku, nagi, kiek bus triskart septyni?

Berniukas ėmė skaičiuoti purvinais piršteliais, iš paskutiniųjų sukdamas galvą.

– Jau žinau! – netrukus paskelbė. – Dvidešimt vienas! Kur tie pinigai?

Omovas davė vaikams dvidešimt vieną kobą. Jie linksmai suspigo vienu balsu ir iškurnėjo iš kvartalo pirkti geidžiamų gardumynų. Nubėgdamas vienas berniūkštis dar sušuko:

– Baužis makaužis!

Jis nespėjo pamatyti, kuris, ir atlaidžiai nusišypsojo.

Pakėlė akis į dangų. Plačiai atsimerkęs bandė įsivaizduoti visokius daiktus. Bandė įsivaizduoti tamsą. Neįstengė. Tada užsimerkė ir mėgino įsivaizduoti medžius. Nujautė prisimenamus medžių siluetus, bet nematė jų su kamienais ir šakomis, gyvo ir tikro vaizdo. Įsitikino ir vėl turįs susikurti jį savo viduje, prikelti jį gyventi, lyg tapytų sieloje. Atsimerkęs pajuto ramybę.

Su šia ramybe mėgino galvoti apie paveikslą, kurį nutarė tapyti. Bet jo idėja buvo pernelyg abstrakti, ir jam pasirodė, kad kažkaip save apgaudinėja. Suvokė kažko nedrįstąs pripažinti. Nelabai suprato, ko. Jis pradėjo galvoti apie konkretų visų idėjų pagrindą ir apie ilgus tylius tarpsnius, kurių jam prireikė, kad drobėje galėtų perteikti paplavų duobę, bet staiga mintys susijaukė.

Įsiveržė išorinis pasaulis. Rėkė vaikas, viešai barėsi vyras su žmona ir čirškė kepamas valgis. Radijas leido tradicinę muziką. Kažkokia moteris garsiai reikalavo paaiškinti, kieno vaikas apdergė jos slenkstį. Kažkoks vyras plačia burna ir nuo kolamedžio riešutų dėmėtais dantimis su negailestingu atkaklumu šaukė ir šaukė savo vaikus. Ir visą laiką šlepsėjo praeiviai. Ši kakofonija dirgino ir erzino jusles.

Jo mintys klaidžiojo po šitą babelį. Paskui pasijuto stengiąsis negirdėti triukšmo. Sukaupė dėmesį į televizijos anteną ant stogo. Valandėlę nieko negirdėjo. Kai jau nusprendė tikrai nieko negirdįs, į ausis vėl ėmė lįsti pasaulio gaudesys. Jis nusišypsojo. Panoro sutelkti dėmesį į erdvę, į plyšį tarp stogo ir dangaus. Jis jau nukreipė akis, kai sąmonę pasiekė skambus jos balsas.

– Kas tau yra?

Ifejiva.

– Omovai, kodėl šitaip žiūri?

Jos balsas buvo tylus. Jis stengėsi išlaikyti galvoje tą balsą. Bet jis nuskambėjo, ir nebėr. Ji neramiai žvelgė į jį.

– Omovai, ar girdėjai?

– Taip taip.

Staiga pajuto, kad ji stovi šalia. Laikydama pilną kibirą vandens. Iš jos įsitempusio kūno į jį tvokstelėjo karštis. Nuo jos sklido šiltas žemės kvapas, žadindamas net neprimirštą aistrą. Jos akys, giedros, rudos, baltutėliais obuoliais, buvo išplėstos tarsi iš nuostabos. Galvą apsisukusi mėlynu šaliu, dailiai įrėminančiu veidą. Jos išraiška jį sujaudino. Jis pasimuistė iš nesmagumo. Pamatė, kad į jį spokso kvartalo žmonės.

Mėgdžiodama pagyvenusių moterų kalbėseną, Ifejiva prabilo:

– Apie ką taip užsigalvojo toks jaunas vaikinas? Nei pačios, nei vaikų, tai ko dabar žiūri į dangų?

Ji nusišypsojo. Omovas, irgi su šypsena, jai atsakė:

– Man patinka, kai iš manęs šaipaisi.

Ji žengtelėjo dar arčiau. Jos krūtys siūbavo juslingai ir oriai, kildamos ir leisdamosi, lyg jai būtų sunku alsuoti. Jos gundomai išgaubė paprastutę palaidinukę. Omovo akys kur buvusios, kur nebuvusios vis suko prie jų.

– Aš kaip tik galvojau apie savo brolius. Šį rytą gavau Okuro laišką.

Ifejiva nepažino Omovo brolių. Tai, ką apie juos žinojo, buvo prisirinkusi iš apkalbų ir to, ką jis papasakojo. Prieš kiek laiko užpakaliniame kieme jis jai parodė jų fotografiją. Nuo to laiko kalbėdavo apie juos taip, lyg ji būtų su jais susitikusi akis į akį.

Abudu tylėjo. Kokonas, kuriuo jie apsivijo, nesaugojo nuo kvartalo. Pro šalį grūdosi žmonės – bardamiesi, rėkaudami, keikdamiesi. Pro atvirus langus griaudėjo muzika. Verkė vaikai. Kai kurie kvartalo vyrai žvilgčiojo į juos truputį su pavydu. Susidūrę su Omovu akimis, mirktelėdavo jam. Ore tvyrojo smalsumas ir suokalbiškas solidarumas.

Ifejiva apžvelgė kvartalą. Jos poza pasidarė įžūli. Žvilgsnis griežtesnis. Ji žiūrėjo į dažų dėmelę Omovo kaklo duobutėje. Jis sumišo. Jautė, kaip juos gręžia kvartalo akys. Įsivaizdavo, kaip abu su Ifejiva tampa artimiausių paskalų tema.

– Vėl nemalonumai per Bleki?

Žiūrėdamas į ją pagalvojo: „Kaip ji gali taip tiksliai atspėti?"

– Mažutis nesusipratimas, – atsakė jis.

Tyla. Jisai pridūrė:

– Ar nemanai, kad jau turėtum grįžti namo su vandeniu? Jis gal tavęs laukia.

Jos veidas persimainė. Giedra virto atšiauria kauke. Omovas susijaudinęs pasakė:

– Ne... Aš... aš nenorėjau...

– Nieko nieko, – šaltai tarė ji. Veidas buvo be jokios išraiškos. Staiga ėmė drebėti lūpos. Tą akimirką jisai suvokė jos dilemas ir baimes. Žiūrėdamas į ją prisiminė jos sapną. Jo vaizdai skriejo galvoje maišydamiesi su jo paties sapnais. Pagalvojo: „ Jos meilė – visas gyvenimas! Štai kur talentas!"

– Omovai, – švelniai tarstelėjo ji.

Jis linktelėjo. Jos veidas nusigiedrijo. Jis nusišypsojo. Suprato.

– Gerai, – tarė jis. – Gerai, susitikime vėliau. Tu man turi ką papasakoti.

Jos akys sublizgo. Jis kalbėjo toliau:

– Ir dėkui, kad išskalbei rūbus. Tu labai gera.

– Man patinka tau skalbti.

– Juk tu mane lepini.

– Nesvarbu.

– Aš toks tinginys. Man gėda, kad palieku rūbus mirkti užpakaliniame kieme.

– Norėčiau kuo nors daugiau tau padėti.

– Betgi taip švariai išskalbei.

– Galėjo būti švaresni. – Trumpai patylėjusi pridūrė: – Taigi susitiksim vėliau vakare.

Jis linktelėjo.

– Iš kur žinojai, kad šito norėsiu prašyti?

– Pats nesuprantu, – gana paslaptingai atsakė jis. Nuotaika buvo puiki. Sieloje nė debesėlio. Jis tiesiog drebėjo iš laimės – kiek daug žadanti rodėsi ši valandėlė. Jautė netikėtai apčiuopęs gražaus ir prasmingo gyvenimo pulsą.

– Tai kur susitiksime? – paklausė ji, pasilenkdama paimti kibiro.

– Nesirūpink. Aš būsiu lauke. Kai pamatysi mane, pradėk eiti, ir viskas. Aš seksiu.

Ji pakėlė aliuminio kibirą. Jos akys švietė.

– Mažiau galvok, Omovai. Man neramu, kai tu šitaip žiūri į dangų.

Ji žengė tolyn. Ir vėl sugrįžo. Įsmeigusi į jį akis, pasakė:

– Mano vyresnysis brolis lygiai taip žiūrėdavo, paskui nusižudė.

Po to ji nuėjo. Įsirėžusi tempė kibirą. Vanduo teliūskavo laistydamas kelią. Jis žiūrėjo, kaip ji žengia pro vartus, apeina už jų blizgančias vandens cisternas. Pastebėjo, kad jai suprakaitavo sprandas. Palaidinė prilipo prie nugaros. Dar nuliūdęs dėl to, ką ji prieš valandėlę pasakė, jautėsi šiek tiek kaltas, jog žiūri, kaip švelniai linguoja jos nugara.

Jai dingus iš akių, pamatė, kad į jį spokso Tuvas. Jų akys susitiko, Tuvas pamojo. Omovas linktelėjo. Tuvas, atrodo, taip ir sekioja jam iš paskos. Kada tik užpakaliniame kieme jis šnekasi su Ifejiva, ko nors prasimetęs beregint prisistato Tuvas. Ima kalbinti Ifejivą, klausinėti apie jos vyrą ir apskritai nervinti.

Tuvas kvartale garsėjo kaip mergišius. Jis amžinai būdavo susipainiojęs su kieno nors žmona ar dukra, ar seserimi. Kvartalo vyrai už tai griežė ant jo dantį. Kartą jis vedė. Bet moteriškė, stipresnė už jį, vos jo nenugalavo, kaip sakydavo kvartale, „vos nenupešė“.

Omovas pastebėjo, kad vyrai pradėję dvisavaitį kiemo kuopimą. Jie žvangino kibirais ir semtuvais. Švaistėsi virvėmis ir mosikavo kauptukais. Dainavo tradicines darbo dainas ir basi šoko. Sustoję prie Tuvo kambario, ėmė šaukti jam, kad prisidėtų

prie darbo. Rėkalodami visas jo pravardes. Jo veidas apniuko. Jis atsistojo, įėjo vidun ir išlindo užsimovęs ilgokus purvinus chaki spalvos šortus, kurie vyrus nepaprastai prajuokino.

– Ei! – kažkas šūktelėjo. – Gal senais laikais buvai mokyklos direktorius?

Kiti nusikvatojo. Vienas vyrukas timptelėjo jam už tų plevėsuojančių šortų.

– Iš kur ištraukei šitas neūžaugos kolonisto kelnikes? – paklausė vyriausiasis nevedėlis.

– Senelis jam dovanojo.

Vyrai vėl nusižvengė.

– Pirkau Anglijoje labdaros parduotuvėje, – nė kiek nesutrikęs išdidžiai atsakė Tuvas.

– Jis net nežino, kurioj pusėj oro uostas, – kažkas pasakė, ir vyrai užsikvatojo net susiriesdami, plekšnodami sau per šlaunis, o skruostais jiems bėgo ašaros.

Netrukus juokas nutilo, jie ėmėsi rimto valymo. Švaros diena turėjo savo istoriją. Ji prasidėjo tada, kai moterys pakėlė maištą – atsisakė dirbti visus juodus kiemo darbus: šluoti koridorius ir užpakalinį kiemą, pumpuoti dušo nuotakus, kuopti tualetą. Susirinkime jos nutarė: arba vyrai prisideda prie tvarkos palaikymo, arba tegul moka joms už triūsą. Bet vyrai tik pasijuokė. Nesuvokiamas dalykas. Tačiau kitą šeštadienį moterys atsisakė nors ką valyti. Dušas ėmė dvokti. Nebenutekantis vanduo užliejo kiemą, paskleisdamas klaikiausią smarvę. Tualetan nebegalėjai įeiti. Vyrai pasiuto. Ir susirinkę savo ruožtu nutarė įrodyti, kad gali dirbti nemurmėdami ir nereikalaudami užmokesčio. Ir dirbo, ir tai tapo kiemo tradicija. Taip pat proga pasižmonėti. Kas antrą šeštadienį darbuodamiesi, vyrai riesdavo neįtikimiausias istorijas ir riebiausius anekdotus, keldavo baisų triukšmą, plepėdavo, kvatodavo ir aiškindavosi smulkius savaitės nesutarimus. Ruošai pasibaigus, vienas kuris pakviesdavo išgerti ir vyriškai pavakaroti.

Stebėdamas vyrus, Omovas suprato, kad jie tuoj prikels jo tėvą. Net gali, jei užsigeis, jį patį užverbuoti. Omovas pasitraukė nuo sienos ir nėrė į svetainę. Išgirdo pavymui šaukiant:

– Ei, teplioriau, ar bėgi?

Omovas užsirakino savo kambaryje. Girdėjo, kaip vyrai daužo kauptukais į kibirus ir ragina tėvą, kvartalo „vadą", ateiti jiems į talką. Pasirodžiusią Bleki jie pasitiko juokeliais.

– Tai tu neleidi mūsų vado, ką? – paklausė vienas.

– O ką jau veiksit naktį?

Bleki nusijuokė ir pasakė atvesianti vyrą. Netrukus jis prisidėjo prie jų ir visi nurėkavo į užpakalinį kiemą.

Omovas pajuto šiokią tokią ramybę. Atsisėdo ant vienintelės kėdės ir ėmė mąstyti apie savo gyvenimą. Kur jis eina? Kur jį veda šitas vingiuotas kelias? Gyvenimas atrodė toks betikslis. Jis visiškai neturi ko parodyti. Mokykloje jam sekėsi gerai. Bet kai jau buvo besiruošiąs brandos atestato egzaminams, tėvui prasidėjo sunkūs laikai ir jis nebegalėjo mokėti už mokslą. Blogiausia, kad ir toliau apgaudinėjo Omovo motiną. Sakė, kad viskas gerai, kad viskuo pasirūpinęs. Omovo mokyklos direktorius buvo plikas pikčiurna ibas. Jis neleido Omovui laikyti šešių baigiamųjų egzaminų raštu, nes buvo nesumokėtas mokestis. Direktorius seniai nusprendė, kad visi be išimties jo mokyklos mokiniai yra pagedę ir kad Omovas mokesčio pinigus prapirkęs ar pralošęs. Taigi Omovas atestato negavo. Jam tik reikėjo galimybės. Tačiau galimybės nesulaukė. Su motinos mirtimi visas gyvenimas virto pavojų pilnu labirintu.

Vienintelis dalykas, kuris jį palaikė, buvo miglotas, mistiškas įsitikinimas, kad jis pasieks neregėtas aukštumas, nutapys paveikslų, galbūt išliksiančių amžiams, ir kad gyvens kitoniškai. Gerai, kad nors broliai tikėjo jį turint menininko pašaukimą. Jis brangino prisiminimus, kaip motina slapčia didžiavosi vaikystėje jo darytais karolių darbeliais, medžio skulptūrėlėmis ir paveikslais. Padėjo ir tai, kad nuo šešerių metų tėvas skatino domėtis menu. Tėvas atidžiai peržiūrėdavo visus jo darbus. Jis privertė dvylikmetį Omovą dalyvauti konkurse, ir jis jį laimėjo. Be to, tėvas garsiai skaitydavo sūnui knygas apie didžiuosius menininkus, kurių buvo pripirkęs.

Omovas tyliai atliko gyvenimo apyskaitą. Nebeturi motinos. Broliai iškeliavo į pasaulį ir jų gyvenimas eina šuniui ant uodegos. Jis myli Ifejivą, bet ji ištekėjusi. Tėvas jam svetimas. Mokyklos baigimo pažymėjimas prastas. Jis dirba idiotišką darbą šlykščioje įstaigoje. „Na, va. Tokie reikalai".

Jam tvinksėjo galvą. Kambaryje buvo tamsu. Užuolaidos neatitrauktos. Viršum jo zvimbė vienišas moskitas. Jautė tuštumą. Ilgą laiką šitaip sėdėjo nejudėdamas. Galvojo apie paveikslą, kurį turi nutapyti. Trumpam susijaudino. Jautė, kad padaręs paveikslą apčiuoptų kažkokią kryptį, prasmę. Jį švelniai stumtelėjo tas impulsas. Prisiminė parke sumaitotą mergaitę. Įdomu, ką nuveikė Kimė. Įdomu, ar policija, šiaip garsėjanti vangumu atliekant pareigas, jau pradėjo tirti šiurpųjį nusikaltimą? Pagalvojęs apie mergaitę, pajuto kaltę. Jautė turįs ką nors daryti. Bet buvo bejėgis. Jautė keistą troškimą būti atlygintas. Jautė, kad jo bejėgiškumas, visų balso neturinčių žmonių bejėgiškumas turi būti atlygintas, būti pakeistas. Nuo šito jausmo tiesiog užsidegė nutapyti tą paveikslą.

Prisiminė piešinį, darytą, kai turėjo trylika metų. Jame rantytos linijos neaiškiai apibrėžė piramidžių kontūrus, uolas paukščių akimis, kalnų virtines, neatskiriamas nuo dangaus ir jūros. Linijų galai dingo kažkokiame raizginyje. Tėvas piešinį pagyrė. Mokytojas ilgai žiūrėjo ir prismeigė jį ant sienos. Jo dėmesys Omovą glumino: juk jis tik paėmė pieštuką ir vedžiojo popieriumi. Pamatęs piešinį, mokytojas paklausė:

– Omovai, ar žinai, ką padarei?

– Ne, – atsakė Omovas.

– Ką gi, tai gyvenimas. Tačiau esi per mažas suprasti. Kada nors, jei tau pasiseks, suprasi. Atiduok piešinį tėvui. Kai paaugsi, jis tau grąžins. Tada suprasi dalykus, kuriuos dabar padarei nesuvokdamas.

Vėliau Omovas ėmė braižyti kitas linijas, dingstančias viena tarp kitų, formuojančias miglotus pavidalus. Tačiau tėvas niūriai papurtė galvą ir nieko nesakė. Mokytojas atlaidžiai nusišypsojo ir taip pat nieko nesakė. Omovas be žodžių suprato, kad kas daryta,

padaryta ir to nebepakartosi, kol nesuprasi, kaip tai daroma. Ir tarsi gyvenimas nebūtų palikęs pasirinkimo, tie piešiniai prapuolė kilnojantis iš vienų namų į kitus.

Sėdėdamas patamsyje, Omovas nelabai suprato, kodėl prisiminė tuos epizodus. Bet jautė, jog pasąmonė nori jam kažką pasakyti. Tik jis nežinojo, ką.

Staiga prisiminė, kad vėliau vakare ketina pasimatyti su Ifejiva. Užplūdo laimė. Jis atsistojo, atitraukė užuolaidą, pasiėmė eskizų bloknotą ir pieštuką. Pradėjo piešti, ir popieriuje ėmė ryškėti minia turguje, motina su kūdikiu ant bedugnės krašto, debesys žmonių veidais. Jis vedžiojo pieštuką nesistengdamas nei interpretuoti išnyrančių kontūrų, nei kreipti linijų. Tačiau jų galai savaime dingdavo vieni tarp kitų. Pavargęs nustojo piešti. Padaryta dešimt piešinių. Pirmojo lapo viršuje drąsiai užrašė: „Gyvenimo kontūrai“. Ūmiai, juos peržvelgęs, pagalvojo: „Nesąmonė“. Tada išplėšė piešinius ir visus sudraskė.

Galva tvinksėjo. Kvartalo garsai keistai pritilo. Žinojo, kad elektra išjungta. Jis atsigulė ir pabandė miegu įveikti painius jausmus.

Ketvirtas skyrius

Eidama pro buto langą, Ifejiva pamatė ant lovos sėdint savo vyrą. Atsainiai išskėtusį kojas. Jis nusižiovavo. Ji toliau nuskubėjo su kibiru vandens.

– Ifejiva! – garsiai pašaukė jis. – Ką veiki, a? Kur buvai prapuolusi?

Kai išgirdo jo gergždžiantį balsą, iš baimės jai pakirto kojas. Greičiau ėmė plakti širdis. Nuėjo nieko neatsakiusi. Per šiukšliną užpakalinį kiemą pasuko į dvokiantį dušą. Ji pastatė kibirą ant vieno iš akmenų, ant kurių žmonės maudydamiesi stovėdavo. Tada uždarė duris. Dušo kabina šiuo tarpu buvo jai vienintelė priegloba. Cinkuotos skardos stogas buvo žemas, viduje vietos maža. Plyšiai sienose pernakt paplatėdavo ir dieną atrodydavo kaip gyvatės. Į niūrią tamsą sunkėsi pilkšva šviesa. Sienos buvo apžėlusios glitėsiais. Ant grindų telkšojo smirdantis purvinas vanduo. Staiga ją išgąsdino garsas – tame vandenyje kažkas suspurdo. Žiurkė. Ifejiva atidarė duris ir žiūrėjo, kaip žiurkė spardosi ir plaukioja dušo paplavose. Žiurkei murktelėjus į nuotako skylę, ji nuėjo į virtuvę ir atsisėdo ant taburetės.

Kvartale buvo tylu. Po užpakalinį kiemą vaikštinėjo višta. Iš vieno kambario išėjo moteris, nusiskubino pro virtuvę ir puolė į tualetą. Ifejiva išgirdo garsus. Po valandėlės skardinės tualeto durys atsidarė ir moteris palengva grįžo savo kambarin.

Ifejiva apsižvalgė po kiemą. Nepaisant viso stropumo, energijos, svajonių, štai kur ji atsidūrė. Štai kur ją išmetė gyvenimas. Motina davė jai Ifejivos vardą. Jis reiškė: „nieko nėr brangiau už

vaiką“. Va, kur tas vaikas baigė. Tarp žiurkių. Su vyru, kurio nekenčia. Su žmogumi, kurį myli, bet kurio negali turėti. Ijefiva apsiverkė.

Ji dažnai verkdavo. Daugiau neturėdavo ko daryti, prisiminusi trumpus mokyklinius metus. Tada vakarais sėdėdavo su draugėmis laukuose ir svajodavo apie gyvenimą. Arba naktį ji nutipendavo į draugės lovą, nes negalėdavo užmigti, ir abi prasėdėdavo šnekučiuodamosi apie savo ateitį, apie vyrus, už kurių ištekėsiančios, apie vaikus, kurių turėsiančios, apie karjeras, kurias padarysiančios. Bet jos gyvenimas, tarsi kažkieno klaikiai suplanuotas, buvo išplėštas iš formos, kurią būtų galėjęs įgauti. Pirmiausia užgriuvo baisi žinia. Vieną vakarą tėvas išėjo medžioti. Vienas. Jis pastebėjo antilopę. Nusekė paskui ją giliai į mišką, bet paskui pametė iš akių. Netrukus tankmėje išvydo judant žvėrį. Jis nusitaikė į galvą ir paspaudė gaiduką. Negalėjo patikėti savo akimis, kai sužeistas žvėris virto mergyte – peršauta, kruvina galva. Pamanė, kad vaidenasi. Ėmė rėkti. Atbėgę žmonės išvydo nušautą mergaitę. Toks buvo jo pasakojimas. Po to įvykio jam pasimaišė galvoj. Kas buvo vėliau, Ifejiva nedaug ką žinojo, tiek, kad abu gretimi kaimai vėl pradėjo kariauti dėl ribų, – bent kiek priblėsusi nesantaika vėl įsiliepsnojo.

Jos tėvas sulyso, susitraukė, vaikščiodavo prislėgtas, naktį neįstengdavo užmigti. Jo akys nuolat žvelgdavo į nieką. Šiaip maklinėdavo be tikslo. Nusikankinęs ir apsėstas vienui vienos minties, pradėjo skųstis, kad regi dvasias. Ir be paliovos murmėdavo: „Aš nušoviau mergaitę. Aš, aš nušoviau mergaitę“.

Vieną rytą kaime driokstelėjo kitas šūvis. Tėvą palaidojo kalne už kelių kilometrų.

Ifejiva turėjo mesti mokyklą. Nebebuvo kuo mokėti už mokslą. Parsiradusi namo, ji padėjo šeimai plušėti ūkyje. Jų gyveniman įsisuko pragaištis.

Tuo laiku Takpas grįžo į savo kaimą ieškotis pačios. Norėjo vesti jauną mergaitę, kuri juo rūpintųsi senatvėje. Šeimos draugai jam papasakojo apie gražuolę, lankiusią vidurinę mokyklą. Jis kreipėsi į Ifejivos šeimos vyresniuosius. Ifejivai nespėjus nė susigau-

dyti, kas vyksta, buvo sumokėtas kraitis ir baigti kone visi pasirengimai. Jai primesta santuoka jos nė neatsiklausus.

Ji pabėgo iš namų, bet buvo sugauta dar nepasiekusi kaimo ribų. Kelis kartus ryžosi nuodytis, bet paskutinę minutę susilaikydavo.

Kol truko niekaip nesibaigiančios derybos dėl vestuvių, ją ištiko kitas smūgis. Niekas nesuprato, kodėl taip atsitiko. Jos broliui. Vieni kalbėjo, kad jo protas neberadęs ramybės, kad jis stebeilydavęs negyvom akim į dangų, kad visiškai atsiskyręs nuo aplinkinio gyvenimo. Ėmė slampinėti po apylinkę kaip beprotis. Sakydavo matąs, kaip į sodybą leidžiasi erdvėlaiviai. Kalbėdavo apie jaunutę undinę su skyle galvoje, nuolat kviečiančią jį į upę. Kliedėdavo apie senį, miškų tankmėje šaukiantį jo vardą. Paskui jis pradėjo landžioti brūzgynų takais, sekiodamas paskui vieną pamišusią moterį kaip koks apdujęs įsimylėjėlis. Rėkaudavo ketinąs leistis toli į pasaulį, į gyvenimą, ir kad niekam neatskleisiąs savo slaptųjų atradimų. Kai ėmė sapalioti apie numirėlius, vidury nakties besidarbuojančius kaimo laukuose, apie šmėklas, nuryjančias nenuimtą derlių, tapo aišku, kad jį reikia rimtai gydyti. Kitą dieną patvinusi upė jo kūną išplovė į krantą.

Jo mirtis privertė Ifejivą apsispręsti. Ji turi pabėgti iš to nualinto, nykaus krašto. Jos sąmonėje malėsi demonai, numirėliai, šokantys ant kalvų, ir jaunų mergaičių, auštant dainuojančių upės gelmėje, balsai. Paskui ją pradėjo kankinti sapnai, kuriuose ji skęsdavo. Skęsdavo lėtai, ilgą laiką.Visada pabusdavo siaubingai dusdama.

Vestuvių ceremonija praėjo sklandžiai. Motina ją ramino sakydama, kad gyvenimas pats susitvarkys. Ifejivą guodė tik viena mintis: kad jos kraitis kada nors pravers motinai. Ifejiva buvo vienturtė duktė ir slapčia svajojo galėsianti globoti pasenusią motiną. O mama net neapsiverkė jai iškeliaujant su vyru į Lagosą. Ifejiva nusileido siaubui, grėsmingai pakibusiam virš jos šeimos ir kaimo. Ji sutiko ištekėti už Takpo vildamasi, kad senesnės kaimo moterys teisios. Jos kalbėjo, kad laikui bėgant išmoksianti gyventi su juo ir gal net pamilsianti.

Vos spėjo atvykti į Lagosą, kai suprato, kad šis kompromisas amžinai pažabojo veržlią jos dvasią. Pirmuosius mėnesius slėgė atskyrimas nuo viso pasaulio ir jausmas, kad šitiek atsižadėta. Ji žengė žingsnį. Ir kiekvienas naujas žingsnelis reiškė, kad ji brenda vis gilyn į praradimų mišką.

Ifejivai vyras buvo koktus. Jis turėjo nedidukę galvą, žiaurias akis, plačią tamprią burną ir parudavusius dantis. Buvo gan aukštas ir pakumpęs, ilgom rankom. Jo įpročiai ją šiurpino. Visą rytą jis žiaumodavo kramtomąją lazdelę, spjaudydamasis po visus namus. Jokių manierų. Buvo neįtikėtinai plaukuotas. Ir elgėsi su ja kaip su verge: prie šito buvo sunkiausia priprasti. Kiaurą dieną ji virdavo valgyti, valydavo kambarius, skalbdavo nešvarius jo rūbus ir senamadiškus chaki apatinius, tris kartus parnešdavo vandens jam maudytis, skaldydavo malkas, šluodavo koridorių, suvaikščiodavo į turgų ir vos nugriebdavo laiko užkąsti. Dažnai, kai ji kertėje valgydavo, jis ramiausiai nusipersdavo. Ji išgirsdavo garsą ir tuoj pat užplūsdavo smarvė, kurios ji jau priprato laukti. Ji iškart prarasdavo apetitą. Tačiau atsistoti ir išeiti nedrįsdavo bijodama, kad jis nesupyktų.

Jo būdas rodės nenuspėjamas. Ir buvo nepaprastai pavydus. Kvartale gyveno toks fotografas, draugiškas Ifejivai. Tarp jų ničnieko nebuvo. Bet vieną dieną Ifejivos vyras sumokėjo dviem vaikinams, ir tie fotografą primušė. Jis neteko dviejų dantų ir jam užtino akis. Jo ateljė langai buvo išdaužyti. Vieną vakarą jis susikrovė daiktus ir išsikėlė ne tik iš kvartalo, bet ir iš rajono. Ifejivos vyras savo parduotuvėje ir namie laikė po mačetę. Sakė, kad mačetės skirtos kiekvienam, kas būtų tiek kvailas ir imtų flirtuoti su ja.

Ilgiau kaip mėnesį ji nesidavė paliečiama. Jis meiliai ją įkalbinėjo. Maldavo. Net mėgino papirkti žadėdamas dovanų ir pinigų. Bet jos pasidygėjimas buvo neįveikiamas. Jis įtūžo. Mušdavo ją. Bausdavo. Marindavo badu. Prasidėjo absurdiškas karas tarp jo geismo ir jos šaltumo. Kartais naktį jis imdavo vaikščioti nuogas ir versdavo ją žiūrėti į savo stačią varpą. Ji niekad nepamiršo pirmo sykio, kai išvydo jį nuogą. Jo didumas sukėlė jai siaubą. Jo

organas jai panėšėjo į ilgą lenktą bananą. Klykdama ji išbėgo iš kambario. Kartą nespėjo pasprukti, jis ją pagavo, prispaudė prie grindų, užvirto ant jos ir staiga keikdamasis suglebo. Jos pilvas ir perplėšta suknelė sušlapo nuo sėklos. Ji išsirangė iš po jo, užsirišo apsiautalą ir nuėjusi į užpakalinį kiemą išsivėmė. Tą vakarą ji tris kartus maudėsi.

Paskui kitą dieną iš krautuvės jis grįžo gerai nusiteikęs, šypsodamasis ir parnešė jai dovanų. Atrodė laimingas. Atrodė nepavojingas. Po to pradėjo pasakoti apie save. Apie savo vargus „šitoj velnio skylėj Lagose". Atrodė sugebąs juokauti. Jis kvatojo. Šnekėjo apie garbėtroškiškus savo ateities planus. Jam kalbant ji trupučiuką atsileido. Buvo jai toks atidus. Ji netgi šyptelėjo iš vieno kito jo pokšto. Ji atsipalaidavo. Ėmė atrodyti, kad jis ne toks jau blogas, kaip jai matės. Paskui jis pasiuntė ją nupirkti gaivinamųjų gėrimų. Ji išėjo smagi. Kai grįžusi nusisuko, į jos stiklinę su kokakola jis įmetė dvi „madraso" tabletes. Išgėrusi ji pajuto silpnumą. Apėmė snaudulys. Ir jai nebeužteko energijos ar valios pasipriešinti, kai jis numovė jai kelnaites ir užlipo ant jos. Ji dar bandė jį nustumti, bet rankos kojos buvo kaip švininės ir ji judėjo tarsi panirusi į aliejų. Lyg per rūką matė, kaip viršum jos kapanojasi jos vyras. Keistai jautė, jog viskas vyksta ne jai, o kažkokiai nepažįstamai. Tada ji pajuto, kaip jis duria, plėšia ją. Pajuto tekant kraują. Ji ėmė rėkti. Jis liovėsi. Ji sulaikė kvapą. Jis nulipo nuo jos, atsinešė buteliuką vazelino, atkimšo ir praskėtė jai kojas. Išsitepęs vazelinu, vėl užgulė ją ir vėl šiurkščiai bedė. Ji pajuto plyštanti ir suriko. Smarkiai kraujavo. Šaukė nuo kiekvieno šiurkštaus jo stūmio. Jam aktas nesuteikė malonumo. Atsikėlęs ir apsirengęs prabloškė ją šerdamas jai per veidą.

Ji niekada nepamiršo, ką tada ištvėrė, ir niekada neatleido. Kitą rytą jai prasiblaivė protas. Beveik visą dieną pragulėjo lovoje galvodama apie išprievartavimą. Verkė. Miegojo. Pabudusi bejėgiškai šaukėsi motinos. Įnirtingai prausėsi. Dienų dienom nieko neėmė į burną. Vis kalbėdavo, jog norinti mirti. Buvo viskam abejinga, akys apsiblausė, judesiai pasidarė vangūs. Sėdėdavo ir žiūrėdavo pro langą. Kelias savaites vaikščiojo kaip permušta.

Jos kompromisas ją išdavė. Pirmą kartą ji suvokė, kokia vieniša Lagose. Neturėdama nieko, į ką galėtų kreiptis, neturėdama kur bėgti, ji išmoko pirmą pamoką. Apsimetė pasidavusi. Šitaip apsimetus atėjo keista ramybė. Tačiau viduje vyko fermentacija, mintanti jos gyvenimo pelkės syvais. Ji išmoko būti kantri. Išmoko laukti.

Kaip tik apie tą laiką į jos gyvenimą įsiveržė kažkas nepaprasta.

Ifejiva su vyru persikėlė iš Adžegunlės į Alabos rajoną. Ankstesnį butą Adžegunlėje liūčių metu apsemdavo vanduo. Jų naujasis būstas buvo tiesiai prieš Omovo namą. Ifejiva eidavo vandens į Omovo kiemą, nes abu namai priklausė tam pačiam savininkui. Ifejivos kieme nebuvo siurblio. Ji ilgokai nešė vandenį iš gretimo kiemo nė nejusdama, kad esama Omovo. Pirmą kartą jį pastebėjo, kai jis tapė priešais savo butą. Ji sustojo pažiūrėti, ką jis tapo. Ant galvos ji laikė kibirą su vandeniu. Jis atsisuko, pamatė ją ir vėl nusigręžė. Po valandėlės vėl pažiūrėjo į ją, jau ilgiau. Jai ėmė daužytis širdis. Jis toliau žiūrėjo į ją. Tada, jos nuostabai, jis nusišypsojo. Ir norėdama numaldyti savo plakančią širdį, bijodama, kad dėl tokio netikėto sumišimo nenumestų kibiro, ji paklausė:

– Tu tapai?

Jis pažvelgė į drobę. Buvo beveik baigęs akrilo etiudą, vaizduojantį moterį, kuri pina plaukus jaunesnei draugei. Jai prie kojų žaidė vaikelis. Aplink jas saulėje mirguliavo aptriušęs kiemas. Ant sienos šalia tupėjo žalias paukštelis. Jis tarsi spoksojo į vaiką.

– Taip, – patvirtino Omovas, – taip, tapau.

Su nuostaba balse Ifejiva tarė:

– Tavo paveikslas – tartum stebuklingas veidrodis.

– Jau senokai tave pastebėjau, – patylėjęs pasakė Omovas. – Ar tu neseniai atsikėlei į mūsų kvartalą?

– Taip. Bet aš gyvenu anapus kelio, tame name.

Jie vėl nutilo. Omovas tyrinėjo ją įsmeigęs akis. Paskui labai iš lėto ėmė gręžtis į drobę. Ji dar kažko delsė. Galų gale atsisveikino:

– Sudie.

Ir nuėjo.

Kitą kartą jį pamatė sėdint priešais buto langus ir skaitant romaną, kurį pati buvo ką tik baigusi. Ngugio „Neverki, vaike". Jai sustojus prie jo, jis nepakėlė akių. Pirmą kartą ji pastebėjo, kokie švelnūs jo veido bruožai ir kokios protingos akys. Tik kai ji grįžo su pilnu kibiru ir ties juo šliūkštelėjo ant žemės vandens, jis pasižiūrėjo aukštyn. Nusišypsojo. Po to, įsitikino ji, kai tik žvelgdavo į ją, jo akyse įsižiebdavo slaptas susidomėjimas. Po kiek laiko jų atsitiktiniai susitikimai užpakaliniame kieme pasidarė labiau apgalvoti. Vieną dieną ten ji skalbė. Jis irgi atėjo kažko išsiskalbti, ir jie įsišnekėjo apie Ngugio romaną.

– Kai pabaigiau, verkiau, – pasakė ji.

– Man nepatiko, kad pagrindinis veikėjas norėjo nusižudyti.

– Netikęs pasaulis, jei verčia taip daryti.

– Jis buvo jaunas ir per didelis svajotojas, be to, žmonės negali išsivaduoti iš jiems primestų socialinių vaidmenų.

– Man patiko pavadinimas.

– Pagal Voltą Vitmeną.

– Neverki, vaike.

– Būtų gerai, kad niekam nereiktų verkti.

Omovas nutilo. Prisimerkė. Ir kalbėjo toliau:

– Ašaros nieko negelbsti. Jos tik apvalo ir parengia mus kitoms ašaroms. O beprotiškas pasaulis gyvena kaip gyvenęs. Toliau vyksta blogi dalykai. Pasaulis nebemoka mylėti. Dievai nebepaiso ašarų.

– Ar tu tiki dievus, Omovai?

– Jų čia esama. Kažkur.

– Ką tu dabar skaitai?

– Tokio rusų rašytojo Čechovo apsakymus.

– Patinka?

– Taip. Labai savotiški. Iš pradžių atrodo paprastučiai. Bet rašytojas viską pastebi ir nieko nesmerkia. Jo veikėjai tokie gyvi, kad aš juos matau netgi čia, Alaboje. Bet man truputį atsibodo „Nuobodi istorija". Gal kad toks pavadinimas. O gal nesupratau.

Taip jų nekaltas pokalbis virto atradimu. Nebuvo jokios įtampos. Kas kartą susitikę turėdavo pilna kalbos. Nerimstantys jaus-

mai visada duodavo vienokią ar kitokią dingstį susitikti kieme. Tai, kas radosi tarp jų, toliau augo vidury kvartalo purvo, kamšaties ir niekam tikusios kanalizacijos. Ifejiva pradėjo vaikščioti į jo kiemą netgi be tikro reikalo. Ji skalbdavo jame dažniau, nei buvo būtina. Vandens prinešdavo daugiau, negu galėdavo suvartoti. Ir eidama bet kur kitur, vis prasimanydavo užsukti į Omovo kiemą. Jai reikėjo jį matyti ir žinoti, kad jo esama.

Jis tapo jos saitu su tuo, kas miela. Jos jausmai virto ilgesiu, užpildančiu visas dienas. Kartais sapnuodavo, kad mylisi su juo. Jai jis tapo dvasiniu vyru, tokiu, kurį galėdavo apkabinti tik sapnuose ir svajonėse. Pasidarė taip, kad kai vyras priversdavo ją užsiimti seksu, ji įstengdavo jį pakęsti tik įsivaizduodama, jog ant jos guli Omovas. Bet po to pamačiusi Omovą, gėdydavosi savo fantazijų. Tada kankynę su vyru kęsdavo galvodama apie mirtį, kol tas baigdavo. Ir stengdavosi kelias dienas nesusidurti su Omovu. Bet kai jau susitikdavo, pajusdavo didžiulį skausmą ir didžiulę laimę.

Jo akyse ji įžvelgė meilę, kurios jai lig tol nebuvo duota. Ją žavėjo jo paveikslų neviltis ir ryškumas. Jai patiko, kaip jis, pagautas kokios nors minties, tartum pasitraukdavo į kitą pasaulį. Patiko, kaip dėl ko nors įsikarščiavusiam nušvisdavo veidas. Galima sakyti, kad jos meilė kilo ir iš tų nekaltų jo vaizdų, kuriuos buvo susikūrusi. Viename Omovas stovi priešais molbertą su teptuku rankoje, išsitepliojęs dažais, žvelgdamas į kitonišką realybę. Kitame Omovas pavargęs grįžta iš darbo, jo veidas prakaituotas, baltas nuo dulkių ir išsekimo. Matydama jį tokį, trokšdavo nuplauti jam nuovargį. Bet kai jis parėjęs išsimaudydavo, pamiegodavo ir tada vėl pasirodydavo kieme, jos negalėdavo nejaudinti išmintingo vaiko išvaizda ir jo mieguistas patrauklumas. Jis jai atrodydavo panašus į pasiklydusį, bet neišsigandusį vaiką. Kartais primindavo nusiskandinusį brolį.

Rizika jų meilę stiprino. Turbūt rizika darė ją dar saldesnę. Jie pradėjo susitikinėti ne tik užpakaliniame kieme, bet ir gatvėse. Susitardavo pasimatyti kokioje nors vietoje. Kartais, grįždama iš miesto, pamatydavo jį ateinant priešais. Jie išsiruošdavo į ilgus

pasivaikščiojimus. Klajodavo brūzgynų takeliais, purvinais šunkeliais, bevardėmis gatvelėmis. Praeidavo liūčių nudrengtas trobeles. Keliuose žaisdavo ir verkdavo vaikai smėliuotom galvom. Ir netgi gatvių purvas, pūvantys vaisiai ir daržovės, galvijų griaučiai pakelėse tapo neatskiriami nuo tų pasivaikščiojimų žavesio. Saulės nušviestais veidais eidavo juodu pro nepakeliamo skurdo vaizdus. Ji jam prisipažindavo kai kurias savo baimes. Jis jai pasakodavo visokias istorijas, kalbėdavo apie savo idėjas, svajones, savo kančias. Dažniausiai šnekėdavosi apie nelaimingus dalykus. Bet Ifejiva daugiausia prisimindavo tų dienų džiaugsmą, kiekvieną gyvastingą ir auksu spindinčią akimirką.

Taip pat negalėjo pamiršti vieno vakaro, kai vyras be paliovos ant jos rėkė ir ją primušė. Jam išėjus ji nerado sau vietos iš pykčio ir kartėlio. Galvojo apie savižudybę. Paskui nusprendė pėsčia pareiti tris šimtus mylių į savo kaimą. Susidėjusi daiktus, paliko namus pasiryžusi šiai beprotybei. Tačiau autobusų stotelėje susidūrė su Omovu; kai išsiverkė ant jo peties ir išliejo širdį, jis ją prikalbino pasilikti ir rimčiau apgalvoti tokį pasirinkimą. Jie ilgai vaikštinėjo. Jis nešė jos krepšį. Tada grįžo namo. Dėkinga, kad jis išgelbėjo ją nuo pačios savęs. Dar jai patiko manyti, kad jis pasilaikė ją sau. Toji paslaptis ir pavojinga meilė nebepaisė atsargumo. Jos protas sukosi geismų, skausmo, kompromisų ir meilės labirinte. Bet ji jautė galinti rasti laimę ir pilnatvę.

Tačiau tas pakilias akimirkas skirdavo valandų valandos niūrios buities. Rytais ji valydavo dušą, prinešdavo vyrui vandens maudytis, virdavo jam valgyti, šluodavo butą, plaudavo indus. Vyrui išvažiavus į miestą, pati maudydavosi, valgydavo, eidavo į turgų ir dirbdavo jo krautuvėlėje. Ištaikiusi laiko, paskaitinėdavo kokį romaną ar žurnalą arba paslaugiai supindavo plaukus kuriai nors iš kvartalo moterų.

Ji bodėjosi aplinkinio gyvenimo nykumu. Moterys taip greit pasendavo. Prisigimdžiusios vaikų, nebeišmanydavo, kaip juos išpenėti ir aprengti. Jos nenustodavo rietis dėl visokių niekų. Veldavosi į smulkias kvartalo intrigas. Karštos popietės plauk-

davo per jų gyvenimą be laiko susendindamos. Krūtys subliūkšdavo, jos slampinėdavo išvargusios, išsiblaškiusios, vergiškos. Ji nenorėjo būti panaši į jas. Ji nenorėjo, kad jai prie kojų verktų sunykę, nuskurę vaikai. Ji tyliai didžiavosi savo mokytumu ir iš paskutiniųjų stengėsi prisižiūrėti, ginti savo jaunystę nuo negailestingos laiko tėkmės. Jos išdidumas ją atskyrė nuo visų ir padarė prašalaite.

Matydama, kad gyvenimas nesulaikomai plaukia sau, o ji net neturi savo amžiaus draugių, sugebėjo įtikinti vyrą, kad leistų jai lankyti vakarinius kursus. Nors žinojo, jog apie darbą nėra ko nė svajoti. Jis pagaliau sutiko, labiausiai todėl, kad ji graužė ir graužė, o jis įsivaizdavo, jog tai yra jos palankumo ženklas, be to, jos mokymasis duotų galimybę pasipuikuoti prieš draugus. (Gerdamas su jais, pastaruoju metu girdavosi: „Cha, mano žmona vaikšto į kursus, aišku? O taviškė nors laikraštį moka paskaityti?“) Ji užsirašė į sekretorių kursus, kuriuose buvo mokoma spausdinti mašinėle, sąskaitybos ir stenografavimo. Bet kai po savaitės ji pradėjo grįžti vėliau, negu tikėtasi, vyras ėmė nerimauti. Vieną vakarą sėdėdamas kambaryje ir jos laukdamas, pajuto įsivaizduojąs visokiausius dalykus. Matė, kaip ji koketuoja su dėstytojais. Priveiktas susirūpinimo, jis apsirengė ir išdrožė jos pašnipinėti. Tie kursai vyko nebaigtame statyti mediniame name. Viduje buvo neįmanomai tvanku. Jokios ventiliacijos. Elektros vėl nebuvo ir mokslas vyko prie žibalinių lempų. Jis išvydo daugybę rajono žmonių, jaunų vyrų ir moterų, meistriškai priviliotų pasinaudojant jų žinių troškimu, noru įgyti nors menkutę kvalifikaciją, gauti pažymėjimą, su kuriuo būtų galima ieškotis darbo. Visi grūdosi klasėse, kuriose trūko bemaž visko: suolų, kėdžių, lentų, dėstytojų, mašinėlių ir vadovėlių. Tas vaizdas nulėmė jo apsisprendimą. Ifejivą rado juokiantis vaikinų ir merginų būryje. Jos veidas blizgėjo nuo prakaito. Akys linksmai švietė. Ji buvo gyva ir šneki, kokios niekada nebuvo matęs. Jį užgavo tai, kad tarp savo bendraamžių atrodo natūraliau negu su juo. Dar daugiau – jis jautė, kad išėjusi iš namų ji tampa kitu žmogumi, virsta kažkuo jam nebepasiekiamu. Suimtas pavydo,

jis įsiveržė į čiauškančio jaunimo būrį, stvėrė Ifejivai už rankos ir partempė ją namo. Ir uždraudė lankyti kursus.

Dienos prisipildė nevilties. Ji ėmė bjaurėtis savo kantrybe ir romumu. Protas krypo keista linkme. Ji pradėjo fantazuoti, kaip nužudo vyrą. Tos fantazijos pasidarė tokios gyvos ir konkrečios, kad net baugino. Paskui apniko sapnai, kuriuose jos vyras, virtęs gauruota pabaisa, uždaro ją į urvą. Per vieną tokį sapną ji sugriebė peilį ir jį nudūrė, po to kvatojo, kol ją apsėmė tamsa. Pabudo vyro purtoma. Keistai žiūrėdamas į ją, paklausė, ko pro miegus juokėsi. Kontrastas tarp sapno ir tikrovės buvo siaubingas. Bet ji kažką sumurmėjo, apsivertė ant šono ir apsimetė vėl užmigusi. Po tos nakties susigalvojo miegoti ant grindų. Po kelių dienų vyras susirgo, ir ji įtikinėjo save, kad pačiai nesuvokiama gudrybe bus jį apnuodijusi. Jai nedavė ramybės mirties, bausmės ir šmėklų vaizdai. Sapnuose kamavo žiurkės ir dusinantys miškų tankumynai. Ji sau rodėsi esanti liūdesio skleidėja.

Penktas skyrius

Ifejiva ėmė kurti ugnį, nes ketino išvirti šviežios sriubos. Jos rankos mikliai judėjo įprasta tvarka. Bet mintys buvo apiblukusiame, lyg per miglą matomame gamtovaizdyje. Ji galvojo apie žinią, perskaitytą laikraštyje. Jos kaimas tebekariavo su kaimyniniu Ugbofijos kaimu. Straipsnelyje buvo parašyta: „Nusiaubtos sodybos, yra aukų. Aplink kaimus išstatyti stiprūs ginkluoti sargybiniai. Pasiųsta delegacija derėtis dėl paliaubų". Reportažas baigėsi žodžiais, kad „taika buvo pasiekta nelengvai".

Kaimus skyrė maždaug viena mylia. Pro abudu tekantis upelis daugel kuo juos jungė. Praeityje jų žmonės susigiminiuodavo vedybomis. Paskui iškilo ginčas dėl ribų ir pamažu įgavo grėsmingą mastą. Abu kaimai žvelgė viens į kitą įtariai. Dalykai, kurie jungė, tapo ir nesantaikos obuoliu. Buvo iškedenta abiejų istorija. Vienas kaimas pavadino kitą vergų palikuonimis. Antrasis atsikirto ne prasčiau. Juos skiriantis miškas, juos jungiantis upelis, oras, kuriuo abu kvėpavo, prisigėrė smurto dvasios. Ifejiva su liūdesiu galvojo, kam iš viso reikalinga nesantaika.

Virtuvėje švaistėsi kiemo moterys. Lauke spygavo vaikai. Įlindo višta ir ėmė kvakšėti. Ji ją išvijo. Suspragsėjo žarijos, ir ji užmetė dar keletą šakelių. Iš minčių ją pažadino vyro balsas:

– Ifejiva, ar man jau yra vandens?

Nuo to balso ji sudrebėjo. Ir sustingo.

Jis sustojo prie skarda apmuštų durų. Nesulaukęs atsakymo, įkišo galvą. Įėjo. Ji tupėjo kampe ir pūtė žarijas. Pažvelgė į jį nuo

ašarų paraudusiom akim. Stuomenį jis buvo apsivyniojęs rūbu, ant kaklo rankšluostis. Krūtinė plaukuota.

– Ifejiva! Tu juk virtuvėje. Tai kodėl neatsiliepi? – visa gerkle užbliovė jis, įsitikinęs, kad kuo garsiau kalba, tuo valdingesnis atrodo ir tuo labiau žmonės jo klausosi.

Bet Ifejiva tylėjo. Įniršusi tol pūtė žarijas, kol virtuvė prisipildė tirštų pilkų dūmų. Jis sukrizeno, papurtė galvą ir patraukė į dušą.

Ifejiva vis dar stengėsi įpūsti ugnį. Malkos buvo šlapios. Į veidą virto dūmai. Ji užsikosėjo ir apsiašarojo. Grįžęs vyras sušneko:

– Ifi! Ifi! Į spąstus vėl įkliuvo žiurkė, girdi? Kai baigsi, eik ir išimk, kol nedvokia. Po to noriu, kad eitum į krautuvę ir pasitvarkytum, kol aš atsirasiu, girdi?

Ji tebetylėjo. Sukosėjo.

– Jeigu taip kosėji, ko tupi šitoj virtuvėj?

Tyla.

– Kvaišelė. Dusinkis, jeigu patinka, cha!

Tyla.

Papykęs jis užtrenkė cinkuotas duris ir nudrožė į apgliaumijusį dušą.

Jam išėjus šoktelėjo liepsna. Geltona ugnis nutvieskė suprakaitavusį ašarotą veidą. Ji atsikėlė, atidarė duris ir išėjo laukan įkvėpti gryno oro. Atsisėdusi ant taburetės, klausėsi, kaip maudosi vyras. Ji žiūrėjo per patižusį užpakalinį kiemą. Užgrioztą neplautom lėkštėm, surūdijusiais kibirais ir vaikų naktipuodžiais. Sienos viršus buvo prismaigstytas stiklo šukių, kad nelįstų vagys. Tik prisiminusi, kad vėlai vakare susitiks su Omovu, ji nusišypsojo. Krūtinę užplūdo šiluma.

Tačiau pavakary pas Ifejivos vyrą su svarbiu reikalu apsilankė Tuvas. Pabeldė į duris ir laukė. Viduje skardus balsas sušuko:

– Įeik, jei esi graži!

Tuvas įėjo. Takpas sėdėjo ant lovos krašto. Priešais jį garavo ebos lėkštė ir daržovių sriubos dubuo. Tuvui įžengus, jis tiktai dirstelėjo.

– Sveikas, kaimyne. Eikš paragauti mano vargingos vakarienės, – pakvietė Takpas, nurijęs saują ebos, kuria smulkesnis žmogelis būtų paspringęs.

– Dėkui, bet aš jau pavalgęs, – padėkojo Tuvas, nors burnon plūstelėjusios seilės bent kiek sutrukdė taip oriai atsisakyti. Takpas godžiai šveitė, ir Tuvas pajuto alkį.

– Kaipgi žmonelė? – paklausė Tuvas patylėjęs ir deramai paprastesniu tonu.

– Hm... puikiai, puikiai.

Ir vėl tyla. Takpas nemėgo valgydamas kalbėti. Jis turėjo nuostabų apetitą ir rijo valgį begėdiškai gardžiuodamasis ir susikaupęs. Tuvas ta proga ėmė dairytis po kambarį, nors gerai žinojo, kas jame yra. Kambarys buvo gan erdvus. Stovėjo trys minkštos kėdės, stalas vidury, plati lova, senas radijo aparatas, atrodantis taip, lyg jau daugel metų būtų neišleidęs nė garso, ir stalelis, apkreiktas Ifejivos knygomis ir žurnalais. Kertėje kabėjo kreivai rodantis žmogaus ūgio veidrodis. Ant sienų pilna kalendorių su gimtojo miesto dignitoriais viršeliuose ir Takpo su Ifejiva nuotraukų. Vienoje ji sėdėjo įsitempusi ir be šypsenos. Šalia stovėjo Takpas, valdingas ir išdidus, apsivilkęs tradiciniu apsiautalu ir baltais marškiniais. Buvo dar dvi vien Takpo fotografijos: išsikėtęs stovi priešais savo krautuvėlę, kitoje skaito laikraštį. Toliau buvo prismaigstyta aptriušusių reklaminių plakatų – baltosios moterys, geriančios kokakolą, – ir išblukusių atvirukų su visokių pasaulio miestų vaizdais.

Baigęs valgyti, Takpas nusiplovė rankas, nusišluostė burną ir maktelėjo ilgą gurkšnį iš stiklinės su tamsiuoju alumi. Nuėjęs atsisėdo ant minkštos kėdės. Nagais ėmė krapštinėti iš tarpudančių mėsą.

– Na, Tuvai, kaip gyvuoji? Ar tebelakstai paskui visas rajono mergiotes, ką? – pagaliau prabilo Takpas, išpūsdamas akis. Ir nusijuokė. Veidas susiraukė iš linksmumo.

Tuvas šaltokai šyptelėjo. Galbūt prisiminė faktą, jog vos galo negavo vedęs pikčiurną, kuriai kalėsi barzda. Velnioniškai jos įsigeidęs, ėmė ir vedė, kad ir kaip tėvas gąsdino, jog ji esanti

„pusiau boba, pusiau vyras, pamatysi, kaip per ją liksi plikas“. Pirmąją naktį jinai taip jį nujodė, kad, pasak žmonių, jis kurį laiką negalėjo atsitiesti ir visą savaitę vaikščiojo pasiramsčiuodamas lazda. Batatus ji grūsdavo irgi su tokia pačia nežabota energija, su tuo pačiu simboliškų pašėlimu, taigi per pirmą mėnesį ji sulaužė tris grūstuves ir dvi lovas. Jis veikiai suvokė savo klaidą. Ji buvo nežmoniška savanaudė ir despotė. Pasijuto be gailesčio kontroliuojamas. Ji ėmė iš pagrindų keisti jo nusistovėjusį gyvenimą. Visur su juo eidavo. Buvo gerkliūgė, gašlūnė ir veldavosi į visus įmanomus ginčus, nesvarbu, ar užpakaliniame kieme, ar išgėrime. Be gailesčio jį peikdavo. Juodu kiauras dienas vaidydavosi. Rietis ji mėgo ne mažiau kaip dulkintis.Per tris mėnesius pešdamasi su juo sudaužė ir sulaužė visus iki vieno bent kiek vertingesnius jo daiktus. Užguitas, persiutęs ir kasdien bijantis netekti darbo, Tuvas nusprendė daugiau nebegalįs kentėti. Vieną rytą, per patį naujo vaido įkarštį, Tuvas griebė mačetę ir ėmė vaikytis pačią po kambarį. Du kartus užsimojo ant jos, bet nepataikė. Žiauriai užvirė kraujas. Jis išpuolė paskui ją į kiemą ir nusivijo gatvėmis. Tą dieną elgėsi kaip beprotis. Pagauti nepagavo, bet parūžęs namo išmetė laukan visą jos mantą. Tą patį vakarą ji parsirado su furgonu ir išsigabeno savo gerą. Šiurpiai jį iškeikė ir pagrasino, kad ateis laikas, kai jį kas nors irgi šitaip vaikysis su mačete. Ir visam laikui išnyko iš jo gyvenimo.

Aprimus šiai audringai aistrai, Tuvas rado naują pramogą – jaunas moteris. Žmonės visą laiką įtarė, kad jis slapčia susitikinėja su ištekėjusiomis kvartalo moterimis, tačiau dabar jis persimetė prie jauniklių. Galbūt dėl šios priežasties amžinai užklupdavo Ifejivą su Omovu, kai jie šnekučiuodavosi užpakaliniame kieme. Ko gero, dėl tos pačios priežasties jis visada lyg ir sekdavo Omovą. Jam toptelėjo, kad Omovas užmezgęs romaną su liaunute ir gundančia Ifejiva. Ir trupučiuką pavydėjo. Apie ją jis ėmė rėžti sparną jau pačią pirmą dieną. Tačiau ji tarsi nematė jo, vengė bet kokio artumo. Jis jautė, jog Takpas jos nevertas, nes pernelyg storžieviškas. Omovas per daug jaunas, kad mokėtų ja džiaugtis. Be

to, Omovui reikia aplaužyti ragus. Kadangi Tuvas ministerijoje pirma laiko išėjo į pensiją ir ketino pradėti savo verslą, nerado geresnio užsiėmimo laikui praleisti.

Jo šypsena pasidarė šiltesnė ir ironiška, lyg širdyje iš kažko būtų juokęsis.

– Taip, – galų gale atsakė. – Mergiotės kaip persikai. Kasdien sultingesnės.

Takpas nusižvengė.

– Tai ko norėtum išgerti?

– Patiktų ogogoro.

Takpas atnešė gėrimo ir dvi stiklines, ir jie tylėdami valandėlę siurbčiojo.

– Bičiuli, – nelabai drąsiai pradėjo Tuvas. – Aš atėjau įspėti tavęs dėl žmonos...

Takpas atsitiesė. Jo akys įtariai sublizgo.

– Tas berniokas, ar ne?

Tuvas nieko nepasakė.

– Girdėjau, kaip dvi moteriškės plepėjo, kad tarp jų su Ifejiva kažko esama ir kad jie nuolat šnekasi užpakaliniame kieme. – Takpas patylėjo. – Man patinka tas vaikinukas. Ramus. Ar manai, kad...

Tuvas gūžtelėjo. Takpas atsilošė kėdėje ir užsimerkė.

– Aš Ifejivą klausiau. Sakė kalbanti su juo apie knygas, daugiau nieko. Bet į akis nežiūrėjo. Nuo pat vestuvių tokia keista. Tačiau dabar... – Takpas staiga suseno ir sugniužo. Paakiuose nugulė juodi šešėliai. – Berniokas vėl pradėjo tapyti.

– Taip. Aš mačiau.

– Prieš kelias dienas norėjau paprašyti, kad nutapytų mane su Ifejiva. Bet kai pamačiau jo plikę, nebeprisiverčiau prašyti. Mielas vaikis, keistas vaikis. Bet mano žmonos jis nedrįs liesti.

Atlaidžiai šyptelėjęs Tuvas tarė:

– Rytą, prieš pradedant valyti kiemą, žiūrėjau, kaip jie kalbasi. Reikėjo tau pačiam pamatyti. Supranti, visas kiemas į juos spoksojo. Kad būtum matęs, kaip spindėjo jai akys! Ji net neišgirdo, kai aš pasisveikinau.

Takpas pasimuistė kėdėje. Išmaukė savo stiklinę ogogoro. Ir dar įsipylė.

– Turiu savo akimis įsitikinti, tada jau ko nors imsiuos.

– Teisingai.

– Gal jis nėra girdėjęs, kaip aš patvarkiau tą paikšį fotografą.

– O kaip?

Jis dėbtelėjo į Tuvą baisiu žvilgsniu.

– Vieną vakarą pasiunčiau du petingus vyrukus jo pamokyti. Įkrėtė jam proto, ir jis paspruko iš kvartalo.

– Esi griežtas vyras.

– Gal nežinojai? Ką gi, dabar žinosi. Bet aš pirmiausia turiu savo akimis pamatyti.

Tuoj po to į kambarį įėjo Ifejiva. Atrodė tikra gražuolė su ta savo violetine palaidine ir apsiautalu, vos vos dengiančiu kelius. Jos akys tebebuvo paraudusios nuo virtuvės dūmų. Kuklų jos veido žavesį niaukė įskaudintas nekaltumas. Ji tradiciškai pasisveikino su Tuvu ir paklausė vyrą, ar jis baigė valgyti. Tas neatsakė. Ji ėmė nuruošti stalą. Ranka sušlavė į dubenį kaulus. Tada nušluostė stalą. Abi lėkštes ir taurę pastatė ant padėklo. Dar paklausė vyrą:

– Ar atnešti daugiau vandens?

Jis tebetylėjo. Tada ji suvokė, kad kambaryje ne šiaip sau tylu. Pajuto, kad įeidama kažką nutraukė. Pajuto, kad juodu kalbėjosi apie ją. Ji susitraukė tarsi gindamasi nuo užslinkusio nesmagumo. Ramiu balsu dar kartą paklausė, ar jam nereikią daugiau vandens. Ilga tyla. Takpo primerktos akys žvelgė kažkur į tolį.

Tuvas palinko į priekį.

– Klausyk, Takpai, – prabilo jis. – Atsakyk savo žmonai.

Takpas įbedė žvilgsnį į jį, paskui į Ifejivą. Iš pykčio drebančiu balsu išpyškino:

– Imk padėklą ir eik sau. Išeik! Ar nematai, kad mes šnekėjomės? Jau kokios kvaišos mūsų laikų mergos! Matai, kad kalbasi du vyrai, ir dar klausi kažkokios nesąmonės apie vandenį. Nešdinkis, kol neprikūliau!

Takpas rėkdamas atsistojo ir pastūmė Ifejivą. Ji trenkėsi į duris. Tuvas šoko jai padėti.

– Takpai, ar būtinai reikėjo taip daryti?

Ifejiva atsikėlė ir surinko nukritusius daiktus. Abi lėkštės sudužo. Visur pažiro kaulai. Ji sudėjo į padėklą šukes ir kaulus. Paėmusi šluotą ir semtuvėlį, sušlavė, kas liko. Viską darė kantriai, nuosekliai. Veidas buvo negyvas, žvilgsnis kietas kaip kristalas. Baigusi išėjo lygiai taip, kaip ir įėjo: užsisklendusi ir rami. Atkišusi padėklą, išėjo su kraupoku orumu.

Jai uždarius duris, Tuvas giliai atsidūsėjo. Atsistojo ir vėl atsisėdo. Bandė kažką sakyti, bet užsičiaupė. Po to apsidairė po kambarį ir pažiūrėjo į Takpą taip, lyg matytų jį pirmą kartą. Suprato, kas visą laiką buvo negerai šiame kambaryje. Jam pasidarė aišku, kokia nereali šita santuoka. Takpas be perstojo girdavosi savo gražuole žmona, kokia esanti klusni ir kaip jį gerbianti, ir kokia karšta esanti jųdviejų meilė. Jis gyrėsi mokąs už jos kursus ir kad, kai ji išsimokysianti sekretore, jis paliksiąs parduotuvę jai tvarkyti, o pats atidarysiąs naują. Jis netgi pasakojo, kaip jie abu žiūrį indų filmus ir savaitgaliais šoką vakarėliuose. Tuvas suprato, kad visa tai – melas, ir jam pasidarė nei šis, nei tas.

– Nėra reikalo būti tokiam piktam, – tarė jis. – Ji dar jauna. Dar išmoks. Jei būčiau žinojęs, kad šitaip elgsies su ja, būčiau patylėjęs.

Takpas akmeniniu veidu spoksojo į duris. Po ilgos nejaukios tylos pasakė:

– Nenuostabu, kad tavo žmona tave kuldavo. Šitaip reikia moterį mokyti, kad bijotų vyro. Tu per daug minkštas su jomis. Todėl tavo pati savivaliaudavo, ginčydavosi su tavimi ir darydavo, kas tik jai šauna galvon.

– Nejaugi?

– Taip.

Tuvas atsistojo.

– Kaimyne, – tarė, – jau turiu eiti.

– Dėkui.

– Už ką?

– Kad viską man pasakei.

– Nėr už ką dėkoti.

– Nebijok, aš žinau, kaip elgtis su moterimis.

Tuvas žengė prie durų. Takpas vėl pervėrė jį savo baisiuoju žvilgsniu. Ir pasakė:

– Vis tiek dėkui. Bet žinok – pirmiausia turiu pats įsitikinti.

Jo balsas buvo bejausmis. Akys pasidarė tuščios. Tuvas atidarė duris ir tyliai jas užvėrė. Takpas, niūrus kaip debesis, liko sėdėti savo nykiame kambaryje.

Šeštas skyrius

Omovas neilgai miegojo. Pabudo prakaituodamas. Atsikėlęs nusišluostė rankšluosčiu. Įeidamas į svetainę išgąsdino tėvą, sėdintį ant minkštos kėdės ir skaitantį laikraštį. Ant stalo gulėjo vokas ir kelios fotografijos. Rašysena buvo panaši į Okuro, bet Omovas nebuvo tikras. Pamatęs Omovą, tėvas pasielgė keistai. Jis greitai čiupo laišką, voką, nuotraukas ir išsiskubino į savo kambarį. Omovui pasirodė susenęs ir niūresnis negu bet kada.

Omovas svetainėje laukė tikėdamasis, kad tėvas vėl pasirodys. Po valandėlės išgirdo jį kalbantis su savimi. Toks įspūdis, lyg kažką aiškintų įsivaizduojamam kreditoriui. Omovas nebelaukė ir išėjo laukan.

Dangus buvo giedras. Saulė – tarsi suplotas plėšriai oranžinės spalvos apelsinas. Viskas aplinkui buvo ryškių kontūrų. Kelias dulkėtas. Matyti toli toli. Jis regėjo namus, pašiūres, žaidžiančius vaikus, vyrus, šokančius priešais muzikos parduotuves, ir mėlyną miško juostą. Jis netgi tarėsi įžiūrįs, kaip virpanti kaitra truputį iškreipė daiktus.

Eidamas toliau stengėsi nepaspirti skardinėlės nuo pieno, neįstoti į purvynę ar neužminti ant benamio šuns musių apliptomis ausimis. Taip pat saugojosi kelyje tykančių sudžiūvusių išmatų kauburėlių. Buvo liūdna, kad reikia atidžiai žiūrėti po kojų, jei nori išvengti savo visuomenės nešvarumų. „Pats kaltas, – pamanė jis. – Per daug viso to pastebiu. Kažin, ar gerai".

Šitaip galvodamas pajuto ant savęs šešėlį.

– Labas, Omovai. Kaip gyveni?

Jis net krūptelėjo. Tai buvo daktaras Okoča, senasis dailininkas. Apsivilkęs dažais išterliotais mėlynais marškiniais ir chaki kelnėmis. Dažų buvo ir ant veido, plaukų. Atrodė pavargęs. Omovas nusišypsojo.

– Nustebai mane pamatęs?

Omovas linktelėjo ir pagalvojo: „Dar viena bėda. Per daug esu užsidaręs savo galvoje. Gal ir negerai". Garsiai pasakė:

– Taip, nustebau.

– Taigi kaip gyveni?

– Turbūt puikiai.

– Nemačiau tavęs nuo pat parodos.

– Taip.

– Ar žinai, kad nupirko du mano paveikslus?

– Taip. Džiaugiuosi dėl jūsų.

– Dėkui. Tą vakarą pasigėriau, tik vėliau išgirdau, kad konfiskavo tavo paveikslą.

– Aš jau beveik užmiršau.

– Netikiu, bet man labai gaila. Niekas neturi teisės konfiskuoti menininko darbo.

Omovas tylėjo.

– Net nespėjau gerai jo pamatyti. Kokią jie nurodė priežastį?

Omovas gūžtelėjo.

– Sakė, kad aš tyčiojuosi iš mūsų šalies pažangos.

– O jie tyčiojasi iš mūsų laisvės.

– Iš nieko aš nesityčiojau.

– Žinau. Bet ką mes galime padaryti? Jei sakysi tiesą, turėsi nemalonumų. Bet jei matysi tiesą ir tylėsi, siela pradės apmirti. Menininko padėtis baisi.

Omovas tylėjo.

– Ar mėginai susigrąžinti?

– Ne. Man jis neberūpi. Be to, nuo ko pradėti?

Daktaras Okoča įdėmiai pasižiūrėjo į Omovą. Ir tarė:

– Ką gi, tikiuosi, sugrąžins. Jei tokie dalykai kartosis, mums bus prastai.

– Mums ir taip prastai.

Trumpa pauzė. Omovas mėgino pakeisti temą.

– Kaip darbas?

– Kuris?

– Ne iškabų darymas. Tikrasis darbas.

Senąjį dailininką, regis, užgulė dar didesnis nuovargis. Jis susiraukė. Akys apsiblausė. Atrodė tarsi susidūręs su kokia nors nesėkme.

– Nuo tos dienos, kai atėjai į mano pašiūrę, nesu nutapęs nė vieno paveikslo. – Nutilęs apsižvalgė ir pridūrė: – Iškabų darymas, darbas dėl duonos ir sviesto, atima visą laiką. – Dabar senukas dailininkas bandė pats pakreipti pokalbį. – Tai kur trauki?

– Pas Okorą, o paskui gal pas Kimę.

– Tą savo draugą žurnalistą?

– Taip. Mes kartu buvome parodoje.

– Aš jį mačiau.

– Bet po to kai kas atsitiko.

– Po to, kai konfiskavo tavo paveikslą?

– Taip.

– Turiu vilties, kad nieko bloga?

– Deja, bloga, – tarė Omovas, bet plačiau nepaaiškino.

– Ar dar tapai? Padarei ką nors nauja?

– Mėginu. Tačiau sunku. Po parodos mes su Kime matėm baisų dalyką. Du kartus tai sapnavau. Negaliu pamiršti. Tas vaizdas nenori manęs paleisti. Vis stengiuosi jį nutapyti, kaip nors užfiksuoti, jog tai mačiau.

– Jau pradėjai?

– Taip. Bet suplėšiau.

– Kodėl?

– Nežinau. Labai sunki tema. Reikia daug laiko iki galo suprasti, ką mačiau. Be to, kai ko bijau tapyti.

– Kodėl?

– Nežinau. Gal man tebebaisu tikrų išgyvenimų.

Pagalvojęs daktaras Okoča paklausė:

– Pavyzdžiui, kokių?

Omovas pažiūrėjo jam į akis.

– Pavyzdžiui, to, ką mačiau per pilietinį karą.

Senojo dailininko akys atgijo. Jo raukšlės virto asmeninės kančios hieroglifais. Omovas suabejojo. Jis nedažnai kalbėdavo apie tuos dalykus. Tačiau dailininko akys vertė prabilti.

– Tuo laiku tebegaliojo komendanto valanda, o aš vaikščiodavau Ugelio gatvėmis. Buvau įspėtas nenutolti nuo namų. Tačiau kažkas, tvyrantis ore, kažkokia miesto nuotaika neleido būti vienoj vietoj. Skraidė lėktuvai, sukdami ratus virš miesto. Tolumoje girdėjau šūvių papliūpas. Girdėjau rėkiant žmones. Mane traukė visa tai matyti. Traukė klaidžioti. Buvau vaikas ir karo nesupratau. Maniau, kad karas tėra vaikų žaidimas. Tada pagrindinėje gatvėje, netoli policijos nuovados, pamačiau vyro lavoną.

– Ibo.

– Taip, ibo lavoną. Aš stovėjau ir žiūrėjau. Lavonas jau buvo išpampęs. Pilvo vietoj – mėsos ir pažaliavusio kraujo košė. Jis dvokė. Visą buvo apskerusios musės. Aš nesijudinau. Spoksojau į jį.

Omovas nutilo. Senojo dailininko veide tamsavo gilūs šešėliai. Omovas širdyje iškeikė save.

– Man pro veidą nėrė maitvanagis. Pakilo išbaidytos musės. Tada išvydau numirėlio akis. Viena buvo apvilkta ir didžiulė. Kita normali. Staiga pajutau, kad negyvėlis žiūri į mane, spokso. Sakytum stebi. Stovėjau kaip užburtas. Atsipeikėjau tik gavęs per galvą. Išsižiojau, bet neišleidau jokio garso. Pakėlęs akis pamačiau man šėrusį vyrą. Jis buvo žvairas ir baisus. „Eik sau, – liepė. – Kas tau yra? Ko dabar žiopsai į negyvą žmogų?“ Aš pravirkau. Ir pajutau aplinkui sąmyšį. Žmonės bėgo lyg iš gaisro. Klykė moterys su kūdikiais ant nugarų. Visi lakstė kaip pamišę. Pasaulis virto košmaru. „Kieno esi vaikas?“ – paklausė žmogus. Tik tada susigaudžiau, kad jis – kareivis. Parodžiau į lavono akis. „Kodėl jos atmerktos?“ – berods pasakiau. Jam nespėjus nė išsižioti, mus išskyrė minia. Didelės žmonių kojos mane svaidė kaip šapelį. Kažkas suklupo ant lavono. Pamačiau atsidūręs kitame gatvės gale. Atsistojau ir nuslinkau šitoje suirutėje per miestą. Mane pamatė tėvas, pripuolė, aukštai iškėlė ir manim nešinas parbėgo namo.

Omovas vėl patylėjo. Senojo dailininko veidas visiškai susitraukė.

– Dvi savaites sapnavosi to negyvėlio akys. Nedavė man miegoti. Užgesus šviesai, matydavau tas akis ant sienos, ant lubų, jos mane sekdavo, stebėdavo. Paskui pradėjo visur vaidentis. Žaisdamas staiga imdavau žviegti. Man buvo dešimt metų, bet, matyt, tos akys pradėjo varyti mane iš proto. Pasidarė taip blogai, kad tėvas nuvedė mane į kaimą pas žolininkę gydyti nuo tų akių. Nustojau jas regėti, bet žolininkė manęs iki galo neišgydė, nes jų taip ir neužmiršau. Tiksliai neatsimenu, kaip jos atrodo, ir niekada jų netapysiu, bet užmiršti neužmiršiu.

Baigęs Omovas pasijuto tuščias ir išsekęs. Suvokė per daug įsiplepėjęs, įsišnekėjęs kažkokią nerealybę. Girdėjo švelniai ošiant vėją. Įsivaizdavo, kad girdi, kaip ant žemės srūva saulės šviesa. Senojo dailininko veidas apniuko. Pagaliau negyvu balsu jis tarė:

– Aš jaučiu tą patį. Niekam nepasakojau, ką esu matęs per karą, tik žmonai. Ir nieko ta tema netapiau. Tiek daug prisimenu, jog iš tikrųjų nieko konkretaus negaliu išskirti. Tai vienas iš menininko sunkumų.

Daktaras Okoča nutilo. Po valandėlės pasakė:

– Vadovautis reikia pirminiu išgyvenimu. Bet svarbiausia, kaip jį supranti, ką iš jo išsineši, jo vizija, ar kaip tai pavadintum. Pamiršti dalykai grįžta šimtais kitų pavidalų. Jie tampa esmine išmonės medžiaga. Išmokti kūrybiškai prisiminti – tai išmokti jausti. Bet jei norėsi nutapyti tą savo sapną, tavęs laukia ilgas kelias į save. Be to, reikės išmokti kitaip mąstyti. Džiaugiuosi dėl tavęs, nes esi jaunas ir stovi ant slenksčio.

Jis vėl nutilo. Juodviem kalbantis, gatvėje berniūkščiai ėmė spardyti futbolą. Senukas juos stebėjo išsiblaškiusiu žvilgsniu. Omovas taip pat žiūrėjo į juos. Berniukai pradėjo šaukti. Galėjo būti įmuštas įvartis, bet vartininkas kamuolį nuspyrė į pažaliavusio vandens duobę. Jie išgriebė jį lazda, žaidimas vėl prasidėjo, deja, vienas berniokas pataikė kamuoliu kažkokiam seniui į galvą. Jis važiavo per žaidimo aikštelę ne jaunesniu už save dviračiu. Berniūkščiai net raitėsi iš juoko. Senis nulipo nuo dviračio ir puolė

juos vaikytis. Tie išsilakstė. Nepajėgdamas jų sugauti, žmogus nusivijo kamuolį.

– Dabartiniai vaikėzai negerbia senimo, – subambėjo jis ir pagriebė kamuolį, atriedėjusį netoli daktaro Okočos su Omovu. Senis bandė kamuolį mušti, bet tas išslydo iš rankų. Jis vėl sugavo ir žiogeliu, kuriuo buvo susegtas jo kelnių prarėžas, pradūrė kamuolį. Nusišiepęs daktarui Okočai raukšlėta šypsena, sėdo ant dviračio ir kikendamas nuvažiavo. Berniūkščiai visaip jį keikė. Žaidimas baigėsi. Daktaras Okoča ir Omovas nuėjo toliau.

– Taip, džiaugiuosi dėl tavęs, – prabilo senasis dailininkas. – Tas paveikslas tave pakeis. Amato įgūdžiai svarbu. Kuo didesnė idėja, tuo didesnis meistriškumas reikalingas. Tačiau ieškodamas teisingų spalvų, teisingų formų, kuriomis galėtum išreikšti tą sapną, pradėsi savyje atrasti lig tol nė neįtartų erdvių.

Juodu praėjo pro paplavų duobę su žaliu vandeniu. Omovas žiūrėjo į ją. Žiūrėjo į atmatas, plūduriuojančias pradvisusioje baloje. Pastebėjo čiužinį, jau apaugusį skaisčiai raudonais grybeliais. Jis sudrebėjo. Ir tada suprato, kodėl Ifejiva tylėjo pamačiusi jo tapytą duobės paveikslą.

– Per mažai žiūrime į bjaurius daiktus, – pasakė jis.

– Bjaurastis – veidas, nuo kurio visada nusigręžiame, – tarė senasis dailininkas. – Kai būna blogai, žmonės nenori žiūrėti tiesai į akis. Nesuprantu, kodėl senieji meistrai Tiesą visada vaizdavo kaip gražią moterį. Tiesa yra bjauri moteriškė. Bet jos bjaurumas skirtas tik akims. Aš Tiesos atvaizdu pasirinkčiau Gorgonę Medūzą. Iš tikrųjų ji – labai graži moteris, bet mes galime žiūrėti tik į jos atvaizdą veidrodyje. Tas veidrodis yra menas.

– Bjaurume, – tarė Omovas, – matome save tokius, kokių nenorime matyti.

– Taigi bjaurastis pūliuoja, o žmonės verkdami prašo grožio, iliuzijų.

– Bet kaip galime būti laimingi, jei aplinkui šitiek bjaurasties ir jei mes vaizduojame vien tiktai bjauriąją tiesą?

– Tačiau kaip galime būti laimingi patys sau meluodami?

– Negalime.

– Reikalai turi pasitaisyti. Bet pirmiausia reikia matyti save tokius, kokie esame.

– Bet jūs, tiesą sakant, bjaurių dalykų netapote, – pasakė Omovas.

Dailininkas nusišypsojo.

– Tapydavau. Tik šitai ir tapydavau. Prastus kelius, moteris prišnerkštuose užpakaliniuose kiemuose. Ir taip įsivažiavau, kad gyvenimas virto viena kančia. Mat savo kūrybą perkeli į gyvenimą. Be to, esu neturtingas. Gyvenimas tapo nepakeliamas. Tada pradėjau tapyti smagius dalykus, linksmas temas: besišypsantį vaiką pajūryje, išdidžiai alkaną vilkiko vairuotoją, taksisto atkaklumą. Mano gyvenimas truputį atsivėrė. Dabar mėginu daryti ir tai, ir tai – tapyti ir bjaurumą, ir svajones.

– Aš, regis, negaliu nei to, nei to. Dažnai esu visiškai nelaimingas.

Senasis dailininkas sustojo ir meiliai pažvelgė į jį. Uždėjęs ranką Omovui ant peties, pasakė:

– Esi jaunas. Visa, ką dabar jauti ir matai, ateityje tau bus kūrybos šaltinis. Tačiau tu per daug įsijauti. Menas – menkas realaus gyvenimo pakaitalas. Man tu patinki. Bet tu gyvenk! Iš paskutiniųjų gyvenk. Jeigu tik reikia, veik. Neužsidaryk savo galvoje. Juk esi pasaulyje.

Daktaras Okoča žengė toliau. Omovas nejudėjo. Jį užplūdo būties pilnatvė. Jis palietė galvą ir pajuto prakaituotą plikę ir šviežiai prasikalusius šerelius. Akys nesiekė toliau aptriušusių namų ir apdulkėjusių krūmų. Jam stovint pro šalį ėjo žmonės. Netrukus jis pasivijo senąjį dailininką, tasai tarė:

– Dvi savaites nebūsiu mieste, išvykstu su reikalais. Grįžęs ateisiu pažiūrėti, kaip tau sekasi. Mūsų pareiga atskleisti mums duotas gerąsias svajones, šviesias vizijas. Vienas indų poetas yra pasakęs: „Svajonėmis prasideda atsakomybė“. Šiame kontekste man labiau patinka žodis „vizijos“, o ne „svajonės“.

Jis vėl sustojo. Šį kartą Omovas suprato, kad senukas skuba ir turi eiti. Dėkingas už rūpestį, Omovas nerado ko pasakyti. Daili-

ninkas nusišypsojo. Jam nušvito akys. Teatrališkai mostelėjo, tarsi išmesdamas į orą saują konfeti, ir pareiškė:

– Užmetame tinklus į tamsią gelmę ir traukiame. Jei pasiseka, retkarčiais sugauname...

– Spalvingų koralų.

– Spalvingų dalykų.

– Sklidinų šviesos ir stebuklų.

– Kai grįšiu, pasimatysim.

Daktaras Okoča staigokai apsisuko ir nudrožė savo ateljė pusėn. Omovas žiūrėjo, kaip jis nueina. Pajuto šiltą simpatiją senukui. Žingsniuodamas pas Okorą, jis mąstė apie senojo dailininko žodžius. Ir taip užsigalvojo, kad įžengė į jaunų vaikinų būrį. Jie ginčijosi dėl pinigų. Jo net nepastebėjo. Išlindęs Omovas atsistojo atokiau ir atsirėmė į namo sieną. Ėmė juos stebėti. Kuo ilgiau žiūrėjo, tuo labiau iš būrio išskyrė atskirus veidus. Visi buvo skirtingi. Juos jungė vienintelis dalykas – karštligiškas troškimas pasidaryti pinigų. Jis klausėsi, kaip jie šneka apie sandorius, sutartis, paskolas. Jie turbūt ir sapnuoja sandorius. Jis jau buvo matęs tokių – skurdo aukų. Vėlai vakare grįžę iš darbo, jie šnekasi su savimi, skaičiuoja pirštais nebematydami pasaulio, kurį galbūt kada nors valdys. Jų veidus be laiko išvagoja raukšlės. Eidamas pas draugą, Omovas ūmiai pajuto nebesuprantąs pasaulio. Jo apraiškos, jo tikrovė jį, regis, tiktai glumina ir kelia niūrią nuostabą.

Septintas skyrius

Kai priėjo medinį lieptą, tiesiausią kelią per liūną, kuris skyrė Alabą nuo Adžegunlės, moteriškė, sėdinti aukštoje pašiūrėje, nenorėjo jo praleisti, nes neturėjo grąžos. Omovas turėjo palaukti, kol praeis keletas žmonių. Moteriškė buvo atvėpusiom lūpom ir didžiaakė. Sėdėjo užu stalo rankomis kabindama iš lėkštės pupeles ir su panieka dėbsodama į Omovą. Kai ji susirinko grąžos, jis sumokėjo penkių kobų mokestį.

– Eik pamažu, – priminė moteris.

Lieptas lingavo. Turėklų nebuvo. Eidamas Omovas jautėsi nesaugiai, jautė, kad žengęs neatsargų žingsnį, gali įgarmėti į liūną. Aplinkui nardė paukščiai. Liūnas buvo užaugęs vešliomis žolėmis, nes į jį žmonės versdavo šiukšles. Ore tvyrojo aitrus šutas. Aplink liūną tamsavo miškas.

Omovas pajuto, kad kažkas užlipo ant liepto kitame gale. Jis grėsmingai susvyravo. Omovas palaukė. Lieptu žengė moteris aukštais kulniukais. Ji vilkėjo skaisčiai geltona suknele ir ėjo kraipydama klubus. Be Omovo, daugiau nebuvo kam grožėtis jos geidulingais judesiais. Lieptas siūbavo. Omovas įspėjo:

– Ne taip smarkiai. Nepradėk ant liepto šokti jangos.

Bet ji ir toliau žengė pasilinguodama. Švystelėjo pro jį taip nerūpestingai, jog jis nenuvirto į liūną tik todėl, kad spėjo žengtelėti šonan. Omovas nuėjo toliau. Buvo jau beveik anoj pusėj, kai išgirdo, kaip jos kulnelis atplėšė neprikaltą lentelę. Išgirdo riksmą. Ir taip bijotą plumptelėjimą. Pribėgęs sugebėjo ją ištraukti. Nuo krūtinės jai žliaugė purvas. Geltonąją suknelę dengė

žali ir juodi maurai. Moteris klaikiai subjuro. Keikė Omovą, lyg jis būtų dėl to kaltas. Smailiakulnį batelį įtraukė liūnas. Omovas nuvedė ją pas budėtoją pašiūrėje, ir toji davė šiek tiek vandens apsiprausti. Omovas žiūrėjo, kaip ji nueina. Jam nepadėkojo. Tebebuvo įsiutusi ir žengė atsargiai, pasikėlusi maurinos suknelės apačią.

Omovas sutiko savo bičiulį Okorą išlydint naująją draugę.

– Labas! Seniai mačiau! – sušuko Okoras nepataisomu amerikietišku akcentu.

Okoras buvo vidutinio ūgio ir išvaizdus. Jau raukšlėta kakta blizgėjo nuo prakaito. Išsišovę skruostikauliai, šešėliai paakiuose, vos įžiūrimas ūsiukų ruoželis. Buvo mėlynu švarku – nuo prakaito jau patamsėjo pažastys, – baltomis kelnėmis ir batais aukšta pakulne. Energija jam veržėsi per kraštus. Jo naujoji panelė buvo spuoguota, bet dailios figūros. Protingų akių. Ant raudono sijono užsivilkusi baltą palaidinukę. Apkabindamas ją per dosnius klubus, Okoras paklausė:

– Iš kur keliauji, drauguži?

– Iš namų.

– Kaip gyvenimas?

– Puikiai. O tau?

– Okei. Super.

– Tai gerai.

– Mačiau Kimę.

– Kas ten atsitiko?

– Grįžęs papasakosiu.

– Gal mus supažindinsi?

– Oi, argi jos nepažįsti?

– Ne.

– Čia mano mergina Džulai*, visų mėnesių pagardinimas. Džulai, susipažink su Omovu, tapytoju visais metų laikais.

Juodu pasisveikino.

– Ji mokosi Technologijos koledže.

Jie valandėlę žiūrėjo į kits kitą. Tada Okoras tarė:

*Liepa (*angl.*)

– Gal man leisi palydėti ją į stotelę, o gal nori eiti kartu?

– Aš palauksiu. Ar tavo durys neužrakintos?

– Ne. Namuose nieko nėra. Aš tuoj grįšiu.

Omovas nulydėjo juos žvilgsniu. Jie nuėjo neasfaltuota gatvele, staiga Okoras valdingai apglėbė ją per pečius ir atsigręžęs mirktelėjo. Omovas nusišypsojo ir pasuko į Okoro namą. Draugo kambarys buvo mažas ir tvankus. Langus nuolat reikėjo laikyti uždarytus, nes iš užpakalinio kiemo sklido kanalizacijos smarvė. Net ir dieną visos užuolaidos buvo užtrauktos, kambarėlis visiškai tamsus, todėl degė melsva šviesa. Mėlyna lempute norėta kambariui suteikti romantiškumo. Užuodęs seksą, Omovas atidarė langus. Įsiveržė dienos šviesa ir silpnas kanalizacijos kvapas. Neturėdamas ko veikti, jis ėmė pašalinio akimis dairytis po draugo kambarį. Jau senokai praktikavo šį dalyką. Mat buvo įsitikinęs, jog turi išmokti aiškiau matyti, žiūrėti atidžiau, bet neįtemptai, be jokio išankstinio nusistatymo. Turi išmokti neleisti akims stebėtis daiktais, taigi išmokti išorę suvokti kaip vidaus ženklus ir kodą.

Ant mėlynų draugo kambario sienų kabėjo plakatas, vaizduojantis Felą Anikulapą Kutį revoliucingai iškelta ranka. Šalia plakato buvo Nigerijos avialinijų kalendorius su ryškiais Londono, Niujorko, Paryžiaus ir Amsterdamo vaizdais. Kalendorius buvo dvejų metų senumo. Didžiąją dalį kambario užėmė milžiniška lova. Prie jos stovėjo nedidelis apskritas staliukas. Dar buvo dvi kėdės. Ant grindų voliojosi kelios poros batų ir šlepetės. Gale lovos buvo drabužių kabykla, net lūžtanti nuo madingiausių rūbų. Omovas atsisėdo prie vienintelio didelio stalo, ant kurio riogsojo įspūdingas muzikinis centras. Šiaip visas stalas buvo apkreiktas anketomis, kasetėmis, raktais, adresų knygelėmis, Amerikos universitetų reklaminiais lankstinukais ir neakivaizdinių kursų brošiūromis. Okoras trečią kartą pradėjo mokytis norėdamas gauti vidutiniojo lygio atestatą.

Omovas pavargo tyrinėti draugo kambarį.

Paprastai jam atėjus kambarys plyšdavo nuo muzikos. Nuo tylos ir karščio jis apsnūdo. Padėjo galvą ant stalo ir pradėjo

snūduriuoti, kai parėjo Okoras ir susijaudinęs pliaukštelėjo jam per petį.

– Ką manai apie tą paną, a? – paklausė. Bet nelaukęs atsakymo, uždėjo plokštelę. Ir paleido visu garsu.

– Kaip tau patinka, ką? Argi ne šauni, ką? – bandė perrėkti muziką Okoras.

Omovas neaiškiai mostelėjo. Ir pasakė:

– Penktadienį tavęs laukiau.

– Buvau su Dele vakarėlyje.

– Ar sakė, kad buvom pas jį?

– Aha. Vakarėlis buvo puikus. Ten ir susipažinau su Džulai. Tai kaip ji tau patinka?

– Pritildyk muziką.

– Ką?

– Pritildyk muziką.

Okoras pritildė.

– Maniau, kad studentės tave gąsdina.

– Ir gąsdina. Per daug išdidžios. Bet šita kitokia. Niekad negali žinoti, drauguži, ko tikėtis iš panelių.

– Žinoma.

– Ko toks piktas?

– Ar aš?

– Aha. Ir tik todėl, kad mergina tave pametė vos įstojusi į universitetą.

– Ką tai turi bendra?

– Atvirai pasakius, ji tavęs ir nemylėjo.

– Aišku.

Okoras spoksojo į jį. Muzika pasiekė vietą, kur jis visada įsijausdavo. Jis pagarsino ir, vartydamas akis, tarsi įsuktas diskotekos ekstazės, ėmė visaip kraipytis. Kartu su plokštele Okoras dainavo žodžius apie geismą ir meilę. Dainai pasibaigus, Okoras uždarė langą ir atsistojo prie stalo. Jo akys gašliai degė.

– Šitą merginą sutikau vakarėlyje. Klausyk, lig tol buvau klaikiai vienišas. Pamačiau ją sėdint su kitomis dviem mergaitėmis. Atrodė nepaprasta. Nežinau, kas man užplaukė, bet aš priėjau ir

sakau: „Gal neatsisakytum su manim pašokti?“ Vilkėjau naują švarką, ne šitą, kitą. Kainavo pasakiškus pinigus. Buvau naujais batais. Na, ji perleidžia mane šaltu žvilgsniu ir atsako: „Ne“. Nepatikėsi, drauguži, bet stovėjau kaip perkūno trenktas. Neįsivaizdavau, kaip grįšiu per tą kambarį. Aš supratau, kad sakydama „ne“ ji atsisakė su manim šokti.

– „Ne“ yra „ne“.

– Žinoma. Tačiau po to atsistojo žiūrėdama taip, lyg aš turėčiau kažką daryti. Pagaliau susigaudžiau, jog iš tikrųjų ji turėjo galvoje „taip“. Klausyk, ta anglų kalba kartais visai smegenis susuka. Žodžiu, mes išėjome šokti. Ji puikiai šoka. Klausyk, jeigu tu jaustum jos kūną... Aišku, aš nenoriu, kad tu jį jaustum, supranti?

– Be abejo.

– Žodžiu, aš ją apkabinau. Šokome susiglaudę. Ėmiau ją klausinėti. Trys kasetės išėjo, kol prašnekinau. Laužiau liežuvį gražiausia savo tartimi, papasakojau apie save, kur reikia pameluodamas, supranti?

Okoras mirktelėjo. Omovas šyptelėjo.

– Paskui nusivedžiau ją nuo draugių. Neatrodė labai patenkintos, bet kas man rūpi. Tokia proga ne kasdien pasitaiko. Dar nesibaigė vakarėlis, o aš su ja išdarinėjau tokius dalykus, apie kuriuos nedrįsau nė svajoti. Klausyk, buvau toks laimingas. Nemoku apsakyti, koks laimingas. Jaučiausi galiūnas. Jaučiausi, kad galiu pajudinti pasaulį ir padaryti viską, apie ką svajoju. Tai buvo tikra laimė.

Omovui ėmė atsibosti draugo šneka. Jį nelabai domino detalės, kurias, atrodo, Okoras tuoj ims dėstyti. Omovas paėmė nuo stalo brošiūrėlę apie vyriausybę ir vėl padėjo.

– Omovai, žinai, kaip sunku. Klausyk, visi norime meilės. Man liūdna, kai vienas einu gatve ir matau, kaip kiti vaikštinėja apsikabinę moteris.

Omovas nieko nesakė. Draugo balse išgirdo neviltį. Abu patylėjo. Okoras lyg ir sumišo.

– Kaip tavo mokslas? – paklausė Omovas ir pasigailėjo.

Okoras nusuko akis. Muziką paleido taip, kad kambarys skyrėsi. Paskui bent kiek netvirtai, tarsi būtų nusikamavęs, tarsi būtų pabudęs iš sapno, nuėjo prie lovos ir atsisėdo. Įsmeigė priešais save liūdną ir tuščią žvilgsnį. Tada išsitiesė ant lovos su visais batais ir užsimerkė. Raukšlės kaktoje pagilėjo.

Omovui pasidarė liūdna, kad draugo veide toksai skausmas. Karas visam laikui sužalojo Okorą, tik ne visada tai krinta į akis. Omovas su juo susipažino ką tik baigęs vidurinę, ir tas lyg apsėstas šnekėdavo ir šnekėdavo apie karą. Okoras dalyvavo kare, iš pradžių buvo vieno karininko pasiuntinukas. Jis prasismelkdavo į kaimus kovų rajone ir vogdavo maistą. Būdavo sargybinis: įlipęs į medį, sutartiniais ženklais pranešdavo apie artėjančius kareivius. Nepasislėpęs bunkeryje, ištvėrė tris bombardavimus. Jis matė, kaip jo kaimą nušlavė antskrydžiai, jis nešė per minų laukus sužeistuosius. Naktimis nuolat eidavo į žvalgybą – į tankius miškus, per pelkes. Viename tokiame žygyje matė, kaip trys jo draugai žuvo užklupti pasalos. Buvo greitosiomis apmokytas karinių dalykų ir priimtas į reguliariąją kariuomenę. Jam nebuvo nė septyniolikos. Pasakodavo apie karą, kaip nutraukęs jam mokslą, kokių baisybių matęs: moterį peršauta krūtine, kūdikį, klykiantį per patį antskrydį, penkiolikmetį kareivį, bėgantį per mišką su kulkų suvarpyta koja. Jis pasakojo apie ilgas naktis pelkėje be jokio pasiklojimo ar užsiklojimo, pliaupiant lietui ir aplink degant kaimams, krintant bomboms, kai žaibai susilieja su sviedinių blyksniais, o griaustinis – su bombų sprogimais. Jis pasakojo apie dezertyravusius draugus, kuriuos vietoj nušovė juos pagavę kareiviai. Jis kalbėdavo, kaip jam pasisekę, kad išvengęs sužeidimų ir mirties, kaip mūšyje žuvęs tėvas ir buvęs palaidotas bendrame kape. Karui pasibaigus jis toliau mokėsi. Kai Omovas jį pirmą kartą susitiko, jisai degė gyvastingumo ugnimi, neviltimi ir sykiu viltimi. Buvo pilnas niūraus ryžto nors kiek atkurti savo gyvenimą, atsigriebti už prarastuosius metus. Omovui jis buvo didvyris, žmogus, atmintyje nešiojantis neišdildomą smurto žymę, berniukas, subrendęs tarp antpuolių ir artilerijos ugny, regėjęs mirtį jaunystės akimis. Tačiau metai at-

eidavo ir praeidavo. Okoras keitė darbus, ir palengva jame užgeso anoji ugnis. Toks ilgas ir toks beprasmiškas darbas kontorose, mechaniškoje rutinoje ir pilkoje kasdienybėje paskendęs gyvenimas atbukino pasiryžimą. Jis nustojo kalbėti apie karą, jam pradėjo užeiti juodos melancholijos priepuoliai. Bet jis buvo optimistas ir, kai pasidarydavo negera, lakstydavo po vakarėlius ir diskotekas, šnekindavo moteris, kvatodavo, net veide išsilygindavo raukšlės. Omovas žinojo, kad jo draugas gyvena galynėdamasis su tokiu siaubu, kurio net nepajėgus suvokti.

Plokštelė baigėsi. Kambary liko tylu. Omovas galvojo, kaip jo paties vaikystės juokas taip staigiai virto vienatve. Augimą nepataisomai sužalojo liūdnas supratimas, jog žmonės priversti taip sunkiai kovoti dėl to, kas tėra niekingas kompromisas. Jam rodėsi tikras stebuklas, kad jo tėvynainiai neišprotėja nuo savo nepakeliamo gyvenimo.

Okoras pasivertė lovoje. Jo akys buvo plačiai atmerktos, veidas griežtas.

– Sistemos neįveiksi, – pasakė jis. – Uždėk kokią muziką.

Omovas apvertė plokštelę ir paleido ją tyliau.

– Klausi apie mokslą? Va, mano mokslas. Perbodo rengtis egzaminams, – tarė Okoras.

– Kitos plokštelės nebegrok.

– Gerai.

Jie nutilo. Okoras atsisėdo ir susiėmė galvą.

– Motina parašė. Prastai jaučiasi. Jau seniai serga. Vis pasiunčiu jai pinigų. Baisus gyvenimas. Visur grumtynės. Jokio poilsio. Jaučiuosi kaip senis. Jaučiuosi pavargęs.

Omovas kurį laiką tylėjo. Paskui pakreipė kalbą:

– Kimę matei?

– Aha. Nežinau, kas jam užėjo.

– Kodėl taip sakai?

– Vakar buvau pas jį. Piktas kaip širšė. Policija išlaikė jį visą dieną. Iš pasiutimo jis net nepasakė, kodėl. Kažką kalbėjo, kad redaktorius atsisako spausdinti jo straipsnį. Jis grasina išeiti iš darbo. Gal žinai, ko taip niršta?

– Prieš kelias dienas buvome parke ir tenai radome negyvą mergaitę.

– Ką?

– Matėme mergytės lavoną. Sumaitotą. Nuskusta galva.

– Tikrai?

– Taigi kad. Tada nuėjome pas Delę ir paskambinome policijai. Gal kas nors paaiškėjo. Žinojau, kad Kimė ims tirti savarankiškai.

Jie vėl nutilo. Okoras atsistojo ir ėmė vaikščioti po ankštą kambarį. Nieko netardamas mosikavo rankomis. Atrodė susijaudinęs. Vėl atsisėdo. Staiga išsiviepė ir nusikvatojo. Aprimęs tarė:

– Bet ko jis suka galvą dėl kažkokio lavono? Per karą ne tiek jų mačiau pūvant gatvėse. Supranti...

– Tačiau dabar ne karas.

– Kas taip sakė? Mūsų visuomenė – mūšio laukas. Skurdas, korupcija ir alkis – tai kulkos. Netikusios vyriausybės – bombos. Be to, mus tebevaldo kareiviai.

– Gerai gerai. Nenoriu ginčytis.

Jie vėl tylėjo.

– Gerai. Taigi jus lavonas sujaudino. Bet judu per daug jautrūs mūsų visuomenei. Jei pernelyg krimsitės dėl panašių dalykų, išprotėsite. Arba nusižudysite. Reikia išmokti užmiršti, atsiriboti ir galvoti apie save.

– Nesutinku, bet nenoriu ginčytis.

– O ką jūs galite padaryti? Prikelti mergaitę? Ar galite sugauti jos žudikus? Ar esti dienų, kai gatvėje neužeinate lavono? Ir ką jūs galite padaryti kokiam nors girtam kareiviui, kuris ima ir ką nors nušauna? Ką galite padaryti ginkluotiems plėšikams?

– Nenoriu ginčytis.

– Kodėl? Sakyk – ką galite padaryti? Arba tylėti, arba ką nors veikti. – Okoras nusijuokė. – O gal ketini tapyti jos lavoną? Ką tuo laimėtum, a?

Okoras vis labiau jaudinosi. Jis piktai plakė rankomis orą. Omovas panoro išeiti. Okoras priėjo prie jo, šiurkščiai pliaukštelėjo

per petį ir jau buvo beapipiląs draugą naujais klausimais, bet pasigirdo beldimas į duris. Okoras sušuko:

– Prašom, jeigu esi graži.

Įžengė išsišiepęs Delė.

– Žinoma, esu gražus, tu vėpla.

Okoras nusikvatojo, ir įtampa kambaryje atlėgo.

– Labas, Dele, kaip laikaisi?

– Fantastiškai!

– Ar žinai, ką?

– Ką?

– Turiu naują merginą.

– Nuostabu, drauguži!

– Labas, Dele, – tarstelėjo Omovas.

– Ei, čia tu, Omovai?

– Aišku.

– Niekur tavęs nematome. Kaip kruti?

– Puikiai. Ačiū už aną vakarą. Tikiuosi, tavo tėvui nesutrukdėme.

– Viskas gerai. Žinai, tą vakarą tave vos pažinau. Nusiskutęs galvą atrodai visiškai nebe tas žmogus. Nusipirktum skrybėlę.

Omovas šyptelėjo. Okoras pasiūlė:

– Imk mano skrybėlę. Ji brangi.

– Nereikia.

– Imk imk. Saugok savo smegenis nuo saulės.

Okoras atsikėlęs atnešė skrybėlę, kabėjusią už drabužių kabyklos. Nubraukęs dulkes, užmovė Omovui ant galvos.

– Oho! Atrodai meniškas gangsteris.

Okoras padavė jam veidrodėlį. Omovas pasižiūrėjo. Nusprendė, kad dar labiau nepanašus į save.

– Tinka maskuotei, – pasakė jis.

– Užmaskuok savo plikę, bičiuli, – patarė Delė. – Antraip visas pasaulis laikys ją būgnu.

Okoras nusijuokė. Omovas nusiėmė skrybėlę ir padėjo ant stalo.

– Paimsiu.

– Na, ir puiku, – atsiduso Okoras. Atsigręžęs į Delę tarė: – Dabar tau papasakosiu savo naujienas.

Delė nusišypsojo tebestovėdamas prie durų. Buvo aukštas, gražus ir lygia oda. Tamsokame kambaryje vis tiek nenusiėmė tamsių akinių, todėl bent kiek panėšėjo į šiokią tokią kino žvaigždę. Jo tėvas buvo turtingas beraštis verslininkas. Delė priklausė prie tų žmonių, kurie ieško lengvo ir prašmatnaus gyvenimo. Jis niekino aplinkui viešpataujantį vargą. Vienintelis didelis jo tikslas buvo išvažiuoti į Ameriką ir ten studijuoti. Jis tikėjo, jog tenai jam prasidės gyvenimas. Savo šalyje gyveno įsitempęs ir sudirgęs. Dirbo vienoje iš tėvo firmų direktoriaus pavaduotoju.

– Pasakok savo gerąją naujieną, – paragino sėsdamasis ant lovos.

Okoras kalbėjo karštai, lyg pasakotų, kaip pirmą kartą „pasigavęs" Džulai. Jo veidas švietė iš pasitenkinimo. Jis leidosi į intymias detales, ir Delė kvatojo net pliaukšėdamas sau per šlaunis. Okorui baigus, Delė ėmė tarškėti apie naujausias savo pergales. Juodviem kalbant Omovas klausėsi tik retkarčiais šyptelėdamas, kai anie mėgindavo įtraukti į pokalbį. Klausydamasis taip ir nesuprato, kas draugams labiau patinka: patys nuotykiai ar pasakoti apie juos. Išsekus temai, Okoras uždėjo dar vieną plokštelę. Delė atsigręžė į Omovą.

– Klausyk, kaip su ta nužudyta mergaite?

– Nežinau. Nuo to karto dar nesu matęs Kimės.

– Kas iš tikrųjų atsitiko tą vakarą? Pasakok nuo pradžių.

Omovas trumpai apsakė jam parodą, parką ir rastą lavoną. Jam baigus abudu draugai nieko netarė. Delė surimtėjo.

– Vadinasi, konfiskavo tavo paveikslą, ką?

– Taip.

– Bet kodėl? – Okoras pritildė muziką.

– Sakė, kad aš juodinu tautos pažangą.

Delė sarkastiškai nusijuokė. Okoras pasakė:

– Tiesą sakant, keista. Ką bloga gali padaryti paveikslas, a? Paveikslas negali tavęs užmušti, negali nušauti, negali išvaryti iš

proto, negali atimti sąmonės. Bet tavo paveikslas vis tiek konfiskuotas. Labai keista.

– Labiausiai supykau, – tarė Omovas, – kai tas karininkas pasakė, jog aš esu prastas dailininkas. Tikriausiai jis teisus.

Delė vėl nusikvatojo.

– Kam tada reikėjo paveikslą konfiskuoti, jeigu jau toks prastas, a? Be to, ką tie kareivos išmano apie meną? Tavo paveikslą paėmė todėl, kad jo nesupranta.

– Nesutinku, – atrėmė Okoras. – Paėmė todėl, kad suprato.

– Nė vienas juk nematėte to paveikslo, – priminė Omovas.

– Nesvarbu, – tvirtino Delė. – Konfiskavo, nes jis, matyt, buvo teisingas. Valdžia nemėgsta paprastų žmonių tiesos. Noriu pasakyti... – Ir Delė nusitvėrė savo mėgstamos temos: – Noriu pasakyti, kad Amerikoje šito nebūtų įvykę. Kodėl mes tokie neįdomūs? Štai kodėl noriu iš čia nešdintis. Žmogus turi gyventi kuo laisviau ir turiningiau. Garantuoju, kad mergaitę nužudė kokia nors slapta sekta, suprantate, kuri nors iš tų baisių sektų. Mūsų pačių žmonės. Galabijame savo vaikus net negalvodami... kaip niekur nieko...

Delė nutilo nebesugebėdamas išreikšti minčių. Prisėdo ant lovos kraštelio. Nusiėmęs akinius, įsmeigė žvilgsnį priešais save. Staiga, lyg pagautas nesuvokiamo įkarščio, subruzdo. Veidas apsiniaukė. Jis palinko į priekį. Bejėgiškai sumosikavo rankomis. Ir pasakė:

– Mūsų gyvenime per daug nereikalingų pastangų. Pastangų rytą atsikelti, nusimaudyti, pastangų spėti į autobusą, nuvažiuoti į darbą ir žmoniškai uždirbti. Pastangų grįžti iš darbo, pailsėti, pasirūpinti, kad būtų elektra ir iš čiaupo bėgtų vanduo, susirasti gerą moterį ir ją išlaikyti. Štai kodėl noriu išvažiuoti. Noriu vykti ten, kur žmonės kiekvieną dieną kuria naujus, nuostabius dalykus. – Valandėlę jis tylėjo. Tačiau tyla, regis, jį dar labiau įkaitino. – Klausykit, nejau negalite įsivaizduoti, kaip aš įlipu į lėktuvą, kvėpuoju švariu oru, kalbuosi ir pasikeičiu adresais su gražia moterimi? Ar negalite įsivaizduoti, kaip atvykstu į Dievo pasirinktąją žemę, žvalgausi, einu kaip svarbus žmogus? Aš jau užuodžiu lais-

vę. Matau, kaip spaudžiu rankas juodaodžiams amerikiečiams ir jau girdžiu, kaip vis geriau kalbu amerikietiškai. Rengsiuosi madingai, draugai. Nevilkėsiu skudurais. Turėsiu geriausius drabužius visame mieste. Ir aš jums, vyručiai, atsiųsiu savo nuotraukų. Fotografuosiuosi su mergužėlėmis naktiniuose baruose, parkuose, mano albumas bus pilnutėlis. Manęs nepamatysite su kokiom netikėlėm. Tik su rinktinėmis moterimis. Sunkiasvorėmis baltosiomis, juodaodėmis, ispanėmis. Smaginsiuos ir nusipirksiu sportinį automobilį. Manęs nepamatysite darant visus tuos kvailus darbus, kuriais Amerikoje užsiima nigeriečiai. Aš jau nebūsiu padavėju ar valytoju. Ne! Studijuosiu kaip pašėlęs, išmoksiu visų jų gudrybių ir grįžęs darbuosiuos savo šaliai, va kaip. Bet būdamas tenai aplankysiu Empire State Building, Baltuosius rūmus, Disneilendą, Laukinius vakarus – ir gal net įsitaisysiu kokią kino žvaigždę, ot kaip.

Okoras nervingai nusijuokė.

– O tu nesijuok. Aišku, kad galiu susirasti garsią aktorę, niekad nežinai, drauguži, ir ji gali rimtai mane įsimylėti. Turiu ten išvykti! Ir kai grįšiu, – jis pliaukštelėjo Okorui per petį, – jūs manęs nepažinsite. Būsiu pasikeitęs. Jūs, vyručiai, galite čia likti ir džiaugtis beprotiškomis pastangomis. Bet aš, dėl Dievo meilės, privalau dingti iš čia!

Delė šnekėjo įsikarščiavęs ir nė trupučio nesidrovėdamas. Kambaryje stojo tyla. Omovas žiopsojo į plakatus ant sienų. Okoro veide buvo neviltis žmogaus, nuolat atsiliekančio nuo kitų. Atrodė nusiminęs. Akivaizdu, kad Delė įvardijo paties Okoro troškimus. Jis tai padarė taip autoritetingai, taip užtikrintai, kad pats to nesuvokdamas Okorui sukėlė dar didesnį bejėgiškumą.

Omovas atitraukė užuolaidą. Pro vienintelį kambario langą žiūrėjo į purviną gatvę. Šypsojosi. Delės fantazijos jo nedomino. „Esame dar viena prarastoji karta“, – pamanė sau. Jis uždėjo Felos Anikulapo Kučio pašaipią „Sek sek“. Tada atsigulė ant lovos.

Kurį laiką visi tylėjo. Omovui norėjosi kvėpuoti giliai, bet buvo pernelyg tvanku. Delė varė ir varė apie tai, koks iš tikrųjų gyvenimas „Dievo pasirinktojoje šalyje“. Omovas pavargo. Sukosi gal-

va. Norėjosi judėti. Norėjosi kažką daryti. Okoras iš nevilties leidosi šokti. Delė toliau sapaliojo apie nuostabųjį gyvenimą, egzistuojantį tik jo galvoje. Tada Okoras pasisiūlė atnešti ko geriamo. Delė su juo nenorėjo eiti. Okorui išėjus, Delė tyliai pasakė:

– Omovai, įklimpau.

– Kas yra?

– Ar prisimeni merginą, kurią minėjau?

– Kuri nuo tavęs laukiasi?

– Teisingai.

– O kas jai?

– Ji nenori atsikratyti kūdikio.

– Na, ir?

– Klausyk, po kelių dienų aš išvykstu į Valstijas.

– Man nieko nesakei.

– Viskas tik dabar paaiškėjo.

– Džiaugiuosi dėl tavęs.

– Bet neišmanau, ką daryti su ta mergina.

– Kaip suprast?

– Negaliu jos vesti. Vaiko nenoriu. Ką patartum?

Omovas kažką sumikčiojo.

– Na?

– Aš... Matai...

– Kas tau daros?

– Nieko. Paprasčiausiai... aa... nežinau, ką tau pasakyti. Supranti, pats turi nuspręsti.

– Žinoma.

– Apgailestauju.

– Dėl ko?

– Kad tau taip nepasisekė.

– Tai jau. Beje, ar žinai, ką padariau?

– Ne.

– Nuviliojau ją pas draugą ir abu grasindami privertėm išgerti kažkokių tablečių. Vėliau ji pradėjo skųstis pilvo skausmais. Daktaras sakė, kad viskas bus gerai. Ką tai galėtų reikšti? Ar kad ji turės kūdikį, ar kad neturės, ką?

– Nežinau.

– Klausyk, aš nenoriu sau apsunkinti gyvenimo. Man baisu net pagalvoti.

– Ką mano tavo tėvas?

– Iš pradžių pasiuto. Paskui jam pradėjo patikti mintis turėti vaikaitį. Blogiausia, kad jos tėvas yra mūsų šeimos draugas, ir man atrodo, jie nutarė mus sutuokdinti. Jis net pasiūlė pasirūpinti mergina, kol aš grįšiu. Paskui pareiškė nenorįs, kad išvažiuočiau į Valstijas. Aš bijau, drauguži. Bijau.

– Kodėl?

– Nežinau.

Abu patylėjo. Tada Delė tyliai tyliai, kad Omovas vos išgirdo, pasakė:

– Jis pagrasino testamentu nieko man nepalikti.

– Už ką?

– Jeigu jo neklausysiu.

– Tai ką dabar darysi?

– Ir toliau neklausysiu. Arba liksiu čia ir skursiu, arba išvažiuosiu, atrasiu pasaulį ir laisvę. Bet bijau.

Omovas nieko nesakė. Galvoje buvo tuščia. Delė užsigalvojo. Plokštelė sustojo. Delė pakilo ir tarė:

– Eisiu pasivaikščioti.

Ir išėjo nuleidęs galvą.

Delei išėjus Omovas spoksojo į duris tol, kol praskydo bet kokios mintys. Po to prisiminė, jog jam reikia aliejinių ir akvarelinių dažų. Pagalvojo apie sulankstomą molbertą, matytą dailės reikmenų parduotuvėje, ir nusprendė didžiąją dalį kitos algos išleisti šitam pirkiniui. Niekas neprilygsta tapymui iš natūros, pamanė ir įsivaizdavo save pajūryje ar kaime. Gera buvo mąstyti apie tai, ką nutapys ateityje. Pasiryžo atverti savo protą viskam ir išlaikyti blaivumą. Susižavėjęs įžvalgos galimybe, gausybe visko, ką galima matyti, ką galima išreikšti menu, pajuto, kad gyvenimas šaukia jį Alabos rajono balsu, jo išgyvenimų balsu.

Omovas gulėjo ant lovos ir laukė. Netikėtai užplūdo euforija. Jis mielai leidosi nunešamas melancholiško džiaugsmo ban-

gos. Giliai įkvėpė, o iškvepiant, nešinas gėrimais, į kambarį įlėkė Okoras.

– Laikas išgerti! – pranešė.

Omovas sujudėjo.

– Kelkis! Laikas išgerti!

Omovas staiga užsigeidė tapyti.

– Kurgi Delė?

– Išėjo pasivaikščioti.

Okoras pastatė butelius ant stalo, išėmė keletą stiklinių ir uždėjo plokštelę. Grįžo ir Delė su tamsiais akiniais ant nosies, nuo prakaito blizgančia kakta. Omovas nulipo nuo lovos, stvėrė pieštuką ir keletą popieriaus lapų. Ėmė piešti Delę: tas sėdėjo prie stalo ir užsimerkęs klausėsi Stivo Vanderio.

– Nusiimk akinius, Dele.

Delė nusiėmė ir pradėjo linkčioti į taktą. Omovas piešė Delės veidą, ryškiems jo bruožams suteikdamas liūdno užsispyrimo. Dirstelėjęs į piešinį, Delė pasakė, kad Omovas esąs „velnias".

– Tu visas tame piešinyje, – tarė Okoras. – Atrodai kaip vaikas.

– Ar aš vaikas? – atsigręžė Delė į Omovą.

– Neklausyk to Okoro.

Okoras išsišiepęs patarė:

– Padaryk taip kaip tas karo vyras. Konfiskuok.

Delė nusijuokė. Omovas liko rimtas.

– Aš tik pajuokavau, – tarė Okoras.

– Aišku.

Visi nutilo. Netrukus Omovas pranešė eisiąs. Okoras dar mėgino jį prikalbinti, kad pabūtų ir ko nors išgertų, bet Omovas nenusileido. Paėmė mėlynąją skrybėlę ir užsivožė. Abu draugai išlydėjo jį į gatvę.

– Kada išskrendi į Valstijas? – paklausė Omovas Delę.

– Okoras pasakys. Dar tiksliai nežinau. Surengsiu nedidelį vakarėlį. Būčiau tave aplankęs, bet tavo rajone tokie baisūs keliai.

– Na, jeigu tavęs nebepamatysiu, žiūrėk, būk atsargus ir nenusivažiuok.

– Būk ramus.

– Rašyk mums.

– Būtinai. Ir tu būk atsargus. Niekam nepasiduok.

– Būk ramus.

– Tau tinka šita skrybėlė, – pasakė Okoras.

– Aha. Dėkui. Tave pamatysiu pirmadienį. Laikykis.

Omovas linktelėjęs nuėjo. Gatvė buvo perregima. Viskas buvo perregima. Jis nusiėmė skrybėlę. Lieptas susiūbavo jam užlipus. Moteriškė paėmė mokestį nė nedirstelėdama į jį. Jis vėl pasijuto vienišas. Saulė horizonte išnyko, dangus nusidažė oranžine ugnim pramaišiui su skaisčiai mėlynais ruožais. Vėjas nešė į jį šiukšles. Gatvėje berniūkščiai gainiojo padangas ir lankus. Omovo galva buvo šviesi kaip niekada. Joje susisiejo visi dalykai. Parėjęs namo išsimaudė. Persirengė švariais drabužiais. Tada išėjo į gatvę ir ėmė laukti pasirodant Ifejivos.

Aštuntas skyrius

Jam laukiant atėjo pelenų pilkumo vakaras, baigėsi diena.

Lauke sėdėjo kiemo vyrai. Jie susirinko prie parduotuvės. Sėdėjo ant taburečių priešais mažyčius stalelius, gėrė ir liežuvavo. Tolėliau juos supo žmonų ratas. Vaikai žaidė priekiniame kieme ir ant kelio.

Omovą siekė garsūs vyrų balsai. Matė, kaip šneka Tuvas ir judesiais vaizduoja imtynes savo kaime, kurias jis laimėjęs jaunystėje. Kiti, regis, netikėjo, kad jis kada nors gyvenime yra laimėjęs kokias nors rungtynes, ir šaipėsi iš jo juokingai perdėto vaidinimo. Jį pertraukė vienas žmogus ir ėmė postringauti apie vieną kvartalo šeimą: jos niekas nemėgo, ji nedalyvaudavo jokioje bendroje veikloje – ir kaži kiek dienų neplaudavo savo indų.

Prie vyrų prisidėjo Omovo tėvas. Jie atnešė jam kėdę ir pripylė ogogoro. Jis klausėsi jų šnekų su atsainia seno žmogaus pašaipa.

Vyrams įkaušus, kalbos pasidarė nešvankesnės. Vyriausiasis nevedėlis ėmė aiškinti, kaip įkliuvęs į šlapias kelnes, džiūstančias kieme ant virvės. Buvusi naktis, iš karto jis net pamanęs, kad jam kas šėrė per veidą. Pasižiūrėjęs įsitikino, jog tai moteriškos kelnės.

– Didelės kaip maišas, – nesusilaikė nekvatojęs. – Tokio platumo, kad, matyt, moteriškės užpakalis kaip statinė!

Visi užsikvatojo. Net raitėsi iš juoko, plekšnodami vienas kitam per nugarą.

– Kaip tik būtų Tuvo skonio, – kažkuris pasakė.

– Nieko panašaus! – atkirto Tuvas ir girtai ėmė brėžti ore savo idealo formas. – Turi būti liekna, – pradėjo.

– Ir kieno nors kito žmona, – pridūrė kažkas.

– Ir kad turėtų dailias krūtis, aukštas krūtis, nukreiptas...

Susižavėję vyrai net žviegė. Moterys raukėsi. Omovo tėvas šypsojosi.

– Kurgi nukreiptas? – paklausė kitas.

– Į mane, – atsakė Tuvas.

– Abidvi?

– Viskas.

– O kaip najašas?

– Atseit sėdmenys, užpakalis, – pasitikslino Tuvas, žvilgtelėdamas į moteris.

Vyrai vėl padūko kvatoti. Vyriausiasis nevedėlis, visad labai paslaugus, visiems pripylė ir suriko, kad atneštų daugiau ogogoro. Tuvas pasigardžiuodamas gurkštelėjo ir toliau dėstė savo nuostatas.

– Užpakalis yra akims ir rankoms. Vyrui reikia turėti už ko įsitverti, antraip žuvęs.

– Taigi mėgsti, kad jis būtų didelis.

– Ne per daug. Ne kaip dramblio.

– Nesirūpink, Tuvai, – tarė vyriausiasis nevedėlis, – ne tik iš najašo pažinsi moterį. Vieną kartą...

Ir jis papasakojo, kaip turgavietėje matęs Tuvą. Tuvas nieko nepirkęs. Tuvas varvinęs seilę į šitokią daugybę galingų sėdmenų, šitokią daugybę stambiakrūčių turgininkių. Vyrai žvengė pasilinguodami, pliaukšėdami sau per šlaunis. Vienas net nuvirto nuo taburetės. Vyrai visai pašėlo iš linksmumo. Moterys vargdienį pasodino.

Užgulė tamsa. Prekystalius apšvietė silpni aliejiniai žibintai. Dangus buvo tyras. Nei žvaigždžių, nei debesų. Slėpiningos juodos platybės.

Omovas klausėsi, kaip vyriausiasis nevedėlis už visus garsiausiu ir girčiausiu balsu pradėjo dar vieną istoriją apie tai, kas jam nutikę kvartale. Pasakė, kad vieną vakarą, išėjęs nusišlapinti, kai ką pamatęs. Visi nutilo norėdami išgirsti, kas tai būtų. Jis sakė duše išgirdęs triukšmą ir iš arčiau patyręs, jog tenai užsidarę vyras ir moteris.

– Ką jie veikė? – kažkas paklausė.

– Kas per klausimas! Kaip manai, ką jie veikė, a?

– Sakai, užsiiminėjo tuo dalyku?

– Ir dar kaip. Tau reikėjo išgirsti moteriškę.

– Sakai, toje smarvėje jie užsiiminėjo tuo dalyku?

– Tau reikėjo išgirsti vyrą.

– Nejaugi?

Vyrai juokėsi, bet nebe taip audringai. Staiga papūtė vėjas. Omovas sudrebėjo. Vyrai valandėlę tylėjo. Jų rato vidury susitvenkė tamsa.

– Kas jie tokie buvo?

– O ne! Mano lūpos surakintos! – tarė vyriausiasis nevedėlis, vėl pripildamas Tuvui stiklinę.

– Bet ar juos matei?

Vyriausiasis nevedėlis nesiteikė smulkiau paaiškinti. Jis girtas kažką sapaliojo, kol vyrai pradėjo išvis juo abejoti.

– Neklausykite to chroniško viengungio, – prabilo Tuvas. – Niekad neturėjęs moters, užtat jam pradeda nežinia kas vaidentis.

– Ar esi tikras, kad ne patį save užklupai? – pašmaikštavo vienas iš vyrų.

– Jei norite žinoti tiesą, matyti jų nemačiau, – pasakė vyriausiasis nevedėlis. – Bet jeigu dar kartą išgirsiu juos taip darant, atlaposiu duris.

– O kas, jeigu pasitaikys vyras ir žmona?

– Tegul smaginasi savo kambariuos. Visam kieme vienas dušas. Durys senos, kabliukas silpnas. Jeigu jie nenori įkliūti, tegul mylisi lovoje.

Visi nutilo. Visi pasijuto nesmagiai.

– Aš turiu plačią lovą, – pranešė Tuvas.

Vyrai nervingai nusijuokė.

– Bet ar joje darbuojiesi?

– Gal norit, kad parodyčiau, kaip susidėvėjo spyruoklės?

Vyrai vėl atkuto.

– Matyt, tavo buvusi žmona... – pradėjo vyriausiasis nevedėlis.

– Jei nori, duosiu jos adresą, – skubiai pasiūlė Tuvas.

– Dėkui, bet aš noriu atsidėti verslui.

– Duokim šitam viengungiui naują vardą, – pasakė Tuvas. – Pavadinkime jį Verslu be malonumų.

Bet vyrams labiau patiko ankstesnysis vardas, visuotinai prigijęs. Kažkada pradėta jį vadinti vyriausiuoju nevedėliu, prie to vardo kiekvienas dar ką nors pridurdavo.

– O Tuvą pavadinkime Malonumu be verslo, – atsilygino vyriausiasis nevedėlis.

Tačiau vyrai ir šitam nepritarė. Po valandėlės, graužiami įtarimų, visi nuščiuvo. Buvo girdėti tik vaikų klegesys ir rajono garsai.

Nuo paplavų duobės pūstelėjo vėjas, ir vakaro gaiva sumišo su smarve. Omovas pajuto keistą laimę, kad lig tol dar neišnyko elektra.

– Tačiau koks vyras, – ūmiai prakalbo vienas iš susirinkusiųjų, – mylėsis su žmona šitam duše?

– Pašalinis.

– Gal tenai buvo ne vyras ir žmona, – suabejojo vyriausiasis nevedėlis.

Vėl visi nutilo.

– Supranti, čia rimtas reikalas, – pasakė vienas apsižvalgydamas, tarsi staiga nebepasitikėtų kompanija. Vyrai pradėjo šnairuoti vienas į kitą bent kiek įtariai.

– Dar ogogoro! – riktelėjo jis. Paskui, atsistodamas ir vėl atsisėsdamas, pridūrė: – Jei taip padarytų mano pati, užmuščiau ją.

– Tiek laimėtum, kad ilgiems metams tave uždarytų, – neįprastai oriai pareiškė Omovo tėvas. Taigi prabilo kvartalo galva. Kiti pritarė.

– Taip, – sakė jie, – įkištų į cypę, ir tiek.

– Už nužudymą, – patikslino kitas.

– Netyčinį, – atkirto vyriausiasis nevedėlis.

– Gali net nubausti mirtimi, aišku? – įsiterpė ir Tuvas.

– Už nužudymą nebaudžiama mirtimi, tik už ginkluotą apiplėšimą ir nepavykus perversmui, – tarė Omovo tėvas. – Bet jei turi gerą advokatą, – toliau kalbėjo jis, – o aš keletą tokių pažįstu, tau gali pripažinti tai, ką teisininkai vadina...

Vyrai ištempė ausis.

–... nužudymą afekto būsenoje.

– Žinau apie tai, – pasakė Tuvas. – Kai buvau Britanijoje...

Vyrai šaukdami jį nutildė. Vėl prakalbo vyriausiasis nevedėlis:

– Tuomet gal jos neužmuščiau.

Tuvas atsistojo. Mataruodamas rankomis tarsi nepatogiais įrankiais, jis paskelbė:

– Aš jį užmuščiau. Jeigu juos užtikčiau, jį užmuščiau. Nupjaučiau kiaušius!

Vyrai vėl iškrito jam taip užsiširdijus. Juokdamasis jis suvaidino pantomimą, kaip vejasi tą vyrą, gainiojasi po kvartalą ir sugavęs parmuša.

– Ir, – garsiai užbaigė, – policija nieko negalės man padaryti.

– Kodėl gi? Gal esi Dievas? – kažkas paklausė.

– Dievas nedulkina svetimų žmonų, – suburbėjo kitas.

– Todėl, – išdidžiai paaiškino Tuvas, – kad tai būtų nužudymas afekto būsenoje. Gal negirdėjote, ką sakė Vadas?

– Jau galvojau apie tai, – tarė vyriausiasis nevedėlis. – Esu dievobaimingas, todėl nieko nedaryčiau nei tam vyrui, nei savo žmonai.

– Taip sakai, nes neturi žmonos.

– Verslas jo žmona.

– Vadinasi, jeigu kas panorės iš tavęs pavogti verslą, jo neginsi? – paklausė Tuvas.

– Verslas – ne žmona.

– Aš sutinku su vyriausiuoju nevedėliu, – tarė Omovo tėvas. – Reikia mokytis atleisti.

– Žiūrėk, kad paties žmona nenugirstų, – kažkas leptelėjo.

– Koks jau čia atleidimas? Atseit jeigu juos užklupsi, taip ir dovanosi? Ne, aš tavim netikiu, – nuo ogogoro įsidrąsinęs suveblėjo kažkuris.

– Klausyk, bičiuli, – atsigręžė į jį Omovo tėvas. – Aš supyksiu, bet nėra reikalo ko nors žudyti ir visam gyvenimui sėsti į kalėjimą. Pasaulis pilnas moterų.

– Kalėjime moters negausi, – pritarė anam žmogui vyriausiasis nevedėlis.

Omovo tėvas toliau kalbėjo:

– Aš jos nebepriimčiau ir ji daugiau neįkeltų kojos į mano namus, bet nieko nežudyčiau. Taip elgiasi tik kvailiai ir nusikaltėliai.

– Teisybė, – burbtelėjo kažkas.

Vyrai girtai sulinksėjo.

– Bet toks dalykas vyrą gali išvaryt iš proto, – sušneko vyriausiasis nevedėlis, mojuodamas tuščia stikline. – Pažįstu vieną, kuris parėjęs rado žmoną su kitu. Jis nieko nedarė. Tie išbėgo. Vėliau moteris parėjo su giminėmis ir šeimos vyresniaisiais, norėdama jį permaldauti. Bet jis nieko jai neatsakė. Žmona išėjo ir daugiau nebegrįžo. Nuo tos dienos tas vyras nebekalba.

– Žmogus tikrai gali išprotėti.

Vienas iš jaunesniųjų vedusių kvartalo vyrų pasakė:

– Girdėjau, esama tokių vaistų moterims...

– Kad geriau tai darytų?

– Ne. Po tų vaistų jeigu kitas vyras užguls tavo pačią, juodu sulips ir nebegalės atsiskirti...

– Kaip šunys.

–... kol teisėtas vyras jų nepaleis. Aš net pažįstu vieną žiniuonį, kuris daro tokius vaistus.

– Man taip nepatinka, – papurtė galvą Tuvas. – Nepakęsčiau. Kaip vyras gali norėti užklupti savo žmoną ir jos meilužį nuogus, a? Verčiau nežinoti. Man būtų per daug.

– Kur tas žiniuonis gyvena? – juokais pasiteiravo vyriausiasis nevedėlis.

Vyrai vėl nusikvatojo. Moterys ėmė šaipytis ir jį erzinti.

– Nesijuokit, – sudraudė jis draugus. – Dėl savęs tiek pasakysiu: jei panaudosiu tuos vaistus ir juos sugausiu, abu surišiu ir įmesiu artimiausion upėn.

Omovui pasidarė nei šis, nei tas. Nuo kaltės jausmo apėmė liūdnumas. Atbėgo vaikai pažaisti su juo. Bet pajuto, kad jam nelabai įdomu. Netrukus jie nulėkė į kiemą ir susispietė prie vieno lango žiūrėti televizoriaus. Iš to liūdnumo Omovas dar labiau troško išvysti Ifejivą.

Tuvas prabilo dar garsiau kaip pirma:

– Anglijoje, žinokit, niekas nesuka galvos dėl tokių dalykų. Ten netgi keičiamasi žmonomis. Yra tokie klubai, kur vedusios poros dalijasi vyrais ir žmonomis.

– Negi taip gali būti? – suabejojo kažkas.

– Iš kur jau žinai, Tuvai? – nusijuokė vyriausiasis nevedėlis. – Gal priklausei tam klubui?

– Aišku, ne. Bet žinau. Esu net girdėjęs, kad kai kuriems anglams patinka žiūrėti, kaip kiti vyrai tai daro jų žmonoms.

– NEEE!

– Taip.

Abejonės stiprėjo. Ginčas aštrėjo. Vyrai maukė kvatodami kvartalo tamsoje. Moterims atsibodo klausytis nuošaly, ir jos pradėjo vyrus traukti per dantį. Po to ėmė kurti bausmes vyrams, užkluptiems laužant ištikimybę.

Omovas, vienišas ir neramus, pasuko tolyn nuo kvartalo. Du kartus praėjo pro Ifejivos vyro krautuvę. Jos nebuvo. Jis pamatė Takpą skaičiuojant pinigus ir su kažkokiu senuku ginčijantis dėl grąžos. Omovas parėjo namo. Daugumas vyrų ir moterų buvo jau viduje. Liko tik jaunimas. Jie ir toliau ginčijosi, kalbėjosi. Atsistojęs tolokai nuo jų, Omovas stebėjo Ifejivos namą. Jį užpuolė moskitai. Tamsa tirštėjo.

Kas man darosi, mąstė jis. Niekada šitaip dar nesijautė: įvarytas į kampą, tiesiog įnoringos savo meilės auka. Jis tarėsi žinąs jos ribas: juk Ifejiva – Takpo žmona. Ir vis tiek nepajėgė suprasti, kas darosi jo viduje, kas jį tąso, triuškina nepakeliamu ilgesiu.

Jis jau pradėjo save įtikinėti, kad ji nebepasirodys ir kad tai tik į naudą, kai tolumoj pamojo figūra. Jis sudrebėjo. Pajautos atgijo. Figūra vėl pamojo. Jinai. Taip, jinai. Jis apsidairė. Niekas nestebi. Iš lėto leidosi eiti. Pasijuto nuostabiai. Jautė, kad jo niekas negali paliesti ar pakeisti jo aistros. Jis pamanė: „Aš aiškiai regiu tolumas. Naktis tokia graži. Grįžęs ką nors nutapysiu. Oras toks saldus“.

Devintas skyrius

Vos tik jis ėmė eiti paskui ją, pakilo vėjas. Oran siūbtelėjo smėlis ir dulkės. Gatvėje sukosi sausi lapai. Vėjas lenkė jį atgal, ir jis panarino galvą, nes į akis lindo smėlis. Jisai stūmėsi prieš vėją. Vėtros pakelti, prie veido lipo lapai. Į jį vartydamiesi lėkė laikraščiai. Prisiplojo rėksmingas sensacijų puslapis. Kai jį atplėšė nuo galvos ir paleido pavėjui, pamatė, kad aplinkui plaukia žmonės. Visa gatvė buvo pilna žmonių, skubančių į visas puses. Jis grūdosi per moteris, traukiančias į naktinį turgų. Grūdosi per gatvės prekiautojus, vaikus ir žolininkus, naktinės pamainos darbininkus ir amuletų pardavinėtojus.

Pakelėse buvo net tiršta rajono gyventojų, žaidžiančių ir besipešančių vaikų, vyrų ir moterų, išlindusių iš savo perpildytų namų. Aplink vieną prekystalį būrelis jaunuolių nusivijo mažą mergytę. Vienur kitur vakaro tamsą išsklaidė aliejinių žibintų oranžinė šviesa. Kai kurios prekeivės snaudė užsikniaubusios ant savo prekių. Kitos be ūpo šūkavo kviesdamos pirkti jų gerą. Omovas ėjo palei trobeles cinkuotos skardos stogais, nedažytus namus, nebaigtus statyti gyvenamuosius korpusus, šalia kurių ant aptrupėjusių cementinių platformų stovėjo aliumininės vandens cisternos.

Ifejiva ėjo tokiu spartumu, kad visą laiką būtų prieš pat jį. Tamsioje minioje jis vos išskyrė jos geltoną figūrą. Kai pasiekė sankryžą, jo vos nepartrenkė iškleręs sunkvežimis, net lūžtantis nuo cemento maišų. Omovas atšoko, vairuotojas jį aprėkė. Sunkvežimis įsuko į gatvę pragariškai pypsėdamas ir leisdamas

dulkių ir cemento debesis. Omovas žengė per gatvę, bet sunkvežimis staiga ėmė važiuoti atbulas. Omovas vėl turėjo šokti atgal. Sunkvežimis dėl Omovui visiškai nesuvokiamos priežasties toliau važiavo atbulas, aklinai užtverdamas gatvę. Jo ratai, klimpdami smėlyje, mušė Omovui į veidą dulkes, žilpinančias jam akis. Ant galvos sėdo cemento debesys. Vieni vyrai siuntė prakeiksmus vairuotojo šeimai, kiti rėkė važiuoti ton pusėn, treti – sukti kiton. Galiausiai sunkvežimis užbuksavo ir jį teko stumti. Nelikus kliūties, Omovas leidosi bėgti. Žvalgėsi minioje Ifejivos, bet niekur nebematė. Iš baimės, kad bus ją pametęs, vos nepaklaiko. Dairėsi į visas puses, kol ėmė suktis galva. Nuo nerimo jis pavargo. Trikdė gatvės šurmulys. Pradėjo peršėti akis. Paskui jis liovėsi žvalgytis, atsistojo ramiai ir alsavo lygiai, lėtai. Danguje virpčiojo žvaigždė. Pasitraukė nuošaliau ir leido ištekėti jauduliui. Žmonėms švytruojant pro šalį, šmėžuojant akiratyje, jis stebėjosi, kokie paprasti jo jausmai. Šią akimirką norėjo tik viena – būti su ja, būti šalia jos.

Jam buvo atlyginta už tą norą ir susitvardymą. Iš šešėlių, nuo apleistos mėlynos pašiūrės jį pašaukė balsas. Ausyse sutvinksėjo kraujas. Jis sumišo staiga suvokęs, kad ji galbūt stebėjo jo blaškymąsi, ir eidamas balso linkui net klupinėjo. Rado ją atsišliejusią į šiurkščią pašiūrės sieną – stebuklą vidury miesto nakties.

Ji vilkėjo geltoną suknelę, sujuostą baltu diržu, avėjo baltais bateliais. Plaukai buvo surišti raudonu kaspinu. Pečius tarsi šalis gaubė balta galvajuostė. Atrodė lyg išlipusi iš spalvoto žurnalo. Atrodė ir graži, ir susidrovėjusi, tarsi būtų skolintais drabužiais.

Jį apstulbino toks atsimainymas. Jos buvimas įelektrino orą. Jos artumas išvaikė visas abejones, visą kaltę, pažadintą vyrų šnekų. Ji šypsojosi liūdniausia ir šviesiausia šypsena, kokią tik buvo matęs jos veide. Jos kvepalai buvo nepažįstami. Atrodė laiminga. Jis nežinojo, kaip elgtis, ką sakyti. Jinai jį jaudino. Jeigu nebūtų šitaip apsirengusi, nebūtų atskleidusi savo atsimainymo, niekada nebūtų pamatęs, kad gali atrodyti tokia graži ir tuo grožiu tokia svetima, tokia nepaliečiama, tokia paslaptinga. Jis tyliai nusekė jai iš paskos. Ji nuvedė į miesto naktį. Juodu priėjo kitą sankryžą.

Jis sustojo. Ji žingsniavo toliau ir sustojo tik pajutusi, kad jis neina. Atsigręžusi klausiamai pažvelgė, tarsi švelniai pabudinta iš sapno. Jis pribėgo. Valandėlę stovėjo arti vienas kito. Paskui jis žengė į priekį, ir jos krūtys palietė jam krūtinę. Nuo padriko aplinkui zujančių žmonių bruzdesio rodėsi, kad aplink užsisklendžia pasaulis. Ji stovėjo tykiai, tik lengvai kilsavo krūtys, tačiau jos nejudrumas buvo juslingas ir pilnas jaudulio. Taip aštriai jautė jos artumą, kad net kojos uždrebėjo. Troško ją pabučiuoti, bet niekaip neišdrįso. Nežinia kodėl.

– Einam, – dusliai pasiūlė jis. – Čia šalta.

Bet kai pajudėjo, kojos nenorėjo klausyti.

– Tu kaip sapnas, – tyliai tarė jis. – Tokia graži.

Ji tylėjo. Net nenusišypsojo. Kol pasiekė viešbutį, tyla tapo nepakeliama. Viešbutyje buvo triukšminga: skardėjo muzika, rėkavo svečiai, malėsi prostitutės. Pro atviras duris trenkė aitrus seno alaus, seno sekso ir prakaito kvapas. Jiems einant pro viešbutį, prostitutės keistai išpampusiais pilvais šaukė galimus klientus. Viena iš jų garsiai užkalbino Omovą:

– Pliki, mesk savo moteriškę ir einam su manim.

Kitos kekšės nusikvatojo.

– Su manim bus smagu, – pridūrė ji.

Omovas sumišo. Ifejiva, greitai žengdama, paliko jį ir nuskubėjo tolyn. Omovas bandė ją prisivyti, bet ji beveik bėgo; juos nusivijo šiurkštus prostitučių juokas. Kai Omovas pagaliau ją pasivijo, ji nusiėmė nuo pečių galvajuostę ir surišo. Jis uždėjo delną jai ant rankos, bet ji nupurtė. Jis sulėtino žingsnį. Sekė paskui ją nenuleisdamas akių nuo jos linguojančių klubų, o prie savo namų ant taburečių sėdėjo vyrai, gėrė ogogorą ir žvengė. Ifejivai einant pro šalį nutildavo. Lydėdavo ją akimis. Vienas iš jų šaižiai sušvilpė. Kitas pasakė:

– Moterie, nebėk nuo manęs, tekėk už manęs, arba mirsiu!

Ifejiva šastelėjo pro šitą kompaniją. Omovas prisivijo ir apkabino jai pečius. Ji švelniai priglaudė galvą jam prie peties, ir juodu praėjo pro vaikus, žviegiančius pakelėje taip, lyg būtų pasiklydę miške. Jų paniurėliai tėvai rūkė cigaretes, o nusikama-

vusios motinos, prekiaujančios pigiais daikteliais, vangiai viliojo pirkėjus.

Staiga Ifejiva įsuko į bevardę gatvelę. Ji buvo tamsi, namai neturėjo elektros. Oras zvimbė nuo naktinių vabzdžių. Ijefiva pliaukštelėjo sau per ranką. Jie tylėdami ėjo toliau, Ifejiva suko ir suko į bevardes gatves, vietas, Omovui visai nepažįstamas, kvartalus, kur namai buvo žemi ir nedažyti, kur tarp medinių stulpų karojo nukabę elektros laidai. Omovas nebesusivokė, kur esąs. Pasijuto lyg įvestas į kitą lygmenį, į svetimą šalį. Žinojo, koks apleistas Amukoko rajonas, bet niekad neįsivaizdavo, jog esama tokių nykių, tokių šiukšlinų gatvių, kokiomis jį vedė Ifejiva. Jie vis giliau lindo į tą rajoną. Omovui pasidarė baisu, kad tas nykumas neturi nei galo, nei ribų.

– Ar žinai, kur mes einam? – paklausė jis.

– Ne, – atsakė ji.

Jie praėjo pro niūrias kapines, kurių šešėlis krito ant dykynės, storai apaugusios šiukšlėmis. Iš žemės kyšojo grubūs antkapiai, pigūs mediniai atminimo ženklai, aptrupėję cementiniai kryžiai. Aplinkui tamsavo miškas, dvelkiantis naktine augmenijos galia, skambantis nuo vabzdžių. Einant palei apiblukusią mėlyną mečetę, per traškantį garsiakalbį pasigirdo vakarinė malda. Pro praviras duris Omovas išvydo ant kilimėlių klūpančius musulmonus, narstančius rožinį, stropiai žiopčiojančius maldos žodžius. Net išpūtęs akis Omovas žiūrėjo į juos ir į keistai grakščius arabiškus rašmenis mečetės iškaboje. Toliau jie praėjo medinę Aladuros bažnytėlę, kur vargetos karštai tebegiedojo ir tebesimeldė, o kunigas per lygiai taip pat traškantį garsiakalbį sakė pamokslą. Staiga bažnyčioje suskambo muzika ir maldininkai, visi baltais rūbais, ėmė šokti traukdami „aleliuja“. Muzika buvo tranki nuo būgnų, ir maldininkai šokdami visai apkvaito.

Ifejiva nuvedė jį pakalnėn. Buvo tylu, tik tolumoje bliovė vaikas. Juodu vėl ėmė eiti įkalnėn. Omovą slėgė tyla. Įžiūrėjo mėlynus krūmų šešėlius. Ir lieptą per liūną. Lieptas vedė į tamsą ir baigėsi joje. Palmių ir iroko medžių siluetai danguje kėlė liūdesį.

– Omovai, ar tiki Dievu?

Jis krūptelėjo nuo jos balso. Ne iš karto suprato jos žodžius.

– Net nežinau. Kažkuo tikiu. O ar yra koks pasirinkimas?

– Gal ir ne.

– O tu?

– Kartais. Turbūt tikiu.

Ir vėl žengė tylėdami. Ūmiai Omovas tarė:

– Nemoku pasakyti, koks retkarčiais jaučiuosi laimingas.

– Ir aš.

– Tačiau tarpais gyvenimas labai sunkus.

– Taip.

– Kai kada jaučiu jį taip aštriai, kad, rodos, siela plyš.

– O aš jaučiu, – savo ruožtu pasakė ji, – tarsi viskas mane spaustų prie žemės, norėtų, kad aš išnykčiau.

– Tu niekad neišnyksi, – karštai patikino ją Omovas.

Ji ištiesė ranką. Ir nuleido. Omovas, pajutęs, kokia ji įsitempusi, iškart suprato, kad jai kažkas nutiko. Norėjo ką nors pasakyti, bet jinai pralenkė.

– Minėjai, kad gavai brolių laišką. Ką jie rašė? Gerai sekasi?

– Ne.

Jis jai papasakojo apie laišką ir eilėraštį. Ir pridūrė:

– Supranti, kiekvienas keliaujame savo keliu.

Ji linktelėjo.

– Bijau dėl savo brolių, – toliau kalbėjo jis. – Kai jie išėjo iš namų, pajutau, kad niekad jų nebepamatysiu.

– Palikdama savo kaimą jaučiau, kad niekad nebematysiu motinos.

– Nekalbėk taip.

– Gerai, prižadu.

Jie nutilo. Giedrai šypsodama, Ifejiva timptelėjo jam už rankovės ir paragino:

– Pasakok apie savo brolius.

Patylėjęs Omovas tarė:

– Tarpais bandau prisiminti juos ir nebegaliu. Jie tarsi tolsta. Beveik užmiršau jų veidus.

Ifejiva suspaudė jam ranką. Jie praėjo pro palmę. Kelias su-

siaurėjo ir virto taku tarp brūzgynų. Ausyse zvimbė moskitai. Tuo taku jie išlindo į kitą gatvelę. Ifejiva paspyrė tuščią „Bournvita" skardinėlę, toji tarkštelėjo. Tada ji pasakė Omovui, kad vyras šiandien klausinėjęs apie jį.

Omovas stabtelėjo.

– Kodėl? Kas atsitiko?

Ji papasakojo apie Tuvo apsilankymą.

– Paskui puolė muštis, bet aš išbėgau. Nuo to sykio daugiau nebegrasina.

Omovas žiojosi kažko sakyti, bet ji pridūrė:

– Galiu bet ką iškęsti, jei tik matysiu tave.

– Suprask, mes žaidžiame su ugnimi.

– Taip.

Jie ėjo tylėdami. Ifejiva sugriebė Omovui už rankos. Juodu sunėrė pirštus. Omovas pamatė, kad ji pasileido plaukus. Ir šypsosi pasmerktosios šypsena.

– Keliaujam kurią dieną į paplūdimį.

Omovas neatsakė.

– Sapnavau, kad taip ir padarėm.

– Būk gera, šitaip nebesapnuok. Sapnai gali išduoti gyvenimą.

– Gerai. Be to, aš bijau vandens.

– Ar nemoki plaukti?

– Moku, bet bijau jūros.

Valandėlę tylą užgožė vėjas. Omovas sustojo ir pažvelgė į ją. Prietemoje atrodė kaip vaikas. Jos veidą apšvietė šviesa, krintanti pro namo langą. Jis pastebėjo, pirmą kartą, kad ji pasidažiusi vokus ir blakstienas ir vos vos pasirausvinusi lūpas. Jis palietė ją, ir ji sustojo, slėpiningą veidą užklojo minkšta tamsa.

Jis stovėjo šalia įsitempęs. Jų pusėn ėjo žmogus, apsisupęs apsiautalu. Omovui pasivaideno Ifejivos vyras. Žmogui artinantis, Omovas pamatė, kad rankoj jis laiko mačetę. Tačiau Omovui apsisukus ir pradėjus eiti, Ifejiva stvėrė jo rankas ir prisitraukė jį. Omovas tyliai stovėjo per Ifejivos galvą žiūrėdamas į tą vyrą. Tasai sulėtino žingsnį ir praeidamas dėbtelėjo į juos. Kai jis išnyko tamsoje, Omovas atsiduso. Ifejiva apkabino jam kaklą ir pabučiavo.

Jos lūpos buvo karštos. Omovas lėtai ir stipriai ją apglėbė. Pajuto šiltą kūną ir minkštas krūtis. Aplinkui siautė vėjas. Omovas kietai ją suspaudė, jo lūpos pasiklydo jos geismo ženkluose. Staiga Ifejiva atsiplėšė, vėl padėjo galvą jam ant peties ir tyliai sukūkčiojo. Omovas žiūrėjo į medžių kontūrus nakties danguje ir jautė, kaip jį semia keista laimė. Tiesiai į juos pūkštelėjo vėjo šuoras. Omovas pašiurpo. Ifejiva suvirpėjo.

– Kažkas mane mini, – tarė ji.

– Ką tu, vėjas, ir tiek.

Ifejiva patraukė jam už rankos. Juodu leidosi tolyn. Ifejiva žengė smagiai, veidas švietė įžūloku džiaugsmu. Ji švystelėjo viršun rankas.

– Dar niekad nebuvau tokia laiminga, – prisipažino.

– Ir aš laimingas.

– Jaučiu, kad artinasi liūdesys.

– Aš bijau.

Ifejiva nusijuokė. Jos juokas pakeitė naktį. Ji buvo geltonas švytėjimas, ir kiekvieną jo žingsnį jai iš paskos lėtino nuostaba. Jis jautėsi, lyg eitų į auksinę vaikystę, į praeitį, kurios niekada nebuvo. Jautėsi, lyg įžengęs į sapną. Tamsa suspindo. Savo viduje išgirdo skambant keistas melodijas. Ore girdėjo meilius balsus. Apsižvalgęs pamatė, jog priėjo dvokiantį upeliūkštį. Pūtė smarkus vėjas, nuo jo tamsa tarytum bangavo. Staiga, lyg ta akimirka būtų numatyta įamžinti kaip liudijimas, Omovas ant upelio kranto išvydo du paukščius. Girdėjo tekant vandenį, sakytum vėjas būtų nupūtęs upeliui kliudžiusias šiukšles. Abudu paukščiai, pabaidyti Omovo pasirodymo, nulėkė anon pusėn upelio, panirdami į vėjo sūkurius viršum vandens. Paukščiams pranykus, Omovas nurimo. Galvoje radosi nepaprasta aiškuma. Jis matė toli už trobelių, žvakių šmėseliavimą paskiruose namukuose ir juodus tylinčius medžius. Danguje buvo lyg papilta tamsiai mėlyno rašalo. Tvinksėjo dvi žvaigždės. Ūmiai Ifejiva prabilo – tartum nebegalėdama sulaikyti žodžių.

– Sapnavau, kad vyrui peiliu perrėžiau gerklę.

Jos balsas nuskambėjo liūdnai. Liūdesys ir neviltis jos balse, regis, prasiveržė iš tokios gilumos, kad Omovas nusigando.

– Keisčiausia, kad nebėgo kraujas.

Omovas priglaudė ją prie savęs.

– Aš bijau to, ką galiu padaryti, – guodėsi ji Omovo glėbyje.

Jisai suėmė delnais jai veidą. Jos kūnas pulsavo. Omovas pabučiavo jai kakton. Ji pradėjo tyliai sau kažką niūniuoti. Jis nusišypsojo. Ifejivos akys žvelgė pro jį. Jis nepajėgė jos suprasti, nepajėgė aprėpti. Norėdamas jai įtikti, ėmė šokti. Jai nusišypsojus liovėsi. Tada pasakė:

– Tu buvai teisi.

– Kuo?

– Čia mums nėra vietos. Juk tai Lagosas. Mes čia esame aukos, esame svetimi, pabėgėliai nuo dvasios skurdo. Net jei tebegyventume savo kaimuose, būtume svetimi ir ten. Keista, kad savo krašte neturime namų. Gal todėl ir išvažiavo mano broliai.

Tolėliau gatvėje juodu pamatė moteriškę, pardavinėjančią keptą žuvį ir kepintus bananus. Ore atsidavė prisvilusiu aliejumi. Moters prekystalis su įtaisytu ugniakuru, ant kurio grotelių gulėjo didelė keptuvė, gatvėje buvo vienintelis šviesos šaltinis. Iš dar toliau, iš tamsos, sklido afrikietiška muzika. Jie priėjo prie moters; ji sėdėjo, priešais ją buvo padėklas su kepiniais. Šalia ugnies stovėjo dukra, į čirškiantį aliejų mėtė pupeles. Mergaitės veidu tekėjo prakaitas. Jos drabužiai buvo riebaluoti ir suplyšę. Ifejiva paklausė Omovą, ar nenorėtų užvalgyti. Jis linktelėjo. Jie nusipirko. Ifejiva užsispyrė mokėti. Juodu valgė iš vieno popieriaus. Pavalgę užėjo į krautuvėlę ir nusipirko limonado; turėjo gerti vietoj, nes krautuvininkas neleido išsinešti butelių.

Jie leidosi toliau. Kelias ėjo nuokalnėn. Ifejiva nubėgo žemyn, šiugždėdama plaikstėsi suknelė. Omovas nusivijo. Pakalnę pasiekė abu uždusę. Ifejivos akys švietė. Kilnojosi krūtinė. Jie tylėdami žiūrėjo į kits kitą. Aplink aidėjo afrikietiška muzika.

Pasukę už kampo, su nuostaba pamatė, jog visą gatvę užėmęs lauko pobūvis. Vidury gatvės stovėjo stalai ir sulankstomos kė-

dės aplinkui. Už kėdžių prismaigstyta karčių. Ant tų karčių kabėjo raudonos lemputės ir melsvai fosforescuojantys vamzdeliai. Šalia buvo avarinis generatorius. Pilna žmonių. Stalai lūžo nuo dubenų su pupelėmis, ryžiais, keptomis vištomis, žuvimis ir nuo nesuskaičiuojamos daugybės butelių. Svečiai buvo išsipustę, šeimos dėvėjo vienodų raštų ir spalvų drabužiais. Ant medinės pakylos grojo orkestrėlis. Jis atliko populiarią dainą, liaupsinančią puotautojus. Aplink stalus šoko žmonės, apsirengę ryškiomis agbadomis.

– Einam prie jų pasilinksminti, – pasiūlė Ifejiva.

– Gerai.

Susikabinę rankomis, juodu žengė į svečių būrį. Muzikantai pradėjo kitą dainą. Cypė garsiakalbiai. Netoli pakylos plykstelėjo ginčas. Ėmė rėkauti du vyrai platėliausiomis ir brangiomis agbadomis. Staiga jie susimušė. Švysčiojo rankos. Skardėjo keiksmai. Jie taip karštai pampino kits kitą, kad nebegalėjai jų atskirti. Rodėsi lyg pasiūti iš vieno audeklo. Peštynės ėmė plėstis. Muzikantai pragydo apie taiką ir beribę gerovę. Kumštynės nurimo, jų siutą pakeitė ugningas šokis.

Omovas su Ifejiva susirado laisvų kėdžių. Visur žmonės buvo apsirengę tradiciniais afrikietiškais drabužiais. Minia augo, prie linksmybės prisidėjo vis daugiau praeivių, ir Omovas greitai pradėjo dusti nuo arabiškų kvepalų, sumišusių su prakaito tvaiku.

– Mes netinkamai apsirengę, – tarė Omovas.

– Einam šokt, – nusijuokė Ifejiva.

Omovui atsistojus, įsiveržęs vėjo gūsis išvartė popierines lėkštes su maistu. Omovas žiūrėjo, kaip viesulas neša gatve šiukšles. Viesulas artėjo prie vakarėlio.

– Į ką taip žiūri? – paklausė Ifejiva, timptelėdama jam už rankovės.

– Į vėją.

Jie įsispraudė į minios vidurį. Omovui buvo nesmagu. Ifejiva pradėjo šokti, jos veidą nušvietė suknelės geltonis ir fluorescencinių vamzdelių mėlis. Ji grakščiai raitėsi jorubų melodijos ritmu. Omovas negalėjo atsistebėti, kaip puikiai ji šoka, kaip dar-

niai jos kūnas atliepia muzikai ir kaip laisvai ji jaučiasi gatvės pobūvyje. Jam toji muzika buvo svetimoka.

– Kur išmokai šokti pagal šitą muziką?

– Žiūrėdama, – atsakė ji ir ėmė suktis aplink jį.

Sekdamas jos judesius, nerangiai trypčiodamas, jis pamanė: kaip keista, kad jam artimesnis diskotekų stilius, o ne liaudiški šokiai. Ifejivai, regis, patiko ir tai, ir tai. Ji švytėjo gyvybingumu. Ir šoko taip gražiai, taip lengvai ir grakščiai, jog ėmė traukti vyrų akis. Jie leidosi šokti apie ją. Vienas toks, apsitaisęs gausybe nėrinių ir karolių, rankoj laikantis mėlynų plunksnų vėduoklę, žengė artyn ir ant kaktos jai prispaudė dvidešimties nairų kupiūrą. Minia ėmė ploti. Ifejiva turėjo dar labiau stengtis. Ji taip ir darė, tuomet ir kiti vyrai, iškalbingai šokdami aplink ją, vienas po kito spaudė jai prie prakaituoto veido nairus. Omovas stebėjo ją linksmai ir šiek tiek sumišęs. Ji jau pernelyg patraukė visų dėmesį. Muzikantai ant pakylos ją apdainavo: jos figūrą, judesius, kūno grožį. Vėjas stiprėjo. Omovas prasibrovė prie jos ir tarė:

– Einam.

– Kodėl?

– Nežinau.

Ji linksmai nusijuokė. Ėmė suktis ištiesusi rankas, jis ją sugriebė. Priglaudė prie savęs ir pajuto jos kūno karštį ir širdies plakimą. Stovėjo nejudėdami. Aplink sukosi šokantys žmonės. Omovas pakėlė akis.

– Atsigerkim ko nors, – pasiūlė.

– Gerai.

Bet kai jie pasuko prie stalo, Omovas minioje pastebėjo pažįstamą veidą.

– O ne!

– Kas yra?

– Regis, Tuvas. Einam iš čia.

Tą akimirką Tuvas pažvelgė jų pusėn. Buvo raudona agbada ir mėlyna skrybėle. Omovas, nežinodamas, ar Tuvas juos pamatė, staigiai pasilenkė. Susigūžę juodu įsimaišė į minią ir paliko

vakarėlį. Stengėsi eiti, kur šešėliai. Paskui juos nusekė katė žibančiom akim.

Ilgokai žengė tylėdami. Praėjo namelį šviečiančiais langais, viename kambaryje aistringai šaukė moteris. Priėjo didžiulį medį. Šakose čežėjo paukščiai. Jie sustojo šešėlyje. Omovas atsigręžė, apkabino Ifejivai kaklą ir prisitraukė ją. Jų bučinys buvo toks aistringas, tarsi pasaulis grasintų bet kurią akimirką juos atplėšti vieną nuo kito. Omovas jautė jos lūpų dažų ir burnos saldumą. Kai atitraukė lūpas, Ifejiva išleido keistą garsą ir bemaž graudžiai pasakė:

– Nė karto nebuvau įsimylėjusi.

Omovas įsikniaubė jai į plaukus. Ifejiva švelniai jį atstūmė. Jis ne taip suprato. Paėjo šonan, sugrįžo ir atsišliejo į medį. Traukė žievės ir medžių kvapą. Ifejiva iš kišenės iškrapštė žiedą. Padavė Omovui. Jis atgniaužė ranką, išėjo į šviesą ir pasižiūrėjo – sidabro žiedelis. Grįžo prie jos atkišęs delną.

– Čia tau, – tarė ji.

Omovas tylėjo. Žvelgė į tolį. Visa ko aiškumas dingo.

– Motina man jį davė, kai važiavau iš namų.

Jam sudrėko akys. Stengėsi valdytis.

– Aš jo nenoriu, – pasakė jis.

– Kodėl?

– Nežinau.

– Šitas žiedas neša laimę, ir aš jį tau dovanoju.

Jis vėl įbedė akis į tolį. Matė tik dangų viršum rajono, slegiantį ir gražų. Gerklę suspaudė gumulas.

– Dėkui, Ifi, bet aš viską pametu.

Ifejiva vėl keistai gaiktelėjo. Jam suspaudė širdį. Jis suėmė žiedą pirštais. Pabandė užsimauti. Tiko. Tada nusimovė, įsikišo kišenėn, vėl išsitraukė. Dar kartą užsimovė, o ji paklausė:

– Kaip einasi paveikslas?

– Visai stovi, – atsakė jis.

Ir papasakojo sapną. Jaudindamasis, karštai mosikuodamas rankomis, aiškino Ifejivai, jog jam nelikę nieko kita, tik jį nutapyti. Sakėsi neturįs supratimo, koks turėtų būti paveikslas, nieko ne-

įsivaizduojąs. Tik jaučiąs jo nuotaiką, jo dvasią, nerimstančiomis bangomis vilnijančią krūtinėje.

– Bet apie ką jis bus? – paklausė ji.

– Pirma turiu papasakoti vieną dalyką. Ar prisimeni mano paskutinį paveikslą?

– Taip. Jis mane nugąsdino.

– Ką gi, jį konfiskavo valdžia.

– Ką?

– Valdžia konfiskavo. Sakė, kad tyčiojuosi iš mūsų valstybės.

Ifejiva ilgokai tylėjo. Po to, priėjusi arčiau, beveik remdamasi į šiurkštų medžio kamieną, pasakė:

– Ir jie išsigando.

Tada Omovas jai papasakojo, kaip po parodos abu su Kime nuvažiavę į parką ir tenai užėję mergytės lavoną.

– Kažkas man atsitiko, – užbaigė jis. – Tai buvo net ne baimė. Nežinau, kas. – Ifejiva atšlijo. – Paskui pradėjau ją sapnuoti. Mano sapne ji neturi veido. Tik akis.

Ifejiva garsiai atsiduso. Papūtė vėjas, sujudino medžio lapus. Omovas sudrebėjo. Valandėlę pasivaideno, tarsi kalbėtų pro miegus. Ifejiva dar labiau atsitraukė. Net paėjo toliau. Jis girdėjo ją grįžtant. Tamsoje tik suknelė švietė. Geltona suknelė ir jos akys.

– Bet už ką žudyti mergaitę? – tarė ji. – Kam?

– Nežinau.

– Kam? Kodėl žudikas ją sudarkė?

– Nežinau. Gal tai buvo aukojimas. – Patylėjęs pridūrė: – Kai pagalvoju apie tai, net ir dienos aky man darosi baisu.

– Tačiau kam buvo ją žudyti? – neatlyžo Ifejiva, sakytum Omovas būtų turėjęs žinoti, buvęs už tai atsakingas.

Juodu nutilo. Ifejiva žengė prie jo. Sustojo. Iškėlė į dangų rankas. Ir vėl jis išgirdo tą keistą jos garsą. Tada tylutėliai, lyg nenorėdama, kad nugirstų vėjas, ji pasakė:

– Koks piktas pasaulis.

Ištarė kartėlio sklidinu balsu. Omovas tamsoje vos įžiūrėjo jos veidą, jis buvo rūstus kaip uola. Ji neįprastai sustingo. Pūtė vėjas, šnarino standžią jos suknelę. Neramiai sušvokštė lapai. Omovas

pakėlė akis. Apsižvalgė. Iš tolumos, nuo miško, supančio liūną, sklido šauksmai ir apeiginės giesmės. Jis girdėjo nedarniai dundant būgnus. Girdėjo gyvuliškus riksmus, kurie galėjo būti ir žmonių balsai. Buvo labai tamsu. Jis girdėjo vėją lapijoje ir girdėjo, kaip arti jų kvėpuoja medis. Jis užuodė tamsą ir rajono kvapus. Regis, pirmą kartą išvydo aplinkinį pasaulį. Gręžiantis į Ifejivą, geltonai blykstelėjo akys. Ifejivą gožė tamsa. Akimirkai jos bruožuose pasimatė anos negyvos mergaitės veidas. Nuo vėjo jis pašiurpo. Papurtė galvą.

– Kas tau yra, Omovai?

– Nieko. Visiškai nieko.

Jis ištiesė rankas, prisitraukė ją ir apkabino taip, tarsi nebenorėtų niekada paleisti. Ilgai šitaip laikė. Tokiu būdu jis bandė nuvaryti siaubą. Omovo suspausta Ifejiva vos kvėpavo. Jis skendo jos esybėje, svaigo nuo jos kvepalų ir žeme dvelkiančio kūno aromato. Lietė jos plaukus, glostė veidą ir rankas, kaip niekad nebuvo lietęs ir glostęs. Atrodė, kitaip nenuvys kraupiojo vaizdinio.

Įveikęs siaubą, kurį pajuto išvydęs Ifejivos veide negyvąją mergaitę, tarė:

– Eikim. Po medžiu klaikiai tamsu.

Iš tikrųjų Omovas nenorėjo čia likti, nes staiga suprato nebeprisimenąs, kaip atrodo nužudytoji mergaitė.

Jie tylėdami patraukė namo. Kad būtų arčiau, Ifejiva jį vedė gatvelių, nebaigtų kelių, purvinų šunkelių, brūzgynų takų labirintais. Jie priėjo vaisių prekystalį. Pardavėja buvo moteris. Miegojo, galva gulėjo apelsinų dubeny. Ifejiva nusipirko keletą mandarinų. Mokant pinigus, vėjas užpūtė žibintą.

– Tuoj lis, – pareiškė moteriškė ir ėmė skubiai krautis savo prekes.

Priėjus gatvę, kurioje vyko vakarėlis, smarkus vėjas įsisuko į kėdes ir popierines lėkštes. Omovas žiūrėjo, kaip kažkoks verslininkas baltutėlaite agbada, dailiais ritualiniais rėžiais suraižytu riebiu veidu, apdovanojo pinigais šokančias moteris. Kuo labiau jos kratė savo mėsingus šonus, tuo daugiau banknotų jis lipdė. Kelis nairus vėjas nuplėšęs pakėlė į orą, ir vaikai žviegdami puolė jų gaudyti. Iš garsiakalbių griaudėjo giriamosios dainos. Staiga pra-

pliupo lietus. Svečiai pasipiktino. Ėmė šaukti. Vyrai besiplaikstančiomis agbadomis, į kurias vėjas grasino visiškai juos suvynioti, išsilakstė į visas puses. Vieni puolė tiesiai prie automobilių. Kiti nubėgo slėptis į namus. Žmonės kliuvinėjo už stalų ir kėdžių. Verslininkas, taip dosniai švaistęs pinigus pavėjui, užmynė savo platėliausią drabužį ir plojosi veidu į dubenį su keptu ožiuku. Visur spiegė vaikai. Moterys, bent kiek blaivesnio proto, sustatė išvartytus stalus ir kėdes, nunešė valgių dubenis ir gėrimų dėžes. Muzikantai, lipdami ant savo instrumentų, skubiai susirinko aparatūrą ir vidun sunešė garsiakalbius. Kilo neapsakomas chaosas. Lietus virto liūtimi, negailestingu tvanu. Aplink pobūvio vietą užgeso elektra.

Lietus kliokė. Ifejiva su Omovu leidosi bėgti. Lėkė per vandenį nerasdami kur prisiglausti, jokio priebučio, kur būtų galėję pasislėpti. Bėgo be nuovokos ir tikslo. Netrukus Ifejiva sustojo.

– Aš apsitaškiau purvu suknelę, – pasakė.

Juodu liovėsi bėgę ir ramiai nuėjo per lietų. Po valandėlės permirko iki siūlo galo. Omovas pamatė, kad Ifejivos veidas spindi nuostabia šviesa. Jis ją sulaikė, ji sustojo ir pažiūrėjo jam į akis. Jos veidas buvo sujaudintas, žvilgsnis neramus. Jis pabučiavo ją. Ir jie nuėjo toliau. Žengė per vasaros gaivalus.

Ifejiva vėl sustojo. Omovas apsižvalgęs suvokė, jog jie iš vaiduokliško labirinto išsiveržė į pažįstamas vietas. Pasiekė savo gatvę. Nuo Ifejivos žliaugė vanduo. Drabužiai prilipę prie kūno, plaukai varva. Atrodė keistai maištinga.

– Niekad šito nepamiršiu, – tarė ji.

Omovas nusišypsojo. Pasijuto taip, lyg juodu būtų atlikę kokį mistišką ritualą. Pasijuto taip, lyg būtų įžengę pro nematomas duris, atsidarančias tik vienon pusėn.

– Ką jam pasakysi?

Ifejiva pažiūrėjo į jį prisimerkusi, tarsi bandydama įskaityti smulkutes raides.

– Nesirūpink. Jis išėjo į susirinkimą. Grįš vėlai. – Patylėjusi pridūrė: – Aš tokia laiminga. Neleisiu, kad šitai iš manęs kas nors atimtų.

Omovas įsmeigė akis į tolį. Pažiūrėjęs į ją tarė:

– Jeigu rytoj ateisi, nupiešiu tave.

– Susitiksim užpakaliniame kieme, – atsakė ji.

Ji vos vos šypsojosi. Akys buvo liūdnos. Toks liūdesys būdingas tik sugadintam grožiui. Iš pradžių jis nesuprato to liūdnumo. Paskui pastebėjo, kad lietus nuplovęs tušą, šešėlius ir pudrą ir veidas bemaž grasus. Jis palietė jį. Ji nuleido galvą. Kai vėl pažvelgė į jį, vėl tapo mergaičiuke paprastutėm palaidinukėm ir sriuba aplašintais apsiautalais, kurią Omovas lig tol pažinojo. Atrodė, tartum būtų išsivadavusi iš apžavų ir grįžusi tikrovėn.

– Ačiū, Omovai, – paprastai tarė ji.

Tada nuėjo, bėgte nubėgo pažliugusiomis gatvelėmis. Jis žvelgė, kaip ji tolsta pro tuščius prekystalius, muzikos parduotuves, gastronomus, visus uždarytus nakčiai. Lyti nustojo. Akimirką pasaulį apgaubė ramybė. Jis žiūrėjo, kaip ji atsargiai artinasi prie krūmyno. Jis bandė įžiūrėti, kas už krūmų, bet nepavyko. Greitai žengdama, ji dingo iš akių geltonai nutvieksdama tamsą. Omovui pasirodė, lyg iš rankų kas būtų išplėšęs dovaną.

Ilgai stovėjo nejudėdamas. Aplink kojas susirinko balutė. Nebezyzė vabzdžiai. Kol stovėjo žiūrėdamas į šviesią miglą viršum namų, kai kas atsitiko. Nelyginant storas apsiaustas, viską užklojo tamsa. Vėl dingo elektra. Staigiai apakintas, jis sudrebėjo. Toks jausmas, tarsi galvoje būtų išsijungusi šviesa. Pakilo vėjas ir tyla valandėlę ūžė ir gaudė, tik tada jis įsidrąsino ir pasuko namo. Artėdamas prie krūmų galvojo: „Užklupus tamsai, beveik nėr pagal ką orientuotis“. Kvartalo priešakys buvo tuščias. Dingo neištikimybę aptarinėję vyrai. Jis žengė pro vartus nė nepažvelgęs į Ifejivos namo prieangį. Tą vakarą jis nebetapė.

Dešimtas skyrius

Grįžusi namo Ifejiva nustebo, kad kambaryje dega šviesa. Kai įėjo vidun, vyras buvo bebaigiąs gerti taurę ogogoro. Buvo sueigoje, bet ji baigėsi kivirčais, o kad rajone greit išnyko šviesa, jis parsirado anksčiau, negu buvo manęs.

Sėdėjo ant kėdės it mietą prarijęs. Akys raudonos ir užpurtusios. Veidas niūrus. Sakytum laukimas būtų jį išvarginęs. Po akimis maišeliai. Atrodė visai nusibaigęs. Rankos dreba. Ifejiva sustojo prie durų nežinodama, ką daryti. Nepakeldamas akių, jis siekė diržo, gulinčio ant lovos. Vos tramdydamas pyktį, garsiai paklausė:

– Ifi, kur buvai?

Ji nerado žodžių. Susigūžė.

– Kur buvai?

– Pas savo draugę Meri. Grįžtant užklupo liūtis.

Jis pakėlė akis. Rankos dar labiau uždrebėjo.

– Kodėl išeidama nepasakei?

– Tavęs nebuvo.

– Atseit kai aš išeinu, ir tu leki iš namų, ką?

– Ne.

Kambaryje tvyrojo klaiki įtampa. Ji drebėjo su savo geltona suknele. Plaukai išsidraikę. Jis ilgai žiūrėjo į ją. Gal todėl, kad buvo taip gražiai apsirengusi, kad vilkėjo geriausiais drabužiais, jo lig tol nematytais, kad avėjo baltus batelius, buvo užsimetusi baltą šalį ir atrodė tarsi smagi jauna mergaitė, grįžusi iš vakarėlio, jis pasijuto taip prastai, toks atstumtas. Aišku, ne jo garbei taip išsipustė. Ko gera, dėl visų tų priežasčių jis atsistojo ir ėmė šaukti:

– Jeigu toliau taip elgsies, parsiųsiu tave atgal! Atgal pas tavo nevykusią šeimynėlę! Vos tik kvaišos kaimietės bent kiek paragauja mokslo, šitaip pradeda išsidirbinėti, ką?

Jis net apsiputojo iš pykčio. Užsimojo diržu ir pataikė jai į sprandą. Ji suspiegė, atšoko ir trenkėsi į maisto spintą. Jis vėl šniojo. Perplėšė jai suknelės pečius. Čaižė tol, kol ji ištraukė jam iš rankų diržą, metėsi pro duris ir suplėšytais drabužiais pasileido į šlapią naktį.

– Bėk! Bėk, jeigu tik nori! Šiąnakt miegosi lauke! – bliovė jis.

Tada užrakino ir namo, ir buto duris.

Ji sustojo priešais namus. Girdėjo, kaip garma vanduo nutekamaisiais grioviais. Lindo moskitai. Ją košė drėgnas vėjas. Taip stovint vėl dingo elektra. Iš karto ji net nepastebėjo. Paskui užgriuvo tamsa. Pamatė, kad vyras kambaryje uždegė žvakę. Ji paėjėjo ir atsisėdo ant purvinos cementinės pakylos. Drabužiai prilipo, ir ji drebėjo gairinama vėjo. Klausėsi, kaip visame liūne kurkia varlės. Spoksojo akis išplėtusi į Omovo namo priekį, galvodama, ką jis veikia, ir išvydo jo liekną siluetą, iš gatvės sukantį į savo kiemą. Net jei būtų žiūrėjęs ton pusėn, vis tiek nebūtų jos pamatęs. Ji sėdėjo aklinoje tamsoje, graudžiai vieniša savo sudraskyta suknele, baltais bateliais ir išsivadėjusiais kvepalais. Niežėjo kūną. Negalvodama ėmė kasytis. Tada nustojo pūsti vėjas ir jai nusviro galva. Ji patogiau atsisėdo ir pasidėjo ant rankų galvą. Pastatė kelius. Užmigo kaip nusiverkęs vaikas, pasiklydęs mieste.

Po valandos atsidarė namo durys. Išlindęs jos vyras ir švelniai, ir piktai liepė eiti vidun. Ji tylėjo. Prabilęs garsiau ją pažadino. Žengė artyn. Ji pasisuko, išvydo šalia savęs jo grėsmingą figūrą ir puolė į gatvę. Jis maldavo grįžti, išdžiūti ir gultis miegoti. Ji skubėjo tolyn, ir netrukus jis matė tik švysčiojant baltus batelius. Dar pašūkavo prašydamas. Įsitikinęs, kokios beviltiškos jo pastangos, kad jokiais žodžiais neprivers jos patikėti, kaip trokštąs susitaikyti, Takpas grįžo. Tik pasakė paliksiąs atviras duris, kad panorėjusi galėtų pareiti.

– Saugokis plėšikų, – įspėjo jis ir dingo viduje. Bet ji liko lauke ir išmiegojo ant cemento.

Vienuoliktas skyrius

Kas čia dabar jį pažadino?

Gal lekiančių vaizdų vora? Sapne blaškėsi paukščių kirbinė, juodų paukščių, besidaužančių tarp sienų, o aplinkui sukosi lapų verpetai.

Jis pasivertė lovoje, protas tebesvyravo tarp pabudimo ir slogučio. Po stalu išgirdo skrebenant popierius. Paskui po lova. Atsikeldamas pagalvojo: „Prakeiktos žiurkės".

Suvokus, kad jau rytas, sąmonėn ėmė skverbtis garsų garsai. Sučirškė žadintuvas. Pragydo gaidys. Girdėjo, kaip šluota brūkši moteriškė, kuriai atėjo eilė šluoti kiemą. Kažkur atkakliai verkė vaikas. Pradėjo bartis vyras su žmona. Nuo kelio, per aušros miglą, atsklido balsas: viena tokia pamokslininkė kas rytą, kliunkindama varpeliu, ragindavo prieš apokalipsę atgailauti. Netrukus jis išgirdo laikraščių pardavėjo ragą, ir tas ėmė skelbti sensacingiausias dienos naujienas. Tolumoje muedzinas šaukė tikinčiuosius melstis.

Jis vėl atsigulė ir užsimerkęs prisiminė vakaro įvykius. Kaip jis ištvėrė šitiek daug? Pats nesuprato. Staiga pajutęs, kaip ventiliatoriaus mentės varo jo pusėn vėsų orą, pagaliau suvokė, kas jį prižadino. Ne žiurkės. Įjungta elektra. Keistai pralinksmėjęs, galvojo apie vakar vakarą.

Būta tiek laimės – pasivaikščiojimas, šokanti Ifejiva, jos geltona suknelė, lietus. Paskui būta tiek liūdnumo – tamsa, atsisveikinimas, nutrūkęs bučinys. Pajuto, kad nieko neregėtos jo akys įsmeigtos į sentenciją, kurią vakar užrašė ant sienos: „Praėjusi diena tėra svajonė".

Apsivertęs ant šono, užsisvajojo apie Ifejivą. Kaži, ar sėkmingai grįžo namo. Žinojo, koks pavydus, koks kerštingas jos vyras. Buvo girdėjęs apie du pašlemėkus, pasamdytus sumušti fotografo, kuris neva bandęs suvilioti Ifejivą. Anie jį taip pridaužė, kad vargšelis pabėgo iš kvartalo ir niekas jo daugiau neberegėjo. Jo ateljė su vitrina, andai pilna kūdikių, jaunavedžių ir katafalkų, kurį laiką stovėjo tuščia, galiausiai virto kirpykla.

Omovas pamėgino vyti šalin mintis apie Ifejivą. Kurgi visos jos nuvestų, į kokią vietą, prie kokios bedugnės? Viskas, ko jis galėjo iš jos prašyti, – tai nuvogti pasimatymai, stipri, bet santūri draugystė, iš šalies žiūrint padori. Bet jis nori daugiau, trokšta daugiau. Jai pačiai reikia daugiau – ji uždus gaudama mažiau. Jis vėl apsivertė lovoje, tarsi judėjimas padėtų nebegalvoti, bet ir vėl išvydo anuos du paukščius ant dvokiančio upelio kranto. Užgesus tam vaizdui, sugavo save mąstant apie paveikslą, tačiau pro šitą mintį prasimušė siaubas, jog jis nebevalioja prisiminti jokių to vakaro parke smulkmenų. Tada atėjo galvon daktaro Okočos žodžiai, kad svajonėmis prasidedanti atsakomybė. Ir jis pasijuto tvirčiau. Netekimais prasideda menas, pamanė. Akys vėl nukrypo į sieną: „...o rytojus – tik vizija".

Jis atsisėdo lovoje. Kas yra svajonė, o kas ne? Kas yra vizija, o kas ne? Galvoje tvinkčiojo kraujas. Miegas nebeėmė. Pasižiūrėjo į paveikslą, kurį nutapė iliustruodamas eilėraštį, kurį Okuras parašė motinai mirus. Tai buvo aliejumi tapyta drobė – trys raudoni paukščiai siautulingame ryškių spalvų fone. Okuras prisipažino, kad eilėraštį sukūrė prisirūkęs marihuanos.

Omovas užsimerkė ir bandė užsimiršti. Bet mintys vijosi viena kitą. Atsigulė vildamasis kaip nors užmigti, bet užsimerkus užgriuvo vaizdų lavina. Neįstengė pabėgti nuo jų. Jį apsupo paukščių būrys. Kur pasisuka, į akis lenda balti paukščiai. Juos nubaidęs ir išbėgęs iš kambario, pamatė, kad pora įsivėlė jam į plaukus. Išplėšęs juos suriko, mat pamatė, kad paukščiai išdurtom akim. Jis staigiai atsisėdo ir atsimerkė. Viskas kaip buvę.

Burnoje buvo rūgštu. Reikia valyti dantis; kaži, kur jo kramtomoji lazdelė? Nusimetęs antklodę atsistojo. Lyg traukiamos magneto, akys grįžo prie sentencijos ant sienos:

„Gerai nugyventa ši diena kiekvieną praėjusią paverčia laimės svajone...“

Išspaudęs ant šepetėlio pastos, pasižiūrėjo į veidrodį. Varge, kokia pailga galva... Išėjo stebėdamasis, ką Ifejiva jame įžiūrėjo. Lauke buvo žvarbu ir drėgna. Dangus buvo palšas kaip senio barzda. Oras gaivus. Eidamas paname, užuodė pro langus sklindant naujus dienos kvapus. Ant naktipuodžių sėdėjo vaikai. Kai kurios moterys jau virė pusryčius. Kai kurie vyrai užsimiegojusiais veidais stovėjo priešais savo kambarių duris, kramtomosiomis lazdelėmis trindami dantis ir kasydamiesi pilvus. Mergaitės tempė nuo siurblio vandenį.

Grįžęs į kambarį, Omovas ėmė rikiuoti ant stalo daiktus. Jo kambarys buvo toks netvarkingas, jog jis greit atsisakė bandymo ką nors nuveikti. Kai taip stovėjo neryžtingai, neišmanydamas, kuo užsiimti, su baime spėliodamas, ką atneš nauja diena, staiga suvokė kažko neužbaigęs. Galiausiai žvilgsnis užkliuvo sienos.

„... ir kiekvieną ateinančią – vilties vizija. Tad nepeiki šios dienos.“

Netrukus išgirdo beldžiant į svetainės duris. Tada išgirdo, kaip tėvas irzliu, bet negarsiu balsu su kažkuo kalbasi. Omovas atidarė ir pasižiūrėjęs pamatė, jog tai Jehovos liudytoja. Tėvas aiškiai pasakė nenorįs jokio pamokslavimo ir jokių brošiūrų. Užtrenkė jai prieš nosį duris. Atsigręžęs susidūrė žvilgsniu su Omovu. Omovas sumišęs pasisveikino:

– Labas rytas, tėti.

Tėvas išsiblaškęs linktelėjo. Net nepajudėjo ir nepažvelgė į sūnų. Raukšlės buvo dar gilesnės. Akys klaidžiojo kaip žmogaus, nenorinčio į nieką sutelkti dėmesio. Atrodė suglumęs, tartum nepažintų savo svetainės. Omovas norėjo ką nors jam pasakyti. Bet ką. Pavyzdžiui, norėjo paprašyti tėvą, kad šis papasakotų kokią legendą. Legendą apie senovės Afrikos didvyrius, didvyrius, tapusius dievais, apie dievus, išvarytus iš žemės. Ūmiai panūdo padainuoti dainą gimtąja urhobų kalba. Rūpėjo paklausti tėvą apie jo reikalus. Kaip sekasi verslas? Ar skolas keičia pelnas? Omovas

norėjo klausti visko iš karto, bet neleido užušalusių jausmų tyrai, juodu skiriančios ledinės erdvės.

Vėliau Omovas pastebėjo, kad tėvas stovi palei duris tarsi kažko lūkuriuodamas. Po valandėlės jis neaiškiai mostelėjo, susirinko nuo stalo sekmadieninius laikraščius, pasitaisė apsiautalą ir išėjo į savo kambarį.

Jam išėjus Omovą užplūdo miglotas ilgesys, atmieštas liūdesio. Nusprendė bent kiek patapyti. Tapė valandą. Iš pradžių tą ilgesį ir tą liūdnumą užgožė darbas. Bet po kiek laiko pajuto, kad teptuką prie drobės spaudžia per prievartą. Noras tapyti atvėso. Nebevijo vaizdų lavina. Jis dirbo, tačiau niekas neužsidegė viduje ugnies, iš potėpių ir spalvų negimė jokia netikėta mintis. Jo nedomino tai, ką jis veikia. Staiga galvoje išgirdo balsą: „Kam šitai darai?" Tai buvo ženklas visiškai mesti šią drobę.

Omovas vaikščiojo po kambarį, kai į duris pasibeldęs berniukas pranešė, jog užpakaliniame kieme jo laukianti Ifejiva. Jis prisiminė pažadą padaryti jos eskizą. Berniukas žiūrėjo į jį laukiamu žvilgsniu. Ifejiva liepusi negrįžti be atsakymo. Omovas tarė:

– Pasakyk, kad ateinu.

Berniukui išėjus, Omovui pasidarė baisu. Išsigando būsimo reginio – dailininko ir pozuotojos, – kurį temdė faktas, jog ji ištekėjusi. Jam buvo neramu, kad toks nekaltas vaizdas gali būti palaikytas vieša išpažintimi, netiesiogine kaltės žyme.

Apgailestaudamas, kad ji nepanoro pozuoti kur nors slaptoje vietoje, jis pasiėmė eskizų bloknotą ir piešimo lentą. Prie durų stabtelėjo. Vėl ėmė minti po kambarį. Pasijuto tartum sugautas. Pakliuvęs į savo aistros ir negalėjimo, nenoro jai atsispirti spąstus. Širdies gilumoje suvokė galimas pasekmes to, ką ketino daryti. Bet jam nesinorėjo galvoti apie padarinius ar dar ką nors. Pagautas staigaus impulso, trenkė kumščiu į stalą. Kai į visas puses nuskrido stalinio ventiliatoriaus pakelti popieriai, ūmiai prisiminė, iš kur radosi jo naktinis košmaras.

Prieš aštuonerius metus su mokyklos skautais jis dalyvavo išgyvenimo pratybose miške. Dvi dienas jie mito tik tuo, ką gebėjo

susirasti brūzgynuose. Trečios dienos vakarą grįždami į stovyklą pasiklydo. Netoliese pokštelėjo šūvis, ir staiga mišką užplūdo balti paukščiai. Omovas puolė slėptis. Jis užlindo už medžio ir pamatė į jį spoksant moterį. Jai krustelėjus iš jos drabužio jam į veidą metėsi keli šikšnosparniai. Spiegdamas jis nulėkė ieškoti draugų. Kai visi grįžo iš savo slėptuvių, dangus buvo ramus, miškas tuščias, lyg nieko nebūtų atsitikę. Išėjęs su kitais ieškoti moters, Omovas rado tik šiurpią kaliausę.

Omovas pradžiugo atmintyje prisikasęs iki ano nutikimo. Pilnas pakilumo, kurį žmogus galbūt pajunta traukiamas keisto likimo, susidūręs su amžiams nulemtų įvykių magnetizmu, Omovas išjungė ventiliatorių, surinko popierius, padėjo ant stalo ir išėjo. Svetainėje Bleki sėdėjo ant kėdės ranktūrio ir dėbsojo į jį. Jos žvilgsnyje nebuvo pagiežos, bet ji, regis, įžvelgė slapčiausias jo mintis. Jis jai nieko nesakė. Išlėkė laukan.

Užpakaliniame kieme Ifejiva džiovė skalbinius. Atrodė pasikeitusi. Per naktį tarsi tapo atkerėta. Išblyško. Per dvylika valandų lyg ir sulyso. Veidas nebespindėjo, buvo apsivilkusi skarmalais. Regis, nebeturėjo nieko bendra su mergaite, kuri aną vakarą lydėjo jį svajonėse. Omovui buvo skaudu dėl jos, skaudu dėl slapto jos skausmo, dėl įdubusių akių, įkritusių skruostų. Taip troško ją paguosti. Taip troško, kad jos gyvenimas būtų gražesnis, bet nežinojo, kuo galėtų jai padėti. Kai jį išvydo, jos veidas bent kiek pragiedrėjo ir narsiai blykstelėjo akys. Ji nusišypsojo. Perdėm jausdamas kiemo žvilgsnius, jis jai neatsakė šypsena.

– Ką nori, kad daryčiau? – paklausė ji.

– Nieko.

Buvo norėjęs prašyti, kad sėdėtų su skalbinių pintine priešais save, bet ji netikėtai virto nuotaika, kurią jis panoro įamžinti. Staiga nutarė piešti ją dabar, apmesti keletą eskizų, kai ji užsiima paprastučiu darbu: plauna ir kabina skalbinius. Kuo ilgiau žiūrėjo į ją, tuo daugiau grožio įžvelgė. Tai buvo jau atšiaurus grožis, jį švelnino tik reta šypsena. Tas liūdesys, meilė, kurią jam įkvėpė, stūmė jį piešti viską, kas tik susiję su ja, tarytum jo nuotaika, jos dvasia, jo meilė, tarytum jos paslaptingumas ir jo bejėgiškumas,

tarytum toji akimirka visam laikui būtų apsigyvenę aplinkiniuose daiktuose. Taigi piešdamas ją piešė ir cementinį siurblį, surūdijusius kibirus ir neplautas lėkštes, bendrąją virtuvę jai už nugaros, nuogus vaikus atsikišusiais pilvais, strapaliojančius aplink ją, išblukusią mėlyną kiemo sieną ir virves, nusvertas skalbinių.

Jam darant tuos eskizus, padūkusiu greičiu ir nepaprastai susikaupus, jai pasidarė drovu. Ėmė jį kalbinti. Juokavo stengdamasi kalbėti linksmai, bet jis nieko negirdėjo. Padžiovusi keletą drabužių, ji atsisėdo ant žemos taburetės ir ėmė skalbti mėlyną paklodę. Skalbdama uždainavo. Dainavo labai gražiai ir dainuodama atsikratė užėjusio drovumo. Piešdamas jis pajuto, kad ji nustojo judėti. Žiūri – tarp kojų pasistačiusi kibirą ir pasiraičiusi apsiautalą. Lig pusės šlaunų. Susikaupimas išgaravo, ir jis pamatė, kad aplink juos ima rinktis minia. Jį pagavo pyktis. Pasijuto lyg išstatytas parodoje. Dar pajuto užplūstant nežmonišką karštį. Norėdamas jį įveikti, kad neapsijuoktų prieš visus, nutarė pavaizduoti jos juslingumą, jos figūros linkius, gundančias šlaunis, krūtų iškilumus. Tai berods padėjo, ir jis veikiai pasinėrė į darbą, pasinėrė į jos pozą, kuri šiuo metu geriausiai atitiko paties susikurtą jos paveikslą.

Omovas dirbo sparčiai. Tiek daug dalykų radosi galvoje ir greitai nyko, o visus juos norėjosi pagauti. Vis sunkiau sekėsi susikaupti. Saulė vis labiau kepino, dangus buvo veikiau ugninis nei auksinis, ir jis jautė, kaip sprandą pila prakaitas. O dar visi tie žiūrovai, tingiai žiopsantys, stebintys Omovą ir Ifejivą, lyg jie būtų sustoję per vidurį šokio ar ritualo ir tuoj tuoj turėtų vėl pajudėti. Prisirinko vaikų. Jis liepė jiems tylėti, bet jie nesiliovė klausinėti ir juoktis. Pro šalį nukėblino vyriausiasis nevedėlis, pašaipiai metė:

– Na na! Stebuklams nėra galo.

Omovas toliau piešė. Nieko nebegirdėjo. Pieštukas brūkšėjo baltu lapu. Jo susikaupimas viską aplinkui keistai nutildė, lyg jis būtų turėjęs galią skleisti apžavus. Prie Ifejivos lindo musės, ji jas vaikė ranka. Omovas pajuto, kad jos daina nutilo. Pakėlęs akis, išvydo jos veidu slenkant šešėlius. Atkūręs sidabrinį tos nepakartojamos nuotaikos kontūrą, piešė toliau.

Vaikai ėmė erzėti. Rodos, nieko įdomaus nesulauks. Jų jude-

siai jį blaškė. Vienas kiemo vyras priėjo, atsistojo už nugaros ir šnopuodamas į sprandą ėmė vėpsoti. Omovas liovėsi piešti.

– Supranti, aš ne fotografas, – metė vos tramdydamas pyktį.

– Atsiprašau, – burbtelėjo žmogus ir movė į tualetą.

Omovas turėjo laukti, kol grįš nuotaika. Apstulbintas Ifejivos, siurblio ir kibiro perspektyvos, pastebėjo, kad ją apšvietusi šviesa pasikeitė. Ji rodėsi atsimainiusi, tarsi saulės spinduliai būtų koks nematomas vanduo, nuprausęs jai veidą. Jos akys buvo pilnos gyvybės. Jis toliau piešė įkvėptas jos nušvitusios baltos palaidinukės. Dirbdamas jau pasiekė aiškumą, kuris, regis, apėmė viską, kai nuo kvartalo vartų kažkas sušuko:

– Dabar gausit!

Omovas vienintelis neišgirdo. Tikriau – išgirdo pavėluotai, nes pakėlęs akis pamatė, jog žiopliai išsiskirstė. Ifejiva staiga išsigandusi atsistojo. Omovas pasekė jos žvilgsnį ir vėl pavėluotai pamatė, kad per kiemą jų pusėn drožia Ifejivos vyras akmeniniu veidu, sugniaužęs kumščius.

Omovui galvoje liko kaip iššluota. Jis sulaikė kvapą. Ilgai stovėjo žiūrėdamas, paralyžiuotas to, kas realiai įvyko. Netaręs nė žodžio, Ifejivos vyras žaibiškai pagriebė nuo piešimo lentos viršutinius lapus, sudraskė į skutelius, griebė Ifejivai už rankos, trūktelėjo ir per kiemą nusitempė ją namo. Visa baigėsi taip greitai, kad Omovas pasijuto lyg sapne. Menkai tesuvokdamas, ką daro, parkėblino namo.

Tėvą rado nekantriai minant po kambarį. Jis sustojo ir rankomis kapodamas orą pasakė:

– Kas jums, jaunimui, yra, ką? Kurių galų tu paišai kito vyro žmoną? Saugokis! Moterys kaltos dėl daugelio bėdų. Atstok nuo svetimų žmonų! Juk žinai, koks jos vyras, bet vis tiek kvailioji! Jūs paiki bernai...

Omovas beviltiškai troško ką nors pasakyti, įrodyti savo nekaltumą, bet balsas neklausė. Be to, žinojo, kad tėvas nesupras.

– Tūkstančiai mergaičių... – dudeno tėvas.

Omovas jo nebegirdėjo. Apdujęs įsverdėjo į savo kambarį ir nugriuvo ant lovos.

Dvyliktas skyrius

– Pabusk, Omovai, pabusk!

Omovas sujudėjo ir atsimerkė. Pamatė šalia stovint Kimę. Jis atsikėlė.

– Skubu, bet pamaniau, reikia tave aplankyti.

– Kime, kaip gyveni?

– Puikiai.

– Kas tau daros?

– Negaliu užsibūti. Palikau motociklą kitoj gatvėj, gali pavogti.

– Sėskis, drauguži, nepanikuok. Šimtą metų tavęs nemačiau.

Kimė atsisėdo. Buvo aišku, kad jam labai neramu dėl motociklo.

– Ar ko atsigersi? – paklausė Omovas.

– Ne, dėkui.

Omovas išėjęs nusiprausė. Kai grįžo, Kimę rado vaikštant.

– Ko dabar spirgi?

– Reikia.

– Klausyk, kaip dėl tos mergaitės? Ar ką nors atkapstei?

– Žinoma, atkapsčiau, – atšovė Kimė. – Kaip tau rodos, kas aš?

– Žurnalistas. Geras.

Kimė dėbtelėjo į Omovą. Ir atsisėdo. Bent kiek ataušo, tačiau balsas buvo piktas, tarpais bejėgiškas.

– Kitą dieną nuėjau į policijos nuovadą.

Jis patylėjo.

– Ir ką? – paklausė Omovas.

– Nuėjau pasiaiškinti, ar jie ketina tirti žmogžudystę. Ir žinai, kas atsitiko?

– Ne.

Kimė vėl patylėjo. Jo akys pasidarė griežtos ir susimąsčiusios.

– Kas gi atsitiko?

– Rupūžės mane išlaikė visą dieną. Grasino primušti ir uždaryti. Jie kažkaip įsikalė į savo kvailas galvas, kad jeigu aš domiuosi įvykiu, matyt, žinau apie jį kur kas daugiau.

– Bet kodėl?

– Matai, sakė, kad jiems paskambinę apie mergaitės lavoną, jie nuvažiavę, iššukavę visą parką ir ničnieko neradę.

– Eik tu!

– Nieko nerado – nieko neįprasta.

– Bet...

– Žinau. Baisiai keista. Mes juk matėme lavoną. Matėme kraują. Kryželį ant kaklo. Matėme, kad ji jaunutė ir graži. Matėme jos veido išraišką. Bet rytą atvykusi policija nieko neberado. Nieko neįprasta.

– Bet...

– Žinau. Nesuvokiama. Pats ant jos užlipau. Tu uždegei degtuką. Prisimenu jos suknytę, suplėšytą. Prisimenu sumaitotas kojas. O jie nieko nerado. Tarsi Atlantas būtų nusinešęs jos kūną. Tartum žemė būtų atsivėrusi ir ją prarijusi. Tartum naktis būtų ją nušlavusi.

– Nieko?

– Nieko neįprasta.

Kimė vėl patylėjo. Juodu ilgai tylėjo. Tada Kimė, sunkiai atsduseęs, pasakė:

– Gal mes susapnavom tą baisų vakarą.

– Bet...

– Atrodytų, turėjo kas nors likti. Bent koks įkaltis. Drabužio skiautelė. Kryželis. Kraujo dėmė. Bateliai. Nors kokia smulkmenėlė, rodanti, kad ji mirė ne savo mirtimi. Tačiau ką gali padaryti niekui?

Omovas tylėjo.

– Rytą parašiau straipsnį, bet redaktorius paliko vos kelias pastraipas. Kaip kokią žinutę. Parašiau antrą, ir redaktorius pasakė nespaudinsiąs. Paklausiau, kodėl, atsakė, kad jam reikia tvirtų įrodymų.

– Tvirtų įrodymų?

– Būtent. Absurdas. Supranti, spausdiname visokius niekus: kaip moteris pagimdė gyvatę, apie žmogų, prisikėlusį iš mirusiųjų, apie miestą, kuriame žmonės sutikę dvigalvį dramblį. Spausdiname apie teisėją, kuris mylėjosi su pamišėle, nes tikėjosi dėl to per naktį praturtėti. Mes netgi spausdiname kliedesius apie kaimą, kuriame pučiant harmatanui ėmę lyti varlėmis, tačiau mano redaktorius atsisako dėti straipsnį apie rituališkai nužudytą mergytę.

Omovas atsistojo, vėl atsisėdo. Kimė toliau kalbėjo:

– Vos tik policija paleido, o tam prireikė redaktoriaus skambučio, mat jie norėjo mane sulaikyti kaip kažkokį bendrininką, vos tik atsidūriau laisvėje, nuvažiavau į parką. Apieškojau ir nieko neradau. Gyvenimas tikrai keistas. Tą vakarą buvo tamsu, mes pasiklydome, bet antrą kartą buvo diena ir vis dėlto nesugebėjau atrasti vietos, kur buvome užėję lavoną. Nuo visos tos istorijos jau pradedu abejoti savo sveiku protu. Nežinau, ką daryti.

– Neabejok tuo savo sveiku protu. Ką matėme, tą matėme. Viskas buvo tikra. Kažkas grįžo ir išnešė lavoną.

– Kas? Kodėl?

– Nežinau.

– Kaip tada ištirti šį nusikaltimą? Nuo ko pradėti? Iš kur mums žinoti, ar policija nemeluoja?

– Kime, mes išvis nieko nežinome.

– O kas būtų buvę, jei tą vakarą policiją būtume tiesiai nuvedę prie lavono?

– Nori išgirsti tiesą?

– Aišku.

– Mus būtų areštavę kaip įtariamus nužudymu.

– Kodėl turi šitaip būti?

– Nežinau. Galbūt todėl, kad tokioje chaotiškoje visuomenėje kaip mūsų nieko neįmanoma ištirti. Tačiau neabejoju, kad būtume rimtai įkliuvę...

– Be to, – pertraukė jį Kimė, – tai būtų nuostabus pliusas policijos įvaizdžiui.

– Žinau. Ji supuvesnė už votį.

– Už paplavų duobę.

Juodu vėl nutilo. Paskui Kimė tarė:

– Kai papasakojau motinai, neišlaikė ir apsiverkė. Negalėjau numaldyti. Kelias valandas verkė.

– Ką manai daryti?

– O ką aš galiu daryti? Toliau dirbsiu, parašysiu dar vieną straipsnį arba apybraižą apie ritualinius aukojimus, visokias slaptas brolijas, paremtas kraujo ryšiu.

– Būk atsargus. Negali žinoti, kas kam priklauso.

– Be abejo.

– Tiek nedaug žinome apie mūsų pasaulį: kaip jis veikia, kas viską tvarko, kas pradangina lavonus, kas nepraleidžia informacijos.

– O taip. Tada gal parašysiu apie tai apsakymą.

– Bet jei rašysi apsakymą, – pasakė Omovas, – ar kursi, kas, tavo supratimu, galėjo atsitikti, ar pasakosi, ką iš tikrųjų patyrei?

– Dar nenusprendžiau. Galiu būti sąžiningas tik papasakodamas, ką mačiau.

– Bet šitai jau darei.

– To negana. Aš aprašiau faktus. Bet nieko neminėjau, ką jaučiau, koks buvo vakaras, kokį jis man darė įspūdį: pelėda, mėnulis, varpai.

– Aišku. Viskas atrodo nerealu, ar ne?

– Taip.

– Aš net sapnavau.

– Ir aš.

– Sapnavau, kad kai uždegei degtuką, pamačiau savo dingusią sesutę, ir staiga ji, žvelgdama lunatikės žvilgsniu, griebė man už kojos. Paskui ėmė ją laužti. Taip rėkiau, kad net mamą prikėliau.

– Aš sapnavau, kad ji nesiliauja manęs persekioti.

– Nebekalbėkim apie tai. Šitas dalykas mane varo iš proto. Kaip tapyba?

– Ne kažin kaip.

– Gaila.

– Nesigailėk. Be nesėkmių neapsieisi.

– Ar matei straipsnį, kurį parašė toji moteris po parodos?

– Taip.

– Man pasirodė įdomu, kad ji konfiskuotojo tavo paveikslo pagrindu nagrinėjo mūsų tautinį mentalitetą.

– Ir man. Tik tiek, kad lygiai taip pat aprašyti galėjo visiškai kitą paveikslą.

– Ką tuo nori pasakyti?

– Jos straipsnyje aš nepažinau savo paveikslo.

– Ar ką nors apie jį girdėjai?

– Apie ką?

– Ar tau ketina jį grąžinti?

– Ne. Nesitikiu daugiau ką nors apie jį išgirsti. Tegul pasilieka tą šlykščią terlionę, aš pradėjau jos nekęsti. Manau, kad kai mūsų gyvenimas toks sunkus, menas turi raminti, masažuoti, o ne aitrinti visas žaizdas.

– Tikrai tuo tiki?

– Nežinau. Nesu tikras. Yra dalykų, kurių niekad nepamirši, kurių nevalia pamiršti. Nužudytoji mergaitė – vienas iš jų.

Omovas nutilo. Paskui, jau kitokiu balsu, liūdnesniu, nes kalbėjo lėčiau, pasakė:

– Vaikystėje valandų valandas spoksodavau į voratinklius ir vorus. Motina ne tiek bijodavo voratinklių, kiek to, kad aš taip į juos žiūriu. Jai atrodė nenormalu, kad mane taip domina vorai, dvesiančios žiurkės, kirminai. Vieną dieną, nebepakęsdama mano manijos, puolė mušti plaukų šepečiu, paskui – savo bateliu. Niekas nuo to nepasikeitė – tik dar labiau rūpėjo slaptoji, tamsioji daiktų pusė.

– Kodėl?

– Negalėčiau pasakyti. Norėjau ją piešti, ją pažinti. Ji traukia kaip magnetas.

– Per daug žmonių bijo pažvelgti į tą tamsiąją pusę, matyti daiktus, kokie jie yra. Va, kur bėda.

– Todėl turime tiek pasakų ir ritualų.

– Ir paveikslų.

– Aha.

– Omovai, nesu girdėjęs tavęs taip kalbant. Tu keitiesi.

– Nežinau. Jaučiu, kad mums darosi dalykai, apie kuriuos nieko nenutuokiame.

Jie nutilo. Kimė atsistojo ir vėl ėmė vaikščioti.

– Man reikia išvažiuoti iš miesto. Nežmoniškai traukia keliauti. Pajusti kelio skonį. Čia jaučiuosi kaip spąstuose. Noriu ištrūkti iš šito prakeikto katilo. Aš nebesurenku minčių. Nebegaliu susikaupti. Turėčiau kažką prasminga veikti su gyvenimu, kuris juk duotas tik tą vieną kartą. Ką nors kurti. Reikia dingti iš čia ir įsižiūrėti į save.

Jis visa tai berte išbėrė mosuodamas rankomis, sujaudintu veidu, o kai baigė, atsisėdo išsekęs, bemaž pribaigtas savo įsikarščiavimo.

– Teisingai kalbi, – pritarė Omovas. – Mieste per daug lengva pasimesti. Mes liaujamės mąstyti. Pradedam blaškytis. Galų gale bruzdesį ir malimąsi vietoj pradedam laikyti judėjimu pirmyn.

Kimę išmušė prakaitas. Jis vėl sujudo.

– Žinai, verčiau eisiu. Kas nors gali nudžiauti mano motociklą, jei per ilgai stovės.

– Gerai. Buvo smagu tave matyti.

– Ir tave.

– Per mažai susitinkam.

– Žinau. Mama vis klausinėja apie tave. Užeik kada nors.

– Užeisiu. Perduok nuo manęs gerų dienų.

– Būtinai. Tarp kitko, ką kiti veikia?

Omovas nusišypsojo.

– Delė po kelių dienų išskrenda į Ameriką. Savam kaily nesitveria iš laimės. Okoras susirado naują panelę.

– Hm, reiks šią savaitę su jais pasimatyti.

– Aha.

– Iki.

– Aš tave palydėsiu lig vartų.

– Gera buvo pleptelėti.

– Man irgi.

Kimė sustojo prie durų ir pažiūrėjo laukan. Paskui, pasukdamas galvą, lyg į akis būtų plieskusi saulė, be jokio apmaudo tarė:

– Absurdas, ar ne?

– Kas?

– Kad mes spausdiname pasakojimus apie žmogų, kuris valgo geležį, apie žiurkes, kurios Egipte graužia kanojas, apie moterį, pagimdžiusią keturnukus, bet nenorime spausdinti straipsnio apie mergaitę, nužudytą parke Atlanto pakrantėje.

– Tikrai keista, – sutiko Omovas.

Omovas nulydėjo Kimę iki vartų, bet po to nuėjo su juo net prie motociklo, pastatyto už trijų gatvių, nes kelias buvo nepravažiuojamas. Eidami visą laiką tylėjo. Kimė užlipo, paspaudė starterį, pamojo ir susikaupęs, lyg jau būtų pasiekęs kelio tikslą, nudulkėjo.

Grįždamas namo per sekmadieninį rajoną, po Kimės šnekų Omovas jautėsi nei šiaip, nei taip. Keistai. Prie pat durų jam dingtelėjo mintis, kad jo menas nepajėgia atskleisti Afrikos tikrovės.

Parėjęs atsisėdo ant lovos ir ilgai mąstė apie pokalbį. Nuo daugybės dalykų, kuriuos reikėjo apgalvoti, greit susisuko galva. Jis atidarė langus. Pirmas oro gūsis buvo gaivus, bet paskui ėmė lįsti visi kvartalo kvapai. Vidun sruvo šviesa. Nusprendė tapyti, kad įveiktų tą minčių susigrūdimą.

Pasistatė molbertą, pasidėjo dažus. Ėmė maišyti spalvas, vis labiau įnikdamas į šį veiksmą, į pasirengimo darbui ritualą. Alsavo ramiau. Nuskaidrėjo mintys. Tada išsitraukė užmestąją drobę. Įsižiūrėjo į bjaurių spalvų maišalynę, į pusiau išryškėjusius kontūrus. Ilgai žiūrėjo į drobę. Galiausiai tose nebaigtose formose įžvelgė naujas galimybes. Įsismelkė į jas. Jis iš prigimties bodėjosi formomis, nesusijusiomis su kūnu ir krauju, ir jausmu, gerbė pasakojamąjį dailės aspektą, todėl toji nuotaika paakino jį pabandyti dalyką, kurio šiaip jau nebūtų ėmęsis, nes atrodė pernelyg sunkus ir reikalaujantis daug pastangų. Pradėjo tapyti transporto spūstį Lagose. Tą valandėlę, kai suprato, ką darys, pasijuto laimingas,

kaip ant sparnų, ir visiškai nustojo galvoti. Jį nusinešė nuotaikos ir vaizdų srautas, ir netrukus net nebesuvokė tapąs. Tomis akimirkomis, kai atitokdavo ir vis dėlto suvokdavo, jog tapo, imdavo elgtis keistai, kaip niekada nebuvo daręs. Jis vardijo vaizdus, kuriuos jo teptukas įkūnijo drobėje, giedojo juos lyg šventą giesmę, tarsi jų vardai vedžiotų jo ranką:

– Metalas. Įkaitęs kelias. Varinė saulė. Suprakaitavę vairuotojai. Užsiėmę prekijai. Kyšius imantys policininkai. Saulės zuikučiai ant dažyto metalo. Geltoni ir juodi taksi. Žvilgantys priekiniai stiklai. Vėjo nugairinti veidai. Susirūpinę veidai. Kenčiantys veidai. Milijonai saulės ir miesto spalvų. Mano tautiečių veidai. Vaiduokliška saulės šviesa žalioje lagūnoje. Benzino garai. Elgetos. Visur kareiviai. Visur mašinų kamščiai. Triukšmas. Chaosas. Grūstis. Judėjimas. Sąmyšis. Prisikimšę namai. Vaikas, valgantis mango. Viršuje erdvu, apačioje spūstis. Ore jokių paukščių.

Jis prodainiu kalbėjo ir dirbo tarsi traukdamas vaizdus iš debesų.

Po kiek laiko pasijuto išsunktas, maudė visą kūną. Ženklas, jog reikia mesti darbą. Suprato paveikslą užbaigęs. Dirstelėjo į laikrodėlį, kurio šiaip nenešiodavo. Nepastebėjo, kaip prabėgo dvi valandos. Buvo gera. Paskui pasidarė liūdna. Paskui apėmė apatija. Jis klausėsi vangių dienos garsų. Atsisėdo ant lovos ir delnais užsidengė akis. Jas maudė. Ilgokai taip sėdėjo, po užmerktais vokais šokinėjo spalvoti rutuliukai. Po kiek laiko atsistojo, išėjo laukan ir pasuko į kvartalo priekį. Akimis rijo gatvę, pasaulį. Su meile žvelgė į prekiautojus, vaikus, senius, nuo dulkėtų namų ir prekystalių varvančią saulę. Žiūrėjo, kaip sienomis šmirinėja driežai. Žiūrėjo į vištas, taikiai stypinančias skersai gatvės, į ožkas, žlebenančias bananų žieves. Paskui pažvelgė į mišką tolumoje.

Kai grįžo į kambarį ir atsisėdo, kai akys apsiprato su kambario prieblanda, ėmė tyrinėti paveikslą. Nebuvo toks geras kaip vaizduotėje. Tačiau geresnis už visa kita, ką buvo lig tol padaręs. Truputį erzino, kad blankokai atkurta tikrovė. Jam nepatikdavo suvokti, jog tai, kas gera jo paveiksluose, beveik visada kyla iš nesugebėjimo padaryti ką sumanęs, perteikti, ką mato.

Jo paveiksle miestas tapo beprotišku labirintu, sprogstančiu nuo gyvų ir ryškių spalvų, bet regimų per smogo skraistę. Jis nutapė žmones, stumiančius karučius, nešikus, sulinkusius po nešuliais, gatvės prekiautojus, eismo reguliuotojus oranžiniais uniformų marškiniais. Nutapė šimtus magistralių, takų, gatvių, skersgatvių, vedančių tik į chaosą. Jis nutapė susigrūdusius gatvėse automobilius. Jam net pavyko kampuotomis sustingusiomis pozomis perteikti dramatiškus lagosiečių judesius. Didmiesčio komizmą ir tragizmą. Karštligišką skubrą įrėmino lagūna. Tokio paties žalumo kaip paplavų duobė aname paveiksle. Visi keliai vedė į miesto labirintą. Į miesto chaosą ir neviltį. Išsigelbėti galima tik keliais, vedančiais į miškus ir prie vandenų.

Žiūrėdamas į savo darbą su džiaugsmu ir gėla pamanė: menas – labai apytikris atitikmuo, bet geresnio neturime. Jis ėmė valyti teptukus, molbertą. Pastatė drobę prie sienos ir išėjo praustis. Kai grįžo, pabaigtuvių išsekimą pakeitė liūdesys ir nuovargis. Jis bejėgiškai drebėjo ant lovos, užgriūtas visų tų jausmų, kuriems buvo užtvėręs kelią: gailesčiui ir skausmui dėl Ifejivos, baimei, meilei, kančiai, jog yra laisvas, o ji sugauta.

Jis išsitraukė brolio laišką ir eilėraštį ir perskaitė. Pro langą matė mūro sieną, žyminčią kvartalo ribą. Jos viršus buvo prismaigstytas stiklų, kad naktį neįliptų vagys. Truputį panašu į kalėjimą. Pažvelgė į debesis viršum stogų ir sienos. Paėmęs dienoraštį parašė:

„Norėjau nutapyti gražų jos paveikslą. Kad amžinai atminčiau. Tačiau, ko gera, tik dar labiau apsunkinau jai gyvenimą. Kodėl žmonėms matosi, kad jei ją piešiu, tarp mūsų vyksta kas nors gėdinga? Ir kodėl, atrodo, neįstengiu elgtis taip, kaip reikia, nors puikiai žinau, kaip nereikia? Jaučiu, kad esu traukiamas į tamsią zoną. Visą laiką bandau atsispirti. Sunku."

Pasižiūrėjo į sieną kieme ir rašė toliau:

„Šiandien užėjo Kimė. Vis keikėsi. Vis trypė po kambarį kaip koks protingas sugautas žvėris. Mergaitės lavonas dingęs, mums liko tik spėlioti.

Dviem žmonėms, bejėgiams baisių įvykių akivaizdoje. Kas valdo mūsų tikrovę? Ir ar ilgai šitai pakęsime?

Delė greit išvyksta į Valstijas. Privertė savo merginą atsikratyti kūdikio. Ne. Ją apgavo. Jis nenori jokių keblumų kelionės į savo svajonę išvakarėse. Sakosi bijąs. Ištrunka iš šito pragaro ir dar bijo. Keista.

Okoras susirado naują draugę. Daugiau nebepasakoja apie karą. Lig tol vis kalbėdavo apie jį. Apie badą. Kareivius, valgančius pusžales varles. Daugiau jis nebešneka apie karą. Tik dabar suvokiau.

Man reikėtų nutapyti savo draugus: karo vaikus, praradimų vaikus, karo kartą – pasiklydusią miestuose, pasiklydusią kontorose, pasiklydusią transporto kamščiuose, pasiklydusią kasdienybės labirintuose, mūsų istorijos labirinte...

Man baisu dėl brolių, bet jie nors parodė, kad kelių į pasaulį daug, ne tik vienas, – kiekvienas susiranda ar nusitiesia savąjį, taip...

... tas labirintas košmarais tyčiojasi iš pasakos... Viešpatie, tegul šis gyvenimas nesiliauja manęs stebinęs... tegul užpildo kiekvieną sielos plyšelį šviesa... kai krisime, Viešpatie, paversk vorais, gebančiais nusiregzti tinklą... tegul į mus plaukia gražūs dalykai... ir kai labiausiai reikės, Viešpatie, parodyk mums sidabro kelią – slaptą kelią..."

Baigęs rašyti pasijuto geriau. Apsirengęs išėjo pasivaikščioti. Tėvo niekur nesimatė. Kvartalo žmonės tebešnairavo į jį. Išeidamas į gatvę, pro atvirą langą pamatė Ifejivą. Jis patraukė pas daktarą Okočą. Senojo dailininko nebuvo. Tada nuėjo prie greitkelio ir žiūrėjo, kaip į abi puses lekia automobiliai.

Tryliktas skyrius

Omovas buvo grįžęs iš pasivaikščiojimo ir gan ramiai nusiteikęs sėdėjo savo kambaryje, kai pro svetainės langą išgirdo piktus balsus. Pirmiausia toptelėjo, kad Ifejivos vyras atėjęs kelia triukšmą. Bet įsiklausęs suprato, jog tai jo nelaimėlių giminaičių balsai. Jie berods šaukė ant Bleki.

– Mes tavęs nepripažįstame! Mes tavęs nepažįstame! Ir atėjom ne tavęs aplankyti! – rėkė dėdė Makis.

– Tai ir nešdinkitės!

– Kodėl? Kas tu tokia? Viso labo antroji žmona.

– Na, ir kas? Aš esu namų šeimininkė.

– Kokių namų?

– Šitų. Taigi nykit iš čia. Jei norit susitikti su Omovu, eikit ir palaukit jo prie kvartalo vartų.

– Nedora moteriškė. Šitaip tu elgiesi su vyro gimine. Ragana!

– Ar aš ragana? Tavo motina ragana. Visi jūs šūdžiai. Dievas jus nubaus.

– Dievas tave jau baudžia tuščiais namais.

Tą akimirką Omovas, norėjęs pasirodyti ir juos nuraminti, išgirdo pasipiktinusį tėvo balsą.

– Kaip drįstat ateiti į mano namus ir erzinti mano žmoną? Kuo tu save laikai, nelaimingas raštininkėli! Lauk iš čia, kol neužleidau ant tavęs savo sūnų. Lauk! Lauk!

Nerami tyla. Tada giminaičio balsas tyliau pasakė:

– Aš noriu pamatyti Omovą.

– Eik sau! Negausi nei Omovo, nei ko kito. Tik žygiuok iš čia, kol aš neapsigalvojau.

Omovas spektaklį stebėjo pro svetainės langą, laukdamas tinkamo momento įsikišti ir bijodamas, kad dar labiau visko nesugadintų.

Ėmė rinktis kvartalo žmonės. Čia buvo tradicija ginčuose su pašaliniais kaimynams paremti vieniems kitus. Omovas stebėjo, kaip moterys spokso į „įvykį", bijodamos ką nors praleisti. Padvelkė skandalu.

– Kvartalo vade, kas atsitiko? – paklausė vienas vyras.

Atėjo ir vyriausiasis nevedėlis. Atsinešė alaus butelį. Už jo pasirodė Tuvas. Į pagalbą atsiskubino ir jauni viengungiai, kvartalo naujakuriai. Visi jie išgarmėjo iš Tuvo kambario. Atrodė visiškai girti ir labai nusiteikę viešai pasipešti.

– Vade, ar tas žmogus ieško priekabių? – pasiteiravo Tuvas.

– Nesukit sau galvos, čia Omovo motinos giminės. Jie nieko negerbia. Įžeidinėja mano pačią! Žemina mano namus! Ir dar sekmadienį – kai žmogui norisi bent kiek ramybės!

Dėdė atsigręžė į kvartalo vyrus ir bandė aiškintis. Tik dabar Omovas jį išvydo. Apsivilkęs ankštu rudu lietpaltėliu, nežinia prieš kiek metų pirktu sendaikčių parduotuvėje. Jo plaukai buvo sudulkėję, bet stropiai perskirti. Šitame baisiame karštyje nešėsi suskleistą raudoną skėtį, kuriuo pasiramsčiuodavo. Jis kreipėsi į įkaušusius kvartalo vyrus. Jie klausėsi pasirengę viską suprasti ne taip. Beveik maldaudamas, bet su atkakliu orumu Omovo dėdė tarė:

– Esu Omovo motinos pusbrolis...

– Dešimtas vanduo nuo kisieliaus, – atšovė Tuvas.

– Seniai buvau nematęs Omovo, o kad pasitaikė atvažiuoti į šį rajoną... – aiškinosi dėdė.

– Pamanei, kad gali ateiti ir patriukšmauti, – užbaigė Tuvas dėdės Makio tonu, didžiai pralinksmindamas minią.

– Ne! – užginčijo giminaitis. Mėgino toliau teisintis, bet nebeleido Omovo tėvas.

– Dink iš kvartalo, vagie.

– Aš ne vagis. Ar iš tavęs ką pavogiau? – užsiširdijo dėdė Makis, mosuodamas raudonuoju skėčiu. Atrodė graudokai: visas raudonas, dantys rudi nuo kolamedžio riešutų, lietpaltėlis braška. Omovui buvo nesmagu, kad kvartalo vyrai šaiposi iš jo giminaičio, ir jau ketino juos sugėdinti, bet tėvas staiga prapliupo visokiausiais kaltinimais. Pasisukęs į vyrus pridūrė:

– Pasižiūrėkit į jį – atėjo ir pliurpia nesąmones. Kai mano pirmoji žmona, jo giminaitė, sirgo, ar jis ją lankė ligoninėje?

– Ne! – atsakė kvartalo vyrija.

Tėvas atsigręžė į dėdę Makį.

– Kai buvo sunku, ar ne jūs juokėtės mums už nugarų? Ar buvot jos laidotuvėse? Ar nuo to karto bent sykį atėjot mūsų paguosti? Tai ko dabar atsigrūdot, a? Kai mums reikėjo jūsų pagalbos, nesirodėt. Ir apsiėjom be jos. Nenorim, kad jūsų žiurkiškos akutės visur šmirinėtų, žiūrėtų, kaip gyvena kiti žmonės, kad paskui galėtumėt skalambyti visam pasauliui. Mums nereikia jūsų veidmainystės. Ko dabar susimanėt aplankyti Omovą? Ko iš jo norit, a? Aiškiai pamatėt jo pavardę laikraštyje, ar ne? Aš jį peniu. Jis gyvena po mano stogu. Aš jam parūpinau darbą. O tu prisistatai ir bandai jį prisivilioti! Lauk! Tučtuojau!

Dėdė Makis tik be garso krutino lūpas, mojuodamas raudonuoju skėčiu, ir atrodė visiškai priblokštas tokio užsipuolimo.

– Negana to, ateini, prikeli ir visų kvartalo žmonių akivaizdoje įžeidinėji mano žmoną! – užbaigė Omovo tėvas.

Dėdė Makis narsiai bandė kažką sakyti, bet vyrai ėmė jį stumti. Jų akys buvo raudonos, pirštai niežėjo.

– Eik!

– Taip, išeik!

– Spruk, kol gyvo neiškepėm.

– Mauk su savo kvailu skėčiu, – varė jį vyrai.

Dėdė Makis stūmė juos atgal. Grėsmingai užsimojęs ant Omovo tėvo, pasakė:

– Nemėginkit manęs paliesti. Aš grįžtu iš bažnyčios, todėl nenoriu pyktis.

– Todėl nekaišiok to daikto į akis. Gal nori išdurti?

Visiškai nieko nenutuokdamas apie Omovo tėvo nuotaikas, nejausdamas jo nevilties, nežinodamas jo finansinių sunkumų, nuoskaudos dėl tariamos išdavystės, dėdė Makis atrėžė:

– Čia mano skėtis. Ką noriu, tą su juo darau.

Omovo tėvo balsas pasikeitė.

– Nejaugi? – Spragtelėdamas pirštais paliepė: – Bleki, atnešk mano mačetę.

Bleki nuėjo į svetainę. Omovas šastelėjo atgal. Išgirdo, kaip ji griozdžia spinteles. Paskui – žingsnius pro šalį. Kai pakėlė akis, pamatė tėvą laikant mačetę.

– Nukvakę giminės! – šaukė jis. – Vagys ir šmeižikai. Fariziejai! Vaidininkai! Veidmainiai!

Omovas visai suglumo. Negalėjo bejėgiškai stebėti, bet negalėjo ir išlįsti, nes tėvui drabstantis savo mėgstamais priekaištais, jo pasirodymas tik įpiltų alyvos į ugnį.

– Nevadink manęs veidmainiu! Ir aš nesu sadukiejus!

– Aš sakiau fariziejus.

– Gerai, aš nesu fariziejus. Esu geras krikščionis ir kasdien meldžiuosi savo Dievui.

– O paskui sekmadienį, kai Dievas ilsisi, – girtai išvebleno Tuvas savo dirbtiniausia tartimi, – ateini ir švaistaisi lietsargiu!

Vyrai nusikvatojo. Dėdė Makis nuožmiai atkišo skėčio smaigalį į vyrus.

– Nori fechtuotis, ką? – nusišaipė Tuvas.

– Nebijok jo, – kažkas įsiterpė. – Jis tik nori skrist per tvorą su tuo savo senu skėčiu.

– Gal nori eiti prieš mačetę, ką? – neatstojo Tuvas.

Vyriausiasis nevedėlis, viena ranka žongliruodamas alaus buteliu, kita išmušė jam iš panosės skėtį. Tas atsitrenkė į namo sieną netoli Omovo tėvo. Neįprastoje tyloje Omovo tėvas įtūžęs suriko ir aukštai užsimojo mačete. Visi sustingo. Staiga šūktelėjo dėdės Makio žmona. Omovo tėvas, klykdamas: „Veidmaini!“, kirto mačete per skėtį, kurį dėdė buvo spėjęs sugriebti. Minia išsibarstė. Vyrai kaukė. Moterys spiegė. Skėtis išlėkė dėdei Makiui iš rankų ir ant žemės išsiskleidė. Vyrai kvatojo net susirietę. Skėtis buvo

apgailėtinas: apibrizgęs, skylėtas, sulūžęs, surūdijusiais virbais. Dėdė Makis bandė jį suglausti, bet skėtis nė už ką neklausė. Galų gale žmona neiškentusi priėjo ir vienu judesiu suglaudė. Ir ėmė vyrą stumti iš kiemo.

Iš pradžių jis žūtbūtinai spyrėsi. Kalbėjo. Vyrai atsikirtinėjo. Tas pradėjo juos kumščiuoti. Viena moteris subarė, kad, girdi, sekmadienis ir viską reikią išsiaiškinti „draugiškai". Bleki sušnypštė ir grįžusi vidun įvykius stebėjo pro langą. Vyrai apstojo dėdę Makį, o tas neaiškiai grasino Omovo tėvui. Dar vienas balsas kažką pasakė, bet tokiame triukšme niekas neišgirdo. Dėdė Makis miglotai postringavo apie kažkokius pinigus, kuriuos Omovo tėvas nuo sena jam esąs skolingas. Tylėdami visi virškino šią žinią. Omovo tėvas vėl puolė, bet jį sugriebė Tuvas. Tempiamas žmonos ir keikiamas, kam nekalto apsilankymo dingstimi užviręs tokią velniavą, dėdė Makis pagaliau pasuko iš kiemo.

Tuo tarpu Tuvui pavyko iš Omovo tėvo atimti mačetę. Kai dėdė Makis, lydimas biblinių prakeiksmų ir koneveikiamas žmonos, pagaliau paliko kiemą, vyrai ėmė traukti kvartalo dainas, girdami ir erzindami savo „vadą", Omovo tėvą. Šis nuūžė į miegamąjį. Omovui vėl reikėjo slėptis. Kai pagaliau išlindo nutaręs, jog viskas aprimo ir galės eiti iš namų, pamatė, jog Tuvas atnešė mačetę. Įteikė Bleki, bet atgal nesiskubino. Jos veidas buvo piktas. Omovas skubiai smuko pro juos ir išskubėjo pas savo šnekiuosius gimines.

– Ei ei! – sušuko dėdė, pamatęs Omovą. – Va žmogus, kurį norėjau aplankyti! Aš atėjau ne pas tą raganą, kuri nuvarė į kapus mano seserį, ir ne pas žmogėną, kuris veja mane iš laužo, vadinamo namais...

Omovas treptelėjo ir užriko:

– Garbės žodis, dėde, pats žinai, kad įžeidinėji mano tikrą tėvą!

Nemaloni tyla. Giminaičiai gaižiai pažiūrėjo į jį ir nusuko akis. Dėdė nuplumpino užlipdamas ant kokakolos skardinės. Minia dar pažiopsojo ir matydama, kad drama baigėsi, grįžo prie savo darbų bei pramogų.

Omovas valandėlę stovėjo leisdamas atslūgti pykčiui, tada nusekė paskui gimines. Vidury gatvės jo laukė dėdė, dėdienė ir trys jų vaikai. Dėdė laikėsi atokiau nuo savo subjurusios pačios. Kažkodėl vis taisėsi lietpaltį, vos neplyštantį per pažastis, apspurusį ir išdilusį. Jis klaikiai prakaitavo. Balti marškiniai buvo išmarginti šlapiom dėmėm. Su savo išduobtais keliais, apdulkėjusiais batais, kurių dešiniajam jau žiojosi padas, su palaikiu skėčiu, kolamedžio riešutų nurudintom lūpom, tuo sklastymu per vidurį ir pamaldžiai pakreipta galva atrodė beviltiškas provincialas.

Žmona ir vaikai irgi buvo apsivilkę nei šiaip, nei taip, tarsi ištraukę drabužius iš skrynios dugno, kur jie gulėjo skirti specialioms progoms. Dėdienės veidas buvo prakaituotas ir rimtas. Lūpas pasiraudoninusi pigiais dažais, ant kaklo pigūs karoliai. Pudra nubėgusi su prakaitu. Ji buvo žalia palaidinuke, margu apsiautalu ir su juoda rankine. Basučių dirželiai pertrūkę, ir jai buvo sunku eiti. Du vaikeliai, įsitvėrę mamos skverno, atrodė nusiminę ir alkani. Jie buvo basi.

Omovas pasveikino žmoną ir vaikus. Jie atsakė, bet atžarokai. Omovas troško, kad jie paprasčiausiai išnyktų. Nematydavo jų metų metus, o kai pasirodydavo, kas kartą ištąsydavo jam nervus. Dėdė gailiai tarė:

– Mes ėjom iš bažnyčios, kaip tik pro šalį, sakau, sekmadienis, reikia užsukti ir pasižiūrėti, kaip gyveni. Ir buvau šitaip užsipultas.

Omovas nieko neatsakė – tik sugriežė dantimis.

– Gyveni šitam... pragare, bet neateini, neaplankai. O kai mes aplankom, esam šitaip sutinkami.

– Gana, nutilk! – sudraudė pati. – Kai jau įsivažiuoji, niekaip negali užsičiaupti?

– O ką? Tas žmogus mane apvagino.

Žmona sulptelėjo dantis.

– Per daug šneki. Oi oi! Ateini į svečius ir susirieji su giminės žmona, kur matyta!

– Klausyk, Estera, uždaryk srėbtuvę, girdi?

Omovas nebesiklausė. Atsilikęs nuo jų, ėmė tyrinėti aplinką. Kuriam laikui lyg pasitraukė į kitą lygmenį, paniro į tikrovės

apraiškas ir žvelgė į gatvę svetimo šiam pasauliui žmogaus akimis. Dulkių ir dūmų debesyje pro šalį pravažiavo „Mini“. Giedrame danguje liepsnojo saulė. Žemė buvo tokia įkaitusi, jog Omovas net per padus jautė karštį. Kaip tie vaikai ištveria? Ore mirguliavo kaitros miglelė, praeivių veidai rodėsi sukritę ir išdžiūvę.

Jam norėjosi pabėgti nuo giminių. Dėl jų karštis taip pykdė. Jų buvimas išblaškė artėjantį nušvitimą. Kovodamas su neviltimi, žiūrėjo į gatvę pašalinio žvilgsniu, ir jam į akis lindo detalės, kurias būtų galima paversti menu. Geltonais garais apgaubta paplavų duobė. Saulės išblukintų prekystalių kreivos eilės. Susikaupęs žaidžiančio vaiko veidelis. Pro šalį nardantys paukščiai. Staiga krūtinėje sprogo auksinis džiaugsmo burbulas. Akimirką viskas atrodė nepaprasta. Jo mintis sustingdė paukščio skrydį. Tapo juodu nepaprastumo žaibu. Omovas įžiūrėjo baltus plunksnų kotelius ir kojukes, pariestas po virpančia uodega. Žvilgtelėjęs žemyn, pamatė, kad vos neįlipo į išmatų krūvelę.

– Ei, Omovai, kaip sekasi, ką? – paklausė dėdė, sulėtindamas žingsnį.

– Puikiai.

– Kaip puikiai?

– Puikiai, ir tiek. Nuostabiai. Okei.

– Ar tiesa, kad gavai tarnybą?

– Taip.

– Gerai. Kur?

– Chemijos kompanijoje.

– Smagu. Kada?

– Jau šešis mėnesius dirbu.

– Nejaugi? Gerai. Ar todėl tavęs nebematom? Pradėjai uždirbti pinigų, tai nebenori susitikti su giminėm, ką?

– Netiesa. Aš labai užsiėmęs.

– Taip užsiėmęs, kad neberandi laiko nueit į bažnyčią pagarbinti Dievo. Taip užsiėmęs, kad neberandi laiko miesto sueigoms. Taip užsiėmęs, kad nebegali pas mus užeiti?

– Gyvenimas sunkus.

– Betgi sakei, puikus.

– Sunkus.

– Tačiau turi darbą, stogą virš galvos, esi nevedęs, neapsikrovęs vaikais, ir vis tiek sunkus?

– Taip.

Dėdė nusijuokė.

– Estera, – pašaukė jis, – ar girdėjai, ką sako Omovas?

– Aha. Aha.

Jis atsigręžė.

– Tai ką mes tau bloga padarėm, kad nenori aplankyti, a?

– Nieko.

– Mes juk giminės, supranti?

– Suprantu.

– Nors retkarčiais užsuk.

– Būtinai.

– Puiku.

Jie ėjo tylėdami. Paskui Omovas paklausė:

– Kaip vaikai?

– Kaip matai.

– O kaip patys laikotės?

– Nemoku paaiškinti. Mūsų gyvenimas Dievo rankose.

– Darbas sekasi?

– Nesiskundžiu. Ką Dievas duoda, su dėkingumu priimame.

Vėl tyla. Dėdė išsitraukė murkšliną nosinę, nusišnypštė taip smarkiai, jog nuskambėjo tarsi išklerusi triūba, tada įsispitrėjo į Omovą ir prislinko arčiau. Omovas užuodė naftalino ir plaukų aliejaus kvapą.

– Omovai, ar viskas gerai? – paklausė jis.

– Kuo puikiausiai.

– Tikrai?

– Taip.

– Ar namie tavęs niekas neskriaudžia? Turiu galvoj pamotę.

– Viskas gerai.

– Nieko blogo neatsitiko?

– Ničnieko.

– Ko tada nusiskutai galvą? Žmonės taip daro tik gedėdami arba jei kas bloga nutinka.

– Dėde, netyčia taip atsitiko.

– Netyčia?

– Klaida. Kirpėjas niekam tikęs.

– Sakai?

– Aha.

– Ar kartais ne per daug galvoji apie savo vargšę motiną?

Omovas vos susilaikė piktai nemostelėjęs.

– Žinoma, kad galvoju apie savo motiną.

– Garbė Dievui.

– Bet aš ne todėl nusiskutau galvą. Netyčia taip atsitiko.

– Sakei. Bet atrodai pasenęs ir pavargęs. Sublogęs. Jei motina dabar tave pamatytų, nenustotų verkusi. Ji tiek kentėjo dėl jūsų, vaikų. Tiek kentėjo. Tiek ištvėrė. Tiek stengėsi. Buvo narsi moteris. Ji norėjo būti tikra, kad jūs gerai gyvensite. Bet jei dabar matytų...

– Dėde, gana!

– Patikėk, jeigu matytų, kaip viskas pakrypo...

– Prašau!

Trumpa tyla.

– Ar broliai parašo?

– Ne, – tyčia pamelavo Omovas.

– Ot gyvenimėlis, ką? Bet nevalia skųstis. Vargšas berniukas. Kas žino, ką dar atneš likimas? Anksčiau jūsų šeimai taip puikiai klojosi. Manėme, kad tavo tėvas bus didelis verslininkas, turės krūvą pinigų. Padės mums visiems. Gyvenote Jaboje, paskui persikėlėte į geriausią miesto rajoną. Kai motina mirė, viskas ėmė šlyti. Koks gyvenimas! Broliai išvaryti į platųjį pasaulį. Ir jokios žinelės iš jų. O! Turbūt esi labai vienišas tuos namuos. Aišku, kad tėvas tavim nė kiek nesirūpina. Jam svarbu tik naujoji žmona. Ji tempia jį žemyn. Kodėl tau neapsigyvenus pas mus, užuot čionai kentėjus?

– Dėkui, dėde, už kvietimą. Esi labai geras. Tikras krikščionis. Bet aš negaliu priimti tokio siūlymo.

– Suprantu. Mes vargšai. Spaudžiamės vieno kambario bute dar prastesniam Lagoso rajone.

– Ne dėl to.

– Žinau, kad mes vargšai. Negaliu tau pasiūlyti atskiro kambario. Turėtum miegoti su vaikais ant čiužinio. Bet vis geriau nei pragaras.

– Dėkui, dėde.

– Jei kartais apsigalvotum...

– Prisiminsiu.

Dėdė graudžiai palingavo galvą.

– Tavo motina buvo gera moteris. Labai švelni moteris. Ir šitaip numirė. Tuo tarpu tavo tėvas lakstė su kita. Garbės žodis. Vargšas berniukas.

Dėdė toliau varė ta pačia gaida nesusičiaupdamas, lyg norėdamas visai planetai ir dulkinam keliui paskelbti apie savo begalinę užuojautą. Omovas, mintyse užgniaužda mas riksmą, švelniai tarė:

– Dėde, tu mane skaudini.

Dėdė tartum negirdėjo.

– Aš žinau, kaip tu jautiesi. Žinau. Taigi jokios žinelės iš brolių... Vaikystėje buvote tokie laimingi. Mokėtės gerose mokyklose. Manėm, tapsite advokatais, daktarais, inžinieriais. O! Vienas Dievas žino, kur dabar tavo broliai. Amerikoje, Anglijoje, Ganoje? Ką jie veikia? Kas žino, ką jie kenčia kokioje nors svetimoje šalyje? Gali net būti mirę, neduok Dieve...

Omovas kentė dėdės plepėjimą, kol priėjo lieptą. Laimei, abu vaikai ėmė žliumbti. Išalkę pradėjo tampyti motinos apsiautalą, reikalaudami apelsinų. Omovas nupirko jiems keturis apelsinus ir davė po dešimt kobų. Jie pažiūrėjo į motiną, ta linktelėjo, tik tada paėmė pinigus. Apelsinus puolė taip, lyg būtų dešimt dienų nevalgę.

Sumokėjęs mokestį už perėjimą lieptu, dėdė pasivedėjo Omovą į šalį ir pasakė:

– Mes eisim aplankyti dar vieno giminaičio. Toliau mūsų nebelydėk. Esi toks pat geras kaip tavo motina. Jei turėsi kokį rū-

pestį, ateik. Ir žiūrėk, ką tuose namuose valgai. Telaimina tave Dievas.

Apsisukęs čiupo vienam vaikui už rankos ir užlipo ant liepto. Omovas pirmą kartą pastebėjo, kad jis žengia kažkaip kreivai. Matyt, raišas, gal buvo kur susižeidęs, Omovas nė nežinojo. Tai supratęs šiek tiek pakeitė nuomonę apie savo dėdę.

Dėdienė atsisveikindama ėmė krapštytis rankinėje. Paskui nebylios kančios perkreiptu veidu įteikė jam dovanų audeklo, kurio gal užtektų marškiniams pasiūti, ir duonos kepalėlį.

– Mes neturtingi, – tarė ji, – tačiau tavo motina buvo gera moteris.

Tada ji pakėlė mažesnįjį vaiką, pamojo Omovui ir žengė paskui vyrą ant siūbuojančio liepto.

Omovas lydėjo juos akimis. Jautė palengvėjimą ir graudulį, bet žinojo, kad dabar negreitai juos vėl pamatys. Jį taip išmušė iš vėžių dėdės šnekos, kad jiems nuėjus jautėsi gerokai sukrėstas. Iš nevilties ir pykčio maudė kaulus. Jam drebėjo pirštai, jis griežė dantimis. Norėdamas nuo to išsivaduoti, atpalaiduoti jausmus, ėmė klaidžioti po rajoną be jokios nuovokos, kur eina. Dūlino sau per duslų sekmadieninį gausmą ir šiltą Alabos bruzdesį. Ėjo ilgai ir taip paskendęs mintyse, kad nebejautė nei šviesų, nei triukšmo. Užsigalvojęs apie daiktus, su kuriais nenorėjo susidurti, apie žaizdas, kurių nenorėjo regėti, praleido didžiumą gražiausių nuolat besikeičiančios dienos akimirkų. Dangus nušvito skaisčiai mėlynai. Debesys įgavo tokias įstabias formas, jog ėmė panėšėti į svečias šalis, egzotiškų kraštų peizažus. Saulei persiritus per kitos dienos kraštą, dangų nudažė ryškus rytietiškas oranžas ir raudonis. Omovas atitoko tik atsitrenkęs į kažkokią merginą; ji užriko:

– Žiūrėk, kur eini, asile!

Jis apstulbo, kad jau vakaras. Pakėlęs žvilgsnį ir pamatęs dangų, giliai įkvėpė. Viduje jis virpėjo kaip vėjo judinami lapai. Iškvėpęs mintyse ėmė melstis, kad ateitų diena, kai drobėje jis įstengs atskleisti kosminės dramos grožį ir liūdnumą.

Džiaugsmas truko vos mirksnį, mat lėtai atslenkančioje nak-

tyje jau žiebėsi žvaigždės. Jis suvokė, jog sekmadienio nebėr, kad už kampo pirmadienis, negailestingas ir nepermaldaujamas. Nykstant šviesai, užgulė nyka. Nugaron pučiant šaltam vėjui, ėjo namo įbedęs akis po kojų, kad neįliptų į išmatas. Ėjo negalėdamas atsistebėti, kad smėlis nebekarštas, nesuprasdamas, kodėl nepamatė, kada užgeso liepsnojanti saulė ir ištirpo kaitros miglelė, svarstydamas, kaip galėjo šitaip ilgai užsidaryti savo mintyse ir nebejausti, jog lekia laikas, bet staiga jam atsivėrė tiesa. Ir toji tiesa virto įsitikinimu, kad pirma turi surengti akistatą su savimi, tik tada galės drąsiai pasitikti šio pasaulio faktus ir baisybes.

Grįžęs namo, tėvą rado stovint vidury svetainės ir varant monologą apie skolas, piktavališką pasaulį, savanaudžius gimines, nenorinčius padėti vaikus. Omovas nulėkė į savo kambarį ir padėjo duoną ir audeklą ant stalo. Bet vis tiek girdėjo tėvą toliau dudenant apie išdavystes, neteisybes, nejautrumą. Jo balsas kėlė nerimą, liūdesį, skverbėsi kūnan, užkrėsdamas pralaimėjimo neviltimi. Omovas būtų šiaip taip iškentęs, jei tėvas nebūtų priėjęs, trinktelėjęs į duris ir labai garsiai pasakęs:

– Ir pranešk nedorai savo motinos giminei daugiau nesiartinti prie mano namų. Jei nenori bėdos. Mirusieji tegul sau guli kapuose.

Tėvas patylėjo. Omovas atsiduso, tačiau tėvas nėjo šalin.

– Ar jie nors ką padėjo, a?

Omovui reikėjo pabėgti nuo tėvo tirados. Jis išsitraukė eskizų bloknotą, tris pieštukus, flomasterį, trintuką ir nėrė iš kambario. Tėvas dar spėjo paklausti:

– Vėl bėgi piešti svetimos žmonos, ką?

Omovas nuėjo į užpakalinį kiemą, bet paskui suprato, kad žmonės, pamatę jį su bloknotu, ims dar labiau įtarinėti. Tada pasuko į kvartalo priekį. Ten rado vaikelį, verkiantį dėl to, kad kiti nepriėmė jo žaisti, sakė, per mažas. Padarė keturis verkiančio vaiko eskizus. Baigęs pajuto šį tą nuveikęs. Piešinius atidavė vaikui, tas nunešė mamai parodyti. Netrukus ji atėjo ir Omovui tarė:

– Geriau ir už fotografijas. Aš juos įrėminsiu.

Kiti berniūkščiai, pavydintys savo atstumtajam draugui šitokio pasisekimo, apspito Omovą zyzdami, kad ir juos nupieštų. Bet jis apdalijo juos pinigėliais ir prižadėjo nupiešti kitą kartą.

Jis dar pabuvo lauke. Naktis tirštėjo. Ant prekystalių šen ten sušvito žibalinės lempos. Namuose plykstelėjo elektra. Jis parėjo svetainėn. Tėvas buvo atsigulęs. Jis pavalgė, paskaitinėjo „The Interpreters" ir paskutinį kartą pamėgino sutvarkyti stalą ateinančios savaitės darbams. Apimtas nostalgijos, sklaidė seną dienoraštį, kai iš jo iškrito kažkoks lapelis. Iš pirmo žvilgsnio rašysena pasirodė nepažįstama. Tik perskaitęs antrą eilutę suprato, jog tai vienas iš pirmųjų Okuro eilėraščių, – tasai, kuris įkvėpė paveikslą ant sienos.

Maži audrapaukščiukai
Nepaskrenda prieš vėją.
Ar motina taip žiauriai
Nustūmė iš aukštybės?

Perskaitęs pagalvojo. Papurtė galvą. Mąstyti nesinorėjo. Išjungęs šviesą atsigulė. Užmigo ne iš karto. Aplinkui alsavo tamsa, lindo keisti pojūčiai, jie spaudė ir slėgė, mėlyni ir gyvi. Staiga jis krūptelėjo nuo išorinio garso. Sunkiai nugrimzdo į savo kūną. Paskui pasidarė lengvesnis, nesulaikomomis bangomis per jį ėmė ristis tamsa, ir jis ištirpo tuštumoje, kuri iš tikro nebuvo tuštuma.

... po to atsidūrė labirinte ir pasižiūrėjęs tolumoje išvydo ją, viena jos pusė buvo aiškiai matoma, kitą dengė namo kampas. Jos akys buvo liūdnos, bet lūpos narsiai šypsojo. Ta šypsena buvo tokia pažįstama. Šitaip ji šypsodavosi slapčia kentėdama. Šitaip slėpdavo kančią.

Jis nusekė paskui ją, bet ji bėgo tolyn, dingdavo už kampo, vos tik manydavo ją pasivijęs. Kadangi negalėjo jos pasiekti, prakalbo į ją:

– O motina, šitaip kantriai šitiek iškentusi, kodėl išėjai neišmokiusi, kaip tave pasiekti? Liaukis bėgti nuo manęs, slėptis nuo

manęs. Ateik ir paguoski mane, ir meiliai sušiauški man plaukus, kaip darydavai, kai buvau mažas.

Ji sustojo, ir jis pirmą sykį gyvenime pažvelgė į ją suaugusiojo akimis. Buvo mažesnė, negu prisiminė. Veidas raukšlėtas, skruostai įkritę – sena moteriškė liūdnomis nustebusio vaiko akimis, išplėstomis ir skaidriomis kaip krištolas.

– Ko taip stovi ir tik žiūri į mane? – tarė jis, atsargiai žengdamas jos linkui.

Jos kojas gaubė balta migla. Miglai išsisklaidžius pastebėjo, kad labirinto žemė pilna stiklų. Jos kojos buvo supjaustytos, kruvinos. Kairėj blauzdoj raudonavo randas. Jis atsirado tą dieną, kai tėvas ją pastūmė mušdamas virtuvėje. Netyčia pastūmė. Ji susverdėjo ir pasisukusi griuvo ant viryklės. Visų pirma jis neprisiminė, kodėl tėvas tada ją mušė. Buvo dar toks mažas, motina amžinai jį nešiodavo ant rankų, tad kartais ir jam kliūdavo per tuos mušimus.

– Mama, man reikia tavęs. Man reikia tavo drąsos ir tavo šilumos, nes aš toks vienišas. Bijau, kad galiu pasiklysti. Išvesk mane iš to labirinto.

Bet ji stovėjo ir nieko nesakė.

– Ką daryti, kad išsigelbėtume nuo termitų ir kirminų, graužiančių mūsų svajones? – paklausė jis.

Vėl žengė prie jos, dabar greičiau. Ji kilstelėjo ranką. Ar laimina, ar moja atsisveikindama? Tada jis suprato, kad kuo labiau skubinasi prie jos, tuo labiau ji tolsta. Viską švelniai apgaubė tamsa, ir jis tekinas pasileido prie jos. Atsidūrė tako gale, vietoje, kur kirtosi penki keliai. Ji buvo visų jų gale. Neberodė jokių ženklų – juk jis nesuprato ankstesniųjų. Sumišęs jis leidosi visais tais penkiais keliais. Ji galbūt lauks tik paskutinio gale. Tačiau tamsa jos veidą pamažėle pavertė spindinčia kauke. Įvykus visiškam atsimainymui, iš jos teliko toji kaukė, plaukianti oru, kaukė, niekad lig tol nematyta. Storomis lūpomis, kaulėtais skruostais ir nepakeliamai švelniomis akimis. Nusiraminęs palietė tą kaukę. Blykstelėjo tarsi žaibas, ir motina išnyko tame labirinte, prapuolė amžinai, ir jam pasidarė baisu...

Kai pabudo, naktis pasirodė dar neregėto tamsumo. Tas tamsumas buvo kažkoks nenatūralus. Jis nepraleido jokios šviesos. Omovas ilgėjosi gyvų spalvų, harmonijos sklidinų peizažų. Ilgėjosi meno, guodžiančių prisiminimų, prisiminimuose iškylančių vaizdų. Tačiau naktis buvo per daug tamsi, ji apsėmė protą, ir jis nieko nebesuvokė.

Apimtas nevilties, juto, kaip jį traukia juodos versmės, juto, kaip pasineria, juto, kaip, lydimas šešėlių, keistu greitumu lekia pirmykščiais urvais. Nugrimzdamas į naują tamsybę, meldėsi, kad įgytų didesnių galių, gilesnę įžvalgą ir gebėtų regėti gražesnį gyvenimą, sruvenantį kažkur tos gelmės padugne.

TREČIOJI KNYGA

Pirmas skyrius

Atbudo jausdamas, kad veidas virto kauke. Veidrodis mažai paguodė. Su kaulėta kaukole, atauganèiais šeriais ir raukšle kaktoje, kurios lig tol buvo nepastebėjęs, atrodė sau tarsi koks prašalaitis seno žmogaus akimis ir įkritusiais skruostais.

Pasiėmęs rankšluostį ir muilo, išėjo į dušą. Virš kvartalo tvyrojo ūkana. Nuo žvarbumos jis sudrebėjo. Kvartale prasidėjo bruzdus pirmadienio rytas. Kažkur sugiedojo gaidys, o kažkoks vaikas jį pamėgdžiojo. Priešais namų duris vyrai rengėsi į darbą: šukavosi ir žiaumojo kramtomąsias lazdeles. Vaikai vilkosi mokykliniais drabužėliais. Moterys šlavė koridorių, virtuvėje kaitė puodus ir nešė iš siurblio vandenį.

Duše jis kelias minutes žaidė atsargiai pratindamasis prie ledinio vandens, pagaliau ėmė maudytis. Išsimuilinęs visą kūną uždainavo, staiga iš gretimos kabinos išgirdo jos balsą:

– Čia tu, Omovai?

– Aš.

– Pažinau tavo rankšluostį ant pertvaros.

Omovas nutilo. Užsuko dušą. Ūmiai persigando savo nuogumo. Ar nenuostabu, kad jį jaudina jos artumas, nors juodu skiria apipelijusi siena?

– Man labai gaila dėl vakarykštės dienos, – keistai meiliu balsu pasakė ji.

– Tu niekuo dėta. Man reikėjo žinoti. Kas buvo po to?

– Jis pagrasino supjaustyti man veidą skustuvu.

– Kam?

– Kad vyrai nežiūrėtų ir jam būtų ramu. Paskui jis mane prilupo.

– Atleisk. Man reikėjo būti atsargesniam.

– Neatsiprašinėk.

Jie patylėjo. Po valandėlės ji paklausė:

– Ar jis sudraskė visus piešinius?

– Taip, bet nesvarbu.

– Kodėl?

– Ką nupiešiau, amžinai liks su manimi.

– Betgi jis visus piešinius sunaikino?

– Taip, bet dabar galiu tave tapyti ir be jų.

– Tikrai?

– Taip.

– Aš taip tave myliu, – staiga ištarė ji.

Purvais apaugusioje dušo kabinoje jį užplūdo šiluma, nors ir žinojo, ką jai teko iškentėti. Jis tylėjo. Jau kitokiu balsu ji prabilo:

– Mano sapnai darosi baisiai pikti. Galiu ką bloga padaryti. Jaučiu, kaip virš manęs pakimba sielvarto debesis. Aš nenoriu atnešti tau nelaimės.

Jam prašvito protas.

– Turiu kuo greičiau su tavim susitikti, – pridūrė ji.

Ėmė artėti sunkūs žingsniai. Ji nutilo ir iš čiaupo paleido į kibirą vandenį. Jis nusiplovė muilą. Žmogus priėjęs pabeldė taip smarkiai, kad vos neišrovė duris laikančio kabliuko.

– Kas ten? – paklausė vyriausiasis nevedėlis.

Omovas burbėdamas kyštelėjo viršum pertvaros muiliną ranką.

– Paskubėk, vyruti. Aš vėluoju į darbą.

Tada vyriausiasis nevedėlis pasuko į tualetą. Omovas girdėjo, kaip jis nepaprastai ilgai šlapinasi. Paskui uždainavo gergždžiančiu balsu. Jam nuėjus Ifejiva užsuko čiaupą ir gailiai pasakė:

– Omovai, kai grįši vakare iš darbo, noriu susitikti. Aš tavęs lauksiu ir duosiu tą patį ženklą. Dabar jau eisiu.

Vėl tyla. Omovas laukė. Gretimos kabinos durys atsidarė ir vėl užsidarė. Ir ji nuėjo. Valandėlę jautėsi sutrikęs, išsisėmęs, kaltas. Grįžo vyriausiasis nevedėlis, vėl pabeldė ir užriko:

– Greičiau, greičiau! Ko dabar turškies kaip boba? Maudykis kaip vyras! Garbės žodis!

Omovas, išgąsdintas staigaus jo grįžimo, atsakė:

– Kas šiandien? Pirmadienis. Noriu išsiprausti.

– Bet kodėl taip ilgai? O gal turi ten moteriškę?

– Nee!

– Tai paskubėk!

– Kita kabina laisva.

– Tikrai? Kodėl anksčiau nesakei?

Omovas skubiai baigė praustis. Vyriausiasis nevedėlis įlindo į gretimą kabiną ir, pasiskundęs moterimis ir savo verslu, ėmė maudytis kvarkdamas kažkokią dainą.

Išėjęs iš namų pamatė, kad rytas – vienas rūkas. Derėjo paskubėti, nes tokiu laiku visad sunku įlipti į autobusą. Tačiau jis sustojo už vartų ir traukė sodrų žemės ir rasos kvapą, žiūrėdamas, kaip kvartalo gyventojų minios traukia į darbą. Rytas skendo rūke, ir tame rūke žmonės skubinosi į stotelę lyg šešėliai žemiškojoje skaistykloje. Sulinkę tarsi po nematomom naštom, visi grūdosi ton pačion pusėn. Nė vieno, einančio priešais. Rūke jie visi buvo vienodi, jis neskyrė nei drabužių, nei veidų ar batų. Atrodė lyg lunatikai.

Jam prisidėjus prie jų, įžengus į rūką, žmonės iš vientisos dėmės virto atskirybėmis, šešėliai atgijo ir tapo tikri. Abstrakti minia jau susidėjo iš individų. Jis alsavo jų kvapu. Užuodė jų pusryčius. Matė daugybę skirtingų veidų. Matė juos senus ir panašius į kaukes. Matė susiraukšlėjusius ir rimtus, liesus ir sunykusius, senus veidus ryto pagilintom raukšlėm. Matė jaunimą budriais, energingais veidais, pasitinkantį naują dieną. Pastebėjo, kad žmonės gyvai sveikinasi.

Eidamas su minia į autobusų stotelę, staiga suvokė vieną dalyką. Ir jis tapo to rūko dalimi, dalimi to „egzodo“, kaip Omovas dažnai vadindavo kelionę iš kvartalo į tarnybą. Jis juto, – žmonių daugybei grumiantis dėl kelių autobusų, spūstyje, niautynėse, – jog ta kelionė virsta savotišku transporto kamščiu, kamščiu, iš

kurio niekaip neištrūksi. Kur mes skubame? – mąstė jis. Ir po viso to, po tokios alinančios kelionės – kas toliau? Jis pagalvojo apie stačią raukšlę savo kaktoje: vienpusio judėjimo kelią, vaiko nubrėžtą liniją. Jis nuskubėjo į stotelę.

Stotelėje viešpatavo įprasti paklaikimas, chaosas, grūstis. Toji stotelė tebuvo paplatintas kelio pakraštys, arena, kurioje kas rytą darbo liaudies masės kovodavo nesibaigiančią ir taip neteisingai nelygią kovą. Autobusų buvo tiek nedaug, palyginti su paklausa, jog vienam iš jų įsukant į aikštelę, žmonių galvos atsisukdavo į jį su nuožmiu nekantrumu. Žmonės puldavo stumdydamiesi alkūnėmis, smaugdamiesi, už marškinių tempdami kits kitą atgal, grūsdamiesi, griaudami kaimynus, trypdami. Jie žūtbūt veržtdavosi į autobusą. Apgailėtinas vaizdas, bet galėjai nesitikėti, kad įlipsi nenukentėjęs: nenusibrozdinęs riešo, nesusilaužęs rankos, nesusiplėšęs marškinių, negavęs į akį, o moteris – nesugrumdyta krūtine. Bet aukos būdavo nebergždžios, jei vis dėlto pavykdavo įlipti, nes visad likdavo būrys nelaimėlių, kurie sprausdavosi kaip padūkę, bet taip ir nepakliūdavo vidun – apdaužyti, sudraskytais drabužiais. Omovas negalėjo atsistebėti žmonių įkarščiu darbo dienos pradžioje. Kai kurie, regis, tiesiog mėgaudavosi ta maišaliene, kasdieniniu šturmavimu ir privalomu mitrumu. Vieni stumdomi paikai šypsodavo, kiti įtūžę švaistydavosi kumščiais į visas puses, tarsi minia būtų jų priešai, tarsi įsigrūsti į autobusą nebūtų svarbiausias jų tikslas. Pasitaikydavo kraupokų pramogėlių, kai kas nors rimtai susimušdavo arba kokie du žmogeliai, atsisakę tuščių pastangų anksti nuvažiuoti į darbą, pradėdavo rietis apipildami kits kitą visokiausiais įžeidimais – pradedant kaltinimais impotencija ir baigiant miglotomis užuominomis apie priešininko senelio išangę. Omovui autobusų stotelė ankstų rytą visad rodėsi simbolizuojanti visuomenę ir apskritai gyvenimą. Ir jis visad bijodavo tapyti šia tema.

Kai jis atėjo, pamanė, kad jam labai pasisekė, nes autobusas suko tiesiai prie jo. Bet vairuotojas, gardžiuodamasis šia drama ir savo vaidmeniu joje, pasuko per daug energingai ir vos nenušlavė gerokos dalies minios. Konduktorius, ne vyresnis kaip dvylikos

metų berniūkštis, šaukdamas autobuso maršrutą, atšoko nuo durų, kur buvo įsikibęs į stulpelį. Omovas apskaičiavo, kur autobusas sustos. Įsitempęs laukė, kol vairuotojas staiga pavažiuos atbulom. Tada jis nėrė pro visą knibždėlynę tiesiai priešakin, atplėšė duris ir vienu sklandžiu šuoliu liuoktelėjo vidun. Tačiau viduje dėl vienintelės laisvos sėdynės jam teko susiimti su baisinga moteriške. Milžinės stotu ir galingu biustu ji bandė Omovą prispausti prie durų ir taip išstumti iš kovos. Bet Omovas niurktelėjo jai po alkūne ir sugebėjo atsisėsti. Ji ėmė tampyti jam už marškinių ir kai šitas triukas nepavyko, nes jis jau saugiai sėdėjo, spjovė jam į veidą. Vairuotojas sugėdino ją:

– Klausykit, ponia, jis tokio amžiaus kaip jūsų sūnus. Ar nesarmata?

Omovas nusišluostė. Moteris žybtelėjo akimis.

– Dievas tave nubaus, – pareiškė ji.

Autobusas trūktelėjo iš vietos.

– Nemokat pralaimėti! – sušuko jai Omovas. Ji kyštelėjo jam špygą. Konduktorius piktai nusijuokė liekantiems stotelėje. Žmonių masė prarijo moteriškę. Autobusas smagiai riedėjo keliu, kai Omovas, savo liūdesiui, pamatė, jog naujieji balti marškiniai išpurvinti ir trūksta dviejų sagelių.

– Toks gyvenimas, – šyptelėjo vairuotojas.

Pervažiavus medinį tiltą per drumzliną upelį netoli prieplaukos, Omovas turėjo išlipti ir persėsti į Apapos autobusą. Prasidėjo kelionės į darbą etapas, kurį vienas iš jo draugų pavadino "didžiąja ekskursija". Jis važiavo per Apapos rajoną. Čia gyveno turtingi ekspatriantai – puikiuose namuose su verandomis, sūpuoklėmis, gėlynais ir baseinais. Namai tyliai stovėjo už gyvatvorių ir šviežiai nupjautų pievelių. Duris buvo apklėtę vijokliniai augalai. Oras kvepėjo. Čiulbėjo paukščiai. Prie kiekvieno namo stovėjo sargo būdelė. Lojo šunys. Jauteisi atsidūręs visai kitame pasaulyje.

Omovas kartu su visais trepsėjo dulkėtu keliu. Atburzgė tuščias autobusas, konduktorius išrėkė galinės stotelės pavadini-

mą. Autobusas apsisuko ir sustojo. Prie jo siūbtelėjo žmonės, Omovas tarp jų. Jis grūdosi maigomas ir stumdomas. Jam nepavyko. Autobusas nuriedėjo atvirom durim, jose kabėjo žmonės, kiti įsigudrino užsiropšti ant užpakalio. Mašina nutolo dūmų ir dulkių debesyje. Neįlipę žmonės bambėjo ir keikė vairuotoją.

Sunkiai alsuodamas, išvargęs nuo grumtynių, Omovas pėdino tolyn. Pakėlęs akis išvydo savo bičiulį Okorą, atsišliejusį į indišką migdolmedį. Draugas nusišypsojo.

– Mačiau, kaip tavęs vos nesutraiškė, – tarė jis.

– Aš vėluoju.

– Daugiau nebeskubu. Tik gvėros skuba.

– Sakai, gvėros?

– Aha.

Kaip žmogus, kuris niekur neskuba, Okoras atrodė prastai. Nusikamavęs, lyg būtų avansu jau išgyvenęs visą dieną. Plaukai sudulkėję, marškiniai susiglamžę, švarkas murzinokas, o tokios pat spalvos kelnės – nelygintos, raukšlėtos kaip žemėlapis.

– Atrodai, lyg būtum miegojęs gatvėje.

– Turėjau smagų savaitgalį.

– Matyti.

Pro šalį nugarmėjo kita minia. Pasirodžius autobusui, ją apėmė isterija. Išlindo saulė, išsisklaidė rūkas. Omovui minia dažnai panėšėdavo į organizmą, vieną kūną su baisybe rankų ir kojų. Tačiau dabar buvo įsitikinęs, kad minią sudaro daugybė atskirų ląstelių, individų, kurių kiekvienas turi savo tikslą.

– Kaip vakarėlis?

– Fantastika. Nuostabus. Daugybė moterų, vyno ir maisto. Jorubai moka leisti pinigus.

Saulė darėsi vis ryškesnė, jos spinduliai sunkėsi pro medžių šakas. Okoras prisidengė akis. Omovas nosine nusišluostė prakaitą.

– Ar buvai su Džulai?

– Kur?

– Vakarėlyje.

– Ne. Ji tam per daug gera. Aš savo moteris vertinu. Turiu galvą ant pečių, bičiuli. Kuo tu mane laikai?

– Amerikiečiu.

– Ką?

– Šiomis dienomis tau iš burnos taip ir byra amerikanizmai.

– Aš skaitau Čeizą.

– Žinau.

– Ką tik perskaičiau romaną „Išvakarės“. Prisirankiojau visokių posakių ir kalambūrų.

– Neabejoju!

– Bet galvos neduok nukirsti.

– Bet ar žinojai, kad Čeizas – anglas, ne amerikietis?

– Nejuokauk.

– Rimtai.

– Bet rašo kaip amerikietis, man ir užtenka.

– Gerai.

– Žinoma.

– O kaip Džulai?

– Pasaka. Neįtikėtina. Maistas išbadėjusiam. Ar sakiau, kad dviese buvome Surulerės naktiniame klube?

– Ne.

– Ji sumokėjo už taksi, nupirko bilietus ir net gėrimų. Viršūnė. Tokios niekur nerasi. Fantastiška pana. Šokome, paskui ką kita darėme. Ji neprieštaravo.

– Sekasi nenaudėliui.

– Tai dar ne viskas. Sėdim prie staliuko, prieina toks ilgšis. Tamsiais akiniais, atrodo turtingas. Išsišiepia mums. Aš nusišypsau. Žiūriu, ir jinai jam šypsosi. Aš ir sakau: „Ei, kas čia per spektaklis?“ Ilgšis sako: „Labas, mergyte, seniai matėmės. Įsivaizduok, kur susitinkam. Ar nepasisveikinsi?“ Kalba tokiu niekingu amerikietišku akcentu, dar pastebiu, kad jo dantys lyg ir netelpa burnoj. Mano mergina jam atšauna: „Labas, Amama. Nepasakyčiau, kad džiaugiuosi tave matydama. Aš su savo meilužiu, taigi prašau nešti iš čia savo didžiuosius dantis“. Tada ilgšis nusiima akinius, vėl užsideda, pasižiūri į ją, į mane ir kaip koks idiotas numoklina.

Žinai, ką mes padarėm? – Okoras stvėrė Omovui už alkūnės. – Taip užsikvatojom, kad ašaros bėgo upeliais.

Omovas nusišypsojo ir vesdamas draugą tarė:

– Puiki istorija. Bet paskubėkim, kitaip šiandien nebepasieksim darbo.

– Tu pavydi.

– Nes nesijuokiau?

– Nes neturi merginos, štai kodėl.

– Teisingai.

Jie ėjo toliau.

– Ar matei Kimę?

– Buvo užėjęs. Sakė norįs išvažiuoti iš miesto.

– Tikrai?

– Tikrai.

– Kaip dėl tos nužudytos mergaitės? Jis nemetė to reikalo, ką? Ne jo stilius.

– Nemetė. Bet lavonas dingo. Policija sakė negalėjusi rasti.

Okoras nervingai nusijuokė. Ir nutilo. Paskui nusikeikęs tarė:

– Per karą lavonai nedingdavo. Paprasčiausiai supūdavo arba juos surydavo šunys. – Po pauzės pridūrė: – Žinai, prisimenu, kad po medžiu mačiau žmogaus koją. Apdegusią. Be pirštų. Iš jos lindo kirmėlės. – Vėl patylėjęs nesavu balsu pasakė: – Kai kuriems iš mūsų pasisekė. Velniškai pasisekė. Ir jauni, ir taip pasisekė.

– Nusiramink.

– Aš ir raminuosi. Pamiršau, ir tiek. Žmogus išmoksti pamiršti. Šoki, kai gali, parsivedi moteriškę, važiuoji darban ir pamiršti.

– Gal pakeiskim temą.

– Puiku. Kodėl nepakeitus pasaulio, ne vien tiktai temos?

– Pakeiskim.

– Paverskim vynu.

– Užmirškim viską.

– Kodėl?

– Už.

– Žinai, Delė sako, kad bijo. Ko? Tėvas turtingas. Pats iškeliauja į Ameriką. Išvažiuoja palikęs nėščią gerą merginą. Ir vis tiek

bijo. O aš? Kartais naktį pabundu, ir tebevyksta karas. Krenta bombos. Mane šaukia vardu kažkoks vyras peršauta krūtine. Pasižiūriu – tėvas. Sproginėja minos. Visur švilpia kulkos. Sudaužytuose prieangiuose glaudžiasi korespondentai. Mano automatas šlapias nuo kažkieno kraujo, aš pleškinu į visas puses kaip beprotis. Bėgu per miestą ir gatvėse matau yrančius lavonus. Einu pranešti karininkui, o jis savo bunkeryje prirėmęs prie sienos mergą. Tada užmiegu vėl ir prasideda naujas košmaras. Tik pažvelk į mus. Lyg ir taikos metas, bet mes bijome.

Omovas tylėjo. Okoras nusijuokęs prabilo linksmiau:

– Niekas, va, kas mes esame. Žmonės, pasilikę dugne, pildantys dokumentus, lakstantys su pavedimais, visą gyvenimą dirbantys viršvalandžius.

– Mes nesame niekas.

– Tai gyvenimėlis.

– Niekas neliepia būti nieku.

– Reikia pasispausti su mokslais. Reikia stoti į universitetą. Reikia nusipirkti automobilį, turėti gerą darbą ir krūvą pinigų.

– Paskubėkim. Vis atvažiuoja autobusai, o mes nė prie vieno nepuolėm.

– Tik gvėros skubinasi.

– Aišku.

– Kalbant apie gvėras, žinai, anądien man atsitiko keistas dalykas.

– Koks?

– Nuėjau į vieną miestelėnų sueigą, pabaigoj buvo šokiai. Aš negalėjau šokti.

– Kodėl?

– Pamačiau, kad esu beveik pamiršęs afrikietiškus šokius. Tikrai buvo gėda. Visi vyresni žmonės šaipėsi iš manęs. Supranti, gyvenu čia. Galiu kaip tik nori šokti diskotekoj, bet savo krašto šokių nebemoku. Tikrai keista.

– Žinau, ką nori pasakyti. Aš pats nebemoku motinos genties kalbos ir vos bepašneku tėvo kalba. Kaip mums taip atsitiko, a?

– Matyt, patys nejausdami parduodam savo sielas.

– Taigi. Kažkas iš mūsų pavogta, mūsų visų, – pakartojo Omovas Ifejivos žodžius.

Jie žengė tylėdami.

– Greičiau, – paragino Omovas.

– Skuba tiktai... – buvo besakąs Okoras, kai į jį atsitrenkė senis, jam iš burnos tvoskė ogogoru. – Ar išprotėjai? – užriko Okoras. Senis puolė atsiprašinėti, bet apsigalvojęs ėmė keiktis.

– Tavo tėvas išprotėjęs! – šaukė jis. – Šitaip kalbi su vyresniais žmonėm?

– Žiūrėk, kur eini, kvailas pensininke.

Senis įbedė akis į Okorą ir gailiai palingavo galvą, jo išraiška buvo juokinga. Veidas pilnas raukšlių, liūdna viskuo nusivylusio žmogaus burna. Jis timptelėjo aukštyn plačias kaip maišas kelnes ir nukrypavo savo keliu. Okoras pradėjo juoktis, bet staiga nutilo. Susimąstė. Lydėjo žvilgsniu senuką, girtutėlį jau iš pat ankstyvo ryto. Tol žiūrėjo, kol senis dingo minioje.

Važiavo autobusai, juos atakavo žmonės. Sausakimši autobusai apsisukdavo ir riedėdavo, kur jiems priklauso.

– Kaip tapyba?

– Blogai.

– Žinok, mes tavim tikime.

– Žinau.

– Tavo savitas talentas. Man patiko Delės portretas. Sakė įsirėmins. Nupiešei jį jauną ir nedrąsų.

– Žinau.

– Na, ir įsikandai.

– Ką?

– Savo tą „žinau“.

– Aa, šitai... Užkrečiama.

– Kaip sutari su pamote?

Omovas nieko neatsakė.

– Na, gerai. Nevykęs klausimas. Ar iš brolių gavai kokią žinią?

Tą akimirką pro juos pračiuožė mėlynas autobusas, senas ir apsilupinėjęs. Pakilo dulkių debesis. Omovas nusivijo jį. Jis puolė į pirmą sėdynę, bet jį pralenkė žmogelis, kuriam iš burnos tren-

kė sardinėmis. Omovas prasigrūdo į galą ir įsispraudė į vietą prie pat slankiojamųjų durų. Jis pamatė, kaip pavėluotai susigriebęs, dar bando įlipti Okoras.

– Ei, gvėra, – leptelėjo pro langelį Omovas.

– Oi nenaudėlis, – nusišypsojo Okoras.

Autobusas nuriedėjo Apapos prieplaukos pusėn. Atrodė, tuoj nuvažiuos. Bet netrukus sumažino greitį. Vairuotojas tolydžio suko atseit trumpesniu keliu, visokiais būdais lindo į pavojingas situacijas, bandė lenkti kitus, bet galų gale, kaip ir visi, įstrigo rytinio eismo košėj. Žiūrėdamas pro langą, Omovas nujautė, kaip artėja dar vienos darbo dienos slogutis. Prisiminė, kokia įtampa tvyro kontoroje, ir krūtinėje sukilo pasibjaurėjimo banga. Rūkas galutinai išsisklaidė. Omovas stebeilijo į keleivių veidus. Veidus, įrėžtus kietame rūsčios tikrovės medyje. Veidus žmonių, plušančių tarnybose, kurios jiems neteikia jokio malonumo. Veidus tarsi kaukės. Omovas nelaukė darbo pradžios.

Antras skyrius

Į darbą jis pavėlavo. Einant koridoriumi į savo skyrių, jį išdavė žingsniai. Sustojo prie durų ir įbedė akis į iškabą CHEMIKALAI. Susiėmęs paspaudė rankeną ir įėjo. Viduje buvo šalta. Oro kondicionierius atsuktas iki galo. Jis sudrebėjo.

Vos įžengus apgaubė priešiškumas. Iš pradžių niekas į jį nė nežvilgtelėjo. Pro kontrolierių eidamas prie savo stalo, per daug žvaliai pasisveikino:

– Labas rytas, Akapkai.

Kontrolierius, lėtai pakėlęs galvą nuo storo aplanko, kurį nagrinėjo, dėbtelėjo lediniu žvilgsniu.

– Pone Akapkai, jeigu nesunku, – pataisė.

– Labas rytas, pone Akapkai.

– Jau geriau. Nuo šiandien noriu, kad šiame skyriuje visi mane gerbtų.

– Ar gerai praleidot savaitgalį? – su šypsena pasiteiravo Omovas.

Kontrolierius nesiteikė atsakyti ir vėl įknibo į aplanką. Kompanijoje jis išdirbo per dvidešimt metų, pradėjo nuo pasiuntinio ir pamažu kilo karjeros laiptais, kol buvo paskirtas kontrolieriumi. Tai buvo didžiausias jo laimėjimas. Dabar jis turėjo teisę valgyti vyresniojo personalo valgykloje ir gauti automobilį, iš valdiškų pinigų mokėti už butą. Jis nenorėjo, kad jo pavaldiniai pamirštų, jog jis iškilo, bet ir iškilęs nenustojo pataikauti savo viršininkams. Po valandėlės vėl pakėlė akis. Jo veidas buvo kaip pikto nykštuko, kenčiantis veidas pridulkėjusia barzda ir godžiai pasišiaušusiomis žandenomis.

– Tave nori matyti vedėjas, – pranešė jis.

– Kam?

Kontrolieriui nespėjus atsakyti, atsidarė durys ir įžengė Saimonas, raštinės mašininkas. Jis nešėsi šūsnį spausdinimo popieriaus ir visokių kanceliarinių reikmenų. Išvydęs šalia kontrolieriaus stovint Omovą, nusikvatojo savo lojamu kvatojimu.

– Pagaliau apsireiškė mūsų tapytojas.

– Labas, Saimonai.

Tas vėl nusikvatojo.

– Ar girdėjot? – kreipėsi jis į visą raštinę. – „Labas, Saimonai". – Nuėjęs prie savo stalo, viską sukrovė ant jo. – Kuo gi jis šiandien pasiteisins? Tik nesakykit, kad visą savaitgalį gėrė. Nepatikėsiu.

Saimonas buvo nenustygstantis kaip žiogas ir visad atrodė išbadėjęs. Liesutis ir bruzdus, žarstantis juokelius, turinčius tiek pat pagiežos, kiek ir humoro. Veidas buvo nepaprastas, pilnas raukšlių, spuogų ir dėmių. Akys gyvos, tačiau kai jis surimtėdavo, pakaruokliška, kenčianti išraiška tarsi įkūnydavo visus jo gyvenimo sielvartus. Juokdamasis atrodydavo juokingai, nesvarbu, kad veidas pasidarydavo tartum rudo popieriaus gniužulas.

– Užsičiaupk, Saimonai, – liepė kontrolierius.

Omovas atsisėdo prie stalo ir išsitraukė aplanką su chemikalų skyrimais įvairioms firmoms. Saimonas vėl ėmė bambėti, kad jis pavėlavęs. Buvo nusiteikęs paerzinti. Omovas jo nesiklausė. Kiekvieną tarnybos kontoroje dieną norėjo prastumti kuo mažiau širsdamas. Taigi jis su niekuo nebendraudavo ir nemėgdavo paklusti įsakymams. Toks atsiribojimas darė jį čia svetimą, o jo vietą – labai netvirtą.

– Garbės žodis! – nesiliovė Saimonas. – Esi vienintelis visame skyriuje, kuris pirmadienį nebijo vėluoti. Dešimt metų dirbu šitoje nelemtoje firmoje ir nė vieno pirmadienio nepavėlavau.

– Nutilk, Saimonai! – užriko kontrolierius. – Imkis darbo. Ne tavo reikalas, kas vėluoja. Be to, jį nori matyti vedėjas.

– Pamanykit, kontrolierius! – atkirto Saimonas. – Dabar šauki ant manęs, o po darbo gersim iš vieno butelio. Garbės žodis, skirk, kas savas!

Kontrolierius išsišiepė ir palinko prie popierių.

Omovas sklaidė segtuvus. Netrukus pasipils interesantai, kiekvienas reikalaus dėmesio, išskirtinio atsižvelgimo, kiekvienas ateis su savo painiais prašymais, kiekvienas su skundais. Jam dar reikėjo suskaičiuoti šįryt gautus chemikalus. Iš stalo spintelės išsitraukęs atitinkamas korteles, ėmė atrinkinėti reikalingas, bet išgirdo Saimoną:

– Taigi dėl ko pavėlavai, tapytojau?

– Pramigau. Paskui neįsėdau į autobusą.

– Ir nieko daugiau nemoki sukurti? Tada įkliuvai. Tik palauk, kai nueisi pas vedėją.

– Saimonai, sėskis ir dirbk, – įsiterpė kontrolierius. – Žiūrėk savo reikalų.

– Pamanykit, kontrolierius! – kiek per garsiai pakartojo Saimonas.

Į stalą kumščiu trenkė Čakas, vedėjo sekretorius ir seniausias raštinės darbuotojas. Visi buvo jį užmiršę, nes kiūtojo tyliai kaip pelė po šluota.

– Saimonai, kvaily, tu man neduodi susikaupti! – pratrūko jis.

Lig to momento jis buvo nenormaliai įsigilinęs į futbolo totalizatoriaus talonus, paslėptus po segtuvu. Jau dvidešimt metų jis bando atspėti rezultatą, šventai nepraleisdamas nė vienų rungtynių. Nė sykio neišlošė nė cento, tačiau vis neprarado vilties. Kiekvieną pirmadienį pradėdavo iš naujo. Buvo didžiai dievobaimingas – ta prasme, kad nuolat vaikščiojo į Aladuros bažnyčią ir tikėjo savosios religijos dogmomis. Įpusėjęs penktą dešimtį, rengėsi nepriekaištingai, bet jo drabužių spalvos klaikiai pjaudavosi. Judesiai buvo skubrūs, o veidas keistai perkreiptas. Tankių plaukelių prižėlusi nosis buvo neįprastai stora ir puikiai tiko be atvangos šniaukšti tabakui (o gal dėl to šitaip ir išburko). Visad atrodydavo prastai nusiskutęs, tarsi jo barzdaplaukiai būtų visiškai atsparūs skutimosi peiliukams, ir visad būdavo išbertas nuo alergijos. Skyriuje jis buvo įdomus tipas. Net priekabiausi galėdavo jį pakęsti, bent už jo keistenybes ir senumą, mat dirbo kompanijoje nuo pat įkūrimo. Trenkęs kumščiu į

stalą ir sulaukęs geidžiamos tylos, vėl įsistebeilijo į savo variantus ir iš akies apibraukė skaičius 6, 26 ir 36.

Tačiau tyla truko trumpai. Saimonas dar nebaigė.

– Garbės žodis, Čakai. Galima pamanyti, kad tu užsiėmęs sąžiningu darbu. Mes visi žinom, ką veiki.

– Nekišk nosies kur nereikia.

– Dvidešimt metų studijavęs, tuoj tapsi lošimų daktaru.

– Užsirauk. Paskutinį kartą sakau.

– Ar kada nors suskaičiavai, kiek esi išleidęs tai nesąmonei?

Omovas toliau žiūrinėjo įrašus. Atsirinkęs ryto darbui reikalingas korteles, likusias padėjo į vietą ir atsistojo.

– Ar jau buvai pas vedėją? – paklausė kontrolierius.

– Ne.

– Tai ko lauki?

– Negalima, – užginė Čakas. – Vedėjas kalba telefonu.

Kontrolierius savo papratimu piktai dėbtelėjo į Čaką.

– Ir kurių galų aš sėdžiu vienam kambary su tokiais pašlemėkais.

Saimonas barškino mašinėle. Čakas vėl ėmėsi lošimo talonų – apibrėžė skaičius 7, 27 ir 37. Atsilošęs kėdėje, ėmė kažką skaičiuoti dėliodamas pirštus.

– Pasižiūrėk į jį, pasižiūrėk į Čaką, – kontrolierius tarė Saimonui. – Šią savaitę jis labai rimtas. Jei moka šitaip susikaupti, kodėl neišlaiko jokio egzamino, a?

Saimonas pakėlė galvą.

– Kalbėk ką nori. Bet kai laimės didžiausią sumą, nesiartink prie jo. Net Aladuros bažnyčia nedarytų tokios klaidos.

Išgirdęs pastarąjį sakinį, Čakas atstūmė kėdę, atsistojo ir pratrūko bjauriai keiktis. Net negalėjai suprasti. Šaukė tiesiog springdamas, angliškus žodžius maišydamas su gimtosios ibų kalbos. Įniršęs imdavo smarkiai mikčioti visus juokindamas. Kontrolierius pasiėmė aplanką ir užsidengė juo veidą. Kad nesigirdėtų kikenimo, Saimonas ėmė garsiai barškinti mašinėle. Išsirėkęs Čakas atsisėdo, padėjo į šalį talonus ir įsigilino į kliento laišką.

Tai padarė idealiai apskaičiavęs. Jam už nugaros atsivėrė durys, pro jas įžengė vedėjas ir apžvelgė kontorą.

– Kas čia darosi? – paklausė ibų kalba.

Darbuotojai atsakė tyla. Jis buvo mažo ūgio, bet gražiai sudėtas, deja, praeityje, dideliam jo nusiminimui, žmonės dažnai palaikydavo jį paprastu raštininkėliu. Sklido gandai, kad jis taip greitai ir taip aukštai iškilo padedamas kompanijos mafijozų. Iš tikrųjų buvo baigęs universitetą ir neseniai grįžęs iš Anglijos, kur dirbo pagrindinės kompanijos chemikalų šakoje. Bet kaip ir daugelis žmonių, netikėtai gavusių valdžią, o gal todėl, kad norėdavo atsigriebti už menką ūgį, jis negalėdavo pakęsti tylėjimo.

– Aš klausiau, kas čia darosi? – vėl sugriaudėjo jis ibų kalba.

Kontora tebetylėjo. Visi sėdėjo kaip prikalti. Omovas lyg tyčia buvo užkluptas stojantis, mat ketino eit į sandėlį.

– Labas rytas, pone, – tarė kuo nerūpestingiau žengdamas durų link.

– Omovai, nemėgink pabėgti. Eikš, pasiaiškinsi, kodėl šiandien tris valandas pavėlavai.

– Nieko negalėjau padaryti.

– O kodėl, jei galima paklausti, pone Omovai, nieko negalėjote padaryti?

Saimonas puolė spausdinti taip įnirtingai, lyg žodžiai būtų bandę nuo jo pabėgti. Jo veidas buvo nepaprastai susikaupęs. Kontrolierius, įsiknisęs į kažkokius naujai gautus prekių išsiuntimo dokumentus, ėmė greičiau versti puslapius, kitos rankos pirštais barbendamas į stalą. Čakas, kramtydamas kolamedžio riešutą, niauriai spoksojo į kliento laišką. Omovas pavartė delnuose pasiimtas korteles.

– Aš pramigau, pakliuvau į didžiausią kamšatį... negalėjau įsėsti... marškinius suplėšė... turiu galvoje sagas...

– Aišku.

– Šįryt buvo baisūs kamščiai.

– Tu taip sakai. Bet visi šioje kontoroje, išskyrus kontrolierių ir mane, važiuoja iš Adžegunlės rajono. Ir atvyksta laiku. Be to, galėjai ir pats išplėšti tas sagas...

– Aš to nedaryčiau...

– Tylėt! Klausyk, jaunuoli, esi lengvabūdiškiausias, nerimčiausias, neatsakingiausias, aplaidžiausias ir nedrausmingiausias mano skyriaus darbuotojas. Pažvelk į kitus. – Ir vedėjas mostu apvedė visą kontorą.

Saimonas dramatiškai drykstelėjo iš mašinėlės popieriaus lapą. Tada perskaitė ką parašęs. Kontrolierius paėmė tušinuką, atvertė vieną važtaraštį ir kažką brūkštelėjo, tada vedėjui pateikė klausimą apie paskutinę chloro partiją. Vedėjas išsamiai ir garsiai atsakė. Čakas, krutindamas lūpas, energingai linktelėjo kliento laiške aptikęs kažką svarbaus. Vedėjas pasisuko į Omovą kažko sakyti, bet tą akimirką Čakas nusišnypštė – lyg pjūklu patraukė per medį. Saimonas vėl ėmė kaukšėti mašinėle.

– Mūsų kolektyvas darbštus. Tu vienas išsiskiri. Amžinai dykinėji. Manyk, jog gavai ketvirtą ir paskutinį įspėjimą.

Omovas žiūrėjo į jį. Pirmą kartą vedėjo lūpose pamatė nemalonią šypsenėlę. Vedėjas, akivaizdžiai nepatenkintas, kad Omovas taip šaltai sutiko jo grasinimą, pasitaisė kaklaraištį ir grįžo į savo kabinetą.

Čakas išsitraukė lošimo talonus, iš po mašinėlės susižvejojo kitą kolamedžio riešutą ir ėmė jį kramtyti. Saimonas užsižiopsojo į kalendorių ant sienos, kuriame buvo pavaizduota pusnuogė baltoji moteris didelėmis krūtimis. Tada, burbėdamas, kad kontoroje per šalta, jis išsiėmė duonos riekę ir atsinešė stiklinę vandens. Mirkydamas duoną į vandenį, pradėjo užkandžiauti. Kontrolierius išsitraukė kalkuliatorių ir įniko godžiai skaičiuoti, kiek algų dieną gaus atlyginimo, kompensacijos, kiek už viršvalandžius ir kitokių išgalvotų išmokų.

Omovas išėjo iš šaltos kontoros ir patraukė į karštą sandėlį. Keliaudamas iš vieno šių polių į kitą, pajuto, jog jį kankina kažkas daugiau negu būsimų įvykių nuojauta.

Ėjo darbo diena. Klientai plūdo taip, jog teko griežtai riboti chemikalų skyrimą. Dažnai konkurencija buvo tokia, kad galingesnieji interesantai tvarkyti savo užsakymų eidavo pas aukštesnius viršininkus. Jei nedarydavo to, griebdavosi intrigų, kyšių, gąs-

dinimo arba paprasčiausiai imdavo kaulyti. Visa kontora buvo pilna klientų, jie kivirčijosi, bandė prasmukti be eilės arba gauti daugiau, negu jiems buvo skirta.

Omovo darbas buvo išsiaiškinti, kiek tą dieną galima išduoti kokių medžiagų, priimti užsakymus ir tvarkyti jų pasiėmimą. Taigi turėdavo be galo be krašto lakstyti koridoriais, į sandėlį, kur reikėdavo pristatyti pasirašytus dokumentus, paskui į buhalteriją – ten būdavo paliekamos sutarčių kopijos, patikrinamos klientų sąskaitos ir įrašomos į debetą naujos sumos. Pusę dviejų Omovas paprastai jau būdavo suplukęs ir nusikamavęs.

Kai grįžo į skyrių, kelią pastojo ponas Babakokas. Stambus vyras, verslininkas, apsivilkęs puikia agbada, žieduotais pirštais, apsikarstęs karoliais ir amuletais. Veidas buvo rituališkai suraižytas, jame žibėjo paraudusios akutės. Nuo jo dvelkė smilkalais ir korupcija. Jo judesiai buvo klastingi. Omovas buvo matęs jį kontoroje. Rėksmingiausias iš visų interesantų, mynė po kambarį mosikuodamas rankomis tartum koks vadas. Jis buvo svarbus klientas, turintis didelę įtaką kompanijoje. Jis turėjo sudaręs sutartį aprūpinti valstybinę vandens tiekimo kompaniją skystu chloru.

– Bičiuli, kuo tau nusikaltau? – užsipuolė jis.

– Niekuo. O kas yra?

– Tai kodėl su manim šitaip elgiesi?

– Nesuprantu.

Pirmiausia ponas Babakokas nustebęs išpūtė akis. Paskui nusišypsojo ir, savo sunkia ranka apkabinęs Omovui pečius, nusivedė jį koridoriumi. Omovui buvo nesmagu, jis jautėsi įtrauktas į kažkokį nesuprantamą suokalbį. Darėsi šleikštu nuo stiprių pono Babakoko arabiškų kvepalų ir kūno kvapo. Jis išsivadavo iš jį slegiančios rankos. Verslininkas vėl nusišypsojo, ir Omovas susigaudė.

Jis buvo toks svarbus klientas, kad paprastai jo užsakymai patekdavo pas patį vedėją, o tas juos pavesdavo tvarkyti Saimonui arba kontrolieriui. Bet šiandien vedėjo nebuvo, kontrolierius išvažiavo taisyti savo automobilio, o Saimonas dalyvavo profsąjungos susirinkime. Jo pareiškimas pakliuvo Omovui, bet šis pono Babakoko popierius tvarkė lygiai taip kaip kitų.

– Klausyk, bičiuli, – tarė ponas Babakokas, – esi jaunas, ir aš suprantu, ko tau reikia. Sakyk tiesiai, negaišink manęs. Tavo bendradarbiai sako tiesiai, tavo vedėjas sako tiesiai. Jie gauna, ko jiems reikia, ir aš gaunu, ko man reikia. Visi patenkinti. Aš tau, tu man – tokios taisyklės. Nesidrovėk.

– Dėl ko?

– Sakyk, kiek nori, ir greitai sutvarkyk mano užsakymą. Prie tavęs per ilga eilė. Man reikia dar į penkias firmas, negaliu visą dieną čia trintis.

Stojo nesmagi tyla. Tada ponas Babakokas, atstūmęs agbados rankoves, įkišo ranką į savo milžiniško drabužio klostes ir ėmė raustis vienoje iš slaptųjų kišenių.

– Jūs suklydote, – pasakė Omovas, eidamas raštinės pusėn.

Ponas Babakokas pagaliau rado, ko ieškojo, ir tursendamas šalia Omovo, ėmė lupti kupiūras nuo pluošto, kurį laikė rankoje. Suma atrodė solidi. Jis mėgino ją įbrukti Omovui. Bet Omovas nesidavė. Visa tai vyko koridoriuje, matant praeinantiems darbuotojams.

– Kartoju, jūs suklydote, – net sustojęs ryžtingai tarė Omovas.

– Nebūk kvailas, jaunuoli. Imk, jei duodu, ir kuo greičiau tvarkyk mano reikalą.

– Turėsite laukti savo eilės.

Ponas Babakokas išpešė dar keletą banknotų. Staiga Omovas panūdo išmušti pinigų pluoštą jam iš rankų. Bet jis tik nusigręžė, suburbėjo kažką užgaulaus ir nudrožė. Ponas Babakokas vėl jį pasivijo. Pinigai buvo dingę. Susistabdęs Omovą, su velniška išraiška sušnypštė:

– Šis pasaulis didesnis už tave. Šitoje vietoje viską daro pinigai. Man tavęs gaila. Labai gaila.

Ir jis piktai nusiskubino koridoriumi, plasnodamas agbada tarsi kokiais nešvankiais sparnais.

Omovas žiūrėjo, kaip jis nueina. Prisiminė, ką kvartalo vyrai šnekėjo apie kirminus. Jis galvojo apie biurokratijos ir korupcijos tinklą, apklėtusį visą visuomenę. Galvojo apie tai, kaip vyres-

nioji karta ištąsė ir išvogė didelę dalį šalies resursų, pravalgė jos ateitį, susilpnino jos pajėgumą, turtėdama ir tukdama visur skleidė chaosą, apnuodijo jaunimą ir kraštą užleido bado skauduliais.

Stovėdamas prie vieno iš didžiulių langų koridoriuje, jis mąstė apie visa tai ir apie savo konfiskuotą paveikslą. Stiklas buvo švarutėlis, ir jis žvelgė į kiemą. Cementinę jo dangą išmargino šviesos drūžės, fabriko pastatai buvo geltoni. Žiūrėjo į griozdiškas mašinas ir darbininkus pilkais kombinezonais, bet jų nematė. Juto, kaip visu kūnu žliaugia prakaitas. Juto, koks liesas jo veidas, kokia kaulėta galva. Jautėsi išsekęs, iš nuovargio net drebėjo. Koridoriumi jis patraukė tolyn nuo savo kontoros, vargiai suvokdamas, kur eina. Tačiau aiškiai suprato, kad virš galvos renkasi debesys.

Trečias skyrius

– Kur galim pasišnekėti? – paklausė Džo buhalterijoje.

– Bet kur. Kad ir čia.

Džo apsidairė.

– Tokio dalyko bet kur negaliu sakyti. Juo labiau čia.

– Tai sandėly.

– Gerai.

– Tik pasiskubinkime, nes vedėjas vėl sakys, kad aš tinginiauju.

Džo buvo vienas iš nedaugelio kompanijos tarnautojų, kuriuos Omovas mėgo. Aukštas, su ūsiukais, rengėsi šviesiai, atrodė protingas, mėgdžiojo kino žvaigždes, svajojo išvykti į Ameriką, elgdavosi draugiškai. Dirbo chemikalų skyriuje, paskui buvo paaukštintas. Kompanijon atėjo keliais mėnesiais anksčiau už Omovą.

Nuėję į sandėlį, juodu kaip suokalbininkai užlindo už chemikalų maišų. Sumišęs visų jų kvapas buvo tirštas ir aštrus. Omovui buvo sunku alsuoti. Įkvėpus tvaikas nudegindavo šnerves ir tamsa užliedavo smegenis. Sandėlyje buvo neįtikėtinai karšta. Kertėse tvyrojo žalsva migla ir atrodė, kad iš maišų, dėžių ir sienų virsta aitraus verdančio oro tumulai. Asloje buvo sutenėję neaiškaus skysčio klanai. Iš taukinų maišų pribyrėję miltelių ir granulių, jų spalva pasikeitusi, sakytum neorganinė jų kilmė būtų žydinusi keistas gėles.

– Ką norėjai pasakyti?

– Nesijaudink.

– Aš ir nesijaudinu.

– Kiek laiko jau dirbi kompanijoje?

– Pusę metų.

– Kiek uždirbi?

Omovas pasižiūrėjo.

– Manai, pats nesužinosiu? Nepamiršk, jog dirbu buhalterijoje.

– Šimtą nairų.

– Tiek mažai? – Džo timptelėjo savo madingą kaklaraištį.

– Taip.

– Ar tave jau patvirtino?

– Ne.

– Kodėl?

– Gal šį mėnesį patvirtins.

Džo keistai nusijuokė.

– Kiek padarai viršvalandžių?

– Nelygu.

– Nelygu kas?

– Nelygu reikalavimai. Jei nuo manęs priklausytų, visai nenorėčiau viršvalandžių.

– Kodėl?

– Verčiau būti namie ir tapyti.

– Aišku. Bet ar užtenka algos iki mėnesio galo? Ar lieka nuo maisto, transporto, mokesčių, draudimo, savaitgalio pramogų ir, žinoma, nuo tapymo reikmenų?

– Išsiverčiu.

– Ar šeimoje yra senų žmonių?

– Džo, ko dabar kamantinėji? Kaip koks inkvizitorius.

Džo nusišypsojo ir nuleido galvą.

– Aš daug ką girdžiu. Žmonės kalbasi. Šnibždasi. Tau einant pro šalį. Kai kas tavęs nemėgsta.

– Niekas ir neprivalo manęs mėgti.

– Aišku. Bet jie sako, kad tu gadini jiems „reikalą“. Sako, kad esi pasipūtėlis.

– Aš padarau savo darbą, tada važiuoju namo ir tapau.

– Aišku. Todėl ir esi kvailys.

– Ramiau, Džo.

– Manai, kad esi gudresnis už kitus, ką?

– Esu plikesnis už kitus.

– Manai, kad neimdamas mažučio nekalto kyšio pasirodysi labai ypatingas, ką?

– Nemanau.

– Klausyk, sakau tavo paties labui. Viršininkas tavęs nemėgsta.

– Žinau.

– Nugirdau jį šnekant apie tave valgykloje.

– Ką tu veikei vyresniojo personalo valgykloje?

– Turiu savo planų.

– Be abejo.

– Ir bendradarbiai tavęs nemėgsta.

– Žinau.

– Esi per daug užsidaręs.

– Su manim niekas nebendrauja.

– Žmonės negali tavęs pažinti.

– Aš stengiuosi.

– Tavo darbas svarbus.

– Nejaugi?

– Žinoma. Todėl priimdamas tave vedėjas ir klausė, ar būsi nusiteikęs bendradarbiauti. Atsakei taip, ar ne?

– Turėjau taip atsakyti. Nežinojau, jog į tai įeina ir kyšių ėmimas. Be to, iš kur žinai, kas buvo kalbama mane priimant?

– Turiu ausis.

Omovas pažvelgė į jį ir išvydo kitoniškoje šviesoje.

– Klausyk. Visi mes tai perėjom. Tau teks prisitaikyti. Pasižiūrėk į bendradarbius. Nuvažiuok pasižiūrėti Džonsono namų. Jis taip pat gyvena Adžegunlėje, tačiau tikruose rūmuose. Įsidėmėk – jis toks pat tarnautojas kaip tu. Matai, kaip Džekas rengiasi? Pažvelk į Saimoną. Laikai jį juokdariu, gal ne? Bet savo kaime jis statosi vilą ir planuoja pirkti automobilį. O dabar pasižiūrėk į save.

Šįsyk Omovas nusišypsojo. Džo nužvelgė jį draugiškai, bet su panieka.

– Drabužiai prasti. Valytojai ir pasiuntiniai geriau atrodo. Negana to – nusiskutai plaukus, nors šeimoje niekas nemirė. Gal priklausai kokiai slaptai draugijai?

– O kaipgi.

Džo dėbtelėjo, bet nusprendė, kad Omovas pajuokavo. Ir pridūrė:

– Taigi. Kaip manai, kokiu būdu žmonės kompanijoje prasigyvena, jei šitokios niekingos algos?

– Daugiau dirba, taupo. Nežinau.

– Paklausyk, jei paimsi šiokį tokį kyšį, karūna nenukris. Blogesnis nepasidarysi. Čakas vis tiek tebėr uolus krikščionis, juk taip?

– Neatrodo.

– Jei pats nenori, bent kitiems netrukdyk. Nestok žmonėms skersai kelio. Gyvenimas ir taip sunkus.

– Tai ką nori tuo pasakyti?

– Ranka ranką plauna. Ranka ranką plauna. Ir abi lieka švarios.

– O tu – filosofas.

– Girdėjau, kaip ponas Babakokas tavim skundėsi. Sakė, jog tu jį įžeidęs.

Omovas peržengė pratrūkusį geltonų granulių maišą.

– Omovai, aš nebaigiau.

Omovas išėjo į nuožmią atokaitą. Jis žingsniavo pro alopreno maišus, geltonas skysto chloro cisternas, pro dundančias mašinas, linktelėjo sunkvežimyje besiriejantiems darbininkams. Karštis buvo negailestingas. Saulė išstūmė visas mintis, užmušė poras, permerkė drabužius prakaitu. Nuo metalo ir stiklų į akis plyksėjo šviesos blyksniai. Išsitraukęs nosinę, nusišluostė veidą. Džo jį pasivijo.

– Omovai, nekvailiok. Kaip tavo draugas, vienintelis galiu tau kalbėti tokius dalykus.

– Ačiū, kad pasakei. – Omovas sustojo apsiprausti veido po čiaupu šalia valgyklos.

– Klausyk, žmogau, šitoj kompanijoj nesi nepakeičiamas.

– Nė vieno nėra nepakeičiamo.

– Tu – niekas.

– Bent jau nebėra kur smukti.

– Jei išeisi, niekas nepastebės, niekas nejaus.

– Tau per daug rūpi kitų nuomonė.

– O taip. Tačiau tu – tuščia vieta. Išspjaus tave, ir viskas.

– Atstok, Džo.

– Esi niekas. Tave paprasčiausiai išspjaus.

– Atstok.

Omovas pasilenkė, permetė per petį kaklaraištį ir ėmė praustis. Iš pradžių vanduo buvo vėsus, bet tuoj pat pasidarė vasarošiltis. Džo piktai ir niekinamai sulpčiojo. Padarė kažkokį judesį, bet Omovas nespėjo pamatyti. Netrukus išgirdo, kaip cementuotu kiemu išdidžiai nugrikšėjo Džo žingsniai.

Kai Omovas grįžo į kontorą, kontrolierius užsipuolė:

– Kodėl neaptarnauji visų tų laukiančių žmonių, ką? Ar širdies neturi? Visą rytą čia sėdi.

Omovas nieko neatsakė.

– Mačiau, kaip sandėlyje plepėjai su Džo. Žiūrėk man! O dabar prašom pas interesantus.

– Omovai, – tarė Čakas, – tave nori matyti vedėjas.

– Eik pas tuos pavargusius klientus, – ragino kontrolierius.

– Omovai, – įsiterpė Saimonas, – nunešk tuos popierius buhalterijon.

Omovas stovėjo apstulbęs.

Suskambo telefonas, Saimonas pakėlė ragelį.

– Alio. A, tai jūs. Gerai. Atsiprašau. Omovas? Gerai. Tučtuojau padarys. – Saimonas pakėlė akis. – Na, tapytojau, mūsų viršininkas nori, kad padarytum jam kavos.

Omovas išplėtė akis. Jis žinojo, kad jei vienas pareikalavo kavos, tuoj įsigeis ir visa kontora, ir netgi klientai.

– Man pertrauka, – pasakė jis.

– Na, ir kas? – metė Saimonas.

– Nieko aš nedarysiu.

Čakas per visą kambarį sušuko:

– Omovai, vedėjas liepia, kad ateitum dabar!

Kontrolierius, trenkęs į stalą, užriko:

– Eisi pas klientus ar ne?

– O kaip kava? – neatstojo Saimonas.

Omovas nuėjo prie stalo. Nuo visų tų prieštaringų įsakymų pradėjo drebėti. Per nugarą bėgo prakaitas. Dūzgė oro kondicionierius. Jis atsisėdo. Ėmė galvoti apie susikaupimą darbui, apie įdomų malonumą pasinerti į reikalus. Dar pagalvojo, koks melagingas, koks žudantis dalykas dirbti tai, kas tau nei įdomu, nei kūrybiška. Po valandėlės jis atsistojo, movė pro Čaką ir pasibeldė į vedėjo duris. Vedėjas jį išdėjo į šuns dienas. Omovas ramiai išklausė jo monologą. Vedėjas, gurkšnodamas savo kavą ir nežiūrėdamas į Omovą, toliau bambėjo vis mosuodamas ranka. Omovas pamatė, kad jo laikrodėlis auksinis. Vedėjas pareiškė norįs, kad jo skyrius pasiektų geriausius šį sezoną pardavimo rodiklius. Jis išbarė Omovą, kam šis įžeidinėjąs svarbius klientus: juk jie esą verslo pagrindas ir kompanija dirbanti jų remiama.

– Neleisiu, kad man kas nors sugadintų šiuos metus, girdi?

Omovas linktelėjo.

– Ar supratai, ką sakiau?

– Visiškai.

Vedėjas įbedė akis. Abejojančiu veidu jis mostelėjo Omovui išeiti.

Per pietų pertrauką kiekvienas stengėsi išvaryti Omovą į Kingsvėjų nupirkti mėsos pyragėlių. Jis griežtai atsisakė. Atsisėdo prie savo stalo, išsitraukė bloknotą ir ėmė piešti eskizus. Mėgino pavaizduoti dalį kontoros. Saimonas, Čakas ir kontrolierius, susėdę aplink stalą, kaip visada, net sukaitę ginčijosi dėl algų padidinimo. Jis nusprendė piešti juos. Bet išėjo karikatūros. Saimono veidas buvo kaip sutrūkinėjęs kalabašas. Pagilino jo raukšles, tarsi gyvenimas nebūtų to padaręs. Čaką nupiešė kaip sudžiūvusį senį juokingai ilga nosimi. Kontrolierių – kaip pikčiurną, jo barzdą padarė iš spygliuotų vielų, o ausis pavertė monetomis.

Užbaigęs prajuko. Bendradarbiai pažiūrėjo, bet nieko nesakė.

Nustojęs juoktis, užvertė bloknotą. Anie toliau slapčia aptarinėjo savo algas, savo planus, savo viršvalandžius.

Staiga, prisiminęs Da Vinčio veidų eskizus, meistriškus didingų senių piešinius, Omovas nutarė, kad per daug lengva pašiepti bejėgius ir silpnuosius, juoktis iš jų, o ne matyti tokius, kokie yra: skurdžių rajonų gyventojai, kiekvieno veide įrėžtas savas vargas. Nutarė nupiešti kolegas tokius, kokie atrodo, išbandyti sugebėjimus piešiant tai, ką matai, kai tavęs neatitraukia tavo ego, tavo idėjos ir nuomonės, tavo antipatijos, ir padaryti tai ribotu laiku. Pasirodė, kad sunku pagauti jų bruožus, tuose veiduose įžiūrėjo šešėlius ir minkštumą, kurių nebuvo pastebėjęs. Jis truputį susigėdo.

Piešimas vertė galvoti. Jis galvojo apie Džo, apie savo dingusįjį paveikslą, apie konfiskuotąjį paveikslą, apie Ifejivą. Kontoroje buvo taip vėsu, kad jis prisiminė vieną antrarūšį filmą. Lyg ir apie kokią Šangri La. Mintyse ėmė plaukti savų paveikslų vaizdai, nepatikusios, sunaikintos drobės. Prisiminė dainą iš to filmo. Žodžiai buvo idealizuoti, bet tą valandėlę jie jam tiko: „Tavo mintys gyvos tavo darbuose. Ir tavo darbai gyvi tavyje...“

Jis užsimerkė ir susimąstė. Prisiminė dar vieną dainą iš to paties filmo: „Dar laukia neatrasti horizontai...“

Jis svarstė tuos žodžius vis giliau slysdamas į keistą ramybę. Dainos žodžiai jo galvoje keitėsi ir augo. Jie virto kitais žodžiais, užleisdavo vietą peizažams, būsenoms, galimybių vaizdams. Jam skleidėsi egzotiškiausios gėlės. Bendradarbių šnekoms pritilus ir nutolus oro kondicionieriaus ūžesiui, patyrė ūmų pakilumą, visos esybės augimą ir akimirkai pajuto esminę daiktų vienovę.

Čakas nusišnypštė sutrikdydamas Omovo meditaciją. Jis atsimerkė, vėl užsimerkė ir išgirdo aiškiai, lyg balsas skambėtų už nugaros, brolį, deklamuojantį savo eilėraštį:

Smėly žymėjo piešiniai,
O vėjuje balsai
Dainavo slaptą dainą
Viršum bekraščių jūrų.

Iš pašėlusio džiaugsmo Omovui daužėsi širdis. Jautė priklausąs viskam, kas pasaulyje slapta ir šviesu. Tas jausmas užklupo netikėtai, tartum apreiškimas. Paskui lygiai taip pat netikėtai mintys pasikeitė. Jis prisiminė aną mergytę parke. Įsivaizdavo esąs auka, įsivaizdavo, kad negyvas, jo organas sumaitotas, jis guli parke negyvas ir neatpažintas. Omovui vaidenosi, lyg būtų atsidūręs duobėje, šulinyje, siaubo dubury, atsivėrusiam sąmonės gelmėse. Išlipti nevaliojo. Ūmiai tamsoje išvydo kitą viziją. Maištaujančią tautą, apimtą revoliucijos karštligės. Visur regėjo liepsnas, regėjo griūvančius pastatus, pleškančius gyvenamuosius namus, gūrančius bokštus, regėjo minias besiblaškančių žmonių, dejuojančių dėl savo nelaimių, regėjo verkiančius vaikus, moteris nusvilusiais plaukais, pelenuotais veidais. Jautė, kad visą šią žemę užgulusi neviltis, sakytum būtis – tai pragaras, o gyvenimas – vargšų skaistykla. Kai pagaliau išsivadavo iš tos vizijos ir grįžo į kontoros tikrovę, ištryško ašaros. Jas nusibraukęs vėl ėmėsi darbo.

Prislėgtam to regėjimo, popiet dirbti sekėsi sunkiau. Jautė, kaip banali kasdienybė čiulpia visas jėgas. Dar jautė džiaugsmą, jog yra gyvas ir darbuojasi šiame pasaulyje, bet vis dėlto ir šiokį tokį apmaudą, kad tomis valandėlėmis, kai užeina nenumaldomas noras tapyti, piešti, reikia gaišti laiką pavedimams, kuriuos bet kas gali atlikti.

Į darbo pabaigą jis pastebėjo, kad Čako kaimynystėje atsisėdo kažkoks jaunuolis. Čakas ir kiti su juo elgėsi gan pagarbiai. Vėliau Omovas sužinojo, jog tai vedėjo sūnėnas, neišlaikęs brandos egzaminų. Kompanijoje jis ieškojo darbo. Duodamasis koridoriais, suprakaitavęs nuo baisybės reikalų reikalėlių, Omovas nujautė, kad kas nors neteks savo vietos.

Ketvirtas skyrius

Pasibaigus darbo dienai, Omovas išvažiavo namo. Kiti liko dirbti viršvalandžių. Bet užsiėmė daugiausia savo reikalais.

Kaip visada, grįžti namo Omovui buvo daug blogiau, negu keliauti į tarnybą. Nuo pervargimo, karščio, pykčių ir nesklandumų darbe žmonės buvo dar pasiutesni.

Kai pasiekė Amukoko garažą, viską dengė dulkės. Dulkių debesys kilo nuo neasfaltuotų kelių. Prie dulkių ir kaitros prisidėjo visokiausi kvapai. Oras buvo net tirštas nuo kepimo aliejaus ir nutekamųjų griovių smarvės. Gatvės buvo šiukšlinos.

Jį slėgė dienos krūvis. Jautėsi išsekęs. Dūlino apatiškai. Prakaitas ir dulkės, sukepę nuo sauso karščio, pavertė jo veidą nervinga nuovargio kauke. Jį persekiojo rajono triukšmas. Slinko per ištižusį asfaltą klupinėdamas kaip nakviša.

Grįžusį namo pasitiko negyva svetainės neviltis. Akis badė apiblukę paveikslai ant dėmėtų sienų, didelis stalas su išklypusia koja, kitokių baldų nebuvimas. Erzino koktūs virtuvės kvapai, dulkės ir voratinkliai, ir pelėsių tvaikas, įsimetantis kambarin, kuriame retai atidaromi langai. Jis net pastebėjo, kad kėdės ne savo vietoj. Šalia vienos iš jų voliojosi tuščias ogogoro butelis. Matyt, tėvas gėrė.

Namie nieko nebuvo. Musės puolė valgio likučius ant stalo. Omovas jautė, kad svetainės atmosfera pasikeitusi. Viskas atrodė negerai. Jį slėgė keista tyla, pasmerktumo jausmas, visiškos aklavietės juoduma. Jis sudrebėjo. Nuėjo savo kambarin. Pas-

kui išėjo ir nusiprausė po šaltu dušu. Grįžęs vos spėjo atsigulti ir kietai užmigo.

– Kelkis! Omovai, kelkis!

Omovas sujudėjo ir atsibudęs išvydo nepažįstamo žmogaus veidą, kuris pamažu virto tėvu. Jis sumirksėjo ir pasitrynė akis.

– Tu, tėti?

– Aha.

Jis atsisėdo. Valandėlę abu jaukiai tylėjo.

– Ar kas negerai?

Tėvas atsiduso ir dar patylėjo.

– Ar taip?

– Ne. Ne visai, – nežiūrėdamas į akis atsakė tėvas.

Nuo tėvo į jį padvelkė alkoholiu, cigarečių dūmais, liūdesiu ir gėla. Jis užuodė jo prakaitą, iškastos žemės, aitrų duobėn įkritusio žvėries kvapą. Bėgiojančiose tėvo akyse įžvelgė tramdomą paniką. Omovas panoro apkabinti tėvą, apkabinti ir kietai suspausti glėbyje. Tačiau tėvas atsidusdamas žengė tolyn ir, atsisėdęs ant vienintelės kėdės kambaryje, susigūžė, susiėmė rankomis galvą ir nedrąsiai tarė:

– Noriu tave kai ko paprašyti.

– Bet ko prašyk, tėti. Bet ko.

– Man labai sunku ryžtis.

– Prašyk, tėti. Prašyk.

Tėvas sumikčiojo. Susivaldęs pasakė:

– Man reikia... Šiek tiek striuka su grynaisiais. Reikia sumokėti už butą. Gal galėsi duoti, aišku, kai gausi algą...

– Gerai, tėti. Žinoma. Ir viskas? O Dieve, tėti, čia smulkmena. Tikrai. Aš galiu. Duosiu. Kai tik gausiu.

Tėvas pažiūrėjo truputį nustebintas Omovo žodžių.

– Dėkui, sūnau, – vėl atsiduso jis ir atsitiesė. Grįžo dalis anksčiau tesniojo orumo. – Aš tau grąžinsiu, kai tik viskas susitvarkys. Tai tik laikini sunkumai.

Abudu patylėjo. Omovas vengė tėvo žvilgsnio. Po to tėvas atsistojo ir jau prie durų paklausė:

– Ar broliai tau parašo?

Omovas linktelėjo.

Tėvas nudelbė akis, paskui pakėlė galvą. Staiga išleido keistą garsą, lyg užgniaužtamas skausmą diegliui pervėrus krūtinę.

– Ir man jie rašo, – tarė jis. – Jie man rašo laiškus, kurie mane žeidžia, nuo jų širdis apsipila krauju.

Ir jis staigiai išėjo.

Omovas žiūrėjo į duris, o mintys sukosi ratu.

Penktas skyrius

Norėdamas pabėgti nuo jausmų maišaties, Omovas pusę vakaro žiūrinėjo meistrų darbus. Buvo taip ramu sklaidyti „Pasaulio dailės šedevrų“ puslapius. Žvelgdamas į spalvotas reprodukcijas ir dažnai jų kontūrus apmesdamas bloknote, suvokė, kad jis ne tiek jas tyrinėja, kiek mėto į savo pasaulį, į savąją tikrovę. Žiūrinėjo Breigelį, jo margus košmarus; Da Vinčį, jo slaptus mistinius ženklus. Jam patiko garsioji „Mona Liza“, ir jis prisiminė, jog būtent Da Vinčis sakė, jog „tobulumas susideda iš detalių, tačiau detalė dar nėra tobulumas“. Jis paskendo mene: nuo olų tapybos, nuo haliucinacinių Lotynų Amerikos indėnų vizijų iki modernistų kaip Sezanas, Van Gogas ir Pikasas – apie kurį girdėjo, kad buvęs fantastiškai kūrybingas plagiatorius. Bet jis grįžo prie sau artimiausio ketverto: Da Vinčio, Breigelio, padūkėlio fantazuotojo, Velaskeso su jo aistringu tiesos ieškojimu ir Mikelandželo. Paskui nėrė į kitą knygą – apie Afrikos meną. Žiūrėjo į skulptūras, paslaptingus akmenų monolitus, amuletus, kaukes ir ramius bronzinius biustus. Bet visa tai buvo jam per daug pažįstama, nes Afrikos meno, regis, visur pilna. Regėjo baugias formas, su blogiu besigrumiančias formas, ir mistines jėgas, esančias visur, įeinančias į pasaulio sąrangą. Jos buvo jame. Tik vėliau jis išmoks žvelgti į tas formas svetimomis akimis, matyti jas lyg pirmą kartą ir semtis jose įkvėpimo savo meninės išmonės turtingumui.

Baigdamas dienos studijas, dar grįžo prie Mikelandželo Dovydo. Omovas nesiliovė stebėtis, kad Mikelandželas panoro vaiz-

duoti Dovydą prieš susikaunant su Galijotu. Nesiliovė stebėtis vidine to momento įtampa: Dovydas susikaupęs, dar akimirka, ir amžiams paliks nežinią, iš piemens taps didvyriu, įžengs į istoriją, religiją, mitologiją. Ar jis jautė traukimą atgal, ar girdėjo balsus, dainuojančius jam apie tai, kaip saldu būti nežinomam, kokia baisi šlovė? O gal jis, toksai ramus, siekė visų pradžių pradžią, dievų gimimą, lietė ore sklandančias galias? Koks buvo to susikaupimo svoris, kai vienam plačiam delne akmuo, riešas nenormaliai išlenktas, jo gyvenimą tuoj tuoj pakeis akmenėlis, svaidyklė, rankos judesys, nusitaikymas, miklumas, tikslumas, bebaimiškumas, kuris galėjo būti išpuoselėtas ruošiantis tik šitaip slapčia, taip kankinamai ir tokioje nežinioje?

Baigęs tos dienos meno studijas, jis padėjo albumus ir kurį laiką meditavo norėdamas išvalyti protą ir sutelkti jėgas savajam darbui, kuris įprasmintų dar vieną gyvenimo dieną.

Po valandos baimingai atsisėdo priešais drobę. Lygus baltas paviršius gąsdino. Jis sėdėjo viltingai tylėdamas, kažko laukdamas – viduje prasiveržiančio postūmio.

Net ir per chaki kombinezoną kando moskitai. Įkyriai zyzė ausyse. Jis jų nepaisė.

Žiūrėdamas į drobę juto, kad troškimas tapyti nėra pakankamai stiprus, bet viduje kristalizavosi paveikslai. Bet jis laukė, kad ūžtelėtų banga, kad priblokštų potvynis. Laukė visiškai tikėdamas, jog sielos alkis vis tiek kada nors prasiverš: kai vidinis nusiteikimas sutaps su išorės peizažais.

Tačiau jį liūdino, jį gąsdino tas laukimas, tikėjimasis, kad kažkas bus, rengimasis vizijai, lūkuriavimas apreiškimo sieloje, pliūpsmo, įsakymo, nurodymo, apibendrinimo, vienintelės tikros detalės, tikslaus vaizdo. Visa savo esybe jis laukė ženklo, laukė, kad troškimas taptų nebepakeliamas.

Staiga prisiminė vieną epizodą, įvykusį prieš kelerius metus. Okuras, taisydamas valgyti, lupo svogūną. Jis kalbėjo apie svogūną kaip apie būties slėpinio simbolį.

– Tik pažiūrėk, – tarė apsiašarodamas. – Aš lupsiu sluoksnį po sluoksnio, o tau atrodys, kad būdamas daugiasluoksnis, viduje jis turi spindinčią šerdį. Bet matai – nieko nėra, tik minkštimas. – Patylėjęs kalbėjo: – Regis, nieko nėra, bet paliktas sau, svogūnas išleis šaknis, išleis laiškus. Regis, nieko nėra, bet jame glūdi gyvybė, nesutramdoma gyvybė. Jos paslapties nesurasi pjaustydamas. Omovai, mums reikia tikėjimo, šventojo Pauliaus tikėjimo, kaip vilties liudijimo. Nieko nėra, bet Neruda pasakė: „Žmonės auga su viskuo, kas auga“. Pradedi vienu dalyku, baigi visais daiktais.

Ilgai po to Omovas prisiminė tik tai, kaip brolis pabrėžė „niekas“ ir kaip jo veidas blizgėjo nuo įkvėpimo prakaito. Bet laikas viską išdidino, ir dabar, žvelgdamas į drobę, ėmė mąstyti apie kitonišką „nieką“. Jis jautė, kad esama „kažko“. Jis jautė, kad žmonės turi kurti, kiekvienas savaip; ir tik pasitelkdami vaizduotę, tik darydami daiktus, galime transformuoti neigiamą „nieką“. Kažin, gal broliai išėjo iš namų tik todėl, kad pajuto juose „nieką“? Įdomu, kokia „nieko“ atmaina paaiškina Delės panieką viskam, kas afrikietiška, verčia Okorą nuolatos slėpti savo kančią, skatina jį – Omovą – tapyti tai, ką jis tapo. Ar tas „niekas“ nužudė parke mergaitę, yra kaltas dėl motinos mirties, tėvo vienišumo? Ar tas „niekas“ – tai bejėgystė, bergždumas, pralaimėjimas, vaizduotės pralaimėjimas, aukos paveldas? Ar „niekas“ be atvangos stumia tautą į tamsą?

Omovo mintys bėgo toliau. Jį glumino jo jausmų sudėtingumas, stulbino nesugebėjimas jų suvokti, erzino tai, kad jo polėkiai nepražydo meno gėle.

Ūmiai, tarsi smegenyse būtų kas sprogę, jį užgulė tuštuma ir baimė. Prarijo neigiamas būties momentas, pakilumo priešybė, užplūdo vaizdai: nesibaigiantys koridoriai, sienos iki dangaus, Ifejivos košmarai, tušti labirintai, šiurpi ateities baimė. Jis juto erdvę be galo ir be krašto, be medžių, be žmonių, be dangaus. Ir tik trumpai gyvuliškai riktelėjęs grįžo į realybę.

Drobė tebebuvo tuščia. Iš pradžių jos tuštumas rodėsi krau-

pus, netikras, netvarus. Nieko ypatinga negalvodamas, jau beveik ėmėsi laisvos saviraiškos – tapyti, kas šauna į galvą, visiškai pasidavus savo užgaidams ir akimirkos sėkmei, bet prisiminė daktaro Okočos žodžius. Kol dar drobė tuščia, jos galimybės beribės. Net vienui vienas potėpis jau riboja skaičių dalykų, kuriuos galima atkurti. Tuščia drobė gali tapti vartais į košmarų pasaulį arba jutiminės palaimos vizija. Kiekvienas tapybos veiksmas yra didžiulė rizika, nes kiekvienas potėpis atitinka nenusakomas nuotaikas, nuojautas, atsiminimus, baimes, kuriuos menas pažadina jį stebinčiam žmogui. Dar jis kažkada sakė, jog tapymo aktas gimininga maldai ir kad Omovas turįs labai žiūrėti, kaip jis meldžiasi ir dėl ko meldžiasi.

Atitraukęs nuo drobės ranką, Omovas su palengvėjimu pastebėjo, kad drobė tebėr švari, – mat, laimei, būdamas ištikimas sau, suprato dar nesąs tikras, ką norėtų tapyti, ką norėtų liudyti, ką norėtų parodyti.

Ir tas jo palengvėjimas virto laikinu tikėjimu, kūrybos akto pakaitalu. Jis nusprendė, kad savo paveikslais nori sukurti paprastą viziją, nori pradėti nuo to, ką žino ir kas jį skaudina, kas skaudina visus žmones, su kuriais jis labiausiai susitapatina. Troško, kad jo darbai semtųsi peno iš kuo daugiau dėmenų, sudarančių žmogų. Jam nieko neturėtų būti per menka ar per didu. Troško, kad jo darbai pažadintų jausmus ir neišreiškiamas būsenas, kurias jaučia jis, būsenas, įtekančias į upelius, upelius, įtekančius į dideles jūras. Jis troško paprastumu išreikšti sudėtinga ir sudėtingumu įkūnyti paprastumą. O labiausiai, vis stipriau suvokdamas, jog menininkas tėra aukštesnysis tarnas, darbininkas, tarpininkas, vizijų meistras, laidininkas, – labiausiai troško įvaldyti kiek įmanoma daugiau meno paslapčių. Mat jis intuityviai tikėjo ir retai suabejodavo, jog svarbiausioji meno paskirtis – padaryti, kad žmonės daugiau jaustų, daugiau matytų, be to, jaustų stipriau, matytų teisingiau.

Šis kelias baisus, pamanė jis, ir daugelis jame žuvo. Tačiau tą susimąstymo valandėlę jo nebetrikdė priešais esanti tuštuma. Ne-

bejautė ir savo buvimo. Siela išsilaisvino. Išnyko dienos nuovargis. Protas liko šviesus.

Lindo moskitai. Vis labiau nervino. Pliaukštelėjo per ranką, bet nepataikė. Vėl pasinėrus į ramybę, kambarį staiga užliejo tamsa. Vėl dingo elektra. Jis nusikeikė. Atsikėlęs nuo kėdės, persirengė ryškesniais drabužiais. Išpurškė kambarį insekticidu, pasiėmė Okoro dovanotąją mėlyną skrybėlę ir išėjo laukti Ifejivos ženklo.

Šeštas skyrius

Jai praeinant pro namus, jam ėmė daužytis širdis. Virš nublukusio apsiautalo, išmarginto žuvelėmis, ji buvo apsivilkusi pigių nėrinių palaidinukę, apsiavusi baltais bateliais. Atrodė aukštesnė. Plaukai palaidi, todėl regėjosi apkūnesnė. Ji žengė taip tiesiai ir grakščiai, kad išsiskyrė iš visos šurmuliuojančios kvartalo minios. Ją stebėdamas pajuto, kaip ima nerimti kraujas. Jis padarė kelis karatė žingsnius, kad žmonėms atrodytų, jog išėjęs paprasčiausiai pasimankštinti, bet pasijuto nesmagiai ir ėmė mausti po duobute.

Jos paprasti drabužiai pabrėžė tramdomą juslingumą. Nuo to, kaip ji ėjo tarsi plaukdama per vakarą, jį apėmė neapsakomas geismas. Jai pamojus tolumoje neva pasirodžiusiam kažkokiam pažįstamam žmogui, jis vos susilaikė nepuolęs iš paskos. Tada ji sulėtino žingsnį, tyčia, ir toliau ženklais kalbėjosi su aplinkiniu pasauliu, lyg nesuprasdama, kas sakoma.

Jam taip magėjo leistis paskui ją, bet susilaikė, nes visur buvo pilna kvartalo žmonių, kuriuos elektros dingimas išvarė iš karštų kambarių. Jie sėdėjo ant cementinės platformos, ant kėdžių, priešais vaistinę, šnekučiuodami apie naujausius sekso skandalus arba ginčydamiesi dėl politikos. Kai kurie stovėjo priešais savo namus, apsupti vaikų. Treti sekė visokias pasakas. Jų veidai šešėlyje rodės dar tamsesni. Kol jis stovėjo abejodamas, ką daryti, priėjo vyriausiasis nevedėlis ir Tuvas. Pasipuošęs prancūzišku kostiumu, Tuvas buvo mažokas pagal savo apkūnią figūrą. Jis tarė:

– Pažiūrėk į šitą jaunikaitį, tuoj paveldės tavo titulą.

– Mano titulą? – pasipiktino vyriausiasis nevedėlis. – Mano titulą? Nė už ką! Nebent po kurio laiko.

Omovą suerzino jų įsikišimas, bet jis nusišypsojo. Tuvas ėmė dėstyti:

– Kai buvau jaunas, vyrai vesdavo anksti. Dabar veda jau įmetėję. Pasaulis nestovi vietoj.

– Žmona brangiai kainuoja, – teisinosi vyriausiasis nevedėlis.

– Ką tu apie visa tai manai, Omovai? – saldžiai paklausė Tuvas.

Omovas išsiblaškęs linktelėjo. Abu vyrai ėmė traukti jį per dantį: dėl jo jaunumo ir kokie esą pavojingi jauni viengungiai kvartale, kur tiek daug moterų ir merginų. Omovas nerūpestingai kažką atsakė. Tik vėl pradėjęs karatė judesių seką, galėjo nuo jų pasitraukti. Pajutęs, kad išlaukė kiek reikia ir kad momentas jau tinkamas, ėmė žingsniuoti tolyn iš kvartalo. Nueidamas išgirdo, kaip jį šaukia Tuvas. Omovas neatsigręžė ir ėjo, kur akys veda, tarsi nežinodamas kelio tikslo.

Paskui nedrąsiai, bet vis dėlto pasuko ten, kur ji nuėjo. Apsimetė norįs kažką pirkti iš gatvės prekeivių, bet negalįs išsirinkti. Kilnodamas prekes dairėsi Ifejivos, bet ji buvo dingusi. Nusiminęs apsigręžė eiti namo ir tada ją išvydo – šešėlyje anos apleistos pašiūrės, kur juodu susitiko pereitą kartą.

Jis užsimaukšlino mėlynąją skrybėlę ir, jausdamasis saugiau šitaip užsimaskavęs, pasuko prie jos. Bet jam artėjant ji greitai nuėjo. Tolyn. Jis nustebo. Ji sustojo prie viešbučio ir jo palaukė. Kai jis atsidūrė netoli, ji vėl nuėjo, perkirto gatvę ir nuskubėjo šonine gatvele. Jis nusekė. Taip jinai apvedė jį aplink visą rajoną, kol jie grįžo į savo gatvę. Ir tada ji žengė aprūkusių trobelių pusėn, jose daugiausia gyveno hausų genties prekijai. Ėjo taip sparčiai, netikėčiausiom užuolankom, nerdama į kvartalus ir paslaptingom landom išlįsdama į skersgatvius, kad kai pasirodė sava gatvė, Omovas ne iš karto ją pažino. Jį taip suglumino Ifejivos elgesys, jog jai staiga sustojus ir mostelėjus, jam susvaigo galva ir akyse ėmė plaukti tamsa, išsiskleidusi švelniomis spalvomis.

Po valandėlės pamatė ją įlendant į vieną iš niauriųjų trobelių. Sienos buvo juodos nuo suodžių. Priešais apirusius laiptelius

telkšojo purvynas. Atviroje virtuvėje iš šono trys moteriškės sėdėjo priešais rūkstančią krosnį. Jų blizgančius veidus vagojo gilūs ritualiniai rėžiai ir jos riejosi šnekta, kurios Omovas nesuprato.

Dvi moterys tūžmingai į jį dėbtelėjo. Jis peršoko purvyną, užlipo žemais cementiniais laipteliais ir sustojo tarpdury. Į jį tvoskė namo smarvė. Džiovintų žuvų, šaknelių, pelėsių, atmatų kibirų, sausakimšų kambarių, žibalinių lempų, neskalbtų drapanų ir gario maišų kvapų mišinys. Koridorius buvo tamsus. Pakėlęs akis pamatė voratinkliais apkibusias sijas. Voratinkliai judėjo, kilsavo. Jie tartum gyveno savarankišką keistą gyvenimą.

Koridoriaus tamsoje Ifejivos jis neįžiūrėjo. Pasidarė baisoka. Galvoje tykiai ošė vėjas. Viršum jo sijų tarpuose rangėsi voratinkliai. Už nugaros vakaro tamsą šen ten perskrosdavo gatvės prekiautojų lempos. Ausyse zvimbė moskitai. Tamsoje kartais švystelėdavo jonvabaliai, bet nuo to nebuvo šviesiau.

Tik išgirdęs tylų jos balsą, jis atitoko. Nuėjo prie durų, pro kurių apačią ir rakto skylutę skverbėsi blausi šviesa. Eidamas kliuvo už vonelių ir vaikų puodų.

Kambaryje ant lovos krašto nervingai sėdėjo Ifejiva. Daugiau nebuvo nieko. Ji nedrąsiai šypsojosi, ir jis apsidairė. Kambarys nešluotas ir atsiduoda pelėsiais. Plikos grindys dažytos šviesiai raudona spalva. Toliausioj kertėj ant stovo dega žibalinė lempa. Sienos iki pusės mėlynos, aukščiau pilkuoja tinkas. Baltos lubos dėmėtos nuo smilkstančių lempų. Ore tvyrojo seno viralo tvaikas.

Ifejiva sėdėjo ant didžiulės medinės lovos, užtiestos nušiurusia lovatiese. Pažvelgęs į ją, jos akyse pamatė paslaptingus žiburėlius. Lempa, stovinti kertėje, apšvietė vieną jos šoną. Kitą gaubė tamsa. Ji metė ilgėliausią niūrų šešėlį. Sėdėjo apgaubta lengvučio liūdesio.

– Ateik, – pagaliau tarė ji. – Nėra ko bijoti. Čia draugės namai.

Jis neryžtingai žengė vidun. Priėjęs visai arti sustojo. Giliai įtraukė oro, tačiau bemat iškvėpė pasibjaurėjęs kambario smarve.

– Ko taip stovi?

Jis nežinojo. Tebestovėjo – tylėdamas, galvodamas ir nesuvokdamas, ką galvoja; jausdamas, bet tiksliai nesuprasdamas, ką jaučia. Staiga jį nukrėtė šiurpas.

– Man patinka tavo skrybėlė, – pasakė ji.

Šiurpas praėjo, ir tuščią kambarį netikėtai atmainė jos buvimo stebuklas. Jis nusiėmė skrybėlę.

Ji nusišypsojo. Neliko nedrąsos. Bruožai švelniai nušvito. Akys spindėjo minkštai kaip mėnesiena. Vos vos virpėjo lūpos. Ji atsistojo lyg norėdama su juo pasisveikinti. Ant sienos sulinko ištįsęs jos šešėlis. Ji, rodėsi, kažkaip valdo kambario atmosferą. Jis žengtelėjo ir uždėjo ranką jai ant peties. Ir lėtai atitraukė. Ji pažvelgė į jį, paskui šonan. Palengvėle, tartum per kokį ritualą, juodu atsisėdo. Lova girgžtelėjo. Aplinkui zyzė moskitai.

Ji atsidūsėjo. Omovas, pajutęs nenusakomą jausmų kratinį, sudėtą į tą atodūsį, panūdo ją paliesti. Tačiau tyla juodu vis labiau skyrė. Omovas buvo kažką besakąs, kai lauke nuskardėjo klyksmas. Jis sustingo. Ėmė bliauti vaikas. Motina užriko ant jo. Pratrūko visokio smarkumo moterų balsai. Paskui, užtrenkus duris, vėl stojo tyla.

– Omovai?

– Ką?

– Viskas gerai?

– Turbūt.

– Ar tau neramu?

– Taip.

– Baisu?

– Šiek tiek.

Ji palietė jam alkūnę. Jos pirštai lengvai drebėjo.

– Nebijok.

– Gerai.

– Ar dabar ką tapai?

– Kol kas, atrodo, negaliu.

– Kodėl?

– Nežinau. Matyt, dar nepasirengęs.

Ji patylėjo.

– Man labai gaila dėl sekmadienio.

– Užmiršk.

– Jis tik... – Ji nutilo. Ir vėl atsiduso. Jis palietė jos nuogą ranką. Jos akys pritvinko ašarų.

– Ko tu verki?

Ji papurtė galvą, nusišluostė akis ir nusigręžė.

– Kodėl?

Ji atsisuko ir pažiūrėjo tiesiai jam į akis.

– Aš prisiminiau, kaip pirmą kartą mane pabučiavai, – atsakė.

Valandėlę juodu tylėjo. Jis jautė, kaip kūnu patvinsta saldus ir liūdnas geismas. Ji pasislinko arčiau. Vos vos.

– Aš kažką skalbiau užpakaliniame kieme, o tu priėjai, suėmei delnais man veidą, pažvelgei į akis ir pabučiavai.

Jis nusišypsojo.

– Aš taip nustebau. Kelias naktis negalėjau užmigti.

– Prisimenu, – tarė jis. – Buvai užsidėjusi geltoną beretę ir prismeigusi ją plaukų segtuku.

– Tai buvo kitas kartas. Daug vėliau.

– Tikrai?

– Taip. O tą dieną segėjau mėlynu sijonu, tokio pat mėlynumo kaip šita tavo skrybėlė, ir balta palaidinuke. Ir netgi buvau basa.

– Oo... Vadinasi, aš kitaip prisimenu.

– Tau turėtų būti gėda.

– Bet aš prisimenu bučinį. Nežinau, iš kur ėmiau drąsos. Paskui vaikščiojau apdujęs. Svajodamas apie tave.

Ji nusišypsojo. Oras aplink ją įsielektrino.

– Taigi kaip tavo reikalai, manoji Ifejiva?

Šypsena išblėso. Jis išbarė save, kam tokiu metu uždavė tokį klausimą.

– Dabar esu laiminga. Bet reikalai prasti.

– Kas atsitiko?

– Žinios iš namų.

– Kokios?

– Vėl prasidėjo susirėmimai.

– Kur?

– Namie. Tarp mūsų ir gretimo kaimo.

– Ar tai rimta?

– Taip. Žudo vieni kitus, degina sodybas. Vyrai su aštriais kirtikliais per naktį eina sargybą kaimo paribiu.

– O Dieve...

– Jau seniai nebuvo ramybės, tačiau tik dabar ėmė žudyti vieni kitus.

– O dėl ko?

– Dėl ribų. Prieš daug metų baltieji žmonės anam kaimui atidavė mūsų žemę, bet atėjus nepriklausomybei, mes padavėm į teismą ir laimėjom. Tačiau anie nesutinka. Taigi dabar kariaujam.

– Prakeikti baltieji, – piktai mostelėjo Omovas. – Per daug visur kišosi.

– Mes kalti. Per daug godūs.

– Bet jiems nereikėjo visur lįsti.

– Žinau.

– Atleisk.

– Nieko.

– Tikiuosi, tavo šeimos niekas nenukentėjo.

– Ne. Bet dar girdėjau, kad mano motina serga. Sako, tikriausiai mirs. Man gal reikės grįžti namo ir būti prie jos.

Omovas nežinojo, ką sakyti, nežinojo, kaip būtų galima deramai ją paguosti. Kai ji užgniaužė gerklėje aimaną ir sudrebėjo tramdydama verksmą, pasijuto įskaudintas. Jis tvirtai ją apkabino. Ji išsinėrė iš jo glėbio. Jis įsižiūrėjo į jos veidą. Akys buvo atšiaurėlesnės ir keistai, nepasiekiamai šaltos.

– Man neramu, – tarė jis. – Tu vis keitiesi.

– Nesakyk taip, – sudraudė ji.

– Kodėl?

– Nežinau. Keistos mintys ateina į galvą.

– Pavyzdžiui?

– Nemoku pasakyti. Iš tikrųjų net ne mintys.

– Kas tada?

– Sunku paaiškinti.

– Negeri sapnai?

– Ne. Nustojau juos sapnuoti. Turbūt todėl, kad taip nurimo galva. Būdama namie, nieko nebejaučiu. Tarsi būčiau negyva, ar ką, tarsi nebeturėčiau kūno.

– Taip nešnekėk, – tarė jis, delnu perbraukdamas per storus jos plaukus.

Ji nusijuokė. Iš vienos akies išriedėjo ašara. Nubraukusi ją pasakė:

– Bet šalia tavęs vėl atgyju. Pradedu alsuoti kaip moteris, o jaučiuosi kaip mergytė. Tu padarai mane laimingą.

– Tuomet nors kiek nebekalbėkime apie blogus dalykus.

– Gerai. Pakalbėkim apie tavo skrybėlę.

– Kam?

– O kodėl ne?

– Ką nori apie ją pasakyti?

– Ji mėlyna.

– Na, ir kas?

– Gražiai mėlyna.

– Na, ir kas?

– Kur ją gavai?

– Draugas atidavė.

– Nepažįstu nė vieno tavo draugo. Kartais matau, kaip jie ateina pas tave.

– Susipažinsi. Arba jie su tavim susipažins.

– Kuris tau dovanojo skrybėlę?

– Okoras.

– Ėmė ir atidavė?

– Taip. Kad apsaugočiau galvą.

– Nuo ko?

– Nuo saulės.

Ji meiliai nusijuokė.

– O gal pamiršai, gal ją dovanojo tau kita mergina?

– Nepamiršau.

– Atseit turi kitą merginą?

– Ne, neturiu.

– Ką gi, su šita skrybėle atrodai tikras sukčius.

– O tau patinka sukčiai?

– Tik tokie kaip tu.

– Aš nesu sukčius.

– Užsidėk.

– Ne. Tu užsidėk.

– Gerai. – Ji užsivožė skrybėlę ant savo juodų papurusių plaukų.

– Tau tinka. Pati atrodai kaip aferistė.

Ji apsidairė.

– Gaila, kad nėra veidrodžio.

– Tikėk manim, tu labai graži su ja.

Ji nusiėmė ir uždėjo jam, pakreipdama ant šono. Susijuokusi pabandė kitaip. Jis nusiėmė ir užmovė ant lovos stulpelio.

– Dabar lova atrodo kaip sukčiuvienė, – pasakė ji.

Jis juokais ją stumtelėjo.

– Būtum gera poetė, – tarė jai.

– Dažnai norisi rašyti eilėraščius, – prisipažino ji. – Bet nemoku.

– Mano brolis sako, kad geriausias būdas rašyti eilėraščiams yra imti ir juos rašyti. Ir dar – daug skaityti geros poezijos. Jo pasiklausius panašu į tapymą.

– Žadėjai parodyti jo eilėraščius.

– Parodysiu.

– Kodėl nepadeklamuoji nors vieno?

– Kurio?

– Nežinau. To, kurį minėjai šeštadienį.

– Ar apie paukščius?

– Ne. Kurį neseniai atsiuntė.

– Gerai.

Ji užsimerkė.

– Kam užsimerkei?

– Kad geriau girdėčiau tavo balsą.

Jis švelniu, nedrąsiu, šnekamu tonu padeklamavo jai brolio eilėraštį. Kai baigė, ji plačiai atsimerkė, linksmai suplojo rankomis ir pasakė:

– Gražu.

Staiga pabučiavo jam tiesiai į lūpas ir atsitraukė pradžiugusi, nušvitusiu veidu, giedrom akim.

– Tikrai gražu.

Tada jis suėmė jos veidą, pažiūrėjo į šiltas rudas jos akis ir pabučiavo švelniai, bet godžiai. Ji pažvelgė nustebusiu, net išsigandusiu žvilgsniu. Bet jis bučiavo lūpas, paskui skruostus ir kaklą, ir antakius, ir kaktą, ir ausis, paskui grįžo prie burnos ir nebesitraukė. Jos lūpos buvo šiltos ir minkštos. Virpančios. Jis prisiglaudė. Juodu karštai apsikabino, nors nepatogiai, nes sėdėjo šalia. Po to, lyg atlikdami kokį naują ritualą, kuriame tiksliai žinojo savo vaidmenis, abudu kartu atsistojo. Prisispaudė vienas prie kito. Omovas traukė į save sodrų jos plaukų aliejaus aromatą. Abi rankos nuslydo jos nugara. Ir sustojo ant minkštų apvalumų.

Po to viskas vyko greitai. Jos pirštai atsargiai nuslinko jo šonais, per šlaunis, pakrapštė užtrauktuką, nubėgo krūtine, nuslydo plika galva ir apkabino kaklą. Jis atsisegė kelnes, nuvilko jai palaidinukę. Po to nusitraukė kelnes ir marškinius ir atsistojo priešais ją nuogas ir išdidus. Ėmė bučiuoti ją, ji praskleidė apsiautalą, nusiplėšė kelnaites, ir jis įsikniaubė į šiltą jos pilvą, paskui paėmė į burną spenelį. Jos liemenį juosė karoliai, nuo jų kūnas rodės dar geidulingesnis, jo linkiai tokio grakštumo, kokio nė neįsivaizdavo. Paskui prasidėjo prisilietimų stebuklai. Jis paguldė ją ant kieto matraco ir ėmė visą bučiuoti, pradėjęs nuo pėdų, pirštais braukdamas per pilvą ir šonkaulius, ir šlaunų vidų. Jo ranka glostė iškilumus ir įdubimus, pasiekė plyšį, ir ji sudrebėjo. Kvėpdamas stiprų jos geismo ir žemės kvapą, jis švelniai ją lietė. Jos šlaunys buvo karštos, jis kedeno plaukų kauburėlį, grožėdamasis jos lytimi. Tokia daili, tokia nesudėtinga, jog jis vos susilaikė nešūktelėjęs.

Kai ją paliesdavo, ji suvirpėdavo. Jį stulbino šis atradimas. Jos jaudulys dar labiau jį audrino, ir jis toliau švelniai ją lietė, visur, ir ji jau drebėjo nesuvaldomai, jis net gąstelėjo nuo tokios jausmų stiprybės ir ją apkabino. Norėjo matyti, justi ją visą, amžinai ją

įsiminti. Apvertęs ją tyliai aiktelėjo – koks dailus nugaros išlinkimas ir kokie nuostabiai apskriti sėdmenys.

– Dievas tave sukūrė su tokia meile, – uždusęs tarė jis.

Atvertęs ją atgal, ant pilvo ir krūtinės išvydo ritualinius randus. Meiliai, atsargiai juos paglostė ir suspaudė krūtis. Ji atsiduso ir ratais ėmė braukti jam per krūtinę, pilvą, bet pasiekusi pirmus plaukelius, sustojo. Ir staiga, su aistra ir staigumu, galėjusiais imtis tik iš amžinųjų meilės šaltinių, ji paėmė jo varpą, pradėjo spaudyti ir trinti į save. Jis nemokėjo suprasti savo jausmų, todėl sulaikė jos ranką ir užsižiūrėjo į rudą, bronzinio atspalvio švelnią odą, skleidžiančią kone auksinį švytėjimą.

Šitame niūrumo prisigėrusiame kambaryje, užsimiršę savojo tikėjimo išpažinime, jie artėjo prie dalykų, kurie juos sudegins. Tuo tarpu ramiai degė žibalinė lempa ir palubėje siūbavo voratinkliai. Ir kai jis vėl ėmė ją glamonėti, ji užsimerkė gniaužydama rankas, aičiodama, jos veidas persimainė, ekstazė jį nušvietė kažkokiu keistu grožiu, juodu atsidavė visoms toms lig tol nepažintoms jėgoms, kurios prasimušusios užvaldė jų meilę.

Kai nustojo į ją žiūrėti, kai užsimerkė, ir pats pasijuto kaip apsėstas. O kai jinai jį palietė, geismas taip nutvilkė, jog jis atsitraukė nenorėdamas prasiveržti ne joje. Buvo sunku kvėpuoti. Ji panėšėjo į laukinį žvėrelį, lūpos paburko, o krūtinė bangavo tokia nenumaldoma aistra, jog jis žiūrėjo kaip užburtas. Praskėtė jai kojas. Kietai užsimerkęs, alsuodamas svaigiu jos nuogumo kvapu, užčiuopė, kad ji šlapia ir karšta. Jai išsiveržė neregėto džiaugsmo šūksnis ir ji suspaudė jį blauzdomis. Jis vėl palietė syvais žliaugiančią tą vietą, ir ji paleido kojas, pasiduodama jo švelnumui. Tada jis užgulė ją ir lėtai pradėjo stumti varpą. Ji atmetė rankas, paskui tvirtai jį apkabino, po to rankos nulėpo ir ji visiškai jam atsidavė, kilstelėjo galvą, žvelgdama pašėlusiom akim, ir pasakė:

– Noriu turėti tavo vaiką!

Ir jis įėjo iki galo, ir liko taip, abu vienu balsu sušuko, jis ėmė švelniai judėti plaukdamas ant jos į seksualinių fantazijų grotas. Jos alkis purtė lovą, iš laimės ji garsiai nežinia ką sušuko, bet jis užspaudė jai burną. Netrukus, palengvėle stumdamas ir traukda-

mas, mėgaudamasis kiekviena akimirka, pajuto, kaip pulsuoja jos vidus. Kaip suspaudžia jį ir atsileidžia, ji tartum siurbė jį gilyn į save, ir jis ėmė judėti greičiau, traukiamas gilių nesulaikomo meilės akto srovių. Judėjo kaip padūkęs, ir ji kartu, ir tada, kai ji dar plačiau išskėtė kojas, lyg norėdama priimti jį visą, visą jo meilę, perkreiptu veidu, išsižiojusi, jis puolė ją bučiuoti. Ir tas bučinys, lietimasis liežuviais, dar labiau kaitino mylėjimąsi, o mylėdamiesi dar karščiau bučiavosi. Ir kai iš toli pajuto, kad netrukus baigs, kai beprotišku smarkumu atūžė džiaugsmas, jis sustojo ir apžiojo jai spenelius, švelniai sukando. Bent kiek ataušęs, vėl pradėjo, bet pravirko jai į plaukus, nes troško taip tobulai ją mylėti, taip giliai į ją įsiskverbti ir visiškai, iki galo ją patenkinti, tačiau nežinojo, kaip. Tada ji prisitraukė jį, atvertė ant girgždančios lovos ir apžergė jį, jis pradėjo spardytis, priešintis, bet ji liepė gulėti ramiai ir pati ėmė judėti, ir kai jis, pasikliaudamas ja, atsipalaidavo, daugiau nebeištvėrė, prasiveržė joje, sprogo tvinksinčiomis būties kibirkštėlėmis, jis ėmė šaukti, tačiau koridoriuje pasigirdo riksmai ir kažkas ėmė belst į duris. Ji tebešokčiojo ant jo – laukinė kumelaitė, – išskėtusi rankas, pakildama aukštai ir krisdama, juodu toliau smelkėsi į kits kitą, pasitikdami aistros bangas, kai ūmiai abu vienu metu sustingo ir išplėtę akis išgirdo jos vyro balsą, labai garsiai sakantį:

– Išeikit! Žinau, kad jūs tenai!

Apstulbę, vargiai besusivokdami, jie gulėjo tylutėliai ir klausėsi, kaip niršta jos vyras, spardo duris, padūkusiai drasko rankeną, lyg ketindamas ją išrauti. Omovą apėmė panika, bet ji davė ženklą tylėti. Ir jos giedrumas, visiškas nebijojimas jį nuramino.

– Išlįskit, aš jus užmušiu! – bliovė jos vyras, spardydamas duris, žvygindamas vyrius. Nuo staktos pasipylė dulkės ir tinkas. Sugergždė medis.

– Išeikit, arba išlaušiu duris! Mačiau, kaip įėjot! Išeikit!

Paskui prisidėjo daugiau balsų. Ėmė verkti vaikai. Kitų vyrų rėkalojimas, kimus ir girtas, permušė Takpo burnojimą. Tie balsai jį prarijo. Jie girdėjo, kaip vyrai grasina jį primušti, kam atėjęs į jų namą ir keliąs tokį triukšmą. Kažkas pasiūlė iškviesti policiją.

Įsiterpė ir kelios moterys. Tada kažkokia moteriškė, labiau supykusi už kitas, užsipuolė jį sakydama, jog tai esąs jos kambarys ir kad viduje gulį jos sesuo su savo vyru, ir kad Ifejivos vyras neturįs jokios teisės spardyti durų. Kažkieno balsas pasiūlė gerai išgerti ir taip užbaigti nesusipratimą. Erzelis kiek aprimo ir ėmė tolti.

Triukšmautojams nuėjus ir nutilus daužymuisi, Omovas ir Ifejiva paskubom apsirengė. Po to atsisėdo greta, prislėgti kambario tuštumos. Pusiau tinkuotos, pusiau dažytos jo sienos tartum pradėjo tolti, atstumai tarp jų netikėtai pasidarė milžiniški. Po valandėlės į duris pasibeldė ir moteriškas balsas tarė:

– Dabar galit eit. Pro kitas duris. Paskubėkit!

Jie tylėdami pasižiūrėjo į kits kitą, lyg paskutinį kartą. Pasibučiavo ir kartu atsistojo tebejungiami sugadintojo stebuklo. Juodu gaubė sekso kvapai. Ifejiva atrodė drąsi, maištinga, spindinti, nė kiek nesusigėdusi. Narsiai šypsodama, ji iššoko į koridorių.

Jis dar palaukė. Tada užsidėjo skrybėlę. Atidarė duris. Tamsiu koridoriumi pūtė vėjas. Jis išėjo virš galvos judant voratinkliams. Mieguistas ir nustėręs, klupinėdamas nuslinko į namo priekį ir žengė į tamsias nakties įsčias, o pakrikos mintys ėmė suktis kaip verpetas.

Septintas skyrius

Išėjęs iš trobelės, jis be tikslo klydinėjo klampioje mieguistoje migloje. Taip pažįstamos gatvės ir keliai tapo svetimi. Viskas, ką matė, kėlė nerimą. Pasukus į gatvę, staiga plūstelėjo kokti nešvarumų smarvė. Netrukus jis juos pamatė, tarsi išnyrančius iš keisto košmaro prieblandos. Sulinkę nuo atmatų sklidinų kibirų, veidus užsirišę skudurais, anonimiški kaip kokio ritualo dalyviai, nešvarybių surinkėjai artėjo į jį. Jie nusverdėjo prie laukiančių mašinų, atsipūtė, su tuščiais kibirais ėjo į kiemus ir grįžo su pilnais.

Aplinkui dvokė. Žmonės bėgo nuo jų. Žmonės skubėjo. Jie bėgo užsiėmę nosis, nusukę akis. Nešvarybių surinkėjai judėjo nerangiai, drebančiais keliais, susikūprinę. Stenėdami. Dažnai kibirai būdavo net kaupini, nuo viršaus krisdavo visokia bjaurastis, papildydama gatvių šiukšlynus. Musių nebuvo.

Gretimo namo vaikai ėmė tyčiotis iš vieno atmatininko. Jis buvo nepaslankiausias. Tempė didžiulį kibirą svirduliuodamas, kreivėzuodamas ir juokingai šnarpšdamas. Vaikai išjuokė jį dainuškomis. Kai jis sustojęs atsigręžė į juos ir sušnarpštė vydamas šalin, jie parbėgo namo ir ten nedavė vyresniesiems ramiai gerti ir ginčytis. Po kiek laiko vaikai vėl atbėgo ir apmėtė žmogelį akmenimis. Vienas akmuo dusliai dunkstelėjo į kibirą. Omovas žiūrėjo, kad ant ko neužliptų.

Nešvarybių surinkėjas vėl sustojo. Jo akys degė, sprandas buvo drūtas, per kaktą sruvo prakaitas. Jis vėl piktai sušnarpštė ir mėgino kojom apžerti vaikus smėliu, bet suklupo ir riktelėdamas

vargais negalais atsitiesė, o vaikai net plyšo juokais. Omovas norėjo aprėkti vaikus. Bet nespėjo, senis užsiutęs trumpute šluotele, kurią laikė laisvojoj rankoj, pradėjo vaikus taškyti kibiro turiniu. Jie nuskuodė žviegdami ir kvatodami iš naivios piktdžiugos. Atmatininkas nusekė jiems iš paskos. Jam ant galvos svyravo grasusis nešulys.

Kiemo vyresnieji, kurie gėrė ir spjaudėsi net nepasukdami galvos į išdykaujančius vaikus, pakėlę akis išvydo baisiąją žmogystą. Vienas iš jų sušuko:

– Ei, kas tau daros?

– Ko tau reikia? – pridūrė kitas.

Senoliai atsistojo. Atmatų surinkėjas nutaikė momentą. Su negrabiu ir kartais kerštingu orumu, atsirandančiu dirbant tokį darbą, atmatininkas įsirėžė, sušnarpštė ir pastatė savo kibirą tiesiai priešais senolius – nubaudė, kam blogai išauklėti vaikai. Efektas buvo nepaprastas.

– Ei, nešėjau, gal išprotėjai, ką? Protas pasimaišė? – rėkė vyrai.

Atmatų surinkėjas, perkreipęs kaklą, ranguodamas kaip lunatikas, nukiūtino palikdamas savo neįmanomą nešmenį. Pagaliau supratę, kas įvyko, žmonės padūko. Senoliai ir moterys spiegė ir bliovė. Žmonės puolė į visas puses. Virsdami ant kėdžių, senoliai taip mikliai spruko nuo smarvės, kad net apvertė savo stalą su gėrimais ir kolamedžio riešutais. Maišėsi riksmai, keiksmai, maldavimai. Nuo smarvės galėjai išprotėti.

Aprimus sambrūzdžiui, pas senį buvo pasiųsta delegacija, susidedanti iš nenaudėlių vaikų tėvų. Atsistoję atokiai nuo jo, dievų ir protėvių vardu ėmė melsti, kad nuneštų savo pragarišką nešulį tolyn nuo jų gyvenimo. Atmatininkas spoksojo į juos ramios paniekos pilnom akim. Jis net neparodė išgirdęs jų prašymus. Stovėjo labai ramiai, kaip sargybinis, tiesus it žvakė, susidėjęs rankas už nugaros. Delegacija priėjo arčiau, moterys atsiklaupė ir maldavo prisiminti savo mylimą motiną, prašė nusileisti dėl Alacho, jei kartais esąs musulmonas. Bet niekas jo neišjudino.

Moterys nuėjusios suieškojo tuos vaikus, atitempė ir visų akivaizdoje be gailesčio prilupo. Kiti delegacijos nariai toliau mal-

davo pasigailėti. Jie meldėsi už atmatų surinkėją. Seniausi vyrai meldė Dievą, kad atmatininkas praturtėtų, kad jam sektųsi, kad gyventų sveikas ir laimingas. Tačiau nešvarybių surinkėjas, regis, įžeistas tokios perdėtos maldos, pasitraukė atgal ir stebėjo tą sceną blizgančiom abejingom akim.

Paskui delegacija pasitraukė ir pasitarusi grįžo. Surinkusi šiek tiek pinigų, jais tikėjosi numaldyti jo rūstybę. Jis pažiūrėjo į pinigus. Dešimt nairų. Įsižeidęs senis nusigręžė. Delegacija vėl nugarmėjo, karštai pasiginčijo ir grįžo su dvidešimčia nairų. Tačiau tik po to, kai dar penkiolika minučių maldavo, kai suklupdė priešais jį vaikus, kad tie prašytų atleidimo, kai sukrapštė tris dešimtis nairų, jis teikėsi išklausyti. Paėmė pinigus, atidžiai patikrino kiekvieną banknotą, ar tikras, ir susikišo į užpakalinę kišenę. Tada, perkreipęs kaklą, priėjo ir čiupo kibirą. Pūkšdamas ir persdamas ėmė jį kelti, vos neišmetė, ir moterys suspiegė. Vis dėlto suvaldė kibiro svorį. Pasilenkęs paėmė šluotelę. Ir tuomet, savotiškai išdidžiai, jis nuplumpino į naktį.

Ore tvyrojo klaikus dvokas. Jis čia laikysis kelias savaites, negailestingas atminas.

Visa tai stebėjęs iš toliau, Omovas leidosi gatvėmis be jokio tikslo.

Priėjo siaurą gatviūkštę. Jos pakraščiuose buvo gilios vėžės. Abiejuose šonuose gulėjo sumaigytos saldžiai kvepiančios gėlės. Staiga padvelkė smilkalais. Jis išgirdo tilindžiuojant varpelius ir aršiai giedant. Įdomu, kam šovė į galvą šitoj Dievo užmirštoj vietoj prisodinti gėlių? Jį apėmė neaiški ramuma. Žengdamas gilyn, juto medžius, krūmus ir ypatingą tamsą. Naktis buvo ženklų miškas. Gatviūkštė ėmė platėti. Stipriau užkvipo smilkalais. Šalikelėj jis pamatė užtvarą. Jo vidury buvo namas. Aplinkui stovėjo brangūs automobiliai. Keistai dundėjo būgnai, jų garsas priminė būgnus, girdėtus paplūdimyje dar prieš aptinkant mergaitės lavoną.

Jis įtarė atsidūręs slaptų susirinkimų vietoje, šalia slaptos draugijos buveinės. Namas panėšėjo į bažnyčią. Už to užtvaro gat-

viūkštė baigėsi. Toliau buvo pelkė ir medinis lieptas per ją. Jis nežinojo, kas už liepto.

Omovas stovėjo prie aptvaro vartų apimtas nerimo ir smalsumo, ir staiga būgnai pašėlusiai sutratėjo, kilo triukšmas. Iš miško išsiveržė kaukėtos žmogystos su rimbais. Tada iš už jų išlindo didysis Egungunas, aukšta figūra su šiurpulinga kauke, apsupta palydos – vyrų, laikančių virves, siejančias juos su šia galinga protėvių dvasia. Mažesniosios figūros, kurių kaukės nebuvo nei tokios didelės, nei tokios kraupios kaip pagrindinio šio maskarado dalyvio, pradėjo rimbais pliekti viena kitą. Aplinkui grumėjo būgnai. Palyda giedojo užkeikimus. Figūros čaižė draugėms kojas. Užgautosios tik stryktelėdavo nė neaiktelėdamos ir savo ruožtu taikydavo užušnioti. Jų veiksmuose nebuvo pagiežos. Dundant būgnų akompanimentui, kapodamos kitoms nugaras, šokdamos, jos artinosi prie Omovo. Sukosi aplink jį, maskaradas čia išsisklaidydavo, čia vėl sueidavo krūvon, suvarytas palydos. Ritualo dalyviai išmušinėjo kits kitam per metus susikaupusį blogį, jie jau šoko aplink Omovą, bet jo nelietė. Paskui, apstoję jį siauru ratu, vis labiau įsikarščiuodami, pasiuntė jam kaukę. Jis atsisakė ją dėtis, ir jie nušoko tolyn, jo rajono pusėn. Jis girdėjo, kaip išvydę šiurpųjį maskaradą, spiegia vaikai ir moterys.

Jis nuėjo prie pastato. Vartai buvo atviri. Namas stovėjo miško pakrašty, tarsi išniręs iš pamirštos pasakos kerų. Pamatė didelį faneros skydą. Jis buvo tuščias, baltas. Šalia jo įkastas juodas kryžius. Giesmė darėsi vis garsesnė ir nedarnesnė. Girdėjo didžiulius būgnus ir butelių tarškėjimą. Tolumoje grojo akordeonas. Kažkas klykė.

Į veidą aštriai papūtė vėjas, smilkalų kvapą atmiešdamas drėgnu ir pažįstamu pūvančios augmenijos šutu. Jis klausėsi naktinių paukščių treliavimo. Pasiekęs didžiąsias duris, išvydo kitą skydą, kuriame buvo pavaizduotas iš pirmo žvilgsnio lyg ir Kristus ant kryžiaus. Bet įsižiūrėjęs įsitikino, kad viskas daug sudėtingiau. Paveikslas buvo keisto grožio, pilnas įvairių simbolių. Paukščių erelių sparnais, pelėdų galvom, suopių kojom. Skraidančių žmonių žaliomis akimis. Vėžlių žmogiškais veidais, moterų antilopių kū-

nais, vyrų geltonais sparnais. Visas paveikslas buvo išmargintas Egipto hieroglifų deriniais. Visų šitų simbolių ir ženklų vidury kilo juoda figūra ant balto kryžiaus, figūra, neturinti jokio panašumo į Kristų. Omovas pasižiūrėjo į dailininko parašą ir nustėro pamatęs, kad jo draugo daktaro Okočos. Galvoje kažkas sprogo. Buvo besušunkąs iš didžiausios nuostabos, netgi iš baimės, kai viduje nuskambėjo neregėto šiurpumo užkeikimas.

Durys staiga atsidarė – ir trenkė tiesiai jam į krūtinę. Jis susverdėjo nuo smūgio ir nuo triukšmo, pratrūkusio iš patalpos. Valandėlę stovėjo apkvaitęs ir suglumęs. Tarsi žvelgdamas į sulėtintą sapną, matė, kas darosi viduj. Akis užliejo raudonuma. Lyg atlikdamos kokį ritualą, lėtai siūbavo vyrų eilės. Visi vilkėjo baltai. Priešaky ant trikampės pakylos, apsuptos daiktų, kurie galėjo būti ne kas kita, o mistiniai fetišai, stovėjo Ritualo Vadovas. Aukštas švariai nusiskutęs vyras. Jo drabužis buvo šilkinis, ant krūtinės raudonavo kažkokie ženklai, o pusė veido buvo ištepliota kreida ir stibiu. Priešais jį klūpėjo ekstazėje besiraitantis vyras, išskėtęs rankas delnais į viršų, ir raudonuose atšvaituose jie atrodė kruvini. Omovas ūmiai suprato, kad triukšmas jam pasivaideno. Susirinkusieji jau tylėjo ir tik judėjo vangiai ir iš lėto kaip sapne.

Vos atitoko nuo to antro smūgio, kai jį pamatė ir prie jo atėjo Durų Sergėtojas. Juodu kostiumu, baltom pirštinėm ir juoda skrybėle. Vidutinio ūgio, gražus, tiesus ir skvarbiom akim.

– Ko reikia? – paklausė.

– Nieko.

– Gal nori prisidėti prie mūsų?

– Kas tie „mūsų“?

– Nesvarbu.

– Nejaugi?

– Taip.

Tyla.

– Na?

– Ne.

– Šiandien įvesdinimo diena.

– Kokio įvesdinimo?

– Naujokų.

– Įvesdinimo į ką?

– Į paslaptis.

– Kokias paslaptis?

– Mirties, galybės paslaptis.

Tyla.

– Na? Šįvakar būsi pirmas.

– Tikrai?

– Taip. Ir išvaizda tinkama. Esi su skrybėle, o po ja, man rodos, plikas.

– Iš kur žinote?

– Nesvarbu. Dar žinau, kad esi nepritapėlis, kankinys, vienišius.

Vėl tyla.

– Turi čia pat apsispręsti. Aš reikalingas viduje kitai ritualo daliai.

– Atsiprašau.

– Tada eik sau.

– Kodėl? Ar negalima pasižiūrėti?

– Ne. Žiūrėti – vadinasi, susisaistyti.

– Aišku.

– Prašom pasitraukti nuo durų.

– Ko tokia skuba?

– Tu galbūt trukdai patekti kitam naujokui.

Omovas dvejojo. Juo ilgiau stovėjo čia, neatsispirdamas pagundai, tuo labiau matė, kaip keičiasi to žmogaus veidas. Jo bruožus palengva iškreipė keista išraiška, beveik plėšri. Staiga ūmus vėjo gūsis šveitė Omovui į sprandą lyg nematomos rankos smūgis. Po akimirkos Omovas pasijuto neįprastai budrus. Jis apsisuko ir nuėjo pro skydą, paskutinį kartą žvilgtelėdamas į stulbinantį daktaro Okočos paveikslą. Tada nužygiavo pro kitą, tuščiąjį skydą ir atsidūrė už vartų. Atsigręžęs pamatė, kad Durų Sergėtojas jį tebestebi. Bet greitai įlindo vidun ir uždarė duris.

Omovas žengė liepto link. Mintys blaškėsi, jis uodė augalų kvapą. Klausėsi nakties padarų. Širdį glostė saldus normalybės aro-

matas. Jis stebėjosi dalykais, kurių negalėjo regėti, ir bijojo dalykų, kurių neturėjo teisės matyti. Protas buvo šviesus, ir naktis valandėlę atrodė nebe tokia juoda. Staiga tamsoje kažkas suriko.

Jam pasirodė, kad garsas atsklido iš pelkės, ir nuėjo ton pusėn. Menkai ką tejžiūrėjo. Bet matė, jog lieptas sulūžęs. Lentos suskilusios, daugelio nebelikę. Pelkė susiliejo su naktimi. Šalia sulūžusio liepto prasidėjo takas per brūzgynus. Ėmė juo eiti. Tyloje čirškė žiogai. Draskė krūmai. Jis suklupo ant medžio šaknies. Kai atsistojo, pro šakas kažkas šlumštelėjo žemėn. Jis palaukė. Nieko. Vaizduotėje slinko tie krūmai ir medžiai. Jis paspyrė tuščią skardinėlę. Ji aidžiai žvangtelėjo. Jis apmirė, paskui paaštrėjo visi pojūčiai. Iš tamsos atėjo kitas garsas. Lyg miške verktų vaikas. Jis nusiskubino verksmo kryptimi. Tada išgirdo daugiau garsų: sumišai traškant lapus ir bėgančio žmogaus žingsnius.

Jis vos neužlipo. Kad ir kas ten buvo, gulėjo šalia tako susukta į audeklą. Iš pradžių jis išsigando, nes tas daiktas krutėjo ir raitėsi kaip koks nežinomas padaras. Tuomet išgirdo kūdikio verksmą, silpną ir gailų. Tą akimirką viskas pasidarė aišku.

Jis ėmė vytis. Lėkė per krūmus kliūdamas už išsikišusių šaknų ir vos nenugarmėjo į šulinį, lygų su taku. Tiesiai priešaky girdėjo trūksmingą kvėpavimą ir nelygius žingsnius. Posūkyje spėjo pamatyti neaiškų bėgančios moters siluetą. Jis pašaukė. Ji atsigręžė ir pargriuvo užlipusi ant šaknies. Jam pribėgus prapliupo keiktis. Rėkė ant jo skėtriodama ilgais pirštais. Paskui nusišnypštė į apsiautalo skverną ir nutilo. Dar vilkėjo palaidinę atviru kaklu. Kiek jis įžiūrėjo, buvo sulysusi ir liguistos išvaizdos. Plaukai nešukuoti. Burną tampė bjaurūs spazmai. Ji šniurkštelėjo, spjovė jo pusėn, vėl nusišnypštė ir nusišluostė veidą. Tebespoksojo į jį, o visas kūnas trūkčiojo. Ji užmušė moskitą ant nuogos rankos. Omovas nieko nesakė ir stovėjo nejudėdamas.

Tykiai suošė vėjas. Sušiureno lapai ir žolės. Vėjui nutykus ji prabilo. Jos balsas buvo šiurkštus ir atžarus. Čia kilo pasiekdamas pykčio viršūnę, čia tilo iki vos girdimo šnabždesio. Ji pasakojo apie savo vyrą, ginkluotą plėšiką. Vieną vakarą grįždama iš

turgaus, pamatė jį negyvą pakelėj su kakle žiojinčia skyle. Ji pasakojo, kaip jie neturėję pinigų ir kaip tą patį vakarą sugužėję kreditoriai paimti turto. Sakėsi neturinti nei tėvų, nei brolių ar seserų, ir ką gi jai veikti šiame pasaulyje? Ar mirti dėl ginkluoto plėšiko vaiko? Balsas tilo. Yra kitas vyras, kalbėjo ji, kuris nori ją vesti, bet vaikas kliudo, tiesiog akmuo jai ant kaklo, ji neturi pinigų jam penėti, be to, visiems melavusi, kad čia ne jos vaikas. Sakė, jog jai nesvarbu, jeigu kūdikis mirsiąs, jis ir taip pusgyvis; ji šnekėjo ir šnekėjo, karštligiškai, vis pratrūkdama raudoti, tarsi atsakydama visokiems ją pertraukiantiems balsams. Staiga jos tonas pasikeitė. Ji ėmė kabinėtis už krūmų šakų, be galo kartoti „kodėl?“, paskui puolė kumščiais daužyti žemę – lyg duris, kurios neatsidaro. Galų gale sukniubo, ėmė plėšytis drabužius ir rautis plaukus. Per kaktą, akis ir burną nuvinguriavo kraujo srovelė.

Jis atkišo jai nosinę kraujui nusišluostyti, bet ji numušė jo ranką šonan. Jis švelniai ją kalbino mėgindamas paguosti, įtikinti, kad eitų ir pasiimtų vaiką. Vėl pakilo vėjas. Ji sudrebėjo.

Aukštai danguje iš už debesies išlindo mėnulis, sidabrine miglele aptraukė medžius ir krūmus. Šioje tyloje vienišas kūdikio verksmas skambėjo dar garsiau. Moteris atsikėlė lyg staiga pabudusi iš sapno. Ji pastūmė jį ir nerangiai nupėdino pas pamestąjį kūdikį.

Vėl nuaidėjo verksmas, dar vienišesnis nei lig tol. Moteris skuodė per mišką neįtikėtinu greitumu. Omovas nusekė paskui ją. Kai moteris pasiekė tą vietą, ryšulėlis buvo apsivertęs ant šono. Šalimais stovėjo juoda katė, ji nubėgo, kai moteris pastvėrė ryšulėlį ir prispaudė prie savęs čiūčiuodama, liūdnai linguodama, mėnesienos nušviestu veidu. Po to ji išvystė vaikelį, nubraukė nuo jo purvą ir skruzdėles ir uždainavo dainą apie tai, koks atšiaurus šis pasaulis.

Staiga jis išgirdo ją riktelint. Ji atitraukė vaiką nuo savęs. Jis nebejudėjo. Jo kojelės buvo iškrypusios, veidukas nei šioks, nei toks, rankytės kabaluoja. Ji pažvelgė į Omovą paklaikusiom akim, išsižiojo ir veriamai sužviegė, miško aidas bangomis atkartojo tą

siaubo riksmą. Ir ji pasileido į nakties erdvę rėkdama taip, lyg norėtų prikelti mirusiuosius ir visus tuos, kurie ramiai miega savo lovose.

Jis viską suprato. Suprato taip aiškiai, jog jame kažkas atsistojo piestu, o galvoje susipynė visokiausi balsai, ir staiga mintyse jis išvydo paukštį, krentantį ir be jokio garselio žnektelintį žemėn. Pajuto baisiausią nuovargį. Sąmonę gožė krūmai ir tamsa. Bet kai išpuolė iš miško, išvydo savo rajoną ir dangų, giedrą ir platų kaip sapne.

KETVIRTOJI KNYGA

Pirmas skyrius

Ji greitai nuėjo koridoriumi ir per užpakalinius kiemus išlindo į slaptą skersgatvėlį. Pasiekusi savo gatvę, žingsnį sulėtino. Naktis aplink ją pulsavo gyvybe. Jautėsi visam tam svetima, pasmerkta to šlapumo tarp kojų. Ji nuėjo pro pupelių pyragėlių ir ogogoro pardavėjų prekystalius. Praėjo pro triukšmingą viešbutį ir muzikos parduotuves, iš kurių griaudėjo naujausios dainos apie saldų gyvenimą. Sutrikusi nuo jausmo, apėmusio, kai buvo nutrauktas meilės aktas, ji sustojo pašiūrės tarpdury ir pasitaisė apsiautalą. Šešėliai slėpė jos veidą nuo gatvės. Ji bandė atsitokėti, numaldyti savo nerimą.

Gatvėn įsukęs automobilis trumpam ją nušvietė. Praslinkus ryškios šviesos pluoštams, ji nebeišlaikė ir pravirko. Viskas grįžo su šleikštulio banga. Pastaruoju laiku tiek visko susikaupė, kad matydama, kaip vyras vakare nusirengia, matydama, kaip rytą apsirengia, klausydamasi jo koktaus meilikavimo, ji norėdavo rėkti ir mestis pro langą. Tačiau dabar, prisiminus jo beldimą į duris, prisiminus, kaip jis grasino, kaip sustingo Omovas ir po to stojusią tylą, širdin įsivogė tuštuma. Kažkodėl priplėkusi to kambario erdvė atvėrė visus dalykus, nuo kurių ji visąlaik slėpėsi. Gatvėn įsuko kitas automobilis, ji užsidengė veidą delnais ir susigūžė lyg nuo kažkokios neišvengiamos bjaurasties.

Ta akimirka praėjo. Pro šalį nuklibikščiavo prekijas hausas. Už kampo dūko vaikai. Ji girdėjo, kaip prostitutės raižiais balsais šūkauja vyrams:

– Nori smagumėlio?

– Galiu greitai tave pralinksminti!

– Kur taip skubi, gražuolėli?

Ifejiva pasitraukė iš šešėlio ir išsverdėjo į gatvę. Keliai linko. Buvo silpna, mušė prakaitas. Sieloje pasijuto sena. Nenorom nuėjo ton pusėn, kur tamsiuose krūmuose, pasak gandų, pasitaiko rasti pamestų kūdikių, kur buvo užpulti ir apiplėšti žmonės, kur buvo išprievartautos moterys. Tamsa ją ramino. Ji pastovėjo, vėjas kedeno plaukus. Krūmuose išgirdo keistą virkavimą, bet neišsigando. Nuėjo garso linkui, praskyrė šakas, tačiau nieko nepamatė. Pro šalį dainuodami skubinosi žmonės. Ji prisiminė mokyklos laikų dainą ir liūdnai ėmė sau niūniuoti.

Aš plušu dėl duonos kąsnio,
Aš plušu dėl duonos kąsnio,
Jeigu kas ateitų
Ir klaustų manęs,
Taip ir pasakykit,
Kad plušu dėl duonos kąsnio.

Toji daina pažadino trumpų mokyklinių dienų ilgesį. Vėl regėjo ramius draugystės vaizdus, pamaldas bažnyčioje, plačius laukus, sportinius renginius ir savo drauges standintomis uniformomis, su šypsena dainuojančiomis per rytmetinę sueigą. Vėl pasigirdo tas virkavimas. Žengė žingsnį atgal ir tarp krūmokšnių išvydo gėlę ant ilgo stiebelio. Šešėlyje ji atrodė juoda. Ji nuskynė gėlę, pauostė ir nusičiaudėjo. Netikęs kvapas. Tykiai nusijuokusi patraukė tolyn. Blausioje žibalinių lempų šviesoje pamatė, kad gėlė serga: išmėtyta rudais šlakais, apgraužta vabzdžių ir visiškai ne juoda, o blankiai rausva. Ji tą gėlę nusinešė.

Už nugaros kažkas sučiužėjo, ji krūptelėjo ir atsisukusi pamatė, kad iš krūmelių šlubuodamas išnėrė šunėkas. Pakėlęs nesveikąją koją, nukabaldavo prie prekystalio su pupelių pyragėliais. Gailus jo inkštimas patraukė pardavėjos dėmesį. Moteriškė iškeikė šunelio padermę ir šliūkštelėjo jam ant pasturgalio verdančio aliejaus. Šuo kaukdamas movė per gatvę nukoręs galvą, kaba-

luojančia koja. Jį pastebėjo žaidžiantys futbolą ir besipešantys vaikai. Ėmė kvatoti iš nerangių jo judesių. Vienas berniūkštis mėgino įmušti įvartį, bet nepataikė ir įspyrė šuniui. Ifejiva suriko. Šunelis nuskrido oru. Nudribęs apsivertė tarsi groteskiškas futbolo kamuolys ir ėmė cypti.

Ifejiva pripuolė prie šuns. Jis dar kvėpavo. Priekinė kojelė trūkčiojo. Ifejiva pakėlė šunį ir pamatė, kad jam bėga kraujas. Čiupusi jį glėbin, nubėgo erzinama vaikigalių.

Negalvodama įėjo jųdviejų kambarin ir įjungė šviesą. Jos vyras sėdėjo ant kėdės. Vieniša ir graudi figūra. Ant stalo stovėjo iki pusės nugertas ogogoro butelis. Aišku, kad sėdėjo patamsyje vienas ir mėgino pasigerti. Kimiu balsu jis tarė:

– Išjunk šviesą. Ir išmesk laukan tą šunį.

Jo akys buvo raudonos. Jis įsipylė dar gėrimo, bet šiaip nepajudėjo. Ji išjungė šviesą ir išėjo į koridorių. Eidama pastebėjo, kad šuo keistai dvėsuoja iškoręs liežuvį.

Užpakaliniame kieme buvo tuščia. Visur voliojosi neplautos lėkštės, vaikų naktipuodžiai, priskretę kibirai. Ji paguldė šunį prie virtuvės durų. Tada paėmė kibirą, kuriame buvo vandens, nuėjo į dušą ir nusiprausė. Turėjo nusižeminti ir apsišluostyti kaimyno rankšluosčiu, kabančiu ant gličios cinkuota skarda apmuštos pertvaros. Po to grįžo į kambarį.

Šviesa degė. Vyras žiūrėjo į ją, stovinčią tarpdury, lyg būtų tuščia vieta. Burna pražiota, dantys nudažyti kolamedžio riešutų. Akys buvo pilnos skausmo, kurį sukėlė baisus žinojimas. Norėjo kažką sakyti, bet papurtė galvą ir atsiduso. Ji ramiai jį stebėjo. Jis atsistojo, atsisėdo ir vėl atsistojo. Nusvirduliavo prie lango. Atidarė jį ir uždarė. Čiupo butelį ir užsivertė. Smakro šeriais nuvarvėjo deginančio skysčio. Jis susiraukė ir susiėmė skrandį.

Ji budriai jį stebėjo, o ramybę išstūmė netikrumas. Juo ilgiau į jį žiūrėjo, juo aiškiau jį matė. Valandėlę iš gailesčio pasirodė ne visai bjaurus. Regėjo jo veide paslėptą ir užgniaužtą gerumą, po jo irzlumu įžvelgė savus besigrumiančius demonus. Ji tiek mažai apie jį žinojo, nes nieko nenorėjo sužinoti. Per jungtuvių apeigas, vykusias jos kaime, į jį bemaž nė nedirstelėjo ir vėliau

nematė reikalo žiūrėti. Tačiau pirmą kartą savo vedybiniame gyvenime išvydo jį kaip žmogų, galintį kentėti neapsakomą skausmą. Kol kas jis nešoko ant jos, ir ji pajuto šiokį tokį dėkingumą, šiokią tokią pagarbą. Tas faktas vertė ją matyti jo žmoniškumą, vertė bent sykį matyti jį kitokį, ne vien tik tą, kuris grasina ir muša, kuris nieko nesiaiškindamas nuplėšia kelnaites ir šiurkščiai grabalioja, ar ji nešlapia – ar nesantykiavo su kitu vyru.

Jam ji dabar jautė švelnumą, atmieštą šaltumu. Po to, kas nutiko aną kartą lankantis Tuvui, ji labiau negu kada nors troško pabėgti į savo kaimą. Visada bijojo, kad padarys ką nors pavojinga. Bet pasibaigus baisiesiems sapnams, ji ėmė blaškytis tarp to, ką žinojo, ir ko negalėjo žinoti.

Vyras vėl atsisėdo. Jį graužė neramumas. Mėgino kaip vaikas pasiūbuoti kėdę pirmyn ir atgal. Paskui pravirko. Ifejiva pirmą sykį matė jį tokį. Taip atsiskleidusį. Ji nusigręžė. Nenorėjo regėti ko nors, kas uždrausta žmonos akims. Ėmė žaisti paliegusia gėle. Girdėjo, kaip verkia jos vyras, ir norėjo rėkti, daužyti brangius daiktus, kad tik jis galėtų išlieti savo pyktį ją primušdamas.

Staiga jis nutilo. Ir pasakė:

– Su kuo ten žaidi?

Ifejiva krūptelėjo. Gėlė išslydo jai iš pirštų ir sukdamasi nukrito žemėn.

– Su gėle.

– Kas tau davė tą gėlę?

– Niekas. Ji negyva. Nuskyniau ją tarp krūmų.

– Kas tau davė tą negyvą gėlę?

Ji nieko neatsakė. Jo balsas pasikeitė.

– Aš klausiu, kas tau davė tą negyvą gėlę?

Ji tylėjo.

– Ar tas berniokas davė?

Tyla.

– Aš su tavim kalbu. Ar jis davė?

Jos veidas buvo be jokios išraiškos. Staiga jis atsistojo ir ištiesė į ją rankas. Ifejiva atšoko pamaniusi, kad jis nori suduoti. Bet ne.

Jis nusikabino ant vinies kabėjusį apsiaustą. Tada su girto žmogaus nerangumu į jį įsispraudė.

– Noriu tave kai kur nuvežti, – tarė jis.

Ji pažvelgė nustebusi. Jo veidas vėl buvo susikrimtęs. Mintys tarsi neatitiko judesių. Burna atvipo, kakta susiraukšlėjo. Spygsojo į ją gudriom akim. Lūpas iškreipė klastinga grimasa. Prisverdėjęs prie jos, sugriebė drebančiom rankom ir bandė pabučiuoti. Jo kvapas buvo jai koktus, ir ji išsisuko. Jis nešvankiai pakštelėjo orą. Šiurkščiai sugniaužė jai sėdmenis.

– Skauda, – švelniai ir šaltai tarė ji.

Jis liovėsi. Bet ir vėl, klaikiai šnopuodamas, dar smarkiau ją suspaudė. Ji tik veidu parodė, kaip skauda. Atstūmė jį. Jis nugriuvo ant lovos. Atsistojo netikėtai ryžtinga mina. Prie durų pasakė:

– Važiuosim su manim.

– Kur?

– Vienon vieton.

Pirmą kartą šį vakarą ji išsigando. Vaizduotėje šmėstelėjo neatpažinti lavonai. Jis priėjęs suspaudė jai ranką ir išstūmė į tamsą. Išjungęs šviesą, užrakino duris. Ir nusitempė ją gatve. Jai buvo baisu, bet negalėjo pasipriešinti.

Jis pasiskolino iš draugo motociklą. Lėtai ir be galo atsargiai nuvažiavo Bedegrio greitkeliu. Pravažiavę Alabos turgų, pasuko Adžegunlės pusėn. Tačiau netoli kareivinių sulėtino greitį, įsuko keliukan tarp brūzgynų ir atsidūrė miško tankumyne.

Buvo tamsu. Tylą kapojo žiogų čirškimas ir kurkiančių varlių sinkopės. Buvo baisiai tamsu, ir Ifejiva pasijuto svaigstanti nuo žemės ir žolynų kvapo. Vyras liepė jai nusėsti ir motociklą paslėpė už krūmų – ramiai ir nė trupučio negalvojęs, kaip žmogus, iš anksto viską suplanavęs. Ifejiva iš siaubo neįstengė net pajudėti. Visur vaidenosi baisybės. Tamsoje matė kaukes ir demonus. Lingavo palmės. Žiogai dar garsiau įsičirškė. Varlės kurkė nebepakenčiamai. Lapijoje ji girdėjo keistus šnabždesius ir tik mažumėlę aprimo, kai keliu iš lėto atvažiavo automobilis pliupsinčiu varikliu. Jam įsibėgėjant ji visai nusiminė. Atrodė, lėktų į kelią ir

šauktųsi pagalbos, stabdytų tą automobilį. Tačiau suprato, kad joks sveiko proto žmogus tokiu laiku, kai siautėja ginkluoti plėšikai, netgi dėl moters nesustos tokioje vietoje. Pernelyg akivaizdi gudrybė. Tas automobilis mieliau ją suvažinės, negu sustos.

– Ateik, mokyta kvaiša! – tamsoje riktelėjo jos vyras.

Ji nepajudėjo. Bandė suvokti, kur jis yra. Laukė įsitempusi lyg žvėrelis spąstuose. Jis iššoko iš už nugaros, sugriebė ją ir ėmė stumti taku priešais save. Ji klupinėjo, bet jis vis tiek stūmė. Atgavusi pusiausvyrą, aklai nuskubėjo į priekį, į tolydžio prasiskiriančią tamsą. Širdis daužėsi. Akys išplėstos. Nuo menkiausio nakties garselio sudrebėdavo. Ji vis gręžiojosi, o kai juodu išėjo į laukymę, kurion krito šviesa iš tolimų kareivinių viršutinio aukšto, pamatė, kad vyro veidas tapo neįžvelgiamas. Naktis pavertė jį kauke. Tik degė akys. Jisai be paliovos žiopčiojo.

Laukymėje jis ją sustabdė. Išlindo mėnulis. Proguma buvo priversta baslių, visokių pagalių. Ji taip ir nesuprato, ar čia apleistų namų vieta, ar šiukšlynas, ar gretimo rajono kapinės.

– Bijai? – ramiai ir grėsmingai paklausė jis.

Ji neatsakė.

– Išsigandai?

Ji tebetylėjo.

– Taigi nebijai?

Jis išsitraukė kišeninį peilį ir jį atlenkė. Ją perėmė siaubas, ir ji žengė atgal. Jis sugavo.

– Taip taip, bijau, – išplėtusi akis, skubiai ir gailiai atsakė ji.

Jis susijuokė. Nusikvatojo. Ir nutilo.

– Ką nori man daryti? – paklausė ji.

Jo akys žibėjo. Rankos drebėjo. Išsižiojo ir vėl užsičiaupė.

– Nori mane nužudyti?

Tyla.

– Nori mane nudurti?

– Kas, jeigu atsakysiu „taip"?

Tyla. Ir:

– Tai ko lauki? Nori, kad nusivilkčiau? Kad galėtum pataikyti tiesiai į pilvą ar krūtinę, ar kaklą?

Tyla.

– Tik pasakyk, kur nori smeigti, ir aš tau padėsiu. Vis tiek nebeturiu jėgų šitaip gyventi.

Vėl tyla.

– Ko delsi? Greičiau, kol aš nesustipau.

Jo rankos apgailėtinai virpėjo. Nutilo vėjas. Žiogai, regis, padarė pertraukėlę. Medžiai paliovė linguoti. Naktis pasidarė dar juodesnė, tyla dar gūdesnė.

Vėl pašėlo vėjas. Ifejiva sudrebėjo. Jos vyras kaleno dantimis. Vėjas draskė jiems drabužius. Palmės svyravo kaip košmaro zombiai linkstančiomis kojomis. Varlės kvarkė be jokios atvangos. Tamsoje jos vyras prabilo tolydžio stiprėjančiu balsu:

– Noriu tave nužudyti. Viską dėl tavęs darau, kaži ką dėl tavęs padaryčiau, o tu šitaip su manim elgiesi. Lyg aš būčiau rupūžė. Myliu tave labiau už viską pasaulyje, bet noriu tave nužudyti. Ko tik dėl tavęs nedariau, a? Duodu tau pastogę, perku tau drabužių, peniu tave, dėl tavęs dirbu iki nukritimo, ginu tave. Dėl tavęs turiu vienai organizacijai mokėti apsaugos pinigus. Ir tu vis tiek nesielgi kaip žmona. Nenori, kad tave liesčiau. Per šitiek laiko tu net nepastojai.

Jis nutilo. Artinosi prie jos žaisdamas peiliu. Kuo ilgiau į jį stebeilijo, tuo jo veidas darėsi aiškesnis. Tai buvo visiškai nepažįstamas žmogus su kančios ir pagiežos kauke.

– Nežinau, ką darai savo pilvui. Bet kai aną dieną žiūrinėjau tavo daiktus, pamačiau kažkokias tabletes. Kodėl nenori mano vaiko? Gal aš luošas? Gal aš toks šlykštus? Gal aš gyvatė, rupūžė, ožys, žiurkė, ką? Esu vyras ir noriu vaikų. Supranti, vedžiau tave ne puošmenai. Ką bloga tau padariau, ką? Ar todėl, kad esu nebejaunas? Ar aš pirmas pagyvenęs vyras, kuris parsivedė jauną pačią? Be to, žinai, kad nesu toks jau senas. Galiu tai daryti geriau už bet kokį jauniklį, ir ilgiau. Amžius duoda patirties. Amžius duoda išminties ir galios. Visa bėda, jog neturi nė lašelio nuolankumo, esi per daug išdidi, kad išeitų tau į naudą. Tavo šeima man sakė, jog esi gera mergaitė, drovi, mandagi, pagarbi. Nieko to neįžiūriu. Tavo šeima pareikalavo už tave krūvos pinigų – sumokėjau. Iškėliau tavo kaime brangias vestuves. Atsive-

žiau tave į didmiestį. Tavo šeima – vargetos, baigia iškristi kaip musės, o tu čionai keliesi puikybėn, ir tik todėl, kad mokeis vidurinėje. Ar aš gyvatė, rupūžė, kad turėtum šitaip su manim elgtis? Ir dar naujas įžeidimas – šiandien mačiau, kaip su tuo bernioku įėjot į kekšės namus...

Jo prakalba nutrūko. Jis keistai ir garsiai suknerkė. Kelis kartus žioptelėjo lyg į krantą išmesta žuvis, lyg žmogus, kamuojamas stabligės traukulių. Ir vėl pravirko. Veidu spindėdamos bėgo ašaros. Kūnas spazmiškai trūkčiojo. Ūmiai ėmė lietis keista išpažintis.

– Aš visą laiką buvau toks vienišas, – suspaustu balsu guodėsi. – Visą laiką turėjau atsilaikyti prieš visus. Tėvui penkios žmonos pagimdė devyniolika vaikų. Mano motina mirė, kai buvau mažas. Tėvas pradėjo manęs nekęsti. Jo pačios privertė nekęsti. Jos pavydėjo, nes buvau vyriausias sūnus. Ir aš pradėjau neapkęsti tėvo. Dėl visko kaltos jo žmonos. Buvo taip blogai, kad bėgdavau iš namų. Kai jos mane sugaudavo ir partempdavo namo, jis mane tol lupdavo, kol apsimyždavau ir apsidirbdavau. Savaitę sirgdavau. Vos nenumiriau. Jis buvo piktas žmogus, žiaurus žmogus, susipainiojęs nevykėlis. Nepajėgė išlaikyti vaikų, ir mes vienas paskui kitą pabėgom iš kaimo. Aš pabėgau pirmas, duodamas kitems blogą pavyzdį, todėl, girdėjau, jis mane prakeikė. Iš visų brolių aš gyvenu prasčiausiai, kiekvieną mielą dienelę plakuosi kaip žuvis ant smėlio. Esu išbandęs kone visus darbus. Buvau cemento pardavėju, elgeta, žemdirbiu, raštininku, sunkvežimio vairuotoju, kuo tik nori, ir niekur nepavyko užsikabinti. Persekiojo nesėkmės. Tėvui mirus apsidžiaugiau. Maniau, pasibaigs vargai. Į laidotuves neparvažiavau. Sėdėjau čia ir gėriau. Nuo to laiko gyvenimas bent kiek pašviesėjo. Atidariau krautuvę. Buvau atsargus. Niekam neduodavau prekių kreditan. Tapau tikras nagas. Užtat dabar turiu pinigų. Daug pinigų. Bet neišsiduodu. Apsimetu, kad esu vargšas. Ir apsimesdamas tebegyvenu vargšų rajone, bet varau savo verslą. Niekas man nekliudo. Išmokau išsilaikyti negailestingumu ir kietumu. Bet jei pakrapštysi giliau, pamatysi, kad esu geras žmogus, švelnus žmogus, mano kraujas geras, mano siela gera. Ilgiau su manim pagyvenusi, geriau mane pažinusi, nusteb-

si. Bet pažiūrėk į mane. Atrodau senesnis, negu esu iš tikrųjų. Nustebtum sužinojusi, koks aš jaunas...

Jo balsas tilo ir nutilo. Pasidarė žvarbu. Vėjas smarkėjo. Ifejiva nenustojo drebėti. Jos vyras nusišluostė ašaras.

– Aš tave maldauju. Maldauju. Tik pasakyk man kai ką...

Ifejiva išsižiojo. Burna sausa. Jokio garso.

– Ar jis tau tai darė, ką? Ar jis tau darė tą dalyką, ar darė?

– Ne.

– Sakyk tiesą. Aš – vyras. Galiu ištverti. Ar jis tau šitai darė, ar darė?

– Ne.

Jis pasielgė netikėtai. Užsimojo peiliu. Ji stryktelėjo šonan. Jis pasisuko, šoko ant jos kažką klykdamas savo kalba, bet ūmiai susilaikė. Išskėtęs rankas, veriamai suriko dangui. Lig tol nebuvo girdėjusi tokio gyvuliško riksmo. Šiurpu. Panėšėjo į visiškai netekusį pusiausvyros aktorių, kuris gadina vaidmenį išliedamas slapčiausias savo baimes.

– Nieko daugiau nenoriu, kad tik trupučiuką mane mylėtum. Nors kiek. Mylėk mane kaip žmona, paprasta žmona, pareiginga žmona. Duok man galimybę. Duok man laimės ir vaikų. Padėk man kasdieninėj kovoj. Mylėk mane kaip gera žmona. Neišstatyk manęs pajuokai, nepaversk kvailiu šito baisaus pasaulio akyse... – Jo balsas sugriežtėjo. – Dabar, čia turi man prižadėti, kad būsi gera žmona, garbinga, stropi, ir kad niekad nė nepažvelgsi į tą bernioką, niekad su juo nesišnekėsi, niekad neisi į jo kiemą, niekad neberašysi laiškelių, niekad apie jį nebegalvosi ir nustosi gėrusi tas tabletes, ir dar šiems metams nesibaigus pastosi nuo manęs...

Ifejiva sulaikė kvapą. Rankos pakilo prie krūtinės.

– Arba čia pat tave nudursiu.

Ifejiva žengė atatupsta.

– Jei bandysi bėgti, tau galas.

Ji sustingo.

– Jei aš tave čia nužudysiu, ką begalėsi paveikti, ką galės kas nors paveikti, ar kas galės tau padėti, ar tau dabar padės tas berniokas, a?

Stojo trumpa tyla. Staiga jis ėmė juoktis. Demoniškas jo kvatojimas virto staugimu. Iššiepęs dantis, kumščiais pašėlusiai malė orą, lyg tamsoje knibždėte knibždėtų jo priešų, lyg būtų susiėmęs su legionu piktųjų dvasių. Ji pamatė, kad jis girtas girtutėlis ir tiesiog apsėstas. Staiga, galynėdamasis su tomis dvasiomis, pratrūko šaukti, o kojos – nesuvaldomai tirtėti.

– Mėšlungis! Mėšlungis, – jau tyliai pasakė.

Šitaip jam dažnai atsitikdavo, kai norėdavo paimti amžinai besispyriojančią Ifejivą. Mėšlungis sutraukė ir dabar, kojos drebėjo, griežd amas dantimis, jis kumščiais daužė tirtančias šlaunis ir prašė Ifejivą padėti jam įveikti tikruosius jo kūno demonus. Peilis iškrito jam iš rankos. Jis pasilenkė, bet pargriuvo, ir ji priėjusi ėmė masažuoti jam šlaunis – švelniai trinti, tuksenti kumščiais, o jis dejavo, krūpčiojo ir raukė veidą.

Mėšlungiui atsileidus, jis atsistojo ir atsargiai pabandė vaikščioti. Vėjas padūko. Kažkur toli trekštelėjo lūždama medžio šaka. Ir tada prasidėjo lietus. Iš pradžių kapsėjo ant jų kaip sėklos. Paskui pradėjo kristi stambesni lašai. Paskui pasipylė kaip iš kibiro, kapojo lapus, plakė purvą ant tako. Liūtis šniorijo be jokio gailesčio, galutinai numaldydama drebančias jo šlaunis, ir jie nubėgo prie motociklo. Jis važiavo plentu vos vilkdamasis. Juos čaižė lietus, į šonus mėtė vėjas, važiuoti buvo taip sunku, kad sykį vėtra jų vos nenubloškė į griovį. Bet liūtis buvo kaip aistra, kuri greit išsirėkia. Kol grįžo namo, lyti nustojo, bet abu kiaurai permirko.

Kelyje vienas kitam nepratarė nė žodžio. Parvažiavo vidurnakčiu. Elektros nebuvo. Ifejiva pajuto, kad šis vakaras ją kažkuo pakeitė. Pajuto, lyg sieloje būtų atsidariusios durys, kurių nė neįtarė esant. Pajuto nenusakomą lengvumą ir laisvę.

Kai nulipo nuo motociklo, apimta staigaus džiaugsmo, pirmiausia užžiebė žibalinę lempą. Tada puolė į užpakalinį kiemą pažiūrėti šunelio. Kieme buvo šlapia. Vėjas išblaškė indus, kibirus ir naktipuodžius, lietus suplakė juos su purvu. Ji pagraibė palei virtuvės duris, apieškojo, kur tik galėjo. Bet šuns neberado. Buvo dingęs.

Antras skyrius

Grįždamas iš savo betikslių klajonių, Omovas nežiūrėjo, kad pasikėlė vėjas. Pradėjus lyti, nepagreitino žingsnio. Apsidžiaugė liūtimi. Ji atvėsino sujaudintą dvasią. Nuplovė jausmų perteklių. Lietų pasitiko kaip nepelnytą palaiminimą. Bet kai jis staiga liovėsi, pajuto nusivylimą.

Kai pasiekė krūmus, dingo elektra. Ir kai krūmyno gale išvydo stovint žmogų, suprato, kad tas žmogus jo laukia. Suprato be baimės ar smalsumo. Buvo pavargęs. Žinojo, kad Ifejivos vyras ko nors imsis, ir beveik džiaugėsi, kad jo laukimas netrukus baigsis.

Grįžtelėjęs atgal, pamatė kitą žmogų. Abudu ėmė eiti prie jo. Abudu buvo kaukėti, užsidėję šiurpias laidotuvių dvasių kaukes. Jam ir į galvą neatėjo šaukti. Žinojo, kad tokią naktį niekas nepadės. Vargšų rajono gyventojai užsidengtų ausis pagalvėmis, dėkingi, kad naktis pasirinko kitą auką, ne juos ar jų vaikus.

Vyrai prisiartino.

– Ko jums reikia?

Jie žengė dar arčiau.

– Ko norit iš manęs?

Jis ėjo kaip niekur nieko. Vienas vyras smogė. Omovas nebandė gintis. Smūgis pataikė krūtinėn. Nulėkė skrybėlė. Jis sudejavo. Ir užsikosėjo. Skausmas supykdė. Jis spyrė vyrui už nugaros. Vyras buvo toks stambus, kad nuo to spyrio nė nekrustelėjo. Tik pats Omovas susverdėjo. Mėgino kirsti karatė kirtį, bet nepavyko, kažkas buvo negerai. Nesutelkta dvasia. Kietas kumštis žiebė jam į pliką galvą. Paskui – po krūtine. Siūbtelėjo šleikštulys. Kaž-

kas viduriuos apsivertė. Regėjimas pakriko, tarsi akys būtų atsuktos kiton pusėn. Jisai suklupo. Pajuto, kaip žiauri jėga šonan atlaužia galvą. Nugriuvo kaip slidus rąstas. Kaukolėje žybčiojo ugnelės. Kumščiai bubijo kūną. Jis susirietė į kamuoliuką. Tada jie ėmė spardyti. Jis pajuto, kaip sprogo veido oda. Ir nuskendo tamson. Palengva išniro į sąmonę, kaip šešėlis viršum raudonos jūros, ir tyloje išgirdo vyro balsą:

– Kad daugiau su ja nebesusitiktum, aišku?

Kitas balsas pridūrė:

– Kitą kartą laikykis toliau nuo svetimos žmonos.

Ir dar:

– Jei nori žmonos, įsitaisyk nuosavą.

– Kvailys! – metė pirmasis.

– Koks šmikis. Vagis! Svetimautojas! – antrino kitas.

Jis dar priešinosi. Bandė atsistoti. Sverdėjo čia vieno, čia kito pusėn. Siūlė jiems savo veidą. Sakytum norėjo, kad užmuštų. Jis juos kurstė. Erzino. Visaip koneveikė. Vyrai išsigando jo ūmios savižudiškos beprotystės. Vienas katras pastūmė jį. Jis pargriuvo. Jie su panieka nusikvatojo.

Jis mėgino pasikelti. Skendo į raudoną tamsą ir vėl plaukė viršun. Galvoje šaudė visokiausios spalvos. Kiekviena spalva reiškė vis kitokį skausmą. Naktis buvo tyli, tik čirškė žiogai.

Jisai kabinosi nagais į drėgną žemę. Žemė jo nelaikė. Tamsa užsisklendė. Jis jai nepasidavė. Įstengė atsitūpti. Susivėmė. Sugraibęs krūmiuką įsitvėrė ir šiaip taip ėmė stotis. Bet krūmiukas neišlaikė ir jis vėl sukniubo. Liko gulėti. Į jį smelkėsi žemės drėgmė. Ant jo tūpė moskitai. Vėjas košė žemę, prisigerdamas įvairių jos kvapų.

Trečias skyrius

Suspaudęs saujoj suniurkytą purviną skrybėlę ir be atvangos drebėdamas, jis prisikasė iki savo kvartalo. Priėjęs namus pamatė, kad pametė raktą. Pabeldus niekas neatsiliepė. Iš vieno buto sklido muzika. Jis vėl pabeldė. Tada pažiūrėjo pro langą. Ant stalo degė žvakė. Jos buvo likę tiek mažai, kad tuoj pradegins stalą. Įdomu, kur jie pasidėjo.

Galva tarsi išsipūtė nuo skausmo. Žaizda kaktoje atrodė kaip raudona karšta skylė. Lūpos ištinusios, viena akis regėjos neįprastai didelė, skruostai trūkčiojo ir barškėjo dantys. Jis nurijo kraujo.

Jis susiėmė galvą ir užsimerkė. Didžioji akis liko atsimerkusi. Buvo šlapias, sušalęs ir nešvarus. Bet iš tikrųjų jam tai nerūpėjo. Jautėsi stebėtinai ramus ir patenkintas. Po ta ramybe ruseno neaiškus pyktis.

Tamsoje vogčiomis prasivėrė durys. Jis išgirdo kuždesį. Pakėlė galvą. Akyse šokinėjo šviesos. Artinosi žingsniai. Klykė vaikas. Žingsniai staiga sustojo ir nusiskubino į užpakalinį kiemą. Jis išgirdo bėgant dušą. Po kiek laiko – vėl žingsnius. Priešais jį šokanti tamsa pagaliau virto balsu.

– Kas atsitiko tavo veidui, a?

Galvą nusmelkė skausmas. Pajuto iš vienos šnervės varvant kraują. Nubraukė. Jos rankos nejučia pakilo prie krūtinės. Jis užuodė jos kvapą. Muskusinį, aistringą, dvelkiantį žeme ir šviežiu vandeniu. Jam degė kakta. Jis parodė į duris.

– Kodėl tau taip sutinęs veidas?

Iš po liemenėlės ji išsitraukė raktą. Ėmė krapštyti užraktą.

– Šiaip sau.

– Tikrai? Tas kvailas raktas...

Ji vis dar krapštėsi prie durų, o jam tamsa vis baudėsi užkloti akis. Galvoje dundėjo būgnas, atrodė, tuoj sprogs. Ji vis niekaip neatrakino. Apžiūrėjusi raktą, mėgino vėl.

– Durys nenori atsirakinti, – pasakė ji. – Omovai, tu pabandyk.

Nepajudėdamas Omovas atsakė:

– Čia ne mūsų raktas.

– Ką? Iš kur žinai?

Jos veidas virto kauke. Akys išsiplėtė. Lūpos ėmė virpėti. Sudrebėjo pirštai. Paskui jos išraiška tapo švelni ir liūdna. Numetė raktą ant grindų, bet vėl pakėlė.

– Matyt, ne tą raktą atsinešiau, – tarė ji.

– Kaipgi taip?

– Matyt, paėmiau svetimą raktą. Žiūrėjau televizorių.

Jos žingsniai nusėlino. Jis uždėjo rankas ant žemos cementinės sienos ir įsikniaubė į jas. Galvoti nenorėjo. Neturėjo jėgų. Nuo galvojimo dar labiau skaudėjo. Visko buvo gaila. Paskui užėjo blogumas. Jis nuskubėjo koridoriumi. Tamsiame kambaryje išgirdo tylų Bleki balsą. Jis spėjo į tualetą ir ėmė vemti. Pykinimas čia užeidavo, čia praeidavo. Pasijuto tuščias. Nuėjo apsiprausė veidą, pagalvojęs palindo po dušu. Parbėgo drebėdamas, nuo jo bėgo vanduo. Duris rado atviras. Pasiėmęs skrybėlę, nuėjo į svetainę. Ant stalo degė jau trys žvakės. Anoji žvakė vis dėlto pradegino stalo vidurį. Nuo viryklės tvoskė keptais svogūnais ir pomidorais.

– Šildau vandens tavo veidui.

– Nereikia.

– Kodėl?

– Taip sau.

– Kas tau atsitiko?

– Nieko.

– Tuoj bus valgyt. Vytintų žuvų troškinys su batatų koše. – Retos vaišės.

– Nenoriu.

– O ko nori? Padarysiu, ko tik nori. Tik pasakyk.

– Ačiū. Nealkanas.

– Pyksti ant manęs?

– Ne.

– Manęs nemėgsti. Betgi ne dėl manęs išėjo tavo broliai, ką?

– Ne dėl tavęs.

– Kaip sakai, ar atnešiau šiems namams laimę?

– Nežinau.

Valandėlę jie tylėjo. Trys žvakės degė nelygiai, liepsnelės krūpčiojo. Ant sienų šokinėjo šešėliai.

– Aš nenoriu tau bloga. Kas buvo, pražuvo. Tu man patinki. Nepyk ant manęs, girdi? Aš nekalta, kad šitiems namams nesiseka. Jei būčiau žinojus, būčiau netekėjus į šituos namus.

– Nesvarbu.

Vėl tyla. Vienos žvakės liepsna pašoko, sučirškė ir tartum norėjo užgesti. Bet tuoj pat vėl suplėvojo ir įsidegė dar smarkiau.

– Tavo veidas ne per labiausiai sutinęs. Tebėr gražus. Bet kakta kruvina. Eisiu atnešiu vandens.

Ji nuėjo. Jis atidarė savo kambarį ir nutėškė skrybėlę į kertę. Tada atsisėdo ant lovos, stengdamasis negalvoti.

– Vanduo sušilo, – pašaukė ji.

Palaukęs išėjo. Vos baigė valytis žaizdas ir vilgyti sumušimus drobės skiaute, sumirkyta karštam vandeny su dezinfekciniu tirpalu, kai atsilapojo lauko durys. Į svetainę įsvirduliavo tėvas. Jo akys buvo pavandenijusios, išplėstais vyzdžiais ir raudonos. Marškiniai dvokė alum ir prakaitu. Dvi dienas nesiskutęs, todėl atrodė kažkoks užguitas. Toks įspūdis, tarsi iš veido gilumos būtų prasimušęs paslėptas dažas, tarsi jo kūne būtų apsigyvenęs svetimas žmogus. Buvo taip nusitašęs ir toks nusmurgęs, taip nepanašus į save, jog akimirką Omovui pasivaideno, kad į namą užklydo koks pažįstamas valkata.

– Tėti! – šūktelėjo Omovas.

Tėvas susvyravo, sutrepsėjo, bet išsilaikė ant kojų. Drumstom akim įsistebeilijo į Omovą. Jo žvilgsnis bėgiojo. Burna išsižiojo. Per smakrą nudryko seilė.

– Sūnau! – pagaliau prabilo įveikdamas girtumą ir stengdamasis žiūrėt į jį. – Argi... argi aš ne vadas, ką?

– Vadas, tėti.

– Didelis... va... vargas... ne, va-das, taip?

– Taip, tėti.

– Niekas... niekas manim netiki...

– Nepaisyk jų, tėti.

Tėvas girtai tebemirkčiojo. Po kiekvieno mirktelėjimo dar sunkiau išlaikydavo žvilgsnį. Omovas nežinojo, ką daryti. Visi trys stovėjo atskirai, lyg sustingę šiurpokame šokyje. Omovas nepaprastai troško ko nors imtis, nepaisant savo žaizdų, padaryti kokį nors prasmingą mostą, bet kliudė praraja, per daugel metų atsivėrusi tarp jų. Taip stovėdamas pajuto, kad kažkas nuplėšiama ir apnuoginama ir kad tai, kas slypėjo po jų trijų kaukėmis, jį baugina.

Omovas galvojo apie tėvą. Aišku, kad verslą persekioja rimtos nesėkmės. Jau senokai. Antraip būtų išsikėlę iš neturtingųjų rajono. Tačiau tėvas visad vaidino galįs įveikti bet kokias kliūtis. Retkarčiais – kaip kad šiandieną – Omovas iki skausmo prasiskverbdavo per tą regimybės lukštą. Tėvas toliau rodė pasauliui fasadą, teigiantį, jog jo gyvenimas – gudri strategija, jo padėtis tokia tvirta, kad net nereikia rodyti savo galios. Neigiami dalykai tik stiprino jų reputaciją kvartale.

Omovas prisiminė laikus, kai visa šeima gyveno kartu ir jis grįždavo namo atostogų. Prisiminė savo susirūpinimą, prisiminė, kaip atvažiavusią jo pasiimti motiną klausinėdavo, ar namie jau yra televizorius ar radijas, ar tėvas nusipirko automobilį, o gal jie jau išsikraustę į gerą namą. Motiną tie jo klausimai liūdindavo, ir ji dažnai meluodavo, bet kai jie parvažiuodavo ir jis iškęsdavo savo nusivylimą, visad pamiršdavo jos melą.

Jis prisiminė įtūžusių apgautų klientų apsilankymus, bylinėjimąsi, melavimą kreditoriams, kad tėvo nesą namie ar kad jis išskeliavęs. Jis prisiminė, kaip kreditoriai šaukdavo apie jo suktybes ir skolas. Prisiminė, kaip jie įžeidinėdavo jį ant viso kiemo. Prisiminė savo baimę, savo norą apginti ir paguosti tėvą, prisiminė,

kokiu akmeniniu veidu motina stebėdavo visą tą pažeminimą. Ir prisiminė, kaip tėvas nuo to sužiaurėdavo, kaip kliūdavo kėdėms, lėkštėms ir motinai. Ypač įstrigo atmintin vienas atkaklus kreditorius: po tiek nepavykusių bandymų pakliūti vidun, jis įsiveržė į namus, iškeikė; negana to, prisigriebė tėvo knygų, susiglobė net Omovo dailės knygas ir išsitempė puošnų padėvėtų daiktų krautuvėje įsigytą laikrodį, kurį motina nupirko norėdama pažymėti jų nelaimingos santuokos sukaktį. Omovas prisiminė, jog dažnai vakarais vienišas verkdavo gatvėse, – ir visa tai prisiminus, jį užplūdo sielvartas.

– Tėti! – vėl šūktelėjo nežinia ko.

Tėvas pažvelgė į jį, lyg būtų svetimas. Tada pasižiūrėjo į Bleki.

– Žmona, kur tu buvai?

Kai parėjo, tai buvo pirma prablaivėjimo minutė. Labai trumpa. Jis vėl susverdėjo.

– Aš žiūrėjau televizorių, – atsakė ji.

Kambaryje pasidarė visiškai tylu.

– Kur?

Ilga pauzė.

– Mūsų kieme, – atsakė ji.

– Aš... aš... laukiau... ta... tavęs, – vapėjo jis. – Laukiau... tavęs.

Tyla.

– Man... man... pasidarė taip liūdna...

Vėl tyla.

– Taigi... išėjau... išėjau... ir... pasigėriau...

– Aš buvau neilgai. Paskui grįžau, bet namus radau tuščius. Ir vėl išėjau.

Tėvas įbedė akis į Omovą, po to į ją. Žengęs kelis žingsnius, įsitvėrė kėdės.

– Pa... pasigėriau, – lemeno jis. – Moskitai... moskitai man... pašnibždėjo... kai ką apie tave...

– Melas! – atkirto ji, staiga pasitraukdama prie virtuvės durų.

Jos veidas buvo šešėlyje. Ūmiai jo balsas nuskambėjo aiškiai.

– Ar todėl... todėl, kad savo namuose... aš neturiu televizoriaus?

Tyla. Spragsėjo žvakės. Visur šokinėjo šešėliai – niūraus šešėlių teatro aktoriai.

– Ne.

Į nieką nesikreipdamas, jo tėvas energingai prabilo:

– Aš... aš esu didis vadas... nupirksiu... rytoj tau nupirksiu... dešimt televizorių. – Pauzė. – Bet niekad... niekad daugiau nežiūrėk televizoriaus... svetimuos namuos!

– Gerai.

Tėvas susverdėjo. Iš jo pasipylė nerišlūs žodžiai. Veidą apšvietė virpanti žvakės liepsna, negailestingai parodydama jo girtumą. Bleki įlindo į virtuvę ir daugiau nesirodė. Omovas žiūrėjo, kaip tėvas bejėgiškai linguoja įsitvėręs kėdės, ir jautė, kad vidurius gniaužia tragiška nuojauta. Ir jam reikėjo atramos. Galvoje siautėjo skausmas. Jam rodėsi, jog visi jo gyvenimo dalykai, visa, kas susiję su juo, sukasi šiurpiame šokyje, sukasi lėtai ir nevaldomai.

– Sūnau! – silpnai pašaukė tėvas.

– Klausau. – Omovas apėjo kėdę.

– Paduok... įpilk man... dar gerti.

– Užtenka, tėti.

– Ką!

– Pamėgink užmigti. Tau reikia poilsio. Aš pakviesiu Bleki.

– Įpilk gert! Aš noriu... gert!

– Ne, tėti.

– Tu lygiai toks pat... kaip tavo motina...

– Netiesa, tėti.

– Visad... visad... nori man ko nors neleisti.

– Tikrai ne, tėti.

– Atnešk gert!

– Ne!

Tėvas varstė jį piktu žvilgsniu. Paskui ėmė kvatoti kaip pamišęs.

– Tu nori elgtis... kaip tavo broliai, a? – nusikvatojęs tarė tėvas. Ir mostelėjo į duris. – Nešdinkis! Bėk! Spruk iš laivo!.. Jokios naudos... Eik sau... paskui juos...

– Nusiramink, tėti.

– Ne! Kodėl turėčiau?

Jis vėl švėstelėjo ranka, suklupo ir griuvo ant nosies. Omovas

spėjo sugriebti ir pastatė ant kojų. Tėvas padūko keiktis taškydamasis seilėmis ir alumi.

– Tos raganos išperos! Tavo motina... buvo ragana... ragana!

– Mano motina nebuvo ragana.

– Sakau, ragana... Ji mane nužiūrėjo... visad stengėsi vadovauti... auklėti... atėmė man laisvę... neleisdavo man daryti, ką noriu... visur kišosi...

– Bleki klausosi, tėti.

– Na, ir kas? Moterys!.. Tavo motina... kol kas... jai pasisekė... mane nusmukdyti... ji manęs nepaleidžia... nepaleidžia!..

– Ji mirusi, tėti. Mirusi!

– Gerai!

Omovas paleido tėvą ir atsistojo prie savo kambario durų. Tėvas susvyravo, stvėrėsi kėdės ir laikydamasis jos, kretančia galva ėmė dairytis po kambarį girtom akim ir lėtai vograuti:

– Gerai, sakau tau! – Vis kėlė balsą ir galiausiai ėmė šaukti: – Kvailas sūnau... Tavo motina buvo ragana. Ji tebestumia mane žemyn. Argi aš toks buvau jai mirus?.. Argi... argi mes negyvenome Surulerėje? O dabar žiūrėk... pažiūrėk į šitą kloaką, šitą getą, kur mes spaudžiamės šalia galvažudžių... su žiurkėmis ir driežais...

– Tu nekaltas, tėti.

Tėvas arba neišgirdo, arba nekreipė į jo žodžius dėmesio.

– Ji norėjo mane nužudyti... išvaryti iš proto... „Daryk tą, daryk aną“, – sakydavo man. „Dėk pinigus ten, dėk šen“... garbės žodis... ji norėjo išvaryti mane iš proto ir pasiglemžti... pasiglemžti visą mano triūsą... – Jis šiurpiai nusijuokė. – Tai ji gadina man gyvenimą... smukdo mane... trukdo verslą... trikdo mane... šnibžda visokius dalykus apie Bleki... – Jis nusikvatojo. – Ji pasivertė moskitu... ir zyzia ausin apie mano žmoną... Aš matau ją... kaip ji mane spaudžia žemyn... Užsiundo ant manęs mokesčių inspektorius... nubaido klientus... Paskui jos kerai atsigręžė prieš ją. Aš sėdėjau namie ir žiūrėjau, taip, žiūrėjau, kaip jos piktumas graužia ją ir galabija... Aš juokiausi tą dieną, kai ji mirė... Juokiausi, kai ji mirė... Atkimšau viskio butelį... Nuo to laiko ji neduoda man ramybės... – Vėl kvatojimas. – Ar esi kada girdėjęs... kad žmogus mirtų nuo neaiškios ligos, ką?

Ilga tyla. Atrodė kaip amžinybė. Tyla buvo grasi. Žvakių šviesa čia tarsi mirdavo, čia prisikeldavo. Omovas nebeįstengė to pakelti, nebeįstengė susilaikyti. Pyktis pralaužė gailesčio krantus. Tūžmingai mosuodamas rankomis, tarsi mesdamas kaltinimą visiems namams, garsiai ir šaižiai Omovas išpyškino:

– Man gėda dėl tavęs, tėti. Tu nematai, kas vyksta tau panosėj. Esi aklas. Ir kurčias. Ir bailys. Štai kodėl žlugai. Ir mus visus sužlugdei. Tavo gyvenimas virto nuolatiniu tuščiu apsimetinėjimu, o dabar kaltini mirusią moterį!

Omovas pyko, bet ištarti žodžiai net patį nustebino. Jis išreiškė savo jausmą, bet galiausiai išsakė juos žodžiais. Ištariant žodžius, jausmas išsidavė ir išsisklaidė. Omovui pasidarė skaudu. Pasidarė bjauru. Panoro atsiimti savo žodžius. Bet nieko nebepadarysi. Galvoje skausmas aprimo. Kojos drebėjo. Viduje prasivėrė baisi tuštuma.

– Aš, aš žlugau? – silpnu maldaujamu balsu, netikėdamas savo ausimis, ištarė tėvas.

Kaip tik tą akimirką Omovą užplūdo aburdiško karštumo meilė tėvui.

– Omovai! Sūnau! Tu sakai, kad aš ŽLUGAU?

Jis sumirksėjo. Paskui nusverdėjo prie kėdės ir atsisėdo ant ranktūrio. Jo girtu veidu ritosi ašaros. Jis pravirko kaip vaikas, bergždžiai mėginantis įveikti pažeminimo nuoskaudą.

– Tėti, aš nenorėjau... Aš ne...

Tėvas, atgavęs trupinėlį orumo, kilstelėjo ranką liepdamas sūnui tylėti.

– Nieko nesakyk. Tik išeik iš čia... palik mane vieną... palik.

Omovas tyliai stovėjo. Po valandėlės tėvas nuo ranktūrio nuslydo ant kėdės. Drebėjo. Bėgo ašaros. Burna atvipo. Jis užknarkė. Atrodė labiau sunykęs negu paprastai. Bet sykiu atrodė kaip vaikas, kuris pametė kažkokį brangų daiktelį ir verkė tol, kol užmigo.

Omovas pašaukė Bleki. Jis žinojo, kad ji klausėsi. Atėjusi nusitempė tėvą į jųdviejų miegamąjį. Tas nepabudo. Omovas nuėjo savo kambarin, išardė tuščią drobę ir pradėjo kariauti su nemiga.

Ketvirtas skyrius

Po to grįžimo iš miško Ifejiva susirgo. Tris dienas klejojo – šaukėsi motinos, padrikai šnekėjo apie grįžimą į savo kaimą. Ją persekiojo brolio dvasia. Kankino nelaimingo tėvo, maldaujančio atleisti, paveikslas. Ji negalėjo pakęsti, kad priversta gulėti. Kambarys ją troškino dulkių ir kamparo kvapais. Tualete pasidarydavo dar blogiau. Nuo koridorių, kurie buvo prigrūsti pintinių, šluotražių ir dėmėtų trikojų stalelių, nuo kaimynų rietenų ir vaikų žviegimo, nuo radijo jai degė galva ir akys. Niekur negalėjo rasti ramybės.

Pirmą ligos dieną vyras nėjo prie jos ir būdavo parduotuvėje. Pareidavo niūrus, bet nepiktas. Vakare ji keldavosi virti jam valgio. Pati negalėdavo nė kąsnio praryti, tik sėdėdavo kėdėje apsiklojusi ir drebėdama, ir žiūrėdavo į jį blausiomis akimis. Pernakt negalėdavo užmigti ir verkdavo dėl mamos.

Antrą dieną ją aplankė vyro giminės. Jie atrodė kaip šmėklos. Buvo skurdžiai, alkis ir vargas sudarkė jų veidus, jie atrodė sudžiūvę, akys nuožmios, ir kai ją glostydavo – norėdami paguosti, – jų rankos būdavo tokios šaltos ir kaulėtos, kad, regis, dar labiau pablogindavo ligą, traukdavo iš jos jėgas. Jinai jų bijojo. Skurdas juos nužmogino. Moterys buvo kaip atsivertusios raganos, o vyrai rūstūs ir keisti. Jiems išėjus ji pirmą kartą suprato, jog jie prieš ją nusistatę, ji kelia jiems įtarimą ir kad jie kažkaip ją pasmerkė. Sumišusi ji pamatė, kad jie kaltina ją dėl to, kad nepastoja, kad nuo jų atskyrė savo vyrą. Ji net manė, jog jie jos nekenčia ir laiko ją atsakinga už vyro šykštumą. Ji apsidžiaugė, kai jie išėjo.

Užsuko ir Tuvas. Vilkėjo pamėgtuoju prancūzišku kostiumu, nuo jo trenkė pigiu skutimosi losjonu, jis ilgai postringavo apie

politiką, o vyras sėdėjo čiaumodamas kramtomąją lazdelę ir išsiblaškęs klausėsi. Iš jų pokalbio suprato, kad ir Omovas serga. Girdėjo, kaip jie tariasi, jog reikėtų ją parodyti gydytojui arba išvežti į kaimą, kol pasveiks. Tuvui išėjus, vyras išpurškė kambarį insekticidu ir uždegė dvi žvakes, vieną ant stalo, kitą – prie durų. Paskui su amuletu, kurio ji nė neįtarė jį turint, atliko keistus ritualus. Apsisiautęs baltu apsiautalu, jis prikėlė ją iš lovos, ištepė žolių koše, nuliejo vyno auką ir apsipylęs prakaitu ėmė karštai melstis protėviams. Po to išėjo, parsinešė kvakšinčią baltą vištą, nukirto jai galvą ir krauju aplašino duris, lėkštes, ant kurių stovėjo žvakės, ir amuletą, kurį buvo pakabinęs ant staktos. Kai vištos kūnas nustojo spurdėti, vyras padėjo jos galvą į lėkštę, sumaišė kraują su žolių koše ir tuo maišalu ištepė jai pilvą ir krūtis. Liepė jai kartoti iš paskos kažkokį iškilmingą įžadą. Paskui nunešė ją į lovą, sugirdė stiklinę gryno ogogoro, užpilto ant kažkokių šaknų, ir išėjo į užpakalinį kiemą, nešinas begalve višta. Ji užmigo. Sapnavo, kad vyras ketina ją paaukoti dėl savo giminaičių. Matė jį visiškai nuogą, stačia varpa ir su baisiu peiliu rankoje. Kur tik bėgo, visur jai kelią pastodavo jo giminaitės, moteriškės smulkiais tūžmingais veidais ir žiauriomis akimis. Ji ėmė rėkti. Išvydo laisvą kelią ir pasuko juo – bet staiga pasirodė jos tėvas, be galvos ir su šautuvu rankoj. Ji sustojo, atsiklaupė ir ėmė laukti vyro. Jis artinosi šypsodamas, jo kaklą juosė kelios sunkios aukso antkaklės, rankoj švytravo peilis. Už jo, pro atviras duris, ji pamatė Omovo paveikslą. Vyras užsimojo ant jos peiliu. Akimirką ji pajuto ramybę. Staiga, apimta panikos, puolė jį, bet netikėtai pajuto, kaip į ją sminga šaltas plienas. Pabudusi taip ir nesusigaudė, ar sapne mirė, ar ne.

Jis stovėjo šalia, uždėjęs delną jai ant kaktos. Kambarys buvo pilnas nepažįstamų žmonių. Jie visi tūnojo kertėse, kur buvo prieblanda. Ji įžiūrėjo tik jų skarmalus, sudiržusią odą ir jų šešėlius. Ji suspiegė. Vyras ją ramino. Ji nežinojo, ar ilgai miegojusi.

Po vieną lankytojai išsivaikščiojo. Išėjo, bet kambaryje liko savotiški jų kvapai. Jie paliko negerus jausmus, neišsakytas mintis, nesmagią nuotaiką. Jie paliko ir savo šešėlius. Ji skundėsi, kad

tamsu. Vyras užžiebė dar penkias žvakes. Tada ant stalo ji pamatė garuojant baltą dubenį. O šalia – blizgantį peilį, išteptą vištos krauju. Ant spintelės pastebėjo kitą dubenį, jame garavo valgis. Ant kėdės gulėjo baltas audeklas. Ant grindų – negyva gėlė, kurią atsinešė po paskutinio pasimatymo su Omovu.

– Kur aš esu? – paklausė ji.

– Tau geriau, – pasakė jis.

Jo veido ji nematė. Jo balsas skambėjo šiek tiek kitaip.

– Tačiau kas atsitiko?

– Tu susirgai. Dabar esi sveikutėlė.

Ji mėgino sėstis, bet nepajėgė. Jis ilgai į ją žiūrėjo. Nieko nesakė. Ji užmigo, o pabudusi rado jį sėdint toj pačioj vietoj. Degė trys žvakės.

– Ar stipriau jautiesi?

Ji atsisėdo.

– Gerai.

Jis atsistojo ir atnešė prie lovos dubenį. Galvą jai uždengė baltuoju audeklu. Ją apgaubė garas.

– Kvėpuok! – liepė jis.

Ji traukė gerklę graužiantį aštrų žolių kvapą. Garai akino. Jų aitrumas, karti jų galia ją svaigino, įkvėpdama pasijusdavo lyg dūmų duobėje. Po kiek laiko jis nuėmė audeklą ir ją paguldė. Išėjęs išpylė vandenį. Grįžęs paėmė lėkštę ir šaukštą. Ir bandė ją papenėti šviežiai išvirta paprikos sriuba. Ji atsisakė ir valgyti, ir gerti.

– Ko čia aikštijiesi? – griežtai paklausė jis.

– Aš nežinau, kas virė.

– Mano šeima.

– Aš nealkana.

– Atsigerk, bus geriau.

– Aš neištroškusi.

Jis mėgino įpilti jai burnon šaukštą sriubos. Bet ji kietai sučiaupė lūpas, o nuo drebėjimo skystimas išsiliejo ant lovos. Jis supyko, bet veikiai apsiramino.

– Aš nenoriu paprikos sriubos, – tarė ji.

– Tai ko tu nori, a? Gal nenori pasveikti?

– Aš noriu namo.

– Čia tavo namai.

– Aš noriu namo pas savo šeimą.

Jis tylėdamas žiūrėjo į ją, degė žvakės, pro langą sėlino aušra. Nuo neišsimiegojimo jam merkėsi akys.

– Kurių galų?

– Aplankyti motinos. – Ji patylėjo. – Nes greitai mirsiu.

– Kas tau darosi, a? – prapliupo jis balsu, kokiu kalbėdavo su ja anksčiau. – Kam šneki kvailystes? Apie kokią mirtį? Kas mirs? Gerk vaistus, Ifejiva.

– Ne.

Ji atsigulė ir užsiklojo galvą. Girdėjo, kaip jis šnopuoja bambėdamas keistus grasinimus, girdėjo jį vaikštant, kilnojant daiktus – nerangiai lyg senė. Ją vėl įveikė miegas, o pabudo jo purtoma.

Ji pažvelgė. Buvo išaušę. Giedojo gaidžiai. Koridoriumi trepsėjo žingsniai. Ją pasiekė kvartalo triukšmas. Radijas, senų moterų ir mergyčių balsai. Jos vyras buvo išsimaudęs, susišukavęs ir apsivilkęs naujais drabužiais. Jo veide švietė viltis. Jis ją pasodino, atnešė valgyt, bet ji atsisakė, paskui ėmė jai kalbėti. Buvo keistai ir svetimai švelnus. Paskui, lyg norėdamas įrodyti savo meilę, parodė jai aukso imitacijos grandinėles, pintas bronzines apyrankes ir dažytas kaurių kriaukles, jo nupirktas dovanoti jai, kai pajus, kad jos jausmai jam pasikeitė. Jis aprodė jai komodą, prigrūstą nėriniuotų apsiautalų, raudonų batelių, brangių baltų palaidinukių ir standintų turbanų, kurių pripirkęs lig tol slėpė. Pasigyrė ketinęs dovanoti jai, kai pastosianti. Tačiau dabar norėjo atiduoti visas tas dovanas nieko nebelaukdamas, kad tik patenkinta ilsėtųsi jo namuose ir greit pasveiktų. Jam kalbant ji užmigo ilgu miegu, o sapnuodama prakaitavo ir griežė dantimis.

Kai trečią ligos vakarą įžengė vyras, ji pašokusi dūrė jam į širdį ir pasuko peilį. Jo krūtinė buvo nuoga, jis visas buvo nuogas. Nepargriuvo. Ji vėl užsimojo peiliu ir ėmė badyti šonkaulius, pilvą. Tada smeigė į akis. Jis nugriuvo kniūpsčias, bet be garso. Kai jinai jį pavertė, jo veidas buvo persimainęs. Viena akis pamėlusi ir užtinusi. Tai buvo ne jos vyro, bet Omovo veidas. Ji pabudo klykdama.

Galutinai pakirdusi suprato, kad iš tikrųjų neišleido nė garso. Ji sunkiai alsavo. Kambary buvo tylu. Ji nejudėjo. Šalimais knarkė vyras. Gulėjo prakaito baloj, kurį ji palaikė krauju. Paklaikusi išlipo iš lovos siaubo sklidina širdimi, nukreivuliavo tamsiu koridoriumi, pridvisusiu ir pilnu visokių griozdų, ir užpakaliniame kieme nusiprausė.

Kai grįžo, vyras nebe taip knarkė. Ji patiesė čiužinį, pasiėmė pagalvę ir atsigulė ant grindų. Ją gąsdino ramybė, kurią jautė: bijojo, kad bus įžengusi į uždraustą zoną, beprotybės vidų. Viskas jai įgavo kitą mastą. Ji dairėsi patamsyje klausydamasi, kaip krebžda žiurkės, galvodama, kokia yra toji jos smegenų, jos sielos dalis, kuri verčia ją priimti šito gyvenimo nešvankybes. Mėgino ieškoti susitaikymo, dalykų, įprasminančių jos gyvenimą, pateisinančių jos buvimą, bet nerado. Visa ko netikrumas pribloškė tarsi matytas žiaurus poelgis. Tamsoje šalia čiužinio įžiūrėjo suplotą gėlę. Ji gulėjo tartum skuduras.

Kniūpsčia gulėdama ant čiužinio, ji klausė save, kokia gi jos gyvenimo tikrovė. Mintyse išskaičiavo: karštinės, prastas maistas, persidirbimas, jokios laisvės neturėjimas, vyro tironija, neišsipildžiusios svajonės ir troškimai, poilsio stygius, jokių pramogų, šokių ar muzikos, jokio bendravimo su jaunimu, nesustojanti namų ruošos karuselė, begalinis sąrašas vyro keliamų naujų reikalavimų ir taisyklių, kuriems reikia paklusti, gyvasties syvų užgniaužimas, laukan besiveržianti jaunystė, nuovargis, išsekimas, nuolatinis apsimetinėjimas, nusižeminimas, savo sugebėjimų slėpimas ir dar šimtai kitų dalykų. Nuo to sąrašo jai susvaigo galva. Ji apsivertė aukštielninka ir užsimerkė.

Omovui ji niekad nesipasakodavo, ką iš tiesų kenčia. Tik užsimindavo. Jeigu jis moka išsiaiškinti jos atodūsius, jei sugeba išmatuoti jų gilumą ir įsivaizduoti, iš kokios kantrybės, iš kokio tylėjimo jie randasi, vadinasi, jam bus aišku, mėgdavo manyti ji. O jeigu ne, jeigu jam reikia sakyti, vadinasi, vis tiek nesupras.

Ji mąstė apie save su Omovu, apie tai, kokie jie artimi erdvėje ir vis dėlto kokios platybės juodu skiria. Mąstė apie pasaulį, kuriame gimė ir kuriame turi išsilaikyti: suirutės, grobimo pasauly-

je, korupcijos, skurdo, vargšų kvartalų svajonių amžiuje, praradimų ir netekčių epochoje – karta, kurią išdavė jos tėvai.

Ji širdo ant jausmo, kad geresniame pasaulyje, kitokiame, tarp jos ir Omovo būtų įmanoma meilės istorija. Bet jiems sukliudė šitas amžius, ji ištekėjo prieš savo norą ir nieko nenutuokdama, ir tik susitaikiusi su savo lemtimi, sutiko tą vienintelį, už kurio būtų norėjusi ištekėti. Valandėlę ji troško, kad būtų likusi kaimo mergaitė, kad niekad nebūtų regėjusi knygų, mokyklos, filmų ir muzikos įrašų, neturėjusi norų ir svajonių, kuriems visuomenė užkirto kelią. Viskas būtų buvę paprasčiau. Tačiau – štai jis ir štai ji, tamsoje, sujungti meilės ir atskirti viso pasaulio.

Jos akys apsiprato su tamsa. Ji įsmeigė akis į negyvą gėlę. Šešėlių užgožta siela galvojo apie negandas, užgriuvusias jos kaimą. Kažkokiu būdu, senovišku, slaptu būdu ji jautėsi susijusi su tomis negandomis. Nepajėgdama suvokti, kaip tai yra ir kodėl, tarėsi galinti padėti, galinti atnešti taiką, suvaidinti kažkokį svarbų ir prasmingą vaidmenį. Tą naktį keistoje fantazijoje ji regėjo save lyg ir kokia taikdare, galinčia peržengti visas ribas ir vaikščioti tarp abiejų kaimų sakydama žmonėms kalbas, kurios įtikintų juos baigti nesantaiką. Ji pajuto nepaprastą norą, nežinomą traukos jėgą, tarsi kas temptų sielą namo.

Prisiminė dieną mokykloje, kai ji dalyvavo diskusijoje. Tema buvo tokia: koks moters vaidmuo šiandieninėje Afrikoje? Ji buvo viena iš dviejų pagrindinių kalbėtojų. Jos oponentė kartojo seną giesmę, kad moterys turi būti geros motinos, padėti Afrikai išsaugoti tradicijas. Ifejiva teigė, jog moterys turi keistis, kaip keičiasi laikai. Jos turi būti ir motinos, ir vadovės. Jos turi būti gydytojos, lakūnės, dvasininkės, ir jei Dievas apdovanojo protu, turi iki galo jį išnaudoti. Ji šnekėjo su drovoku įkarščiu, griežtokai ir be galo jaudindamasi. Tačiau tas drovumas ir jaudinimasis tik uždegė, ir ji įsidrąsino, peržengė nusibrėžtą ribą. Jos oponentė debatus laimėjo, Bet Ifejiva niekada nepamiršo neįprasto jaudulio ir užsidegimo, kai kalbėjo mikčiodama, ieškodama žodžių ir nieko nepaisydama užbaigė kalbą. Ji neįsivaizdavo galinti tai, ir po to draugės ir mokytojai jau kitaip į ją žiūrėjo. Toji pergalė visad slapta

palaikė jos išdidumą, savęs pajautimą. Nuo to karto ji ėmė įtarti esanti ne tokia kaip visos.

Mintys ėmė jauktis. Ji čia planavo vieną dalyką, vienokius veiksmus, čia jau griebėsi kitko. Iš pradžių apsisprendė pabėgti nuo vyro, į savo kaimą, prikalbėti šeimą, kad grąžintų nuotakos išpirką, po to grįžti į miestą ir pas Omovą. Paskui nutarė, jog tai pernelyg panašu į sapną. Ne, ji paprasčiausiai grįš namo, sutaikys kaimus ir tuo įgyvendins miglotą savo likimo sampratą. Tačiau sieloje grūdosi šešėliai. Persmelkta staigios nuojautos, ji užsimerkė. Negalėjo pasislėpti nuo tų šešėlių. Buvo jų sklidina, didelių ir neaiškių, baisių, atkaklių, panašių į pavidalus, kurių prasmės niekad nepavyks išsiaiškinti. Šešėliai susiliejo į tėvo veidą, aklą ir susenusį po vaiko nužudymo; į brolio veidą klydinėjančiu žvilgsniu ir motinos veidą maldaujamai sudėtom lūpom. Visi trys veidai buvo lyg dvasios, amžinai paliekančios žemę.

Ir dėl jų – dėl tų veidų – jos ryžtas palikti vyrą dar sustiprėjo. Dabar jinai jį matė ne tik kaip baisų žmogų, bet ir kaip senovinę nepasiduodančią jėgą, stovinčią tarp jos ir jos lemties, kaip ją primygusį demoną, slepiantį jos knygas, bandantį paversti ją berašte, bandantį padaryti ją tokią kaip visos moterys aplinkui. Pirmą kartą per savo santuoką į vyrą ji ėmė žiūrėti kaip į natūralų priešą, iš kurio tironijos reikia išsivaduoti, jeigu nori gyventi.

Ji galutinai suprato, kaip ją išdavė pačioj pradžioj padarytas kompromisas. Jai jokiu būdu nereikėjo nusileisti. Dabar gal gyventų tikrą gyvenimą. Ji matė, kur veda jos nuolaidumas: ji taps įprastine vargšų kvartalo sene dvokiančiu apsiautalu, bedante burna, nukarusia ir supliuškusia krūtine, kurią vaikai laikys ragana.

Pasidarė liūdna, kad gyvenime teko bendrauti tik su motina ir nuobodžiomis mokytojomis, nepasitaikė sutikti jokios moters, kuria būtų norėjusi sekti, kuri būtų galėjusi jai vadovauti. Paskui įtūžo, kam leido, kad jai apgaule būtų atimtas gyvenimas. Ji užvirė pasibjaurėjimu. Galvoj ėmė maltis mirties, skendimo vaizdai. Protas blaškėsi tarp to, ko ji tikrai nežinojo, ir to, ko gal jau niekad nesužinos.

Jautėsi apleista. Išmesta į krantą. Liūdnai galvojo, kad netgi meilė negalėtų jos išgelbėti ar sutramdyti krūtinę draskančio plėšraus paukščio. Ji jautė, jog jos meilė – dar didesnė išdavikė, nes privertė su daug kuo taikstytis, vertė daug ką iškęsti, laikė ją vargšų kvartale, vyro namuose kaip tarnaitę ir daiktą. Be to, ji puikiai žinojo, kad Omovui reikia kautis su savo slibinais, savo demonais. Praradimų kelias nuvedė juodu į paprastučių būties veiksmų spąstus. Ji prisiminė parke nukankintos mergytės lavoną. Pati jautėsi kaip maža mergaitė, sumaitota ir palikta. Ji jautėsi taip, tartum ir vaikščiotų sumaitota, bet niekas nė nepastebi, kaip pasaulis, kaip jos vyras kasdien ją žaloja. Jai reikia bėgti. Ramiai tat suprato. Jos siela atleido. Ji atleido viską, visiems, net sau. Bet paskui ji viską, visus, net save prakeikė.

Tamsoje planavosi ateinančią dieną. Susidėjo daiktus. Lovoje sukrutėjo vyras. Vėl užknarkė. Ji matė, kaip grįžta namo. Matė, jog žmonės sutinka ją kaip didvyrę, visiškai nepažįstami pripuolę sveikinasi ir stengiasi ją paliesti, su pagarba taria jos vardą, įkvėpdami jos sielai didybės viltį. Ji įsivaizdavo, kad kai grįš, bus giedra diena po lietaus. Regėjo, kaip žeme pakvipusiame vėjuje siūruoja medžiai. Vyras vėl sujudėjo. Klausantis jo smarkėjančio kriokimo, nervai galutinai priėmė jos pasiryžimą. Ir ji užmigo paskutiniu tame mieste miegu.

Rytą vyras meiliai ją kalbino. Iš burnos jam dvokė. Jis nesusičiaupdamas šypsojosi. Vis glostė ją. Buvo neįprastai švelnus, žiūrėjo jos nuotaikos ir klausinėjo, ar jai ne geriau po nakties poilsio. Netgi davė penkiolika nairų, kad ką nors nusipirktų. Nusižeminusi paėmė pinigus. Jis prabilo apie ateitį, kaip jis atsiskleisiąs. Kalbėjo apie tai, kokių gražių vaikų susilauksią, kokį namą pasistatydinsią, kokiu automobiliu važinėsią.

– Noriu, kad pasidžiaugtume gyvenimu, – pasakė jis.

Ji linktelėjo.

Šnekėdamas jis valėsi dantis kramtomąja lazdele ir ant grindų spjaudė sukramtyto medžio košelę. Ji atnešė vandens ir sušildė ant trikojo. Kol jis prausėsi, ji girdėjo, kaip kambario slaptose

kertelėse krebžda pelės. Ji pataisė valgyti, prašmatniausius tų namų patiekalus – keptų bulvių su bananais, troškintą langustą ir minkštutės ožiuko mėsos su žolelėmis. Jis patenkintas valgė. Pasakojo jai visokiausias juokingas istorijas apie savo klientus. Ji juokėsi ten, kur derėjo juoktis, – jos juokas jį nustebino. Ji savo ruožtu papasakojo jam apie debatus mokykloje.

– Sutinku su tavim, – tarė jis. – Tu turėjai laimėti debatus, geroji žmonele.

Pavalgęs jis dar trynėsi namie. Ji nutilo. Nenorom jis išėjo į miesto centrą užpirkti parduotuvei prekių. Jam išėjus ji atsisėdo ant lovos ir apsidairė po kambarį, kurio šitaip nekentė visus tuos mėnesius. Žiūrėjo į savo stalelį, savo drabužius, užmestus ant virvių, jo didžiulius batus ir sudriskusias šlepetes, komodą, lovą, kėdes, duris, langą. Keista, kad iš tikrųjų jai gaila visam laikui juos palikti. Ji stebėjosi, kad, nepaisant visko, jaučias prisirišusi prie kai kurių daiktų.

Ji prisiminė dieną, kai atvyko į miestą ir atėjo į vyro namus. Ar nekeista, jog tada ji ilgėjosi kaimo, iš kurio taip norėjo pabėgti, o dabar jau žino, kad ilgėsis daiktų ir nuotaikos šito kambario, iš kurio reikia bėgti. Gyvenimas – baisi paslaptis. Ji nesuprato, kodėl niekas jai nekalbėjo dalykų, kuriuos ji turėtų žinoti, kodėl niekas neįdavė raktų supratimo durims atrakinti.

Ji pašlavė grindis. Liūdnai ir gražiai dainuodama. Paklojo lovą, išvalė spinteles, suplovė lėkštes ir puodus, sutvarkė kambarį taip, kad viskas blizgėtų. Šį rytą jautėsi stebuklingai atsigavusi. Pajuto naują aiškumą, lyg būtų visą gyvenimą miegojusi ir tik dabar pabudusi.

Ji paėmė tušinuką ir pradėjo laišką Omovui. Bet nesugalvojo, ką rašyti. Tikriau – turėjo tiek daug pasakyti, jog nežinojo, nuo ko pradėti. Jis ir taip supras, pamanė. Tada paliko raštelį vyrui. „Aš išėjau“, – brūkštelėjo ji.

Ji greit susikrovė. Apsirengusi kasdieniais rūbais, tarsi nebūtų kur nors susiruošusi, ji išėjo iš kambario ir pakišo raktą po patiesalu prie slenksčio. Jos skrynelė buvo lengva. Įsimetė tik savo

knygas ir keletą drabužių. Buvo liūdna, kad neturi nieko, kas primintų Omovą, nei fotografijos, nei kokio jo piešinio. Užpakaliniame kieme viską apžiūrėjo. Žvaliai pasveikino kaimynes. Jos nepastebėjo nieko neįprasta.

Toldama nuo namo net neatsigręžė, nė nepažvelgė į Omovo langus, nes nedrįso tikėtis, kad jį išvys. Bet ji neabejojo vėl jį pamatysianti ir būsianti kartu su juo. Aplinkui žaidė vaikai. Vėjas sukdamas nešė į ją kvartalo šiukšles. Ji pamatė sulipusius šunį ir kalę. Matė ant kėdžių sėdinčius senius, spoksančius į gatvę padėrusiom akim, kietai spaudžiančius cigaretes ir ogogoro butelius, lyg tie dalykai galėtų pailginti jiems gyvenimą. Ji pastebėjo, kokie pikti ir neramūs jauni bedarbiai. Niekas, rodos, nieko nepastebėjo, jokios išdavystės. Visiems, matyt, atrodė, kad gyvenimas tik toks ir gali būti, toks visada ir bus. Pirmą kartą ją prabloškė tas suvokimas: kad niekas nemato kitos išeities, kito kelio į jūras, apie kurias kalbėjo Omovo brolio eilėraščiai. Jai buvo gaila viską palikti. Dar ji jautėsi, tartum gyventų ant upės kranto ir staiga iš jos gyvenimo būtų dingęs vanduo.

Pasidarė gaila Omovo, ir ji pasimeldė už jį. Buvo giedra diena, visur mirguliavo miražai. Nuėjo tolyn įsitikinusi, kad visur regi vaiduoklius, kad kvartalas virsta vaiduoklių miestu, kad viskas keičiasi be žmonių sutikimo ir žinios ir kad patys kvartalo gyventojai tampa bebalsiais vaiduokliais ir šešėliais.

Penktas skyrius

Sumuštas Omovas irgi tris dienas sirgo. Žinios į darbą pasiųsti negalėjo, todėl neabejojo, kad jį atleido. Jam pašoko karštis, akyse tvinksėjo, o galva, atrodo, plėtėsi, sakytum tuoj sprogs smegenys. Jį kamavo nemiga, ir jis taip klejojo, kad nuklysdavo į keisčiausias proto landas. Jam vaidenosi Ifejiva ir motina. Susapnavo, kad grįžę broliai išvertė namus, išspardė daiktus, sulaužė stalus ir kėdes ir su kirviu nusivijo tėvą per kvartalą.

Bleki dažnai ateidavo jo slaugyti. Jis bandė atstumti tas pastangas, bet galų gale pristigo jėgų ir pasidavė jos paprikos sriubai, karštiems kompresams ir tepalams. Ji darbuodavosi lyg ir užjausdama, regis, bandydama suformuluot kažkokį prašymą, bet jo tylėjimas užčiaupdavo jai burną, o jai išėjus jis gulėdavo išdrikęs, kankinamas troškulio, bejėgis ir drebėdamas.

Antrą karščiavimo dieną jis nebesusigaudė, klejoja ar ne. Pasirodydavo ir išnykdavo tėvas tradicine apranga: ilgu apsiautalu, marškiniais, su erelio plunksnų vėduokle rankoje, kriauklių vėriniu ant kaklo ir musvaikiu kitoj rankoj. Išniręs kaip vaiduoklis, kaip kokios galingos giminės palikuonis, imdavo kutrinti Omovą, kelti jam dvasią išmintingomis patarlėmis; porindavo pasakas apie stebuklingas upes ir undines, apie senovės didvyrius, bet niekad jų nebaigdavo.

Vėliau tą dieną, nuslopęs nuo karščio, plyštančia galva, jis išvydo kitą šmėklą. Apsireiškė daktaras Okoča. Apsirengęs agbada, ant nugaros tempė visas kada nors jo darytas fanerines iškabas.

Atrodė labai nusiminęs, akys įdubusios, kakta raukšlėta, raukšlėmis tekėjo prakaitas. Skausmingu veidu jis pasilenkė prie Omovo ir drebančiu balsu tarė:

– Visa, kas tau dabar darosi, tėra dalis tavo parengimo.

– Kokio parengimo? – išgirdo Omovas savo balsą.

– Gyvenimui. Esi slaptai mokomas.

Jis nutilo. Omovas jį stebėjo.

– Kam neši ant nugaros visas tas iškabas?

– Ketinu jas sudeginti. Visur išvaikščiojau ir visas surinkau. Man gėda dėl jų. Trisdešimt metų jos mane slėgė. Jei vietoj jų visų būčiau nutapęs penkis paveikslus, jau būčiau miręs, bet gyventų tie penki paveikslai. Todėl mirštu dabar.

– Tai kam darei tas iškabas?

– Kad išpenėčiau šeimą, kam gi dar?

– Vadinasi...

– Taip.

– Vadinasi, viešbučio iškaba...

– Aš ją nuplėšiau.

– Ir siuvėjo...

– Nuroviau nuo durų, taip.

– Ar savininkai leido?

– Ne. Aš jas nuėmiau nakčia. Dar niekad nesijaučiau toks laisvas. Daugiau nebedarysiu nė vienos iškabos.

– Bet tu – visam Lagose geriausias iškabų darytojas.

– Ir per dieną penkias nutepliodavau. Bet verčiau nutapysiu erelio paveikslėlį arba to vargšo portretą...

– Kas jis?

– Jis – mūsų likimas. Jeigu nesisaugosim. Jis – mano draugas. Kartą per savaitę mudu išgeriam palmių vyno ir sužaidžiam šaškėmis. Baisiai gudrus. Nė karto jo neaplošiau, todėl ir toliau su juo žaidžiu. Jis niekad nesijuokia. Kada nors...

– Ar galėčiau su juo susipažinti?

– Kada nors. Dar ne. Kada nors negreit.

– Kodėl ne dabar?

– Žiūrėdamas į jauną žmogų jis pravirksta.

– Kodėl?
– Niekad neklausiau.
– Gal pavydi jaunystės?
– Ne. Jis ją apverkia.
– Nesuprantu.
– Tu sergi. Pamiegok.

Ir senasis dailininkas išnyko. Omovas kietai užmigo ir pabudo vidury nakties įsitikinęs, kad kalbėjo su negyvėliais, matytais per karą. Išgulėjo budrus iki pat aušros.

Trečią dieną, kai bent kiek sustiprėjo, išgirdo dainas, kurios priminė jam motiną. Jis išėjo pasivaikščioti po kvartalą. Viskas atrodė nei šiaip, nei taip. Tėvo niekur nesimatė. Viena iš kvartalo moterų pasakė, kad Bleki išėjusi į turgų. Užpakaliniame kieme rado skalbiantį Tuvą. Tas norėjo kažką sakyti, bet Omovas, nedrįsdamas susidurti su juo akimis, parlėkė į savo kambarį. Pavakary pamėgino išeit iš kvartalo ir patraukė aplankyti daktaro Okočos. Jo dirbtuvė buvo užrakinta. Kaimynai sakė jau daug dienų jo nematę. Grįždamas per karštį ir dulkes, per muzikos parduotuvių triukšmą, šiukšlynų smarvę, matydamas tiek senų vyrų ir moterų, vėl prastai pasijuto. Parėjo namo. Mėgino tapyti, bet neįstengė nulaikyti teptuko, tos pastangos visai jį nukamavo. Tebeperšėjo akis, be to, kol kas buvo sutrikęs perspektyvos suvokimas. Atsigulęs paskaitė ir išmiegojo iki vakaro.

Per miegus dar išgirdo, jog tėvas susiriejo su Bleki. Girdėjo, kaip tėvas šaukia dėl jos paslaptingų dingimų, girdėjo, kaip ji ginasi. Teisinosi, kad ėjusi į turgų, bet negalėjusi rasti jo mėgstamiausio maisto ir turėjusi grįžti tenai vakare. Dar sakė pareidama sutikusi vieną giminaitę ir užsukusi pas ją pasižiūrėti jos naujagimio. Omovas nelindo iš kambario, kol nenutilo barnis. Kai namuose pasidarė tylu, nusėlino į svetainę. Tuščia. Tada išėjo į kiemą ir pasėdėjo su kvartalo vyrais – gal kas ką nors prasitars apie Ifejivą? Nieko nesužinojo. Visi užjautė dėl karštinės, bet laikėsi santūriai. Tarp jų buvo ir Tuvas.

Tą naktį, nusilpęs nuo dienos karščio ir vėl visas degdamas, jis išvydo Tuvą. Omovas bandė jo atsikratyti. Tuvas vis lindo į akis ir

maldavo atleisti. Pabudęs Omovas pamatė, kad dingusi elektra. Jis vėl atsigulė ir drebėdamas užsimerkė. Vėl pasirodė Tuvas. Nuogut nuogutėlis, styrančia dideliausia varpa, ir Omovo akivaizdoje ėmė mylėtis su Bleki. Karštai ir gašliai mylėdamiesi, abudu prašė jį atleisti. Kuo pašėliau jie judėjo, kuo labiau kuteno malonumas, tuo atkakliau maldavo. Kai abu išsisėmė, kai abiejų prakaituotus veidus iškreipė pasidygėjimas, jie pamatė, kad kaip šunys sukibę, negali išsiskirti. Kiek stengėsi – nieko. Bleki pakraupo. Tuvas persigandęs pasižiūrėjo į Omovą. Abu ėmė prašyti, kad jis juos atskirtų. Pasirodė Omovo motina ir prapliupo beprotiškai kvatotis. Staiga iššoko tėvas su mačete rankoj. Pora nevikriai pasileido per kambarį. Bleki susilenkusi, Tuvas jai už nugaros. Atrodė kaip surišti gyvuliai. Omovo tėvas sekė paskui juos lėtai, su šiurpiu orumu. Jiems sustojus prisiartino. Abiem rankom užsimojo mačete, žvelgdamas pamišėliškai giedru žvilgsniu. Tuvas suriko. Tėvui nespėjus perkirsti to sukibimo, Omovas atbudo. Elektra jau degė. Birbė ventiliatorius. Lig pat ryto Omovas žmoniškai nebeužmigo. Rytą nesutiko nei Bleki, nei tėvo. Nors buvo silpna, maudė kojas, veidas sutinęs, nusprendė, kad užtenka tvarsytis lovoje.

Pirmą kartą per kelias savaites Omovas anksti nuvažiavo į darbą. Kontoroje dar nieko nebuvo. Devynios valandos. Jis atsisėdo prie stalo stebėdamasis nauja tvarka. Visi dokumentai sumaišyti, kai kurių trūksta, aplankai ir kortelės sujauktos. Jis rado paskyrimo klaidų, pastebėjo, jog pastabos ant laiškų parašytos nepažįstama rašysena. Sunerimęs dėl didelių chemikalų kiekio apskaičiavimo klaidų, išėjo į sandėlį. Visi spoksojo į jį lyg į šmėklą. Sandėlininko dar nebuvo darbe. Omovas nudrožė į buhalteriją. Ten sėdėjo tik du žmonės. Džo nė padujų. Tuomet jis nuėjo į bufetą ir papusryčiavo. Į savo skyrių grįžo pusę dešimtos.

Buvo šalta. Oro kondicionierius paleistas iki galo. Jam įėjus niekas nepakėlė galvos. Saimonas mirkė duoną į vandenį ir kramtė stebeilydamas į pusnuogę baltąją kalendoriuje ant sienos. Jo žvilgsnis buvo svajingas. Kontrolierius kaukšėjo kalkuliatoriumi taip energingai, lyg nuo iššokančių skaitmenų priklausytų jo gy-

venimas. Čakas atplėšė akis nuo futbolo totalizatoriaus talonų ir atsignybo kolamedžio riešutą. Nusišnypštė. Buvo labai rimtas. Akivaizdu, kad aną savaitę prakišo krūvą pinigų. Jis pasižiūrėjo į Omovą, bet jo tarsi nematė, įtraukė tabako šniūkį, smarkiai papurtė galvą ir nusičiaudėjo. Ėmė švilpt arbatinis. Garas kilnojo metalinį dangtelį.

Omovas sėdėjo prie stalo jausdamasis ne savo vietoj. Kontoros nuotaika pasikeitusi. Omovas pašiurpo. Kontrolierius atsiduseęs padėjo kalkuliatorių. Atrodė patenkintas skaičiais. Pasisukęs kėdėje, su naujo valdingumo išraiška jis tarė Omovui:

– Ką pasidarei veidui?

Tik tada visi kiti teikėsi jį pastebėti. Pakėlę nosis įsispoksojo į sudarkytus jo bruožus.

– Gal įkliuvai vagiant? – paklausė Čakas.

– Galbūt tinkamu laiku jis pasipainiojo netinkamoj vietoj, – nusišaipė Saimonas.

– O gal ne tą moterį nupaišė?

– O gal nenorėjo mokėti kekšei ir ta jį prikūlė? – vėl rėžė Saimonas.

– Na, ką tu, Saimonai! – tyčia pasipiktino kontrolierius. – Argi jį primuštų prostitutė?

Jie nusikvatojo.

– O gal draugas išgražino?

– Už ką?

– Vis dėlto tris dienas nesirodė darbe. Niekad nežinai, ką šiais laikais gali iškrėsti jaunimas.

– Patariu sugalvoti gerą pasiaiškinimą, – kreipėsi į Omovą kontrolierius.

– Vakare mane užpuolė.

Visi vėl nusikvatojo.

– Moterys?

– Vagys?

– Gal kirkinai kaimyno pačią?

– Arba slankiojai su savo bloknotu be reikalo piešdamas žmones?

– Per vėlai parėjai?
– Prisigėrei ir užsimiršai?
– Mane užpuolė, – tvirtai pasakė Omovas.
– Matyti, – nutarė Saimonas.
– Nė trupučio, – burbtelėjo kontrolierius.
– Paskui ėmiau karščiuoti, – pasakojo Omovas.
– Karščiuoti? – nepatikėjo Saimonas.
– Tiesiog atgulė, – pridūrė kontrolierius.
– Ant žemės, – įkišo savo trigrašį ir Čakas.
– Dvi dienas nepasijudinau.
– Dvi dienas!
– Ištisas dvi dienas!
– Taip.
– Na, o trečią dieną? – nusišaipė kontrolierius.
– Ėmiau sveikti.
– Pasveikai.
– Pradėjau sveikti.
– Jis pradėjo, – paantrino Saimonas.
– Taip.
– Supratau, – tarstelėjo kontrolierius.
– Supratom.
– Verčiau eik pas vedėją.
– Taip, geriau drožk pas vedėją.
– Tik su mano leidimu! – sušuko Čakas.

Omovas apžvelgė juos, širdis greitai plakė. Jautė, kaip viduj ima virti pyktis. Pyktis ir maištingumas. Jau norėjo tėkšti ką nors užgaulaus visai kontorai, bet atsidarė skyriaus durys. Įsiskubino vedėjo sūnėnas, tas, kuris tris kartus iš eilės neišlaikė brandos egzaminų. Pripuolęs prie arbatinio, ėmė barškinti puodeliais. Stojusioje tyloje Omovas suprato, kodėl pasikeitusi kontoros nuotaika. Vedėjo sūnėnas buvo jaunas, atrodė žvaliai. Juodos kelnės, balti marškiniai, raudonas kaklaraištis. Toks įspūdis, kad jis pilnas nuolankaus paklusnumo. Anie susilinkčiojo.

Omovas apsisuko ir nepasibeldęs įsiveržė į vedėjo kabinetą. Čakas dar bandė sulaikyti, bet nespėjo. Omovas įėjęs užtrenkė

duris. Vedėjas pakėlė akis, jo veidas nieko nesakė, ir toliau gurkšnojo kavą užsikąsdamas sausainiu. Omovas žengė prie jo stalo ir tylėdamas sustojo.

Po kelių sekundžių Omovas pajuto kabinete smarvę. Suraukė nosį. Suprato. Vedėjas, irgi supratęs, kad tas suprato, pasimuistė kėdėje. Tyla. Omovas išsitraukė nosinę, užsidengė nosį ir žengė du žingsnius atgal.

– Todėl ir laikau sekretorių, – pagaliau prabilo vedėjas.

Smarvė stiprėjo, tarsi patvirtindama fizikos dėsnį: šiltas oras kyla į viršų. Omovas negalėjo kalbėti. Jis sulaikė kvapą, iškvėpė ir paviršutiniškai įkvėpė. Apsidairė. Pasižiūrėjo į stalą. Ant jo buvo įrėminta jaunos žmonos fotografija, paauksuota vardo plokštelė, stora ruda piniginė ir šūsnys dokumentų. Ant sienos jam už nugaros, šalia didelių valstybės vadovo ir kompanijos direktoriaus portretų, kabėjo jo nuotrauka iš Anglijos. Joje jis stovėjo kartu su kitais kompanijos darbuotojais anglais. Buvo nugrūstas už kitų ir beveik įžiūrimas tik todėl, kad jo veidas buvo vienintelis juodas tarp baltų. Šiaip sienas dengė kalendoriai, vaizduojantys romantiškus Vakarų sostinių vaizdus.

– Sėskis, Omovai, – po ilgos tylos tarė vedėjas.

Tyliai dūzgė oro kondicionierius. Smarvė pamažu išnyko.

– Tai ko nori?

Tebestovėdamas Omovas atsakė:

– Noriu žinoti, ar esu atleistas.

Vedėjas pirmą kartą nusišypsojo.

– Nieko panašaus. Tarp kitko, tau netgi padidinta alga. – Jis patylėjo. – Tačiau esi perkeltas į mūsų Dvyliktos mylios filialą.

– Labai malonu iš skyriaus pusės, – tarė Omovas pamindžikavęs.

– Ką turi galvoj?

– Ką pasakiau.

– Klausyk, tris dienas nesirodei darbe. Jokio nedarbingumo lapelio, nieko.

– Aš sirgau. Mane sumušė.

Vedėjas tartum negirdėjo.

– Laisvai galėjau pasiūlyti, kad tave atleistų. Bet aš esu atidus, o mūsų skyrius tikrai atsižvelgia į žmogų. Mes nutarėm šį kartą pasitikėti tavim. Mes tau duodam galimybę pakeisti savo blogus įpročius.

– O savo sūnėnui duodate tarnybą.

Vedėjo akyse žybtelėjo pyktis.

– Taip jau būna, pats supranti.

– Žinoma. O jei aš atsisakysiu?

– Deja, turėsim tave atleisti. Gatvėje tūkstančiai laukia tokio darbo kaip tavo.

– Ką gi, aš nesutinku su perkėlimu. Tyčia taip sugalvojot. Žinot, kad net atsikėlęs penktą, iš Alabos nenusikasčiau į Dvyliktą mylią.

– Puiku. Tu pasakei savo nuomonę. Jokių pykčių. Kaip jau minėjau, skyrius atsižvelgia į žmogaus norus. Parašyk pareiškimą, kad šiandien pat išeini iš darbo, pasiimk algą, premiją ir žygiuok. Sėkmės. Aš noriu dirbti, jei tu nieko prieš.

Vedėjas paėmė aplanką parodydamas, kad pokalbis baigtas. Vos tramdydamas pyktį, Omovas pasakė:

– Aš kiaurai permatau jūsų vaidybą. Ji man nepadarė jokio įspūdžio. Galite nebesistengti. Esat labai mandagus, labai padorus. Esat šūdas. Laikas jus nuplaus.

Vedėjas nubloškė aplanką ir pratrūko:

– Išprotėjai, Omovai! Dievas tave nubaus už šituos žodžius. Pasiimk pinigus ir nešdinkis. Mums išvis tokių kaip tu nereikia!

Omovas nusišypsojo ir išėjo.

Jis pasiėmė mėnesio algą, atostogpinigius, priemoką už viršvalandžius ir tų metų kalėdinę premiją. Susidarė solidi suma. Lig tol nebuvo laikęs rankose tiek pinigų.

Jis grįžo į kontorą. Niekas jo neužkalbino, ir jis nieko nekalbino. Ištraukė visus stalčius, susirinko visus daiktus, bloknotus, flomasterius, viską, kas susikaupė ir galėjo praversti piešiant. Susidėjo į plastmasinį maišelį. Vedėjo sūnėno nebuvo. Saimonas išėjo. Kontrolierius bufete valgė priešpiečius. Čakas nagrinėjo

savuosius futbolo totalizatoriaus talonus. Baigęs tvarkyti stalą, Omovas paliko savo įpėdiniui raštelį, surašęs pastebėtas klaidas. Prieš pat išeinant Omovui pasidarė liūdna. Širdį suspaudė graudus negerumas – kad atleistas, kad neaiški ateitis, kad veidų, kuriuos palieka, turbūt niekada nebematys, kad galbūt jis net žlugo. Skaudžiai pagailo visų kontoros smulkmenų: visad iki galo paleisto oro kondicionieriaus, kabineto vėsos, kai nieko nėra, ramių piešimo valandėlių po darbo, kai jis atseit dirbdavo viršvalandžius. Jau iš anksto jautė, kaip jam stigs tam tikrų santykių, nugirstų apkalbų, nereikalingo apmaudo, tos jo dalies, kurią atskleisdavo tik tarnyba, dalies, kuri išėjus atmirs.

Tačiau nors ta nusilupusi oda nebeataugs, reikia išeiti. Einant koridoriumi, girgždėjo batai. Sienos buvo geltonos, šviežiai dažytos, švarios. Nė vieno žmogaus. Atsidarius kokioms nors durims, padvelkdavo vėsa. Suvokęs, kad pabėga nuo biurokratinių kompanijos girnų, pajuto neaiškų jaudulį, netgi maištingą džiaugsmą. Jis laisvas. Galvoje šviesu. Nusprendė niekad nebedirbti jokioje įstaigoje, nebebūti sraigteliu. Prisiekė sau nukreipti bures į meno vandenis. Kas žino, kokio žiaurumo ir sunkumo jūromis reikės jam plaukti?

Einant pro paskutines duris, jos atsidarė ir iškišo galvą vienas iš realizacijos darbuotojų. Jis buvo apžėlęs barzda ir nutukęs. Išvydęs Omovą sušuko:

– Omovai! Padaryk du kavos – man ir mano draugei! Greitai! Tada atnešk du mėsos pyragėlius. Mirštam badu.

Su šypsenėle Omovas pasitraukė atgal. Pro atviras duris pamatė ano draugę. Plonutė, ilga šilkine suknele, storai nusitepliojusi šešėliais, skaistalais ir lūpdažiais. Oda buvo nenatūraliai nublukinta šviesinamaisiais kremais. Ji spoksojo į mažą veidrodėlį.

– Ko dabar žiūri? Skubėk! Aš negaliu laukti visą dieną. O gal nori kyšio, ką?

– Nereikės, – nusijuokė Omovas.

– Gerai.

– Matai, tu ir tavo draugė galit atsigerti myžalų – į sveikatą!

Storulio žiauna iš nuostabos atvipo.

– Ir uždaryk srėbtuvę. Dar musė įskris, – pridūrė Omovas.

Nelaukęs atsakymo, nudrožė toliau. Lauke atsisveikino su vartininku. Liūdesys išgaravo. Pasijuto drąsus. Priblokšė alpi kaitra. Iš sklidinų nutekamųjų griovių kilo dyzelinio kuro tvaikas. Visose gatvėse buvo kamščiai. Šalia batų krautuvės pešėsi du vyrai. Jis pastebėjo, kaip policininkas vogčiomis paėmė kyšį iš prasikaltusio taksisto. Ore buvo tiršta musių ir mašalų. Bet jis jautėsi dvejopai išsivadavęs – iš tarnybos ir nuo karštinės.

Jis sustojo prie „Valentino" restorano. Kiek sykių praeidavo pro jį, ilgesingai žvelgdamas vidun. Langai buvo spalvoti, salėje tarsi vienas aksomas. Jis visad norėjo užeiti ir užsisakyti prašmatnius trijų patiekalų pietus. Pirmą kartą turėjo pakankamai pinigų. „Kodėl ne dabar?" – pamanė. Jis pastūmė duris ir įėjo.

Kondicionierius pūtė veidan šaltą orą. Restoranas buvo jaukus, kaip ir atrodė. Prabangiai dekoruotas. Ant marmuru aptaisytų sienų kabėjo prasti paveikslai. Šviesa buvo mėlyna, iš palubės dindiliavo muzikėlė, vidury stovėjo akvariumas su auksinėm žuvelėm. Krėslai, sofos ir minkštos kėdės apmuštos dirbtiniu aksomu. Jis susirado laisvą stalelį. Tuoj priėjo padavėjas.

– Ko pageidausite, pone?

– Dar nežiūrėjau į valgiaraštį.

– Neskubėkit, pone. – Padavėjas, pagyvenęs vyras raudona ir mėlyna uniforma, nusilenkė ir nuėjo.

Valgiaraštis beveik nieko jam nesakė. Trikdė egzotiški valgių pavadinimai. Užkandžiai: *pâté maison,* graikiški grybai, kimšti aguročiai. Nusprendė neimti užkandžio. Pagrindiniai patiekalai: *poussin chasseur, tournedos maison, escalope de veal à la crème, entrecôte poivre, eminces de cabestu, scampi Provençale, avocado vinaigrette,* pica, vištienos salotos, ryžiai ir bulvių košė. Jis prakeikė save, kad taip neišmano užsieninės virtuvės. Tačiau nenorėjo tenkintis tuo, kas pažįstama.

– Ar jau apsisprendėte, pone? – paklausė paslaptingai išdygęs padavėjas.

– O taip. Hm... Valgysiu picą, vištienos salotų ir ryžių.

Padavėjas pašaipiai vyptelėjo.

– Vynų? Užkandžių? Deserto?

– Deserto? Kokio deserto? Aaa... Ne, deserto nereikia.

– Gerai, pone. Vyno? Užkandžio?

– Užkandžio nereikia.

– Gal galėčiau pasiūlyti kimšto aguročio, pone?

– Dėkui, nieko kimšto.

Padavėjas kostelėjo. Taktiškai.

– Kokio vyno, pone?

– Vyno?

– O taip, pone.

– Hmm... Raudonojo. Ne, baltojo vyno. Apsieisiu. Prašom stiklinę vandens.

– Gryno vandens?

– Teisingai.

– Puiku.

– Ir dar...

– Taip, pone?

– Aš ne ponas.

– Kaip pageidausite.

Padavėjas vėl nusilenkė ir nuėjo. Omovas lengviau atsiduso. Buvo pradėjęs prakaituoti. Laukdamas valgių, prisiminė, kaip Delė kartą sakė: „Jei neteksi vilties išvažiuoti užsienin, tik įženk į gerą restoraną, ir pasijusi tenai".

Jis nusišypsojo. Kas gi neteko vilties išvažiuoti užsienin? – pamanė. Įdomu, ar Delė jau iškeliavo į JAV. Ir kaži kaip jaučiasi Okoras, taip trokštantis skristi jam iš paskos? Mąstė, kaip kelionės į užsienį – į JAV, Londoną, Paryžių – tapo naujuoju pažangos simboliu. Pats užsienin nesiveržė. Jis norėjo būti tėvynėje ir tapti liudininku. Abu jo broliai iškeliavo – jeigu ir jis išvažiuos, kas liks namie? Kas garantuos tęstinumą? Be to: kurgi jis važiuos, ką darys, kas apmokės mokslą koledže? Jis pavydėjo tvirtumo tokiems žmonėms kaip Kimė: to savo krašto pajautimo, atsparumo jam, gebėjimo susidoroti su permainomis, domėjimosi jo istorijos vyksmu, mokėjimu žengti į koją su įvykiais. Tokio tvirtumo jam ir

reikia – kad galėtų darbuotis derlingame, bet sunkiame bare. Taip. Jis nukreips savo bures į užgaidžią ir audringą meno jūrą. Jis įaugs į savo krašto žemę. Iš kur jis galėjo žinoti, kad pasirinko pavojingiausią kelią?

Ėmė žvalgytis į kitus klientus. Jį sudomino grupelė prie didelio stalo. Trys baltieji kažką aptarinėjo su dviem nigeriečiais. Jie baisiai nesiderino. Baltieji buvo vienmarškiniai. Nigeriečiai šuto su kostiumais ir kaklaraiščiais. Verslininkai. Baltieji sėdėjo puslankiu ir aiškiai vadovavo pokalbiui. Jie užgožė nigeriečius neįprastai tariamų žodžių srautu ir savo intonacijomis. Visi buvo įdegę, kalbėjo garsiai, kaip žmonės, neabejojantys, kad visa, ką jie sako, yra nepaprastai įdomu. Omovas ėmė klausytis – ir stebėtis. Vienas baltaodis atvyko dirbti kažkokioje naftos kompanijoje. Jis pasakė:

– Mūsų žmonės jus tebelaiko laukiniais. Bet esate visiškai civilizuoti.

Vienas nigerietis, matyt, nesupratęs, ėmė kvatoti. Anas baltasis tarstelėjo:

– Atsiprašau?

Kitas baltasis, škotas, jau turėjo grįžti namo.

– Aš jau sotus. Suirutė. Galėtumėt geriau tvarkyti savo šalį, – suburbėjo jis.

Pirmasis nigerietis vėl nusikvatojo plekšnodamas sau per šlaunį. Antrasis nusuko akis.

Trečias baltasis buvo žurnalistas. Užsisegęs sunkų laikrodį. Pasigręžęs į savo draugus, nuobodžiaujančia ir niekinama mina pareiškė:

– Atvažiavau rašyti, kaip Nigerijoje gyvena anglai. Akredituotas *The Times,* suprantate.

– O apie vietinius? – paklausė naftininkas.

– Kokius? A, šituos... Gavo nepriklausomybę ir tegul žinosi.

– Bet jų šalyje suirutė.

– Bet visiškai civilizuota. Draugiški žmonės.

Nigeriečiai verslininkai per visą šį dialogą šypsojosi, lyg man-

dagiai klausydamiesi nesuprantamo anekdoto. Vis dairėsi po restoraną tarsi tikėdamiesi, kad koks pažįstamas pamatys juos tokioje garbingoje draugijoje. Jie kalbėjo stengdamiesi mėgdžioti baltuosius, tačiau painiojo žodžius, pabrėždavo ne tai, ką reikia, ir visas pokalbis buvo vieni nesusipratimai. Nesmagią nuotaiką skaidrino tik nenatūralus pataikūniškesniojo juodaodžio verslininko juokas.

Kol padavėjas atnešė valgyt, Omovą suėmė pyktis. Jis įsiuto. Galvojo apie Ifejivą ir jos kaimo vaidą dėl ribų, kaip šitų baltųjų protėviai prieš šimtą metų ten užvirė visą tą košę. Stebėjosi jų įžūlumu, jų pasipūtimu. Tas pokalbis visai atėmė jam apetitą. Kaip galima norėti užsienin? – klausė jis save. Jei baltieji tokie stuobriai svetimame krašte, kokie yra savame? Įniršęs norėjo atsistoti ir juos aprėkti, įžeisti, bet didžiausiom valios pastangom susivaldė. Rankos ėmė drebėti. Jis išmaukė stiklinę vandens ir giliai įkvėpė. Praėjus įtūžiui, bandė įsijausti į valgymą. Pica nepatiko, jis jos nebaigė. Ir išvis tik užkando. Užsisakė vyno taurę. Gėrė ir stengėsi negirdėti balsų prie ano stalo. Staiga panūdo pabėgti, įkvėpti gryno oro. Jis paprašė sąskaitos.

Pamatęs vos nenugriuvo nuo kėdės. Reikėjo sumokėti penktadalį algos. Sustingusiu veidu jis susirinko grąžą. Padavėjas stovėjo ilgiau, negu reikia, patraukdamas kitų dėmesį. Baltieji įsispoksojo į Omovą. Jis jų nepaisė. Nusišluostė lūpas servetėle ir išsišiepė padavėjui. Atsistojus kvatoklis verslininkas vėl nusižvengė. Baltieji nustebę susižvalgė.

– Vis dėlto gal įdėsiu kokį sakinį apie jų humoro supratimą, – pasakė žurnalistas.

– Be humoro čia nė iš vietos, – paaiškino škotas. – Antraip iš proto išeitum!

– Kai aš buvau Londone... – pradėjo santūresnysis verslininkas.

Nutilo visas stalas, netgi visas restoranas.

–... mačiau, kaip mažas šuniukas tempia per gatvę storą moteriškę.

Balsai vėl ėmė kalbėtis. Nesureagavę į beprasmišką pastabą. Padavėjas užstojo Omovui duris. Jo sprandas buvo įsitempęs, akys

kietos. Omovui numetus jam ant lėkštelės dvidešimt kobų, padavėjas nusišypsojo.

– Tikiuosi, skaniai papietavot... pone?

Omovas, įsitikinęs, kad padavėjas jam išpūtė sąskaitą, ir prisiekęs niekada daugiau čia nevalgyti, išlėkė iš restorano lydimas baltaodžių niekinamų balsų.

Grįždamas pajuto, kad pila prakaitas. Pasiekęs Apapos gyvenamąjį rajoną, pamatė, jog teks grumtis su antrąja „egzodo" banga. Jis stūmėsi priešais žmonių tėkmę, prieš vilnijančias minių minias. Jautė jų nekantrumą, jų pyktį, jų baimę. Iki prieplaukos nusikasė negreitai. Minia mėtė jį į visus šonus. Jis stebėjo žmonių veidus, matė juose sumišusius gyvenimo džiaugsmą ir kančią. Žiūrėjo į raumenų kauburius po drabužiais, nosies formas, akių atspalvius, liesus, atsikišusius žandikaulius, prakaito dėmes išblukusiuose marškiniuose. Jis žvalgėsi po turtingą kvartalą ir per dailiai nukirptas gyvatvores ir ošiančias pušis matė, kaip baltųjų vaikai, saugiai stovėdami balkonuose, pro žiūronus stebi šias minias.

Sprausdamasis tarp kūnų, kurie lengvai būtų galėję jį sutrypti, jautė, kaip šlampa pažastys, marškiniai limpa prie nugaros, drėksta kojinės. Staiga ant peties šleptelėjo kažkas šlapia. Žvilgt – ogi paukščio šūdas. Pakėlęs galvą aplinkui danguje nieko neišvydo. Pasijuto lyg ir pažymėtas. Diena buvo nepaprastai giedra.

Šeštas skyrius

Kai Omovas grįžo namo, svetainėje laukė Bleki.

– Ar žinai, kad Ifejiva pabėgo? – švelniai paklausė.

Omovui persikreipė veidas. Jam pasidarė bloga.

– Kada?

– Niekas nežino. Vyras mano, jog rytą. Buvo atėjęs tavęs ieškoti. Kad tik jis ko nepridarytų.

Omovas tylėjo.

– Puiki buvo mergaitė.

– Ji buvo nelaiminga.

– Kodėl?

Omovas neatsakė.

Užpakaliniame kieme buvo prisirinkę kvartalo žmonių. Takpas skundėsi, kad pabėgo Ifejiva. Jo balsas drebėjo. Tuvas bandė jį guosti liaudies išmintimi. Moterys patarė važiuoti jai iš paskos ir viską „užglostyti" su jos tėvais. Sambūris buvo triukšmingas: kiekvienas reiškė savo nuomonę – kur ji galėjo pasidėti, ką reikėtų daryti. Kažkas pasiūlė kreiptis į policiją. Kitiems atrodė, kad jam reikia apsiginkluoti kantrybe. Kaip tyčia, Omovas ėjo pro šalį į tualetą. Iškart stojo nedraugiška tyla. Visų veidai atsisuko į jį, akys gręžė jam veidą. Kažkas pasakė:

– Kvartalo vyrai! Saugokit savo pačias! Kieme yra vagių!

– Cha, tyleniai pavojingiausi, – kažkas pridūrė.

Takpas prasibrovė pro susirinkusiuosius. Moterys ėmė spiegti. Vyrai bandė jį sulaikyti, bet jis jų atsikratė. Sustojo priešais Omo-

vą, jų veidai bemaž lietėsi. Jis sunkiai šnopavo Omovui į nosį. Nuo jo trenkė ogogoru. Akys pasruvusios krauju ir išverstos, burna trūkčiojo. Veidas gailiai susitraukęs.

– Omovai!

– Ko?

– Mane žmona paliko, girdi? Ifejiva pabėgo, ar girdi?

– Taip.

– Pabėgo palikusi man popieriaus skiautelę, supranti? Matai, ką padarei su mano gyvenimu? Matai, kuo viskas baigėsi, a?

Omovas tylėjo. Jis nuleido galvą.

– Aš mačiau, kai jūs įėjot į tą namą. Mačiau savo akimis, girdi? Matai, ką man padarei, ką?

Omovas pasitraukė atatupstas.

– Gerai, aš – senas žmogus. Dabar man viskas. Tu patenkintas, ką? Ar patenkintas? Tai ką gi judu planavote, a? Koks planas?

Omovas papurtė galvą. Takpas toliau karštu kvapu pūtavo į Omovą.

– Ar žinai, kiek aš sumokėjau už tą mergiotę? Jei parduotum visus savo daiktus, neatlygintum nuotakos išpirkos. Aš stengiausi, kad ji būtų laiminga, viską jai daviau, daviau pinigų, pripirkau papuošalų, atidariau dėl jos krautuvę, daviau jai aukso, pirkau drabužių, vesdavaus į miestą, leidau mokytis, pirkau knygų, popinau kaip karalaitę. O žiūrėk. Dėl tavęs ji paėmė mano pinigus, paėmė visus mano pinigus, paėmė viską, ką dėl jos dariau, ir pabėgo. Matai, ką padarei mano gyvenimui, ką?

Omovas tebetylėjo. Sulaikęs kvapą. Netekęs žado.

Takpas atsigręžė į minią ir ėmė garsiai rypuoti, sielvartingai iškėlęs rankas.

– Iš kur vyras gali žinoti, kas moters galvoje, ką? Iš kur? Pasakykit, kaip vyrui suprast moteriškę, pasakykit! Aš noriu žinoti!

Jis vėl atsisuko į Omovą.

– Visą tą laiką, kol ji buvo su manim, visą laiką galvojo apie TAVE, juk taip, ką? Gal todėl ir nenorėjo turėti vaiko! Noriu žinoti, koks buvo jūsų planas! Noriu žinoti...

Staiga persiutęs, Takpas šoko ant Omovo, smogė jam ir, rėkdamas kaip beprotis, ėmė spardyti, draskytis, spjaudytis. Omovas nejudėjo – nė nemirktelėjo. Takpas ėmė kulti jį kumščiais.

– Aš tave užmušiu! Pasamdysiu žmones, kad tave nudobtų! Grąžink man žmoną! Grąžink!

Vyrai apspito juos ir išskyrė. Omovui iš kaktos bėgo kraujas. Skruostai buvo išakėti nagais. Jis nuėjo nusiprausti. Tada pro minią grįžo į savo kambarį. Atsisėdęs užsižiūrėjo pro langą.

Ilgai sėdėjo nejudėdamas. Balsai kieme nutilo. Tik Takpas klykavo. Po kiek laiko aprimo ir jis. Staiga Omovas atsistojo ir ėmė krautis krepšį. Ir jis išvažiuos. Ne taip seniai Kimė jam davė draugo pavardę, jis su šeima gyvenąs B, pakrantės miestelyje už Lagoso, ir galįs išnuomoti kambarį. Omovas ne kartą Kimei sakė norįs susirasti kokį kampą už miesto, kur galėtų tapyti.

Dėliodamas drabužius, Omovas rado Ifejivos dovanotą žiedą. Įkišo jį, suvyniojęs į celofaną, savo nukirptų plaukų kupeton. (Daug vėliau laikys jį specialioje vietoje, kaip kokį laimės talismaną. Paskui, dar vėliau, pradės jį nešioti ant mažojo pirštelio. Visą gyvenimą jis išlaikė tą žiedą.) Giminaičių duotas duonos kepalas supelijo. Jis jį išmetė kartu su Okoro skrybėle. Į odinį krepšį įsidėjo švarių marškinių ir kelnių. Tada ėmė galvoti, ko reikės tapymui. Pasiėmė kelias knygas – ne apie vaizduojamąjį meną. Ir uždarė užtrauktuką. Pakilnojo ir liko patenkintas. Nuėjęs į svetainę, atsisėdo pasėdėti vienas. Jam reikėjo susiimti. Per daug visko.

Svetainės atmosfera buvo kaip visada. Tas pats dugnas. Jis stengėsi nieko negalvoti.

Užplūdo vaikystės prisiminimai. Prisiminė, kaip tėvams susikivirčijus būdavo su broliais užrakinamas. Už durų skraidydavo kėdės, dūždavo stiklai. Aidėdavo žiaurūs žodžiai. Ypač įsiminė vieną vakarą. Tėvai klaikiai barėsi, o lauke siautė audra. Tą vakarą Omovas gulėjo klausydamasis audros ir pragaištingo tėvų vaido, jausdamas artėjant pražūtį. Motina raudojo. Trinktelėjo durys.

Vėtra ėmė raityti cinkuotos skardos stogą. Omovas pravirko. Okuras paėmė knygą ir sviedė per kambarį.

– Nieko baisaus, Omovai, nieko baisaus, – ramino jis.

– Praeis, – pridūrė Umė atsikeldamas ir prieidamas prie lango.

Omovas tebeverkė. Okuras atsikėlęs sušėrė jam. Valandėlę buvo tylu. Tik ūžė vėjas ir dundėjo griaustinis. Omovas pajuto, kaip trūkčioja raumenys, mėginant įveikti siaubą. Staiga Okuras apkabino Omovą. Umė apglėbė juos abu.

– Viskas gerai, – tarė Umė.

Omovas užgniaužė norinčią prasiveržti raudą.

Paskui ėmė plaukti prisiminimai apie motiną. Kai ji mirė, jis buvo mokykloje. Žaidė futbolą, ir kažkas pranešė, jog atėjusi moteris jo aplankyti. Ji buvo viena iš mamos seserų. Atvažiavo jo pasiimti. Visą kelią linksmai plepėjo. Per laidotuves ilgai ir graudžiai raudojo, draskėsi, aprimo tik surišta šešių vyrų. Kažkas jam sakė, kad po to ji devynias dienas nešnekėjusi. Tada Omovui pirmą kartą buvo nuskusta galva.

Kaip mama mirė? Regis, niekas nežinojo. Gydytojai aiškino, kad širdis – nuo per didelės įtampos. Tėvas buvo linkęs tikėti, jog sirgusi nepagydoma liga. Broliai prisiekinėjo, kad buvusi nunuodyta, užkeikta. Galų gale nesvarbu. Mirė, ir viskas.

Ilgą laiką galvoti apie ją reiškė bergždžiai ir skaudžiai naršyti atmintį. Kaip žmogus prisimena mirusią motiną? Jos veidą? Akis? Primirštus tam tikrus veiksmus? Balsą? O gal jos dvasią, niekad neišblėstančią nuotaiką? Toks atminties siūlomų vaizdų miglotumas dar labiau skaudino.

Ji buvo darbšti moteris, atkakli, išdidi, pasiturinti. Laikė krautuvę – prekiavo sausainiais, cigaretėmis, saldainiais, žibalu, vandeniu. Dar atidarė drabužių kioską. Dalyvaudavo visose miestelėnų sueigose, buvo gerbiama miestelio moterų draugijos, kviečiama į visas prekiautojų krikštynas, laidotuves, vestuves. Žmonės jos bijodavo. Ji galėdavusi nužiūrėti. Buvo liesa, netgi kaulėta, bet nuo jos sklido keista galia, kuriai negalėjai atsispir-

ti. Kalbėdavo šaižiu balsu ir visad sakydavo, ką mano. Buvo greita įsivelti į rietenas ir galėdavo perrėkti bet kokią priešininkę. Tačiau taip pat mokėdavo numalšinti svetimus vaidus ir garsėjo širdies gerumu. Omovo tėvas, pavydėdamas jos, bijodamas jos, buvo jai blogas. Kuo labiau jai sekėsi, tuo labiau ją engė. Paskui žmonės ėmė kuždėtis apie kitą moterį. Tėvas įsigeidė antros pačios. Retkarčiais ta moteris pasirodydavo jų gatvėje. Ir štai vieną dieną motina susirgo. Jos išraiška pasikeitė. Išblėso įkarštis. Ėmė keistai elgtis. Skundėsi galvos skausmais, krautuvėje jai vaidenosi dvasios, košmarai. Verslas ėmė smukti. Klientai persimetė kitur. Ji sublogo, apsileido, akys paklaiko ir ji pradėjo vaikščioti basa. Panaši į pamišėlę.

Tėvui pranešus, kad ji turės kūdikį, į namus įžengė viltis. Omovas prisiminė popietę, kai vienas tėvo giminaitis juos nuvežė į ligoninę. Laukdami koridoriuje gerosios naujienos, kad gimė vaikas, Omovas su broliais spėliojo, kas jis – berniukas ar mergaitė. Namo važiavo prislėgti keisto negerumo. Jie sužinojo, kad kūdikiui kažkas atsitikę, kad jis nepanoręs gyventi. Grįžę iš ligoninės, namuose rado kitą moterį. Tėvas ją išleido pro užpakalines duris. Po pagalve buvo rasti juodi jos apatiniai.

Vėliau, kivirčams vis aštrėjant, Omovo tėvas jo motiną tiesiog išmesdavo iš namų. Ji miegodavo priešais namą, priglaudusi prie savęs vaikus, aplink mėtydavosi jos manta.

Kartais ji dingdavo ištisus mėnesius. Jos nesant namuose būdavo nenatūraliai tylu. Sykį grįžusi pasišaukė Omovą ir jo brolius. Žiūrėjo į juos išplėtusi baimingas akis, lyg nebesitikėdama daugiau jų pamatyti. Tik žiūrėjo, bet nieko nesakė. Okuras ir Umė pravirko. Omovas išėjo laukan. Ilgai klaidžiojo gatvėmis, bet neverkė. Buvo sekmadienis. Visur tylu. Jis ėjo tol, kol pavargo, o sustojęs nebesusigaudė kur atsidūręs. Viskas atrodė svetima. Pasijuto tarsi nuklydęs į sapną.

Jis atsisėdo šalikelėj ir užmigo. Kai pažadino nepažįstama moteris, jau buvo tamsu. Jos plaukai buvo balti, rankos ir kojos grakščios, veidas gražus ir pailgas. Ji paėmė jam už rankos ir parvedė į jo gatvę. Ji išnyko tamsoje jam nespėjus įeiti pro duris.

Parėjęs tėvų nerado. Buvo išėję jo ieškoti. Broliai piktai klausinėjo, kur buvęs. Okuras norėjo jam suduoti. Umė sulaikė jo ranką. Paskui visi trys išsigandę apsikabino.

Omovas vargais negalais atsiplėšė nuo prisiminimų. Atsistojęs nuėjo į savo kambarį. Diena baigėsi. Atėjo vakaras. Jis ilgai miegojo ir skaitė. Naktis užtamsino langus. Jis žiūrėjo į tuščią drobę, jausdamas, kaip kyla noras tapyti, bet visiškai neužvaldo. Tas potroškis nepasiekė taško, kai nebelieka nieko kito. Tarp užplūstančių ir atslūgstančių troškimo tapyti bangų kamavo poreikis susitikti su tėvu, pakalbėti su juo, atkurti buvusią darną. Bet nei tą vakarą, nei rytą tėvo jis nematė. Iš kambario išlįsti nedrįso. Jautėsi kažkokiu būdu save įkalinęs.

Buvo užmigęs; nors nesapnavo, staiga kažkodėl pabudo. Patamsyje, nežinia ko pakirdęs, nesuvokė, kur esąs. Gal tai sapnas? Viskas buvo netekę prasmės, paskirties. Tą valandėlę jo ir daiktų, glūdinčių tamsoje, ničniekas nesiejo. Lova tartum kybojo ore. Kėdės, sienos, lubos, paveikslų kontūrai, padriekti jo drabužiai – viskas egzistavo atskirai. Sąmonėje, regis, nebeliko gebėjimo sieti daiktus. Jautė, kad plūduriuoja juodoje jūroje, jautė atsidūręs oloje, tamsioje kitos visatos erdvėje, kitoniškame, bevardžiame laike. Visur aplinkui grūdosi šmėklos ir šešėliai, kuproti priešistorinių uolų, nežinomų padarų pavidalai. Jis neįstengė galvoti, neįstengė pajudėti. Prie žemės spaudė nematomas sunkis. Jis stengėsi likti ramus. Mėgino pasiekti maldos būseną. Ta akimirka artėjo. Nežinia kas jame, beformė maištinga dvasia, kūno apvalkalą visiškai užpildanti energija spaudė jo būtybės kraštus, lyg norėdama išsiveržti ir sudeginti jo pajautas, plykstelėti neregėto smarkumo liepsna. Jis ėmė giliai alsuoti. Paskui lėtai. Protas išsilaisvino. Jis pradėjo melstis už viską. Už visus kada nors regėtus veidus. Ėmė tuos veidus prisiminti, atsitverti jais nuo siaubo. Ir veidai virto minia. Jis negalėjo pasakyti jų vardų, negalėjo tų veidų įvardyti ar apibūdinti jų ypatybių, kad kiekviena padarytų matomą vaizdą konkretesnį.

Jis nerado žodžių. Šitiek norėjo pasakyti, dainuoti dainas, kurios išsklaido apžavus, dainas, kurių buvo išmokiusi motina, kurios įėjo į sakmes, sektas jos kaime šviečiant mėnesienai. Tų dainų negalėjai dainuoti angliškai. Vietoj erdvės, kurią buvo užpildę tie žodžiai, atsivėrė nauja tuštuma. Negalėjo jų dainuoti ir savo kalba. Taigi nevaliojo sulaikyti minios, kurią sukūrė jo vaizduotė. Žmonės plūdo jame kalbėdami viens per kitą, šaukdami, ginčydamiesi, bet iš jų lūpų neišėjo nė vieno žodžio. Jie energingai mosikavo rankomis, karštai šnekėjo trimis šimtais penkiasdešimt šešiomis kalbomis iš karto, bet nieko negirdėjai.

Jo esybę draskė troškimas juos išgirsti, būti girdimam, noras prabilti ir būti suprastam be jokių pastangų plaukiančia kalba.

– Tau reikia naujos kalbos, kad būtum išgirstas, – tarė vidinis balsas.

Minia išnyko. Ją pakeitė spalvos. Jos slinko keisčiausiomis konfigūracijomis. Tas konfigūracijas nutvieskė keista energija. Paskui minia grįžo, tapo konkreti prisiminimų veidais. Žmonės prieplaukoje. Garažuose. Turgavietėse. Autobusų stotelėse. "Egzodo" žmonės. Užkimšę kelius. Žmonių būriai, šmėžuojantys vėlų vakarą, užtvindę centrines gatves. Gatves, sausakimšas automobilių. Automobilių, apstotų gatvės prekiautojų virtais kiaušiniais. Apokalipsės miniomis. Iš kažkur atėjusiomis. Staiga sustingo jų judesiai, jų šauksmai ir jų ginčai skirtingomis kalbomis.

Paskui minios pašėlo. Ėmė griauti namus dailutėse vejose. Kapoti ošiančias pušis ir aukštas tvoras. Iš įtūžio ir alkio savo pyktį jie liejo ant visko, kas reiškia galią: degino degalines, valdžios automobilius, vartė sunkvežimius ir benzinvežius, po to pačius pagavo ugnis, jų kūnai degė, plaukai nugelto, drapanos liepsnojo žaliai ir mėlynai, minia išskydo į akinamas bekalbes spalvas. Augant ugnies kamuoliams, juose besiraitant šešėliams, kažkas ir jame užaugo ir ūmiai sprogo, išsiveržė per odą, sakytum iš jo išlėkė siela, ir jis pagaliau išgirdo save rėkiant. Nuslinko nematomas sunkumas. Virš galvos papūtė vėjas. Kažkur tamsoje dundėjo būgnai, jis girdėjo akordeoną. Į jį plūstelėjo prasmės ženklai. Nerealumo valandėlė baigėsi. Po to jis miegojo kietai.

Atėjo rytas. Ant lovos mirgėjo geometrinės šviesos figūrėlės. Jis klausėsi kvartalo garsų. Uodė dar vienos dienos kvapus. Vėl pasivaideno, kad įkalintas savo kambaryje. Jis žiūrėjo į daiktus ant sienų: suskilusius išskobtus ilgmoliūgius su jo raižiniais, jo paties ir mėgstamų dailininkų paveikslus, budistų giesmę „Pasveikinimas aušrai", kaligrafiškiausia rašysena jo surašytą ant lapo, į rausvas kriaukles, besisupančias palubėje. Jis atsikėlė, nusiprausė, pavalgė ir sutvarkė kambarį. Šįryt išvažiuoja.

Baigęs nusinešė odinį krepšį į svetainę. Tėvo nebuvo. Omovas įtarė, kad jis išėjo ieškoti kokio nors išsigelbėjimo. Bleki turguje. Omovas sustojo tarpdury. Apžvelgė niūrią svetainę. Trumpą akimirką žvelgė kitom, abejingom akim, lyg žinodamas geresnį būdą, kaip panaudoti aplinkinius daiktus, savo vidaus elementus. Tačiau pajuto keistą namų tylą, ir jį užgulė baimė, didžiulio paukščio šešėlis. Tas jausmas greitai dingo. Bet baimės šešėlis liko – nelyginant vienatvės naktį išgirsta dejonė, nusėdusi proto gelmėje.

Prieš išeidamas parašė laiškelį:

„Brangus tėve,
aš mečiau darbą. Kai skaitysi šias eilutes, būsiu jau B. Nežinau, ar ilgam. Man reikia pabūti vienam, susigaudyti savyje, reikia pamąstyti. Be to, noriu pabėgti nuo to transporto kamščio – mūsų gyvenimo. Dėl manęs nesijaudink. Tikiuosi, kad tavo reikalai pasitaisys, kartu ir nuotaika. Kai grįšiu, pasimatysim. Įdedu tą nieką, kurio prašei. Turiu vilties, kad padės. Sėkmės, tėti.
Tavo mylintis sūnus
Omovas.
P. S. Tikrai norėčiau, kad pamatytum mano naujus paveikslus."

Raštelį padėjo ant stalo ir iškeliavo.

Vėlai vakare, gaubiamas ore tebetvyrančių išėjusios žmonos kvepalų, Omovo tėvas perskaitė laiškelį. Jis įžvelgė paslėptus jausmus, paslėptą prasmę. Perskaitė dar kartą.

Prisiminė dieną, kai du savo sūnus išvarė iš namų. Susigėdo prisiminęs žodžius, pasakytus Umės, kurie jį taip įsiutino.

„Tu visad laimi ginčą, bet pralaimi mūšį, tėti. Mūsų gyvenimas neturi jokio tvirto pagrindo. Per tuos metus šeima nusmuko. Aš bijau dėl mūsų."

Sūnūs palietė atvirą nervą. Akimirksniu, išdrįsdami jį papeikti, jie tapo neišvengiamais jo nesėkmės simboliais.

Jie nuolat jam vaidendavosi. Pastarosiom savaitėm pradėjo sapnuotis košmarai: Okuras griūna ant jo, kakle jam barkšo peilis. Košmarai, kai už nugaros kvatojasi Umė. Atsigręžęs išvysdavo pirmąją žmoną sidabrinėm akim ir bedante burna.

Sūnūs visą laiką rašė jam laiškus: ko gera, tam, kad jį užgraužtų kaltė. Jis visus perskaitydavo. Jie rašė apie savo sumautą gyvenimą. Siųsdavo fotografijas, kuriose jie atrodė tikri valkatos pamišėliškų įniršiu degančiom akim.

Jie rašė apie savo ligas. Savo skolas. Apie muštynes, apie įkalinimą, apie tai, kaip juos puldinėja baltųjų gaujos, nekenčiančios juodaodžių. Apie laivus, kuriais jie išplaukė be bilieto. Jie kalbėjo apie save kaip apie benamius našlaičius. Rašė apie savo rietenas, nesutarimus, susitaikymus. Niekad jo nekaltindavo ir visiškai negailėdavo savęs. Atrodo, jie net nesuprato, kodėl jam rašo. Jų laiškai neturėdavo atgalinio adreso ir ateidavo vis iš kito miesto, iš kitos šalies. Paskutinė žinia pranešė, jog kortuodamas Umė gavo peiliu į krūtinę. Jis nežino, ar Umė gyvas, ar ne. Tame paskutiniame laiške Okuras rašė, kad nusprendęs nebegrįžti, kad niekur nesą namų, jo namai – kelias.

Paskutiniam laiške dar buvo pasakyta, jog jiems pakyrėję jam rašyti ir daugiau neberašysią. Jie tikisį, kad Omovas bus atsargus ir neduos pražūti savo talentui. Tėvui jie linkėjo visa geriausia.

Tie laiškai jam buvo kaip oras. Jis jų laukdavo. Jie stiprino viltį. Jis vylėsi, jog tai, kas verčia juos rašyti, kada nors privers juos grįžti namo. Jis svajojo apie didingą susitaikymą, mitinį sūnų palaidūnų grįžimą. Pastarasis laiškas jį įstūmė neviltin. Kelias dienas vaikščiojo, tarsi viduje būtų kažkas trūkę. Jis elgėsi keistai. Pasidarė užuomarša. Ėmė kamuoti negeri sapnai. Jis prastai dirbo, ir

verslas pašlijo. Nebegalėjo susikaupti, sėdėdavo įbedęs akis į tolį, nieko aplink nepastebėdamas. Ir dar tas gėrimas. Gerdavo, kad užmigtų. Gerdavo, kad galva prašviesėtų. Gerdavo norėdamas ką nors atšvęsti. Gerdavo norėdamas užsimiršti. Gerdavo norėdamas ištverti firmos bankrotą.

Jo elgesys su Omovu buvo visiška priešybė tam, ką jautė. Tapo atšiaurokas savo keistai pavadintam sūnui. Tapo šaltesnis, nors iš tikrųjų jautė Omovui dar didesnį švelnumą. Bet nė karto neprisipažino ir neketino prisipažinti, kad sūnūs buvo teisūs. Ne, jis gyvena ne tuščiai. Jo reikalai per daug sudėtingi, kad juos suprastų jauni jo vaikų protai. Jiems laikas dar ateis. Jis dar pažiūrės, ar jie atlaikys painiavą, į kurią gyvenimas visus stumia.

Jis visada ypač mylėjo Omovą, sūnų, kuris pasiliko namie, sūnų, kuriam jis išugdė meno meilę. Bet pastaraisiais metais vis mažiau besuprato Omovo paveikslus. Jie pasidarė niūresni ir nemalonūs. Tartum irgi būtų jį kaltinę. Dažnai stebėdavosi, kodėl sūnus netapo linksmesnių dalykų. Ir štai jis prarado ryšį su vieninteliu sūnumi, kuris buvo jam artimas, regis, prarado ryšį su dauguma daiktų, išskyrus Bleki – jo gyvenimo ašį. O, kaip ji jam reikalinga, kiek daug nuo jos priklauso.

Bet Omovo laiškelis jį sujaudino. Kad ir kaip norėdamas, negalėjo paneigti, jog tai – savotiškas meilės ženklas.

Jam dažnai rūpėdavo Omovą paklausti, kam nusiskutęs galvą. Ko jis gedi? Jį trikdė, kad savas sūnus atrodo toks keistas, kaulėtas, nerangus, tykus. Ne sykį ūmiai panūsdavo Omovą apkabinti, jam ką nors papasakoti. Retkarčiais pajusdavo, kad ir Omovas nori pasikalbėti: matydavo, kaip veide atsispindi vidinė kova. Bet nepakeldamas savojo liūdesio, visad nusisukdavo Omovui nespėjus prabilti. Jis neįstengdavo to nedaryti.

Tą dieną, kai padavė Omovui Okuro laišką, vos susilaikė neišliejęs širdies, neišsakęs savo rūpesčių ir nuogąstavimų, nepaprašęs patarimo. Tą dieną, kai jis skaitė paskutinį Okuro ir Umės laišką, apstulbo Omovui įėjus. Sakytum visi sūnūs būtų susirinkę atnaujinti senų nesutarimų. Prisiskaitęs laikraščiuose apie smur-

tą ir rasinę neapykantą Vakaruose, drebėdavo dėl savo sūnų, melsdavosi dėl jų. Baiminosi dėl jų, bet iš tiesų jų bijojo. Bijojo jų galios jį įskaudinti.

Jis žiūrėjo į Omovo laiškelį. Tada pažvelgė į ogogoro butelį ant stalo. Ir staiga, lyg smogtas į pakaušį, pajuto panyrąs tamson. Netrukus suprato, kad išnyko elektra. Patamsyje jį susirado moskitai. Jį išmušė karštis. Užuodė silpną Bleki kvepalų aromatą. Ji išėjo į turgų, bet jos kvapas liko. Įdomu, kur ji dabar. Jis ir taip šitoks vienišas. O nuo tų kvepalų dar nykiau.

Septintas skyrius

Ifejiva iškeliavo su savo liga; ji važiavo lydima haliucinacijų. Visas kelias atrodė kaip sapnas. Kai sunkvežimis ją paleido prie kaimo keliuko, ją krėtė drebulys. Vairuotojas atsisakė toliau vežti. Moterys sunkvežimyje patarė jai naktį neiti į kaimą. Siūlė pasieškoti nakvynės mieste ir išmiegoti lig ryto. Viena moteriškė net pasišovė ją priimti.

Bet Ifejiva atvažiavo tris šimtus dvidešimt mylių ir nebejautė kojų. Skaudėjo nugarą. Ji nė karto neprisiminė vyro. Galvojo tik apie savo išsivadavimą. Prisiminė, kad visad laisvai vaikščiodavo kaimo apylinkėse. Jos nuomone, niekas nepasikeitę. Imdama savo krepšį, pastebėjo tamsiu keliuku svyruojant vorelę moterų su žagarų kūlaičiais ant galvų ir rankose žibintais. Įveikusi tokį kelią, dabar jau galėjo alsuoti savo seniausių svajonių oru.

Nutarusi pėsčia pareiti nuo vieškelio kaiman, pajuto nepaprastą aiškumą ir jėgų antplūdį. Ji norėjo nustebinti namiškius, norėjo sugrįžti netikėtai. Moterų patarimai tik sustiprino įsitikinimą, kad jos pasiryžimas teisingas. Ji nebegali pasikliauti kitų žmonių pamokymais, kaip jai gyventi. Per dažnai apsigaudavo. Štai kur jie ją atvedė. Apsvaiginta laisvės, laukiančios čia pat tamsoje, šunkelyje, kuris palei kaimo šventyklą suka namo, žinojo nuo šiol gyvensianti savo galva, eisianti savo keliu, nesvarbu, kur jis vestų.

Už kelių kilometrų guli serganti motina.

Ifejivai nueinant nuo sunkvežimio, moterys dar kartą perspėjo:

– Neik tenai! Užuodžiam neramumą.

Ifejiva jautė jų nerimą. Nakties danguje spindėjo mėnuo. Šlamėjo medžių lapai. Dvelkė dūmais. Ją apėmė sveikstančio žmogaus nuskaidrėjimas, prislėgė jo pažadintos viltys. Tą valandėlę ji šventai tikėjo pasaulio gerumu. Tikėjo savo laisve. Kad ne veltui ją atgavo. Moterys sukalbėjo už ją tradicinę maldelę ir palinkėjo sėkmės. Ji savo ruožtu palinkėjo joms gero kelio. Sunkvežimis pajudėjo ir lėtai nuvažiavo, tolumoje pradingo jo užpakaliniai žibintai – lyg dvi raudonos akys.

Likusią vieną suplūktame keliuke, tamsoje, aukštai šviečiant mėnuliui, užplūdo laisvės ekstazė. Ji šokinėjo. Bėgo. Dainavo. Ji jauna. Ir jau beveik namie.

Užuodė stiprų naktyje degančių laužų, ant grotelių džiūvančios žuvies kvapą. Svaigino žolynų aromatas, sklindantis nuo sodybų. Iš žemės gelmių veržėsi pati jos esmė. Nekantriai papūtė pakilęs vėjas. Ėmė girgždėti šakos, lyg laužomos antgamtinių jėgų. Staiga ją apspito klausimai. Kokia šita jos laisvė? Sunkvežimis nuvažiavo. Nejaugi ji padarė klaidą? Ji sustojo. Protas nurimo. Vėjas atnešė motinos balsą. Ji prisiminė, ką jausdavo, kai maža būdama dainuodavo ar žaisdavo globiama mėnesienos. Prisiminė vakarus, kai ji klausydavosi pasakų. Ritualų vakarus, kai būdavo pjaunami ožiukai ir jų krauju laistoma tamsi žemė. Prisiminė šventes, trukdavusias septynias paras, užsibaigiančias paslaptingais karnavalais – karnavalais, kurių neturėdavo matyti nei moterys, nei vaikai.

Ji prisiminė tėvo sodybą su didžiuliu obečiu, augančiu vidury kiemo. Tamsoje nenutilo nepažįstami paukščiai. Dangus nusidažė mėlynai. Apšviesta žinojimo, ji skubinosi namo. Tie paukščiai, taip, šitie paukščiai. Klausėsi jų. Mėnesienos paukščiai. Lemties paukščiai. Buvo girdėjusi juos savo sapnuose. Eidama pro kaimo šventyklą, esančią trobelėje be durų, vėl pamatė, kaip ji galėtų gyventi, kokiu žmogumi tapti. Netrukus išgirdo šiurkštų vyro balsą:

– Stok! Kas eina?

Išplėšta iš savo minčių, užlieta mėnesienos švytėjimo, staiga atgijus krūmams, pajuto negalinti nė žodžio išspausti. Gerklė buvo išdžiūvusi. Manydama, jog visa tai – baisus sapnas, ji pasisuko

ir susidūrė su mirusio tėvo veidu, skaisčiu kaip mėnuo, negyvom akim. Ji išgirdo greitai tariantis.

– Vaiduoklis.

– Žvėris.

– Priešas.

Pokštelėjo šūvis.

Po dviejų dienų prie upelio, tekančio netoli kaimyninio kaimo, buvo rastas jos lavonas. Niekas nesusigaudė, kas atsakingas. Bet jos šeima tai suprato kaip nedovanotino priešiškumo ženklą ir tarp kaimų vėl užvirė kruvina nesantaika. Po trijų dienų buvo nušautas jaunuolis, grįžtantis namo. Ifejivos motina reikalavo taikos. Vyko sueigos. Buvo paskelbtos paliaubos. Kuriam laikui kaimų paribyje įsiviešpatavo taika.

Abu kaimai ir taip turėjo rūpesčių iki kaklo. Tiesiai per juos vyriausybė ketino tiesti kelią. Tai reiškė, kad reiks išsikelti. Žmonės kentėjo nuo nederliaus. Nebuvo nei elektros, nei vandens. Jaunimas traukė į miestus ir miestelius, abu kaimai atrodė gan vaiduokliškai – juose gyveno tik seniai ir vaikai.

Laikas ėjo. Ifejivos mirtis aplipo gandais. Vieni sakė, kad ji nužudžiusi savo vyrą ir pabėgusi. Kiti dėstė, jog jai pabodę gyventi ir ji atidavusi savo gyvybę kaip auką. Šiaip ar taip, tiems, kurie nežinojo tikrosios istorijos, atrodė, jog jos mirtis duos pradžią legendai.

Per vieną sueigą, sušauktą įtvirtinti galutinės taikos tarp kaimų, vienas senolis tarė:

– Mes žudome vieni kitus dėl košės, kurią juk užvirė baltieji. Tegul šios nekaltos mergaitės mirtis bus paskutinė auka. Užbaikim šitą ginčą saviškai.

Taika truko tol, kol vėl kažkas atsitiko ir pakurstė senąją nesantaiką, kuri nebuvo ištirta, nebuvo išrauta. Per kitą bergždžią sueigą prieš pat naujo smurto protrūkį kaimo šventyklos žynys aiškino, kad žemės dvasios užsirūstinusios. Niekas jo nesiklausė.

– Kam buvo ta jos auka? – klausė jis.

Niekas neatsakė.

PENKTOJI KNYGA

Pirmas skyrius

Išsiruošęs į kelią, Omovas neturėjo aiškaus supratimo, nuo ko bėga ar ką tikisi rasti. Atvyko į B be nuovokos. Kimės duotas adresas rodėsi pakankamai aiškus, bet kol surado tą namą, nusivarė nuo kojų. Gavo apeiti pusę miesto, dažnai klaidingu keliu, o karštis buvo nežmoniškas. Miestas jį glumino. Jis nepajėgė suprasti jo transporto sistemos. Ir pavardė adrese buvo parašyta su klaidom. Pasirodo, jam reikės gyventi pas vieną iš svarbiausių vadų. Dar blogiau, kad adresas reiškė vietą netoli garažo.

Vado nerado namie. Kelias valandas išsėdėjo koridoriuje ant suolo alkanas ir sumišęs, kol viena tų namų moteriškė teikėsi parodyti jam skirtą butą. Ji buvo jauniausioji vado žmona ir angliškai nešnekėjo. Be to, mieste naujokė ir nelabai gaudėsi, kur eiti. Nuvedė jį per turgų, visokiais purvinais šunkeliais, per didelius kiemus, pilnus vaikų ir senų moterų, dažnai sustodama paplepėti, sugebėjo apeiti visą miestą, užsukdama į tris ne tuos namus, bet pagaliau jie nusikasė į vietą. Tai buvo mažas namukas, iš tikrųjų vienas kambarys. Omovas pirmiausia pamanė, kad apleista šventyklėlė. Užpakaliniame kieme gulėjo krūva kaukių ir amuletų ant lazdų. Netoli namo buvo kapinės. Už jų viršum vandenyno kuždėjo vėjas.

Omovas buvo visiškai nusibaigęs. Ėjo tiesiog miegodamas. Jautė, lyg būtų iš dalies praradęs tapatybę. Jauniausioji vado žmona parodė jam kambarį. Jis nesuprato nė žodžio iš to, ką ji sakė. Nesuprato nieko, ką patyrė per visą dieną. Jautėsi kaip sapne, kuriame jam buvo surištos kojos. Moteriai nuėjus lengviau atsiduso.

Kambarys buvo ankštas. Stovėjo siaura lova girgždančiomis spyruoklėmis. Ir stalas raudonu viršumi, ir senas nendrinis krėslas. Kambarėlyje buvo trošku. Atsidavė senumu. Atsidavė mirtimi ir ritualais. Jis atlapojo langus. Įsiveržė grynas oras ir įkypi saulės spinduliai. Palubėj aukštose kertėse prigludo voratinkliai.

Omovas buvo taip išvargęs, kad žiūrėdamas pro langą ūmiai pasijuto atsidūręs ilgėliausiame koridoriuje. Ėjo ėjo juo ir po valandėlės pamatė pasiklydęs. Be tikslo kėblindamas išvydo paprastas mėlynas duris. Pro jų angą liejosi neapsakomo grožio muzika. Viduje regėjo sūkuriuojant šviesas, mėlynas ir sidabrines šviesas. Tik praėjęs duris suvokė, kokią palaimą jam suteikė toji muzika ir vizija. Jam buvo leista pamatyti kažką stebuklinga, ir dabar atmintyje durys virto auksinėmis. Bet jis slinko toliau. Negalėjo sustoti. Nemokėjo. Jam buvo neramu ir kažko stigo. Jautėsi, lyg būtų kažką apgaule iš savęs atėmęs. Ėjo metai. Jis klaidžiojo po nepažįstamus miestus, kurių gatvėmis buvo velkami rėkiantys vergai, miestus su senomis prieplaukomis, miestus, kur žvejai, ištraukę tinklus, žuvis vėl paleisdavo į jūrą. Jis ėjo pro senovinius iš akmenų statytus miestus, kur aukojami žmonės giedojo prieš nuleidžiami kartu su karaliais į jų gilų protėvių kapą. Jis keliavo per vietas, kur vargetos kasė iš žemės auksą ir kur didžiūnai tą auksą valgė, šoko ant jo, degino jį, darė iš jo drabužius, parduodavo užjūrio svetimšaliams už veidrodėlius ir karčią kavą, vietas, kur jaunuoliai vaikščiojo alkani ir pikti, kur moterys gimdydavo po trisdešimt vaikų ir gainiodavo begalves vištas. Ir metams slenkant jis vis labiau pasigedo to jausmo, kurį patyrė eidamas pro tas mėlynas duris, troško to kambario. Grįžęs jo ieškoti, sutiko seną nebylią moteriškę. Ji davė jam ženklą, ir jis nusekė paskui ją. Staiga viskas pasikeitė, moteris išnyko, ir jis pamatė turgaus aikštę, tokią plačią, kad kuo toliau į ją ėjo, tuo ji rodės didesnė. Kelias už nugaros užsivėrė. Į akis lindo keisti padarai, stručiai pelėdų akimis, avys hienų galvomis ir žalios katės sidabru žėrinčiomis akimis. Matė klaikiai suluošintus elgetas. Kai kurie buvo lyg formose išauginti iškrypėliai. Matė bekojus iliuzionistus, berankius muzikantus tamsiais akiniais, grojančius dantimis.

Ir visą tą laiką kankino tolydžio išplaukiantis mėlynųjų durų vaizdas ir paslaptingas ano kambario vidus, patirtoji palaima. Ir kai senatvėje jam pagaliau pavyko išsivaduoti iš visų priprastųjų košmarų, vėl išvydo tą kambarį. Jo klajonės truko daugel metų. Jis klydinėjo po žemišką juslinių malonumų muziką, po barus, kur veltui gaudavai svaigių gėrimų, po praeities vaizdus. Vienąme mieste pamatė gatvėmis nubėgančią Ifejivą. Jis ją nusivijo, bet toji buvo greitesnė, o kai galų gale kažkokiam aklagatvyje ją pagavo, – ji virto šešėliu ir ištirpo kiaurai sieną. Pasiklydęs dideliame mieste, klausydavosi senių ir piratų: jų spalvingų poringių apie plaukiojančius cirkus, apie turgus ore, apie dingusius miestus, kurie kas kiek laiko atgimsta vis kitoj vietoj. Paskui tie seniai išmirė, piratai pakluso sūrių vandenų balsui. Jis sekė paskui piratus ir pamatė, kad jie sulipo į laivus, niekad neišplaukiančius jūron.

Laikas lėkė vis greičiau. Jo ilgesys virto apmaudu. Metai tapo dykumomis. Jį graužė kirminai. Musės aplipo medum išteptą jo kaktą. Paskui jį kantriai pėdino minios. Ir štai tą dieną, kai suprato esąs senis, užėjo tą koridorių. Pasukus juo, koridorius ėmė daugintis. Grindys spindėjo kaip mėlynas veidrodis. Jam pavargo akys. Kojas nusėjo pūslės ir votys. Sutrikusiam, paliegusiam, ankančiam, staiga jam pasivaideno, jog jis jau dvasia ir keliauja pas mirusiuosius. Apniktas šleikštaus siaubo, tolumoje pagaliau išvydo duris. Pro auksu švytintį plyšį smelkėsi keista aušra. Musės nuskrido nuo meduotos kaktos. Nulėkė varnos. Jautėsi ir per sunkus, ir per lengvas. Durys ėmė artėti. Jis išgirdo nepakeliamo saldumo muziką. Kuo arčiau ėjo, tuo labiau akino žalsvai spindinti šviesa iš vidaus. Durims nespėjus atverti baisiųjų savo grožybių, Omovas pabudo. Persigandęs. Saulė kepino veidą. Lauke čirškė paukšteliai. Jis gulėjo sunerimęs. Tas nerimas išsilaikė ne tik tą dieną, bet ir daug metų po to. Jo išmiegota aštuoniolika valandų.

Tą dieną apsilankė vadas. Atrodė dviejų šimtų metų senumo. Jo veidas buvo nelyginant senovinė kaukė: raukšlėtas, nualintas

amžiaus, paženklintas galia. Ant kaklo kabėjo karoliai, ant kelnių išduobtais keliais buvo išleisti nublukę marškiniai, avėjo guminiais. Vienoj rankoj nešėsi didelę erelio plunksnų vėduoklę, kitoj – lazdą. Atėjo su dviem tarnais. Vadas nesisėdo ir pasisvečiavo neilgai. Omovas žinojo, kad senis miršta. Ištempęs ausis, jis klausėsi kapotos jorubų kalbos. Klausantis pajuto kylant jaudulį.

* * *

Vakare vienas iš vado sūnų atėjęs parodė Omovui, kur rasti dušą ir visa, ko reikės. Jis pranešė Omovui, kad į nuomos kainą įeina ir maistas. Vado sūnus lankė vietos vidurinę mokyklą. Jo lūpos buvo goslios, kaktoje švietė ploni ritualiniai rėžiai, akys spindėjo gyvos ir linksmos. Jis buvo smėliniais šortais ir mėlynais languotais marškiniais.

– Mano vardas Ajas. Tėvas sakė, kad kurį laiką pas mus pagyvensi. Aš tau nešiosiu valgyti. Tu dailininkas? Mokykloje yra dailės pamokos, bet mokytojas prastas. Aš dabar ketvirtoje klasėje. Man patinka fizika ir matematika. Ar tu baigei vidurinę?

Omovas jam iškart pajuto simpatiją.

Sutemo vakaras. Vienas kambaryje, Omovas klausėsi miesto garsų. Tie garsai buvo beveik užmiršti. Jis su džiaugsmu godžiai juos gėrė jausdamas, kaip krūtinėje bunda nesuskaičiuojama daugybė jausmų. Klausėsi jūros ir vėjo, žmonių balsų, tik vos vos suirzusių, vaikų, žaidžiančių slėpynes, suaugusių, dėliojančių domino ir porinančių visokias pasakas, motinų, besiaiškinančių savo reikalus. Jis klausėsi, kaip merginos kuždasi su mylimaisiais. Nuo žaismingo jų juoko atgijo tamsa. Jis klausėsi šunų, ožkų ir paukščių. Žiūrėjo, kaip danguje per skaistų mėnesio veidą slenka debesys. Tie garsai grąžino jį į stebuklingų sutemų laikus. Tą naktį jis buvo laimingas, bet miegojo nekaip.

Ajas nusivedė jį į savo mėgstamą vietą paplūdimyje. Omovas stebėjo tvyksnius jūros paviršiuje, stebėjo mirguliuojantį vande-

nį, saulės spindulius, bangų pursluose virstančius švelnia vaivorykšte. Apakintas šviesos, svaigo nuo oro grynumo. Blėstančioje vakaro žaroje spindėjo jūra. Jis matė, kaip plūduriuoja jūržolių tumulai, ir klausėsi, kaip tolyje dainuoja iš žūklės grįžtantys žvejai. Dangus papilko, jūra parudavo. Miesto žiburių atšvaitai viršuje viską gaubė lyg milžiniška raudonai pilkšva aureolė. Pajutęs, kad Omovas nori pabūti vienas, Ajas išnyko palikęs jį paskendusį savo apmąstymuose.

Dienos ateidavo, pasiekdavo zenitą, praeidavo ir dingdavo. Omovas, kepinamas saulės, klajojo paplūdimiais. Klajojo brūzgynų takais. Vaikščiodavo po kambarį. Nerasdamas vietos. Neaiškiai jautė, kad jame siaubingais ir ryškiais vaizdais randasi visokie dalykai. Jautė, kad jame gali prasiveržti keista energija. Tačiau tas procesas viduje dar buvo nepastebimas. Jis stebėjo, klausėsi, laukė. Dienos slinko palikdamos jo didįjį norą neįgyvendintą.

Trečią dieną dingo elektra. Tamsoje gindamasis nuo moskitų, staiga jis prisiminė vieną vaikystės epizodą. Per pilietinį karą federaliniai kareiviai mieste medžiojo ibus. Jie ėjo per krautuves ir kioskus, priklausančius ibams, vilko juos lauk ir kažkur vedėsi. Kartais kai kurie miestelėnai, griežiantys dantį ant konkrečių ibų, išduodavo jų slėptuves. Dažnai žmonės imdavosi federalinių kareivių darbo. Bjaurus buvo laikas. Tą dieną kareiviai įsiveržė į aludę šalimais. Visi gatvės gyventojai žinojo, kad tenai kažkokia prostitutė slepia vieną ibų studentą. Atėjus kareiviams, studentas išbėgo. Moterys spiegė. Jaunuolis išlėkė gatvėn rėkdamas: „Čineke! Čineke!“

Vienas kareivis šovė jam į nugarą, studentas susverdėjo išmesdamas rankas į šonus. Kareivis šovė dar kartą, ir jaunuolis sušuko:

– O Dieve!

Jis griuvo aukštielninkas, sutrūkčiojo ir mirė plačiai atmerktom akim, sukandęs pirštus.

Jį nušovęs kareivis priėjo, pasižiūrėjo ir nusispjovė atstatęs užtaisytą šautuvą. Paskui dėl kažkokios priežasties, gal norėdamas

įsitikinti, kad vaikinas miręs, mėgino ištraukti jam iš burnos pirštus. Trūktelėjo ranką. Dar patraukė. Bet nieko nesidarė. Pirštai liko sukąsti, tik lavono stuomuo kilnojosi lyg tampomas nepadoriai atrodančių traukulių. Dėl tos mirties grimasos, kraujais permirkusių marškinių ir išplėstų akių atrodė klaikus ir nepanašus į žmogų. Nepavykus ištraukti pirštų, kareivis supyko, nutempė kūną pakelėn ir koja įstūmė griovin. Jį apstojo kiti kareiviai. Leisdami per rankas cigaretę, šiurkščiais balsais ėmė tartis, kur dar patraukti. Surūkę cigaretę, nužirgliojo visi gatve, mojuodami šautuvais kaip tikri užkariautojai, pasiryžę toliau gaudyti ibus.

Gatvėje buvo tylu. Miestelėnai stebėjo įvykį pro uždarytus langus. Niekas nejudėjo. Tačiau nuėjus kareiviams, iš aludės nuaidėjo gailus klyksmas, šaižesnis už sirenas. Keikdamasi ir žviegdama, susitaršiusiais plaukais, suplėšytais drabužiais, laukan išpuolė prostitutė. Beviltiškai raudodama, sukniubo vidury gatvės. Staiga nutilo. Gulėjo kaip negyva. Po to atsistojo ir su keistu ramumu, per veidą žliaugiant ašaroms, iškratė piniginę ant nušauto meilužio. Išpurtė ant jo kūno visas monetas, visus banknotus. Ir nukreivuliavo gatve raudamasi plaukus.

Tą naktį kažkas matė, kaip ji grįžo. Ištraukė meilužio lavoną iš griovio ir nutempė; žmonės šnekėjo, kad tris mylias nešusi jį į kapines ir palaidojusi. Daugiau jos niekas neregėjo.

Rytą plačiai pasklido gandas ir vaikėzų gaujos iš viso miesto sulėkė graibyti nutekamajame griovyje prostitutės pinigų.

Omovas viską matė pro svetainės langą. Pernakt nemiegojo. Baimė nedavė sumerkti akių. Paskui matė, kaip jo bendraamžiai pešasi, spardosi aplink griovį, mėgindami ištraukti monetas ir banknotus. Jis viską matė, bet nieko nesuprato.

Dabar suprato. Sėdint patamsy svetimame mieste, vaikant moskitus, prisiminimai grįžo su karčia įžvalga. Jis ramiai galvojo: *Tai mano karta. Grobianti kruvinus pinigus. Pagedimo pinigus. Grobianti mirusiųjų pinigus. Pagedimo pinigus. Prakeiktus pinigus. Apiplėšianti mūsų ateitį, mūsų istoriją. Kaltės ir aklumo, ir nežmoniškos atsakomybės prislėgta karta.*

Po kelių valandų šviesa įsijungė. Jis girdėjo, kaip dėl to džiūgauja miesto vaikai. Jis girdėjo bruzdesį, muziką, viltingą triukšmą. Bet Omovui šviesa tik padėjo pabėgti nuo žiaurių prisiminimų.

Vėliau rytą Ajas atnešė valgyti. Jam pavalgius abu išėjo apžiūrėti įlankos. Omovas sėdėjo ant žemės ir žiūrėjo į dangų. Ajas mėgino plikom rankom gaudyti žuvis. Vėjas šiaušė vandens paviršių skersai ir išilgai. Ajas metė žūklę ir pasiūlė išsimaudyti. Omovui nesinorėjo. Ajas kažką parodė vandeny. Omovas atsistojo ir pažvelgė. Pamatė tarp jūros žolių įsipynusią gražių spalvų koralų kriauklę. Gėrėdamasis ja Omovas paslydo ir plojosi į vandenį. Ajas nusijuokęs šoko paskui jį. Abu ėmė taškytis. Ajas panėrė ir išplaukė laikydamas kriauklę. Koks gražumas! Koralų kriauklė, nuostabiai dryžuota, per vidurį įdomiai išgraužta ir panaši į tuščiavidurę širdį. Kai Omovas paėmė ją ir sulaikęs kvapą pasukiojo tyrinėdamas jos piešinį, kažkas nusmelkė krūtinę. Jis sudrebėjo ir sušuko:

– Jau! Dabar supratau!

– Ką? – paklausė Ajas.

Omovas tylėjo. Šviesa jo veide išblėso. Jis susmuko ant smėlio. Užsidengęs delnais akis, nusivylusiu balsu atsakė:

– Nieko. Nebėr.

Netrukus jie, abu varvantys, patraukė namo.

Grįžo tylėdami. Omovas neatitraukė akių nuo kriauklės, lyg ji būtų koks neiššifruotas ženklas, kuriame glūdi mistiška prasmė. Ramiai ir liūdnai Omovas paklausė:

– Ajau, tavo vardas reiškia „gyvenimas“, juk taip?

– Taip. Bet visas būtų „Ajodelė“, o tai reiškia „gyvenimas atėjo į tavo namus“.

– Žinau, – tarė Omovas ir pridūrė: – Noriu tau kai ką papasakoti.

Ir Omovas papasakojo jam keistąjį sapną su durimis ir kambariu. Jam baigus Ajas paklausė:

– O kas toliau? Ar pasiekei tą kambarį?

– Ne, kambarys pats ėjo pas mane.

– Nejaugi?

– Nesu įsitikinęs.

– Nejau pats ėjo?

– Ne. Nemanau.

Ajas tylėjo. Jo jaunutis veidas staiga įgavo nerimą keliančio išmintingumo. Pagaliau jis tarė:

– Džiaugiuosi, kad ne.

– Kodėl?

– Mano tėvui sapnuojasi panašūs sapnai. Kitokie, bet panašūs.

– Na, ir kas?

– Jei kambarys pats pasiekė tave, vadinasi, greit mirsi, – paaiškino Ajas.

Omovas nieko nesakė. Po valandėlės Ajas paklausė:

– Kada sapnavai šitą sapną?

– Pačią pirmą dieną, kai atvykau į šį miestą.

– Liūdna, – tarstelėjo Ajas.

Juodu išsiskyrė. Eidamas į savo kambarį ir prisimindamas sapną, Omovas pajuto keistai saldų jausmą. Bet veikiai jį išstūmė miglotas negeros nuojautos liūdesys.

Tą vakarą jis dar kartą nusimaudė ir atsigulė. Daužėsi lovoj kasydamasis blusų sukandžiotas vietas. Kietai užsimerkė, tarsi tamsa būtų pragaištis, kurios nenorėtų matyti. Už lango ūžė miestas. Tie garsai nebuvo tokie kerintys kaip pirma. Jį gąsdino kambaryje tvyrantis pelėsių ir mirties kvapas. Bejėgiškai siutino nuolatinis elektros išjunginėjimas. Nuo menkiausio krustelėjimo girgždėjo matraco spyruoklės. Akyse šoko spalvų ratelis. Tos spalvos išsiliejo grėsmingais pavidalais. Atsimerkęs pamanė kambary išvydęs vaiduoklius. Jam pasidingojo grandinių džerškėjimas, kimios vergų dejonės. Jis apsivertė ir užsiklojo veidą. Baugūs pavidalai grįžo ir jį kamavo. Mėgino valios pastangomis juos nuvyti. Tačiau nuo to tik išsilakstė miegai. Jautė, kaip virpa raumenys. Pečiai įsitempė. Nugara išsirietė, sprandą dilgčiojo. Judančios spalvos virto tuštu-

ma, už kurios dūlavo gilūs slėpiningi kambariai. Net miegančiam sąmonėje radosi ir stumdėsi visokie dalykai.

Pabudo jis staiga. Išgirdo garsą. Judesį. Užgniaužto riksmo skiemenį. Vėjas lauke daužė surūdijusios cinkuotos skardos stogą. Kažkur tamsoje išgirdo sprogimo trenksmą. Jis atsisėdo. Išsigandęs. Laukė. Stebėjo. Spėliojo. Spėlionės pripildė tylą judėjimo. Prieblandoje regėjo koralų kriauklę. Ji buvo ant stalo. Ji tartum suposi ant tamsos bangų. Žiūrint į ją, jam kažkas pasidarė. Jis atsikėlė, užsimovė kelnes, apsivilko marškinius, paėmė kriauklę ir išėjo iš kambario.

Iš pradžių miestas pasirodė tylus. Ištuštėjęs senovės miestas atrodė tylus. Veidą glostė gaivus vėjas. Apyaušrio oras buvo grynas. Jame plaikstėsi rūko skiautės. Vėjas išjudino lapus, įsiūbavo palmių šakas. Jis ėjo pro nuščiuvusius namus. Per dykvietes. Klausėsi gaidžių kakarykavimo, ožkų mekenimo, vaiskaus paukščių giedojimo. Įdomu, ar galima sukurti muziką vien tik iš visokių gyvūnų garsų. Žygiuodamas per kaimo laukus, užuodė žolės kvapą ir matė, kokių skirtingų atspalvių žaluma. Jis nuklydo brūzgynų takais. Buvo basas, ir žemės vėsuma, rasos šaltumas, žingsnių dunksėjimas įsirėžė ribuliuojančiose aiškumo akimirkose. Klajodamas sustabdyto laiko skaidrumoje, palengva ėmė matyti miestą, koks galėjo būti, – istorijos nuniokota vieta, vergų pakrovimo vieta, senos nesantaikos, nuėjusių nebūtin karalysčių, kovų ir vidaus karų vieta.

Dangus nušvito. Įlanka, mainydama spalvas, švelniai spindėjo. Paskui oras prisipildė paukščių: erelių, aušros paukščių, paukščių keisčiausiais balsais. Aplinkui ėmė dėtis nuostabūs dalykai. Tolumoje, savo kanojomis išplaukdami į jūrą, dainavo žvejai. Ūmiai jis tapo pilnas šviesos. Giliai traukė rasotą orą, o užsimerkęs išvydo krauju aptekusį veidą, keistą virpesį – žaibą – tviskėjimą. Įkvepiant energija buvo siurbiama gilyn, ir jis pajusdavo keistą silpnumą, – nelyginant verpetas jį traukdavo į save kažkokia pirmykštė sparnuota būtybė. Iškvėpimas rodydavos lyg netikėtas atradimas, paslaptis, kurios raktas visą laiką buvo paviršiuje.

Jisai džiaugsmingai sušuko:
– AKIMIRKSNI!
Ir pasidavė stebuklui, pabudusiam jame.

Nušvitimas virto žodžių sūkuriu, besisukančiu jame, norinčiu prasiveržti mintimis ir kalba, būtimi ir žodžiais, regėjimais ir jausmais, gilesniais už akstiną, verčiantį tapyti. Šioje būsenoje jis matė, kad laikas ištirpsta kiekvienoj akimirkoj, nesibaigiančiose gyvenimo galimybėse. Laikas – tai jūra, kur ant kiekvienos bangos keteros supasi milijonai šviesų, – praeitis pasitinka dabartį, dabartis pasitinka ateitį. Virpėdamas iš begalinės meilės, išvydo šiurpų ir neįmanomą baigti žmonijos portretą...

Jis jautė, kokie tyri bejėgiškumas ir vilčių žlugimas, – matė neišmatuojamo dvasinio pagedimo urvus, jautė, kaip slegia neišklausytos beviltiškos maldos, – vergų maldos, – išduoti protėviai – vadovų išdavystė – senosios kartos melai ir pagedimas, – jos rankomis sudaužytos ateities svajonės – ji išniekino mūsų praeitį, mes niekiname savo ateitį – istorija klykia, namų kvartalai sprogsta nuo mirties ir įsiutusio jaunimo – ji pliekėsi dėl savo žemyno, mes dabar pliekiamės dėl Nepriklausomybės, ištryškusios lyg naftos fontanas, – visur išdavikai ir nesantarvė – žmonės, kurti istorijai, pasmerkti būti jos vergais, – savo pačių, savo pažiūrų, savo gentinio nuprotėjimo vergais, žiūrinčiais tik savęs, – turtuolių šypsenos darosi vis plėšresnės, nors vaikai baigia išverkti savo gyvenimą, degdami bado ir ligų pragare, – istorija mus dar per mažai skriaudė, antraip išdavystės liautųsi, gatvės kunkuliuotų, kol mes pajustume neišvengiamą būtinybę visiškai pasikeisti, – mes trokštame vizijos – aiškios teigiamos vizijos – vizijos, neatskiriamos nuo veiksmų, – neturėdami vizijos, mano tautos žmonės žūva – jie žūva dėl neveiklumo – svajonėmis – svajonėmis prasideda atsakomybė – juk mes tapome svajonių naikintojų tauta, garbinanti korupciją, – negalime pabėgti nuo istorijos – mes menksime, mažėsime, žemynas susitrauks, bus užimtas, prarytas, sumaltas, išsiurbtas išdavikų, jei tik nepasikeisime, – vizija prasideda – vizija prasideda atsakomybė – tačiau net mirdami ir menkdami, ir nugalimi, ir žeminami, laikomi gyvuliais, tuščia vieta, net gatvėms sprogstant nuo pavargėlių, net prašokdami savąjį gyvenimą ir garbindami galinguosius, nužemintai melsdamiesi jų žiauriose šventyklose, galime ap-

sispręsti ir išjudinti jėgas, kurios įstengtų amžinai pakeisti mūsų gyvenimus, – vizija prasideda veikimas – veikimu prasideda mūsų likimas – nes tai, ką darai, keičia tave – o permainos daro įtaką tavo darbams – kas turi, tam bus pridėta, – belskite, ir bus atidaryta – kas neturi, iš to bus dar atimta – arba tu tapsi kitkuo, arba mirsi...

Nušvitimas dar neapleido Omovo.

Atvažiavau čia bėgdamas, bet šioje pakrantėje radau laukiant mūsų praeitį – dabar mes tesam svetimų valstybių poligonas – mes neturime žodžio pasaulyje – per daug kantriai viską kenčiame – mūsų nuolankumas yra mūsų silpnybė – dėl cukraus baltieji kolonizavo pusę pasaulio – mes iškentėm vergiją, savo kultūros praradimą, kenčiame sausras, patys žalojam savo kūną, bet nesugebam įveikti silpnybių – mūsų kraujas varė jų fabrikus – tik tam, kad burnoje jie jaustų kartumą, kavos kartumą – kartėlis mumyse seniai turėjo ištvinkti ir virsti rūgštimi, ir virsti atsimainymo saldybe – keiskis arba mirk – svajonėmis prasideda atsakomybė...

... akimirka, pratrūkstanti negirdimom maldom – nemaldomais verksmais – nepaisomais įspėjimais – neregimomis vizijomis – akimirka, ištirpstanti žingsniuose per sulūžusius tiltus, kelio rodyklėse, kurių niekas nepaiso, ženkluose, kurių niekas neskaito, nutildytose pranašystėse, – sužlugdytam mene – akimirka pati netenka savo ašies, randa naujas – beprotybės priepuoliai – klaidžiojant prarastų galimybių dykvietėse – o aš esu šitoje pakrantėje, šitam svetimam mieste, prispaustas sielą užkimšusių nenaudingų žinių, svetimų nuomonių, kūrybinių pavojų, kylančių nuo galvojimo primesta kalba, – išduoti kalbos – ištrinti iš istorijos – apgauti – vaikystėje skaitėme, kaip mus atrado baltieji, – nejaugi lig to atradimo mūsų nebuvo? – prispaustas iškraipomos istorijos, sustabarėjusių istorijos vadovėlių, sustingusių žemyno žemėlapių – prispausti melo – tačiau tikintys tuo melu – patikliai jį nuryjantys – per jėgą juo maitindamiesi – apsirydami juo – aš priklausau praradimų kartai – paveldėjusiai įtūžį, tuščią iždą, milžiniškas skolas, senimo tuštybę, jo aklumą ir godulį – paveldėjome suirutę – chaosą – šiukšlynus – visur nuodingus dūmus – smurtą – perversmą po perversmo – bet chaosas yra kūrinijos pradžia – Dievas sukūrė chaosą, prieš sukurdamas

tvarką – geresnę tvarką – chaosas pilnas galimybių – vizija prasideda atsakomybė...

Sūkuriu sukantis Omovo esybei, galvoje kalė ir kalė žodžiai:

atitaisyti – atitaisyk švietimo padaugintą apgaulę – visas švietimas blogas, kol nesimokai pats – nuo nulio – pradėk nuo pradžios, nuo paprasčiausių dalykų – neturėk jokios išankstinės nuomonės – viskuo abejok – vėl pradėk kelionę nuo pasaulio sukūrimo sakmių – pažvelk į viską nauju žvilgsniu – gerai įsižiūrėk – būk budrus – iš lėto viską suvok – gerai sukramtyk – veik greitai – persvajok pasaulį – perstatyk save – chaose rasi visų statybinių medžiagų – VISKĄ PANAUDOK – VISKĄ PANAUDOK IŠMINTINGAI – VISKAS YRA SVARBU...

Tačiau danguje vis labiau įsigalint saulės šviesai, jo vidų apėmęs nušvitimas ėmė slopti. Vis giliau krisdamas į išminties ir supratimo šulinius, apie kuriuos nė nežinojo, jog jam prieinami, praregėjimo valandėlė baigėsi. Bet mąstymas paaštrėjo nenusakomai. Pakilo į aukštesnius lygmenis, atvėrė duris ir išgriovė sienas, ir išplėtė vidines erdves, paversdamas jas naujomis būsenomis. Šviesa visada išnyksta. Vizijos niekad nėra tobulos. Tarp chaoso ir aiškumo, esaties triukšme ir pragarmėse formavosi amžinai judanti nejudri būsena, slaptas „aš“, naujas žmogus. Jam buvo duota neįvardyto pakilumo akimirka, ir, kaip daugelis iš mūsų, jis nežinojo, kaip ja visokeriopai pasinaudoti.

Stebuklas baigėsi. Galvoje buvo tuščia, lyg visą energiją būtų išeikvojęs paties sukeltam uraganui. Toji akimirka praėjo. Pūtė smarkus vėjas, ir jis jautėsi lengvesnis negu bet kada, tarsi su ta akimirka būtų netekęs ir dalies svorio. Kaktoje pulsavo gyslos. Jautėsi išsunktas, sugniuždytas, klaikiai skaudėjo galvą. Jam buvo šalta ir baugu to, kas įvyko jo viduje. Aušros nebeliko. Juto silpnumą, o popietės saulė, regis, dar traukė jėgas. Jis susmuko ant žemės ir gulėjo žiūrėdamas į dangų.

Pro jį, gulintį ant žemės, ėjo žmonės į laukus, į darbą, ėjo turgininkės, smulkūs prekijai, dailidės ir kalviai, visokių amatų žmonės. Jis matė jų žvilgsnius. Girdėjo, ką jie apie jį kalba. Girdėjo, kaip murma, jog esąs priklydėlis, keistas, gal pamišęs. Ir jie skubėjo savo keliu. Po kiek laiko jis atsistojo. Pasidarė liūdna, kad mintimis ir savo monologu nuvijo grožį, plūstelėjusį į jį su aušra.

Jis nudūlino į paplūdimį. Ten rado mergytę, dainuojančią būriui garnių, žaidžiančią prie vandens, kažką statančią iš smėlio ir akmenukų. Ji atrodė laiminga, bet šito nejaučianti. Omovas suvokė, kad ji – Ajo jaunesnioji sesutė. Jį pamačiusi ji nusišypsojo ir nubėgo, vėjas nusinešė jos juoką. Jis apsisuko ir grįžo namo prieš sūrų vėją, iki ašarų graužiantį akis.

* * *

Pavakary atnešęs valgyt, Ajas pasakė:

– Tėvas atgulė. Jau šešeri metai, kaip serga. Tačiau tebevaikšto į savo ūkį. Dabar guli lovoj ir nebejudina kojų. Atrodo labai keistai.

– Jis – geras vadas ir stiprus žmogus, – paguodė jį Omovas.

– Kartais atrodai vienišas, – vėliau tarė Ajas.

– Gyvenimas – vienišas užsiėmimas.

Ajas patylėjo. Omovas kalbėjo toliau:

– Mes visi vieniši. Kad ir ką darytume, savyje nešiojamės vienatvę.

– Nejaugi?

– Taip manau. Kai kada šitai suvokiam, kai kada – ne.

Vėl tyla.

– Kas tau atsitiko?

– Ką nori pasakyti?

– Kas atsitiko tavo galvai?

– Atseit plaukams.

– Taip.

– Nieko.

– Kam nusiskutai galvą?

– Ne aš. Kirpėjas tai padarė.

– Jau pradeda ataugti.

– Tikrai?

– Taip.

– Nepastebiu. Bet gerai.

– Ar žinai istoriją apie Samsoną ir jo plaukus?

– Taip. Graži istorija.

– Ar manai, kad kai tau ataugs plaukai, būsi stiprus?

– Argi aš dabar ne stiprus?

– Bet atrodai vienišas.

– Iš tikrųjų toks nesu.

– Tau liūdna?

– Retkarčiais. – Ir pridūrė: – Gal ir pasidarysiu stipresnis. Jei pasiseks.

– Tikiuosi, kad pasiseks.

– Dėkui. Aš tikiuosi, kad mokėsiu pasinaudoti sėkme.

– Manau, kad taip.

– Tu – geras berniukas. Turiu vilties, kad tavo tėvas pasveiks.

– Ir aš turiu.

– Ar ilgai čia būsi?

– Neilgai.

– Aš tavęs pasiilgsiu.

– Viskas bus gerai, pamatysi.

– Kai baigsi valgyti, noriu tau kai ką parodyti.

Omovas pažvelgė į Ają. Ir linktelėjo.

Jam pavalgius, abudu išėjo. Ajas vedė jį dulkinais takais. Nuvedė prie apgriuvusio namo. Omovas ne kartą buvo ėjęs pro šalį ir dažnai matęs, kaip senasis vadas liūdnas stovi priešais jį. Tai buvo vieno aukšto pastatas, nedažytas, apleistas, negyvenamas: graudžiai atrodantis namas, iš gėdos sukiužęs, pilkas, griūvantis, smengantis į žemę.

– Čia laikomos vergų grandinės. Aš turiu raktus. Ar nori pamatyti?

Omovas vėl pažvelgė į namą – atrodė lyg palinkęs, durys nedažytos, spyna aprūdijusi. Tada pažiūrėjo į jaunutį Ajo veidą: nekantrų, nekaltą. Smegenis jam nutvilkė siutas. Jis papurtė galvą, apsisuko ir nudrožė, palikęs Ają vieną, stovintį ir spoksantį į raktus rankoje, nesuprantantį, ką ne taip pasakė.

Grįžtant iš gėdos namų, ant Omovo iš krūmų šoko pamišėlis. Omovas suriko. Persigandęs vos neapalpo. Beprotis nusikvatojo ir paėjėjęs į priekį pastojo Omovui kelią. Omovas atgavo nuovoką. Pamišėlis buvo nuo pusės nuogas. Visos kojos suraižytos. Jo organas buvo gyslotas, gaktos plaukai dulkini, susivėlę ir prikaišioti laukinių gėlių ir žolės. Buvo apsivilkęs juodų marškinių draiskanom. Žvilgsnis apatiškas ir bėgiojantis į visas puses. Barzda šiurkšti, pilna maisto trupinių. Galva apibyrėjusi tinku. Staiga jis ėmė rėkti, kartoti nesuprantamus žodžius, lyg varydamas demonus. Griuvo ant žemės, pagulėjo, po to atsistojo tiesus tiesutėlis kaip nakviša. Tada leidosi juokingai šokti, visas kasydamasis. Ausis nusidraskė iki kraujo. Atrodė, lyg norėtų išplėšti iš jų kokį mažulytį jam priešišką padarėlį. Paskui pašėlo klykti, tarsi pats negirdėtų savęs. Žodžiai liete liejosi. Aplinkui iš medžių pakilo išgąsdinti paukščiai.

Bepročio užpultas Omovas rėkdamas pirmiausia buvo bepuoląs į krūmus. Bet atsikratęs jo ir pamatęs, kad pamišėlis nepavojingas, susivaldė. Visas to žmogaus pamišimas, regis, veržėsi žodžiais, nerišliais žodžiais. Jis net apsiputojęs rėkė ir rėkė. Beprotis žiūrėjo į jį tuščiu žvilgsniu, nieko nesakančiu žvilgsniu, nepažįstančiu ir niekaip nereaguojančiu į priešais esantį žmogaus pavidalą. Artindamasis prie jo, kad galėtų praeiti ir keliauti namo, Omovas su nuostaba pasijuto saugomas neaiškaus, bet apčiuopiamo gimiringumo. Beprotis žvelgė į jį padėrusiom akim, jos, rodėsi, siurbė Omovo sielą. Tvirtai susisupęs elektrišku to suvokimo jausmu, Omovas praėjo pro pamišėlį. Ramiai.

Tą naktį vadas mirė. Omovas suprato. Jį prižadino būgnai, spiegimas, varpai, ritualiniai šokiai. Paskui iš miesto atsklido garsios

aimanos. Tos aimanos skambėjo visur, tarsi atliepdamos pačią prigimtį sielvarto, iš kurio jos radosi.

Auštant į duris pabeldė Ajas. Atnešė valgyti. Omovas pakvietė jį vidun, bet berniukas nėjo. Atsisėdo ant slenksčio. Atrodė visiškai kitoks. Galva nuskusta. Jo veidą niaukė rimtumas. Išraiška buvo suglumusi – kaip žmogaus, pažadinto iš gilaus ir saldaus miego. Jis, regis, nesusigaudė, kas jį prikėlė.

– Ajau! – pašaukė Omovas.

Berniukas tylėjo.

– Ajau, užeik.

Berniukas atsikėlė ir nusvirduliavo šalin. Omovas vėl jį pašaukė. Tačiau berniukas, lyg perlietas savo vardu, leidosi bėgti maskatuodamas rankomis.

Visą tą dieną Omovas nematė Ajo. Vado mirtis pakibo virš miesto nelyginant juodas debesis. Turguje girdėjo, kaip moterys moko vaikus vakare nežaisti lauke, nes miręs vadas. Girdėjo, kaip jos aiškina, jog septynias naktis baisingos šmėklos vaikščios gatvėmis, gaudydamos vaikus ir prašalaičius.

Omovas galvojo apie vadą. Dažnai jį matydavo su musvaikiu rankoje, vaikštinėjantį kiemais, besiiriantį per triukšmą, kurį keldavo pulkas jo žmonų. Dažnai matydavo vadą ginčijantis su miesto vyresniaisiais arba sėdint pintiniame krėsle, kramtant kolamedžio riešutą, siurbčiojant ogogorą, tuo tarpu vienas kuris iš vaikų jį vėduodavo; jo akys būdavo įsmeigtos į horizontą, kur bangų purslai siekdavo dangų.

O vieną dieną jis išvydo vadą stovint priešais gėdos namus – lyg varu atvarytą piligrimą, istorijos įkaitą. Jis stovėjo nukoręs galvą, lenkiamą neregimo, nenusakomo sunkumo. Galbūt jo protėviai padėdavo pardavinėti vergus. Omovas niekad nepamiršo vaizdo, kaip vadas stovi priešais apgriuvusį namą. Vadas simbolizavo tam tikrą gyvenseną. Jis taip pat simbolizavo paveldėtą mirtį, grandines ir negarbingą istoriją.

Tą pačią dieną Omovas susikrovė daiktus. Sumokėjo nuompinigius jauniausiajai vado žmonai, kuri tik atvykus jam parodė kam-

barį. Ajui paliko laiškelį, savo adresą ir šiek tiek pinigų. Eidamas į stotį, žiūrėjo į miestą kitomis akimis. Matė miesteliūkštį, apneštą raudonom dulkėm, lūšnų, skardinių pašiūrių, šen ten kėpsančių vienaaukščių namukų miestelį. Senovės miesto griuvėsius. Miestą, kurio pakrantėje vaidenasi vergų šauksmai, atsidūrusį istorijos paraštėje, lyg ji būtų sutrempusi jo dvasią.

Galvodamas apie neišvengiamą laiko kerštą, Omovas įsėdo į autobusą. Tas akimirkas praris amžinybė. Kelionė namo buvo be nuotykių. Jis visą laiką miegojo.

Antras skyrius

Sugrįžusį kvartalo žmonės sveikino gedulingais veidais. Kieme tvyrojo slogi nuotaika. Visi spoksojo į jį, lyg būtų vaiduoklis ar koks prašalaitis. Durys buvo užrakintos. Užuolaidos pusiau užtrauktos. Jis pažiūrėjo vidun pro apdulkėjusį langą. Kambary nė gyvos dvasios, tik per neliestą valgį ant stalo nukurnėjo driežas.

Atsargiai, kaip žmogus, atnešantis blogą žinią, prisėlino vyriausiasis nevedėlis.

– Omovai, kur tu buvai?

– Išvažiavęs.

– Ir nieko negirdėjai?

– Ko negirdėjau?

– Tu valgęs?

– Taip. – Iš tikrųjų ne.

– Argi neturi rakto?

– Turiu.

– Tai atsirakink. Einam vidun. Nėra reikalo šnekėti prie visų.

– Kas čia darosi?

– Atidaryk duris. Atsitiko kai kas baisaus.

Vyriausiasis nevedėlis visko nepapasakojo. Dalykas tas, kad nesant Omovo tėvo – „kvartalo vado“ – ir kitų dviejų vyrų, šeštadieninis kiemo kuopimas buvo atidėtas. Norėdamas atlyginti už tai ir pasigerinti moterims, Tuvas pasiūlė vakare surengti išgertuves ir pasilinksminimą. Šitaip netikėtai įvyko vakarėlis. Kiemo gyventojai atsinešė maisto, gėrimų: „Gineso“ alaus, ogogoro, taip

pat kėdžių ir taburečių. Ir visi susigrūdo pas Tuvą. Jo butas buvo prašmatniausias visam kieme. Stiklinėje spintelėje stovėjo senas stereogrotuvas. Gulėjo visokiausi apdovanojimai už abejotinas mokyklos laikų sportines pergales. Kabėjo egzotiški kalendoriai ir padidintos nuotraukos: jis buvo nufotografuotas snieguotam peizaže, be abejo, Anglijoj. Sieną puošė pagyrimo raštai, juodi cilindrai, kiniški dalykėliai.

Tuvas apsitaisė savo gražiausiu – prancūzišku kostiumu. Aptemptos kelnės pabrėžė vyriškumą. Pradėjus plūsti kvartalo žmonėms, jis pasijuto savo stichijoje: falcetu visus sveikino pompastiškiausiomis frazėmis. Tuvas pripylė gerti. Trumpai užsuko Omovo tėvas, jį triukšmingai sutiko girti balsai. Jis truputį išgėrė, savo rimtumu visus palengva nutildydamas, ir tada, kaip ir dera dideliems žmonėms prieš menką auditoriją, išsiskubino kažkokiais šavo reikalais. Kai jis išėjo davęs Bleki nurodymus, ko norėtų vakarienės, galbūt gan vėlyvos, susirinkusieji vėl grįžo prie žemiškų džiaugsmų. Liejosi gėrimai. Vyrai atsinešė mėgstamų įrašų. Moterys skubiai išsidažė ir pasipuošė. Tuvas rietė smagias istorijas apie savo nuotykius Anglijoje, savo romanus su baltosiomis moterimis. Visų dėmesio centre, jis žavingai linksmino publiką: pasiuntė berniūkštį atnešti dar gėrimo, leido muziką ir mėgdžiojo baltuosius, jų manieras. Kvartalo liaudis leipo juokais. Moterys erzino, kad jam reikėtų parsivesti žmoną, tada kaimynėms nebebūtų pavojaus. Vyrai šaipėsi. Visi pasigėrė. Netgi vyriausiasis nevedėlis, paneigdamas savo reputaciją, atsivedė moterį ir ėmė garsiai postringauti apie būsimas vedybas; tos kalbos visiems labai patiko, išskyrus pačią moteriškę: drovią kaimo mergaitę, neseniai apsigyvenusią didmiestyje, – ji smerkė tokį elgesį.

Vakarėlis įsisiūbavo. Ėmė dužti stiklinės. Sklandė riebūs juokeliai. Prasidėjo šokiai. Vyrai šoko su pačiomis, šoko vieni su kitais, grindys drebėjo nuo sunkaus jų trypimo, kambarys net garavo nuo karščio ir prakaito. Vyrai vedė šokti svetimas žmonas. Atsirado daugiau gėrimų. Kažkuris vyras pradėjo ginčą, kas geriausias kvartalo šokėjas. Vyriausiasis nevedėlis, didžiai visus nustebindamas, pareiškė, jog šįvakar geresnio šokėjo už save dar

nematė. Kiti savo ruožtu irgi šoko girtis. Moterys pasiūlė varžytis, o jos teisėjausiančios.

Vyrai leidosi šokti. Vyriausiasis nevedėlis visus pradžiugino iš rimto, pinigus kalančio krautuvininko virsdamas energingu, lanksčiu šokėju. Girtutėlis strakaliojo po visą kambarį, įaudrintas savo gyvenime pasirodžiusios moters. Jis šoko su tradiciniu įkarščiu, gal kiek negrabiai, bet labai nuoširdžiai. Visi apipylė jį komplimentais. Net drovioji moteriškaitė juo didžiavosi. Kiti vyrai irgi pasirodė, vieni geriau, kiti prasčiau, bet visi buvo girti, taigi labiau trypė, negu šoko pagal ritmą. Pagaliau atėjo Tuvo eilė. Moterų numylėtinis ėmė raitytis įmantriausiais judesiais. Jo repertuaras buvo įspūdingas. Šoko pagal afrikietiškas melodijas, pagal šiuolaikinę muziką, auksines senas dainas. Jis vyriškai siūbavo dubeniu, drebino šlaunis, visiems kvatojant ir plojant, mėgdžiojo čarlstoną, o kur dar bravūra, iškalbingi naujausių įvykių komentarai, gyvumas ir svetingumas – žodžiu, nors bandant pakartoti senųjų šokių žingsnius jam sprogo kelnės, vis tiek buvo aišku, kad jis – geriausias kvartalo šokėjas. Moterims pareiškus savo nuomonę, visi ėmė šaukti: vieni protestavo, kiti kaltino šališkumu, vyriausiasis nevedėlis pasipiktinęs išdrožė, tačiau netrukus grįžo ir prasidėjo bendri šokiai, gėrimas iki aušros. Net vaikai, nardantys po suaugusiųjų bakchanaliją, sugebėjo nukniaukti vieną kitą butelį alaus ir ogogoro ir patirti pirmo girtumo svaigulį. Tai buvo prašmatniausias kvartalo vakarėlis. Visi atrodė patenkinti.

Didingas Omovo tėvo išėjimas tik pridengė faktą, jog jis nusprendė aplankyti visus gimines, su kuriais tiek laiko nematė reikalo bendrauti. Jis išsiruošė prašyti pinigų savo merdinčiai firmai atgaivinti. Paskutinė priemonė. Giminaičiai švaistėsi neaiškiomis patarlėmis, kurių bendra prasmė sakė, kad padėti jie negalį. Dėstė savo reikalus, savo vargus. Jų bėdos esančios didesnės už jo. Vieno giminės du vaikai gulį ligoninėje, mažėlį reikią operuoti. Kitas buvo tris mėnesius skolingas už butą ir jam grėsė iškeldinimas. Trečiam ką tik gimė vaikelis, taigi išsileidęs visokiems reikmenims. Ir taip toliau. Omovo tėvui dingojosi, kad visa tai tėra dingstis jam dar labiau pažeminti. Namo patraukė persiutęs ir

nusiminęs. Pakeliui pasivaišino trijose aludėse, todėl kvartalą pasiekė visai nusitašęs.

Buvo vėlu, Omovo tėvas parėjo namo baigiantis linksmybėms. Name rėkalojo girti balsai. Plėšdami dainą, pro geležinius kiemo vartus išgriuvo keli vyrai, kabindamiesi vienas už kito. Jo buto durys buvo atviros. Ant valgomojo stalo gulėjo valgis. Neuždengtas, todėl atšalęs, sriuboje plaukiojo musė. Po kambarius siuvo nepažįstami vaikai. Jis įsitikino, kad keletas stiklų pas Tuvą virto galingom išgertuvėm. Jis pašaukė Bleki. Jos nebuvo. Visi, regis, prieš valandėlę ją matė. Vyrai papasakojo, kaip Tuvas laimėjęs šokimo varžybas. Jis išvijo iš svetainės vaikus. Pirmą kartą įkaušę, jie iš jo šaipėsi, juokėsi. Jis atsinešė savo garsųjį diržą sunkia sagtim. Vaikai pabėgo. Jis palaukė. Nuėjo į tualetą.

Duše išgirdo tylius balsus. Kai pabeldė ir paklausė, kiek ten žmonių, balsai nutilo. Jis vėl pabeldė. Tyla. Tada atsiliepė Tuvas – girdi, jis prausiąsis. Omovo tėvas paklebino tualeto duris, bet buvo užimta, norėjo grįžti, tačiau užuodė žmonos kvepalus. Negalvodamas trenkė į dušo duris. Nusikeikė du žmonės. Jis puolė, išplėšė menką durų kabliuką, žiūri – Tuvas užstojęs nuogut nuogutėlę moterį. Vyras ir moteris buvo susikabinę; Omovo tėvui surikus, moteriškę apėmė siaubas. Ji klykė negalėdama išsivaduoti, negalėdama pabėgti, įsprausta tokiam ankštume. Jis negreit pažino sirpią ir neįprastą Bleki nuogybę. Akys negreit apsiprato su blausia šviesa, mirguliuojančia ant jų prakaituotų kūnų. Jie stovėjo iki čiurnų pamazgose. Bleki nugara buvo prisispaudusi prie sienos, kurią dengė rudas gliaumų sluoksnis. Apkvaitintas aštraus sekso kvapo, prasiblaivęs nuo stovinčio vandens dvoko, Omovo tėvas žengė atgal. Sužviegė kaip beprotis. Ir šoko į dušą, ėmė daužyti žmoną, draskyti Tuvui kaklą, spardyti juos, kulti, bet paslydo ir nugriuvo bjaurian vandenin. Nuogalių pora, peržergusi jį, išlėkė į kiemą.

Omovo tėvas, šiurpiai rėkaudamas, juos nusivijo koridoriumi. Tuvas smuko savo kambarin ir užsklendė duris. Bleki žmonės matė nubėgant gatve tik su plonyte palaidinuke, kurią spėjo sugriebti nuo virvės. Omovo tėvas įpuolė savo butan, išbėgo su

mačete ir keliais gerais spyriais išlaužė Tuvo duris. Pradėjo vaikytis jį po kambarį. Sulėkė kaimynai, bet pavėlavo. Omovo tėvas užspeitė Tuvą kertėj prie stereogrotuvo. Apsiputojęs iš pykčio, prieš tai jis nusiaubė visą kambarį: sudaužė televizorių, grotuvą, apvertė stalą – baisus vaizdas. Žmonės pamatė, kaip jis užsimojo mačete. Tuvas mėgino šokti ant jo, bet nepavyko, jis suklupo. Kai stojosi, Omovo tėvas su baisia jėga suvarė mačetę Tuvui į sprandą. Pasigirdo klaikus šauksmas, bet nutrūko nepasiekęs aukščiausio taško. Po to tyla. Omovo tėvas, išgiežęs įtūžį, paklaikusiom akim, laikydamas kruviną mačetę, prasispraudė per minią. Visi traukėsi jam iš kelio. Jis užsirakino savo kambaryje. Moterys žviegė. Visur buvo kraujas.

Po kiek laiko Omovo tėvas išlindo. Apsivilkęs geriausiu kostiumu, užsidėjęs skrybėlę su plunksna, vienoj, kruvinoj rankoj musvaikis, kitoj lazdelė. Buvo išsipustęs, lyg eitų kokiu nepaprastai svarbiu reikalu, lyg pasitiktų kokį įtakingą pareigūną. Jis pranešė einąs į policiją pasiduoti. Pasakė labai ramiai. Jie spoksojo kaip į visiškai svetimą žmogų. Du vyrai nusekė jam iš paskos, norėdami įsitikinti, kad jis nepabėgs. Vienas iš jų buvo vyriausiasis nevedėlis.

Omovas klausėsi netardamas nė žodžio. Vyriausiajam nevedėliui baigus pasakoti, Omovas tebetylėjo. Nė nekrustelėjo, tik trūkčiojo veido raumenys ir šalčiau spindėjo akys. Sakytum viso to nė negirdėjo. Vyriausiasis nevedėlis, kaip ir visi nejautrūs blogų naujienų nešėjai, pamanęs, kad Omovas narsiai sutiko žinią, padarė dar vieną baisią klaidą. Pranešė apie Ifejivos mirtį, papasakojo apie jos išpampusį kūną ir kaip buvusi palaidota bendram kape. Jis sakė, jog Takpas nuvažiavęs į jos kaimą, sužinojęs, kas atsitiko, grįžęs į miestą ir dienų dienom aimanavęs gatvėse. Paskui uždaręs krautuvę, susikrovęs daiktus ir išsikėlęs, daugiau niekas jo nematę.

Staiga Omovas ėmė drebėti. Kalenti dantimis. Jis atsisėdo, vėl atsistojo. Akys išsiplėtė. Tik dabar pamatė, kad kol jis klausėsi

pasakojimo, tarpdury prisigrūdo kaimynų. Kiti žiopsojo pro langą. Keli įlindo į svetainę. Jis užsimerkė, susiėmė sprandą, persikreipė, susvyravo ir griuvo. Išgirdo vaiko juoką. Jis atsistojo. Užplūdo šleikštulys. Akys pritvinko ašarų. Atsisėdo, kėdė pakrypo, jis pašoko grabaliodamas kaip aklas pamišėlis. Akyse pašviesėjo, dabar jis matė smalsiai susispietusius kiemo žmones, vyrus godžiais veidais, moteris visad klausiančiomis akimis, vaikus atsikišusiais pilvais – ir ėmė rėkti.

Šaukdamas Ifejivos vardą, širdžiai verdant nevaldomu pykčiu, jis puolė į virtuvę, išmėtė puodus ir prikaistuvius, išvertė spintelę ir pasirodė su kruvina mačete rankoj. Padūkusiai ja mojuodamas, nusivijo vyriausiąjį nevedėlį aplink kambarį, badydamas langus, apverstą didįjį stalą ir apiblukusius paveikslus ant sienų. Žmonėms, susikimšusiems tarpdury, suriko:

– Nešdinkitės, iškrypėliai, maitvanagiai, šnipai! Lauk, svetimų tragedijų mėgėjai!

Jie tik vėpsojo lyg į kokį kvanktelėjusį fokusininką. Staiga jis šoko ant jų, išvijo į kiemą, vaikė į visas puses; kilo neregėtas triukšmas.

– Berniokas išprotėjo! – kartojo balsai.

– Laikykit jį!

– Suriškit!

– Atimkit mačetę!

– Pats atimk!

– Laikykit, kol nepadarė kaip tėvas.

Omovas neatlyždamas gainiojo žmones, sukapojo cinkuotos skardos dušo duris, kur keletas spėjo pasislėpti, kitus nugujo priekinian kieman, subadęs duris, už kurių tūnojo užsirakinę keli vyrai, sugebėję pasprukti. Žviegdamas jis nudundėjo prie vartų. Kai užsimojęs žiebė į geležį, pasipylė kibirkštys, o mačetė išslydo iš pirštų. Tada kiemo vyrai ir užgriuvo ant jo. Tačiau toks įniršęs jis buvo neįveikiamas. Spjaudydamasis ir daužydamasis išsirangė iš kietų gniaužtų.

– Laikykit!

– Suriškit!
– Atneškit virvių!
– Kur jis mauna?
– Iškvieskit daktarą!
– Kokį daktarą?
– Daktarą Okočą, jo draugą, iškabų darytoją.
– Pirma jį sugaukit.
– Pabėgo!
– Vagis! Vagis!
– Čiupkit!

Bet Omovas pasileido keliu į autobusų stotelę. Apakintas sielvarto ir pykčio, dūmė nosies tiesumu, net nejausdamas, ką daro. Įsispraudė į privažiavusį autobusą, bet jam pajudėjus iššoko. Nežiūrėdamas movė greitkeliu. Girdėjo automobilių signalus. Girdėjo stabdžių žviegimą, trenksmą ir žmonių šūksnius aplinkui. Jo vos nesuvažinėjo. Tik nukreivuliuodamas keliu lyg sapne, suvokė, jog automobilis sustojo vos per kelis centimetrus, – į jį tvokstelėjo gaižus variklio karštis. Dangus, rodėsi, tuoj užgrius žemę. Jo pusėn iš padebesių šovė juodvarnių būrys. Išvydo į save įsmeigtas jų akis. Paukščiai dingo, kai automobilio vairuotojas iškišo galvą ir užbliovė:

– Mauk iš kelio, psiche! Pasitrauk! Jei nori galą gauti, tegul tave užmuša kieno kito mašina!

Jis nusverdėjo skersai kelio ir susmuko priešais kioską. Jį apstojo žmonės. Murmėdamas kažką nesuprantama, spardydamasis, lyg būtų tikrai išėjęs iš proto, jis raudojo raudojo. Minia žiūrėjo į jaunuolį plika galva, apstulbinta jo sielvarto.

Kvartalo vyrai rado jį prie kiosko ir bandė parnešti namo. Su jais buvo ir daktaras Okoča. Jie mėgino Omovą pastatyti, bet nepajėgė, taip keistai apsunko jo kūnas.

– Atsitraukit, šunsnukiai! Šalin!

Daktaras Okoča griežtai liepė jiems eiti, pats susitvarkysiąs. Vyrai pasitraukė.

– Tegul iškabų tepliorius su juo žinosi, – nusprendė.

Daktaras Okoča atsargiai prisėlino prie Omovo, lyg jis būtų pavojingas, nenuspėjamas žvėris. Pasilenkęs kažką pasakė. Bet Omovas vėl ėmė rėkti:

– Šakalai! Šnipai! Ifejiva mirė! Mano tėvas – žudikas! Ko dar iš manęs norit! Maitvanagiai! Palikit mane! Jūs man negalit padėti!

Tada Okoča jam sušėrė. Omovas nutilo. Akys pamišėliškai sublizgo. Senasis dailininkas vėl jam sudavė. Smarkiau. Omovui ištryško ašaros. Kakle išpampo gyslos. Bet jis neberėkė. Senukas tarė:

– Ar galvoj pasimaišė, ką? Juk tu dar nė negimęs. Gal pamiršai... gal pamiršai savo priedermes? Valdykis. Juk esi vyras – menininkas, kovotojas.

Trečias skyrius

Omovas negrįžo su vyrais į namus, nes daktaras Okoča nusivedė jį į savo dirbtuvę. Omovas ten praleido naktį. Daktaras Okoča surinko iškabas, patiesė čiužinį, padėjo pagalvių ir norėjo Omovą paguldyti. Bet šis sėdėjo tylus ir susimąstęs. Daktaras Okoča pasiuntė žinią savo pačiai, kad išvirtų tiršto žolių viralo. Paskui atnešė butelį ogogoro ir alaus. Omovas išgėrė atneštą viralą. Daktaras Okoča įpylė abiem gryno ogogoro. Maktelėjęs pusę stiklo, atsiduso. Pasiūlė Omovui pasekti juo. Tas paklausė. Dar netaręs nė žodžio. Praeis daug dienų, kol jis vėl pravers lūpas. Daktaras Okoča luktelėjo, vėl įpylė ogogoro ir prabilo:

– Sūnau, suprantu viską, kas tau atsitiko. Dar daugiau atsitiks. O paskui dar daugiau. Bet prisimink: net ir tai praeis. Bus blogų, bet ir gerų dalykų. Tavo gyvenimas bus pilnas netikėtumų. Stebuklai nutinka tik ten, kur kenčiama. Taigi išgyvenk visą sielvartą. Nesistenk jo užgniaužti. Nesislėpk nuo jo. Nebėk. Ir šitai juk gyvenimas. Ir šitai tiesa. Bet sielvartas praeis ir laikas keistai pasaldys medumi jo kartumą. Šitoks yra gyvenimas.

Daktaras Okoča nutilo. Gurkštelėjo. Omovas sėdėjo nejudėdamas. Akys blizgėjo. Daktaras Okoča atsistojo, pasirausė tarp daiktų ant stalo, surado keletą kolamedžio riešutų. Padavė porą Omovui. Iš lėto, iškilmingai daužydamas riešutą, senasis dailininkas kalbėjo toliau:

– Kad ir į mane pažiūrėk. Palaidojau du vaikus. Berniukus. Jie buvo *abicus,* dvasios vaikai. Vietinis žiniuonis paženklino antrojo kūną. Tokius pačius ženklus turi vaikas, kuris dabar serga. Mes

dar bandom prikalbinti jo sielą, kad pasiliktų šiame pasaulyje... Be to, mačiau, kaip per karą supleškėjo mano kaimas. Girdėjau, kaip klykė broliai, seserys ir motina, sviediniui nukritus prie mūsų namo. Nelengva. Širdis maža, aš niekada taip ir nepajėgiau suprasti, kaip ji suima šitiek kentėjimų ir vis tiek plaka. Bet plaka. Plaka. Nežinau, kaip.

Sudaužęs riešutą, kevalus daktaras Okoča sumetė ant lėkštelės ir ėmė žiūrėti, kaip jie nukrito. Atsistojo užkliūdamas už iškabos ir ėmė ieškot akinių. Susiradęs užsidėjo ir atidžiau ištyrinėjo kevalus. Akiniai pakeitė jo veidą, panašų į tiko žievę, suteikė bruožams pirmapradės nežemiškos išminties, padidino akis. Neatitraukdamas žvilgsnio nuo kevalų, jis kalbėjo:

– Ką čia aš, pažvelk į šį rajoną, mūsų Adžegunlę. Bet kuriam žmogui sunkiau negu mudviem. Ši vieta – didžiulė žaizda. Mano akys negali žiūrėti į ją, į mūsų vargus, į tai, kaip mes gyvenam. Namai be stogų. Kasmet miršta vaikai. Skardinės lūšnos, pilnos skylių. Didelė šeima perdien valgo tik vieną kartą, kasdien tą pačią putrą. Jie negali tikėtis gydytojo pagalbos. Kvanktelėję kerėtojai paima iš jų paskutinį skatiką. Jų vaikai nuo aušros lig sutemos pardavinėja tuščius butelius ir senus laikraščius. Darbo jokio. Šeimas pjauna ligos. Vaikiukai apnikti kirmėlių. Paaugliai pabėga ir trinasi apie garažus ir mechanines dirbtuves. Vaikai amžinai alkani. Ir vis dėlto. Vis dėlto. Šitos vietos širdis tebeplaka. Žmonės kenčia, bet šypsosi, kaip sakė tasai muzikantas, – nesudeda ginklų. Visa tai matau savo akimis. Diena iš dienos. Kasdien. Tai mano našta. Sakau tau, kada nors ši vieta supleškės. Visi skurdžių kvartalai. Dings ugnyje. Tą dieną, kai pabus žmonių dvasia. Aš noriu nutapyti šį rajoną. Noriu vyriausybei parodyti, kaip gyvena jos valdomi žmonės. Noriu, kad mes pabustume. Paišau nemokamai iškabas vienarankiams, atidarantiems kirpyklas. Džiova sergantiems siuvėjams. Vyrams su ligotais vaikais. Ką dar galiu padaryti? Kai žiūriu į tave, man gėda dėl savęs.

Jis vėl išmetė viršun kevalus. Čiupinėjo, kurie nukrito vidine puse į viršų, kurie – išorine. Krutindamas lūpas, aiškinosi jų reikšmę, kaktos raukšlėse ėmė rinktis prakaitas.

– Tikroji atsakomybė prasideda aiškiu supratimu. Man gėda, taip. Pradėjau šeštą dešimtį. Trisdešimt metų tapau. Įsigijau tik šitą dirbtuvėlę. Mano tikroji atsakomybė visą laiką žiūrėjo man į veidą, svilino akis, žeidė mane, o aš jos net dorai nepastebėjau. Reikėjo, kad atsirastum tu, naujos kartos kūdikis, ir man ją parodytum. Aš miegojau. Šįvakar tu pakeitei mano gyvenimą, ar supranti? Noriu, kad būtum čia, kiek tau reikės. Tapyk čionai. Padarysiu raktą. Manyk, jog tai ir tavo dirbtuvė. Bet neleisk sielvartui tavęs nužudyti. Tu dar net negimęs. Dar tiek mažai nutapęs. Dar neturėjęs savo parodos. Tai, ką dabar kenti, įpareigoja tave ištverti. Tu įsipareigojęs ir mums, savo tėvynainiams. Graikų legenda sako, kad vieversys paslėpė tėvą savo galvelėje. Paslėpk tą mergaitę savo širdyje, savo mene. Taigi gyvenk, sūnau, degdamas negęstančia ugnim. Tegul visa tai, ką dabar kenti, tau būna didžiausias akstinas įvaldyti gyvenimą ir meną. Gyvenk visu protu ir visa širdimi. Būk bebaimis. Būk kaip vėžlys – užsiaugink kietus šarvus, kurie saugotų tavo stiprią širdį. Būk kaip erelis – pakilk viršum savo skausmo, nunešk savo vėliavą ir mūsų gyvenimo stebuklą į tolimiausias pasaulio kerteles. Kaupk jėgas. Likimas sunkus. Žmonės patys to nesuprasdami bus tavo pusėje. Jie bus penas tavo sielai. Niekada neužmiršk, kad žmonės irgi kenčia ir vargsta, ir būsi saugus savo mene.

Jis išmetė kevalus trečią kartą, papurtė galvą, nusišypsojo, vieną kevalėlį pasiėmė, vieną padavė Omovui. Sukalbėjo maldelę, gurkštelėjo ir pažvelgė į Omovą. Jo žvilgsnis buvo abejingas, negyvas. Omovas užsivertė ogogoro stiklą ir lėtai atsigėrė vos pastebimai sukdamas galvą ratu.

– Visi turime laikytis, bandyti įgyvendint neišsipildžiusias tėvų ir motinų svajones. Jų svajonės mus pagimdė. Jų svajonės ir nesėkmės – mūsų mandatai. Jiems skiriame savo sumanymus, stengiamės būt geresni už juos, perduodam toliau savo atsakomybę ir mirštame.

Okoča nutilo. Nukoręs galvą, Omovas užmigo, kol senukas šnekėjo. Okoča paguldė jį ant čiužinio, pakišo pagalvę, nepadėda-

mas ogogoro stiklinės; driežams šmirinėjant sienomis, jis toliau kalbėjo miegančiam jaunuoliui:

– Vaikystėje norėjau būti žynys. Mūsų kaimo šventyklėlės. Nepavyko. Paskui norėjau būti žolininkas. Neleido. Paskui gydytoju, bet nebuvo už ką leisti manęs į mokslus. Ir štai esu dailininkas. Iškabų darytojas. Žmonės mane vadina daktaru – iškabų daktaru. Sako, kad darau visam mieste gražiausias iškabas. Darydavau. – Okočas niūriai nusijuokė. – Gerai sakei, sūnau. Aš negaliu tau padėti. Žodžiais aguročio neprikimši. Tik pats gali sau padėti. Bet būk kaip Biblijos Dovydas – kaukis savo paties ginklu.

Šitaip jis bylojo kietai miegančiam Omovui, pagaliau pats pavargo ir apsnūdo. Tada išjungė dirbtuvėje šviesą ir, išsverdėjęs laukan, nupėdino savo reikalais.

Omovas pabudo staiga. Atrodo, praėjo daugybė dienų: jis nesusigaudė, kiek laiko išmiegojęs. Laikas suskilo ir kažkaip pasikeitė. Buvo užėjęs lietus, bet nustojo. Viskas buvo sklidina po audros stojusios tylos. Ausyse ėmė ūžti tarsi koks nepaliaujamas murmesys. Jis atsikėlė nuo čiužinio ir stovėjo įsmeigęs akis į tamsą, juodą kaip vandenų gelmės, ir nesuprato, kur jis. Jautėsi kažkoks lengvesnis. Jautė įžengęs į naują būties erdvę. Ir išsigando.

Akys apsiprato su tamsa. Šviesos nejungė. Virš durų matė kabant amuleto maišelį, prikrautą aukų. Jis pastebėjo, kad dirbtuvė dar labiau visko prigrūsta: apibrūžintų kaukių, tiko drožinių, juodmedžio skulptūrėlių, vaizduojančių reinkarnuotas motinas, bareljefų, kuriuose iškankintų motinų įsčiose žemyn galvytėmis gulėjo dvasių kūdikėliai didžiulėmis piktdžiugiškomis akimis. Matė į sienas atremtas iškabas. Jis uždegė žvakę ir apstulbo – šitiek naujų paveikslų ant dirbtuvėlės sienų, visi gyvi, visi pilni rūstybės. Didelės drobės, o jose minios, moterys išpampusiais pilvais, rėksminga kamšatis autobusų stotelėje, kvatoja silpnapročiai vaikai; jis išvydo ir save – miegantį, o šalia budi seno kario dvasia. Matė voratinklius ant sijų ir vorus. Jis užpūtė žvakę ir nubrido per tamsą. Atidarė duris ir uždarė iš-

ėjęs laukan. Įrėmė žvilgsnį į akį, nutapytą ant durų, akį su raudona ašara. Nužingsniavo į rajono gilumą, viską regėdamas kitoniškai, jausdamasis taip, lyg jam kas būtų atrišęs akis, išlaisvinęs jausmus.

Pro akis slinko vaizdai. Matė atmatų duobę, milžiniškas šiukšlių krūvas gatvėse. Matė yrančius nebaigtus statyti namus, surūdijusios skardos pastoges, smengančias lūšnas, trobeles, kiaurai permerktas lietaus. Jis praėjo elgetas, kurie susiglaudę miegojo pakely. Praėjo girtus senius veidais it sugniuždytas metalas, dvoklinėjančius nuo kiosko prie kiosko, kosinčius taip, kad, regis, plaučius iškosės; senas moteriškes ašarotom akim, burnom lyg žiojinti žaizda, subliūškusiom krūtinėm, kurios maitino kartą, prirakintą prie alkio ir skurdo, jų rankos buvo kaip sutrešusios kryžių skersės. Viena senė apsikabinusi butelį šaukė, kaip vaikai ją išdavę. Toliau jis užėjo žmogelį sudaužytu veidu, jis nagais akėjo purvyną, ieškodamas savo iškritusios cigaretės. Netoliese į paplavų duobę nepastebėtas įdribo vaikiukas. Jis bejėgiškai kapanojosi. Motinos niekur nesimatė. Omovas vaiką ištraukė. Bet jis nenustojo žliumbti. Omovas ėjo toliau ir išvydo jauną pamišėlį, geriantį iš kitos paplavų duobės, lyg ji būtų oazės šaltinis negyvoje dykumoje. Vėjas pustė gatvės šiukšlynus. Buvo tamsu. Vaizdai plaukė pro šalį. Tolumoje plieskė užsieniečių kvartalų žiburiai, turtuolių langai, nakties ore viršum naftos bokštų plėvojo brangių gamtinių dujų deglai. Aplink jį sūkuriavo vėjokšnis, o jis ėjo toliau, klausydamasis, kaip daužosi žiauraus ir nerimstančio miesto širdis.

Dangų perskrodė žaibas. Virš galvos sudundėjo griaustinis. Prapliupo lietus. Jį išvargino šitokia daugybė įspūdžių. Galvoje ėmė tarsi dantys grikšėti. Jį merkė liūtis. Jis paslydo ir keistai apsidžiaugė, kad griūna. Pro akis praplaukė tamsa.

Gulėjo ilgai. Sąmonę pasiekdavo pro šalį šlepsintys žingsniai. Lietus liovėsi. Kažkas jame sprogo ir virto ramumu. Ir štai jis atsidūrė vidury didelio lauko. Jame stovėjo tik nudžiūvęs apelsinmedis. Paskui pamatė lauke lakstant nuogą vaiką. Vaikelis pargriuvo, bet atsikėlęs vėl leidosi bėgti. Tačiau žemė buvo kaip ju-

dantysis takelis: kad ir kaip vaikas bėgo, liko toj pačioj vietoj, nei pirmyn, nei atgal. Bet jis vis tiek bėgo – įkūnydamas nenugalimą būtybę.

Artėjo variklio burzgimas. Pralėkė sunkvežimis, aptėkšdamas jį vandeniu. Jis gulėjo antrą kartą permerktas, klausydamasis, kaip nubėga vanduo.

Laikas ėjo. Priėjęs jį papurtė senas elgeta išopėjusia burna, su neuždegta cigarete lūpose. Omovas bandė atsikelti. Viskas susiūbavo, tarsi pasaulis būtų buvęs panardintas į skaidraus skysčio taurę. Jis pamatė, kad elgetos kojos aptekusios pūliuojančiom žaizdom, ir jam įsisopėjo galvą. Elgeta išsišiepė ir pasidarė dar bjauresnis. Omovas atsistojo, apieškojo kišenes, rado monetą ir įmetė į atkištą elgetos dubenėlį. Sustingusiom kojom žengė žingsnelis po žingsnelio, nerangiai, lyg mokydamasis vaikščioti.

Jis karštligiškai nusiskubino į Okočos dirbtuvę. Eidamas pajuto, kad gatvėse kažko trūksta. Jos buvo neįprastai plikos. Omovas nieko nesuprato. Bet gatvės atrodė nuogesnės, tartum būtų buvęs nuplėštas kažkoks nesuvokiamas grožis, daręs šias vietas bemaž pakenčiamas. Ryškios freskos, vaizduojančios šokančią publiką, puošusios viešbučio fasadą, buvo užteptos paprastais mėlynais dažais. Nebėr siuvėjo iškabos. Išnykę nepaprastai spalvingi kelio ženklai. Omovas neteko amo. Gatvės nebeturėjo jokių iškabų. Purvinų bordelių sienos uždažytos, aludžių, moterų salonų, vyrų kirpyklų iškabos su juokingomis šukuosenomis, lošimo namų reklamos, liaupsinančios nesveikus pinigų mėtymo malonumus, – viskas dingę. Išgaravę. Staiga miestas Omovui pasidarė baisus, lyg piktas viesulas būtų nušlavęs visus atpažinimo ženklus. Omovas dūlino tolyn sutrikęs ir be tikslo.

Nejučiom pasuko taku į mišką. Pamatęs, kur atsidūrė, krūptelėjo. Buvo netoli sulūžusio liepto, kur toji moteriškė pametė savo kūdikį. Jis apsisuko ir grįžo. Gatvė buvo tuščia. Jis pasiekė anos keistos brolijos vartus. Juodo skydo prie jų nebebuvo. Stovėjo tik šiurpus juodaodis Okočos mesijas, apsuptas hieroglifų ir paukščių su žmonių veidais. Stovėjo vienas, be jokių paaiškinančių priedų. Stovėjo vienas plyname lauke. To pastato, ku-

riame Omovas turėjo keistą pokalbį, nelikę nė padujų, sakytum būtų jį susapnavęs.

Jis parlėkė į daktaro Okočos dirbtuvę. Aplinkui ją krūvomis riogsojo viso rajono iškabos. Už jos ryšulys fanerinių lakštų tebesmilko baigiančiam užgesti laužе. Durys atviros. Viduje tamsu. Daktaro Okočos nė kvapo. Omovas paspaudė jungiklį. Elektra yra. Apimtas netikėto pykčio, protą apsėmus liūdesiui, nuostabai ir suglumimui, Omovas atkapstė tuščią drobę, užtempė ant molberto, paruošė paletę dažų ir ėmė laukti.

Buvo alkanas. Visą dieną buvo alkanas. Atsigėrė vandens. Nuo jo dar pikčiau ėmė graužti alkis. Jis stovėjo priešais drobę, spoksodamas į vieną tašką baltoje jos erdvėje. Taškas ėmė judėti ir plėstis. Migla aptraukė akis. Jis užsimerkė. Ūmiai krūtinėje kažkas atsivėrė, apšviesta viltingos nerimasties.

Jis pradėjo tapyti. Tapė kiek vaiduoklišką parką. Idilišką, bet dvelkiantį grėsme. Nakties dangų, blausiai apšviestą pasislėpusio mėnulio. Vandens ruožus su mėnesienos žybsniais. Tapė Atlanto vandenyną už medžių uždangos, jo galingas bangas. Prie kranto glaudėsi keisti žali laivai, apvyturiuoti migla. Aplink laivus dūlavo užpuolikų figūros. Iš dangaus leidosi grėsmingi plėšriųjų paukščių pavidalai.

Paveikslo priešakiniam plane buvo medis, nudžiūvęs lyg Biblijos figmedis. Šalia medžio gulėjo pagrindinė paveikslo figūra, anos mergytės lavonas. Jis padarė jos odą švytinčią, fosforescuojančią, tarsi kūnas skleistų šviesą. Ji buvo nelyginant haliucinacija, sapno būtybė natūralistiniame peizaže. Graži, gyva, spalvomis tvieskianti būtybė. Jos suknelė buvo suplėšyta. Krūtinė, drabužėliai kruvini. Stilingai pavaizduotos kraupiai sumaitotos šlaunys. Ant kaklo jis jai nutapė spindintį kryžių. Omovas dirbo įsiaudrinęs, skubėdamas, bijodamas, kad nenutrūktų asociacijų srautas. Staiga sustojo. Nebežinojo, kaip tapyti mergytės veidą. Buvo visiškai pamiršęs, kaip jis atrodo. Taigi mintyse regėdamas Ifejivos bruožus, tapė, gremžė ir vėl tapė jos veidą. Vis ką nors pakeisdamas. Iš pradžių suteikė jam iškankintą šyp-

seną. Paskui madonos romumą. Nutapė kaimietės veidą. Rituališkai suraižytą. Stilizuotą. Nė vienas netiko. Jam norėjosi rėkti. Regis, išprotės, kad negali mergaitei duoti veido. Po kiek laiko jis nugrandė tuos bandymus ir ėmėsi ko kito. Jau norėjo keliais ryškiais potėpiais pagyvinti languotą suknytę, kai akis užliejo juoduma. Riktelėdamas išmetė teptuką. Šaukė persigandęs, kad trūko smegenys ir ištekėjęs protas dabar plūduriuoja kokioje nors beprotybės erdvėje. Po valandėlės suvokė, jog paprasčiausiai vėl dingo elektra. Jis užsidegė žvakę. Kai pasižiūrėjo į paveikslą, galvoje kažkas krustelėjo. Ūmiai suprato, kad šis darbas turi likti nebaigtas, o mergaitė – gulėti be veido.

Jis uždegė dar dvi žvakes, nes pasidarė baugu tamsos ir to, ką tapo. Savo darbą jis pavadino „Gražieji...“ Jau buvo beužbaigiąs frazę, bet apsigalvojo. Pavadins savaip. Po akimirkos parašė: „Panašūs praradimai“.

Bet po septynerių metų, baigęs septynis Ifejivos portretus, kai buvo daugiau matęs, daugiau iškentėjęs, daugiau išmokęs ir manė, jog daugiau sužinojęs, „Panašiuose praradimuose“ kai ką pakeitė, veltui bandydamas užbaigti tai, ką aiškiai matė esant nepabaigiama, bandydamas patobulinti drobę, visam laikui ištemptą ant molberto. Pasidavęs pavojingam potraukiui atsigręžti atgal, prisiversdamas atlikti ilgą atgailą už praeityje patirtą menininko gėdą dėl kūrinio, neįveikiamo jaunystės teptukui, ir apsimetęs, kad nori palavinti formos išraišką, jis iš pagrindų pakeitė paveikslą. Išnaikino laivus, užpuolikus, audringąjį Atlantą. Nugremžė plėšriuosius paukščius danguje. Jis išbraukė nereikalingus simbolius, neturinčius nieko bendra su tikruoju to vakaro išgyvenimu. Medžius padarė tankesnius, o mergaitės kūnas labiau dominavo paveikslo erdvėje. Nutapė prie jos budinčią figūrą – gal protėvio, o gal negimusios sielos. Paskui mergytei nutapė skaisčiai geltoną suknelę. Suknežintai dubens sričiai suteikė nešvankaus grožio, lyg ji būtų gimdžiusi kokią pabaisišką mitinę galybę: kruvinas kone mesianistinis gimimas iš žaizdos, išsiskleidusios it žiedas. Jos kojas paliko basas ir mažulytes. Jos buvo subraižytos, nusėtos mėlynėmis, subadytos. Bet gražiai rudos, švytinčios, tarsi būtų vaikš-

čiojusi stebuklingais keliais. Galiausiai nutapė jai gražias akis, dailutę nosį, karalaitės nosį, ir storas išdidžias lūpas, juslingas, nebylias, niekad neprabilsiančias, kalbančias be žodžių.

Tą vakarą buvo alkanas kaip slibinas. Alkis graužė skrandį lyg rūgštis. Bet valgyt nenorėjo. Kai baigė prislėgtas sielvarto dėl beveidės mergytės, susmuko kėdėje visiškai išsekęs.

Vėliau jis nuėjo pas Kimę. Kimės motina nė kiek nenustebo. Apkabino jį, įsivedė vidun, liepė išsimaudyti, prišnekino pavalgyti ir paguldė į geriausią savo varganų namų lovą.

Ketvirtas skyrius

Tik po kelių savaičių jam buvo leista pamatyti tėvą. Pasišnekėti visiškai trumpai. Jis užsimovė Ifejivos žiedą. Sklido gandai, kad tėvas atsisakė kalbėti, visą tą laiką kalėjime nepratarė nė žodžio. Padėtis pasidarė kebloka. Policija neteko kantrybės ir kelis kartus jį sumušė norėdama atrišti burną. Advokatui visa ta istorija atrodė, švelniai tariant, beviltiška. Omovas atėjo ne tam, kad tėvą prakalbintų. Jis atėjo pats jam kalbėti. Jiems skirtasis trumputis laikas bėgo. Tėvas retkarčiais linktelėdavo be jokio ryšio su tuo, kas buvo sakoma. Jis žiūrėjo pro langą už Omovo. Jo akys buvo įdubusios ir raudonos. Skruostai nusėti dėmelėm, apaugę barzdos šeriais, todėl veidas atrodė visai sunykęs. Rankos drebėjo.

Omovas negalėjo žiūrėti, koks tėvas sudirgęs, ir ėmė šnekėti kas papuola. Pasakojo tėvui visokius nekaltus kiemo ir kvartalo nutikimus. Vyriausiasis nevedėlis vedęs ir netekęs savo įžymiojo vardo. Viena kiemo moteriškė pagimdžiusi trynukus. Grįždamasis priešais namą, sunkvežimis sumalęs vandens cisterną. Tris dienas streikavę naktiniai atmatų surinkėjai. Omovas pasakojo tėvui apie dingusias iškabas ir kaip niršę parduotuvių savininkai. Jie pasamdę sargus vagiams tykoti. Šią istoriją su humoru aprašę laikraščiai. Omovas pasakė apie kirpėjo mokinį, kuris jam nuskuto galvą. Pasirodo, tą patį iškrėtęs kitam vyrui, o tas buvęs garsus galvažudys. Galvažudys visų akivaizdoje mokinį priplūkęs ir paskui pavaišinęs jo paties amatu – nuskutęs makaulę atšipusiu skus-

tuvu. Tada bernioką darbdavys atleidęs. Vargšas pameistrys dabar slankiojąs gatvėmis, visiems keldamas juoką.

Tėvo išraiška nepasikeitė. Atėjo ir išėjo policininkas. Stojo tyla. Norėdamas užpildyti tą tylą, Omovas pranešė, kad parašęs Umė. Tėvo žvilgsnis pasidarė gailus. Omovas pridūrė, kad Umė būsiąs išsiųstas į tėvynę. Tėvas tebetylėjo – gyvas užuojautos paveikslas.

– Mūsų laikas baigėsi, tėti.

Tėvas ūmiai suseno. Įėjo policininkas ir ėmė mindžikuoti. Omovas pasilenkė ir pabučiavo tėvui į skruostą. Įdūrė šeriai, tvokstelėjo prakaitu.

– Aš dažnai tave lankysiu. Viskas bus gerai.

Tėvas linktelėjo. Vis taip pat įsmeigęs akis pro langą. Omovas atsigręžė ton pusėn. Stiklai buvo suskilę ir apdulkėję, bet už jo žydėjo dulkėm apnešta guava, o dar toliau, įrėmintas lango, virė miesto gyvenimas.

– Tėti... – pradėjo jis.

Ir pristigo žodžių. Tiek daug jausmų kunkuliavo krūtinėje. Jis norėjo pasakyti, kuo aiškiau ir paprasčiau, jog myli tėvą. Tačiau tik papurtė galvą. Pajutęs ant peties policininko pirštus, tarė:

– Vakar buvo mano gimtadienis.

Jis atsistojo. Staiga tėvas sugriebė jo ranką ir suspaudė abiem delnais. Omovas nejudėjo sugriebtas ir policininko, ir tėvo. Vėl atsisėdo. Tėvas įspraudė jam kažką į saują.

– Tavo motina man davė. Atseit neša laimę. Aš niekad jos nesidėdavau.

Tai buvo grandinėlė su bronzine širdele. Joje, apversta aukštyn kojom, buvo kita širdis. Omovas vėl atsistojo visiškai suglumęs. Išeidamas įsivaizdavo tėvo veide išvydęs šypsenos šešėlį, šmėstelėjusį vieną akimirką. Visa kita buvo nesvarbu. Iš tvankios policijos nuovados jis žengė į didmiesčio karštį, triukšmą ir kvapus. Gatvės tebebuvo užkimštos transporto, oras skardėjo nuo prekeivių rėkavimo.

Gatvėje su savo numylėtuoju motociklu jo laukė Kimė. Jis buvo bebaigiąs iškliunkinti „Fantos“ butelį. Jie ilgai tylomis ėjo pėsti. Užėjo į barą, gerokai išgėrė ir vėl tylėjo. Kai jie pasuko namų pusėn, – Kimė tebesivedė motociklą, – Omovas tarė:

– Pragaras, ne gyvenimas.

– Kaip jis? – pagaliau atsargiai paklausė Kimė.

– Pragaras, ne gyvenimas.

– Kaip sekėsi?

– Sunkiai. Jis neištarė nė žodžio. Per visą laiką. Tik linksėjo. Paskui atėjo policininkas. Norėjau pasakyti tūkstančius dalykų, bet nepasakiau. Tačiau man išeinant jis pažiūrėjo, ir aš pirmą kartą kai ką supratau. Tik neaišku, ką. Advokatas sako, kad jam gali pasisekti. Afekto būsena, ir panašiai. Naudingas melas.

Kimė pakeitė temą. Jie ėmė kalbėtis apie draugus. Kimė pasakė Omovui, kad Okoras ligoninėje.

– Kas jam atsitiko?

– Stovėjo šalikelėj, ir jį partrenkė karinis sunkvežimis, mėginęs šonu išsiveržti iš kamšaties. Net nesustojo.

– Sunkiai sužeistas?

– Taip. Koja. Jam blogai.

– O Dieve!

– Taigi.

– Mums reikia jį aplankyti.

– Jau aplankiau. Pirmiausia pranešė, kad jį paliko mergina. Susirado kitą. Berną dideliais dantim, diskžokėjų. Vargšas Okoras visus pinigus išleido tai panai.

– Buvau ją sutikęs. Maniau, kad jiems puikiai sekasi.

– Ir aš taip maniau.

Jie nutilo.

– Keista, – prabilo Kimė, – bet jis kalbėjo ir kalbėjo. Pasakojo, kaip Delė išvažiavo į Ameriką. Sakė, jog Delė jį apgavęs, juodu ketinę kartu važiuoti. Paskui ėmė sapaliot apie karą. Skundėsi, kad metus iškariavęs, nebuvęs sužeistas, o dabar, atseit taikos laiku, ima ir partrenkia karinis sunkvežimis. Visokių keistenybių prišnekėjo.

– Pavyzdžiui?

– Sakė, jog visi ligoninės gydytojai esą šnipai, buvę kareiviai, žuvę kareiviai. Sakė, kad jie susimokę nupjauti jam koją.

– Tikrai?

– Ne. Koja sugipsuota. Jis pasakojo sapnavęs, kad yra senas elgeta, šliaužia žmonių pilnomis gatvėmis, o vienintelė jo koja užlaužta jam ant kaklo. Niekad jo nemačiau tokio išsigandusio. Kai atsikėliau išeiti, laikė įsikabinęs. Turėjo suleisti jam raminamųjų. Jis tampėsi ir blaškėsi. Negalėjau žiūrėti. Pabėgau apsiverkęs ir daugiau pas jį nebėjau. – Po trumpos įtemptos tylos Kimė kalbėjo toliau: – Delė atsiuntė Okorui laišką.

– Laišką?

– Trumpą.

– Ką rašė?

– Atspėk.

– Gal banką apiplėšęs?

– Ne. Štai ką: „Valstijose smagu. Šiandien pirmąkart turėjau baltąją".

– O!

– Tau ir „o". Tėvas atėmė palikimą.

– Už ką?

– Turbūt todėl, kad nepaklausė. – Vėl tyla. – Dar prisimeni tą negyvą mergaitę, kurią matėm?

– Taip. Aš ją nutapiau. Pirmą tikrą savo paveikslą. Ar kas paaiškėjo?

– Ne. Nieko naujo neatknisau. Būtų gerai, kad viskas vyktų kaip kine. Žinai, kai žurnalistas pradeda kapstyti, už ko nors užsikabina, suranda žudikus ir atiduoda juos teisingumui.

– Ir man taip patiktų.

– Tas įvykis – jau ne sensacija. Kai tik užsimenu, mano redaktorius žiovauja. Kasdien girdime: vyriausybės sluoksniuose naujas korupcijos skandalas, dokai užgrūsti muitinės nepraėjusiu cementu, vyriausybė finansavo statybos projektus, nors nepastatyta nė vieno namo, slaptoji policija nužudė žurnalistą, kilo studentų riaušės, dingo ir atrasti negyvi profsąjungų lyderiai, slaptai įvyk-

dyta mirties bausmė perversmo organizatoriams ir nekaltiems demonstrantams. Ką žmogus gali padaryti?

– Nežinau.

– Aš ją tebesapnuoju. Šita šalis ritasi vis žemiau. Virš mūsų tvyro kažkokia grėsmė. Nebūtų tokios suirutės, jei nevyktų kažkokie baisūs dalykai. Nieko neįmanoma ištirti. Viskas neįtikėtinai sparčiai blogėja. Mums nespėjus susigaudyti, problemos tampa neįveikiamos. Niekas nenori nieko girdėti. Mūsų istorija virsta klaikiausiu košmaru, o mes beveik nieko nedarome. Mane viskas varo iš proto.

Trumpa tyla.

– Ir dar buvo Ifejiva.

– Kas ji tokia?

– Ar niekad apie ją tau nepasakojau?

– Ne.

– Negaliu kalbėti. Per daug baisu. Per daug šviežia. Negaliu.

– Gerai.

– Ji kentėjo. Gal todėl ją ir mylėjau, kad kentėjo. Pavojinga priežastis mylėti.

– Argi mylėti reikia priežasties?

– Nežinau. Bet gal mylėti ir yra pavojinga.

– Galas žino. Mes per daug fantazuojam.

– Bet fantazijos – veidrodis.

– Skydas.

– Akidangčiai.

– Sunku matyti žmones tokius, kokie yra, – ir galbūt mylėti tokius, kokie yra.

– Suprantu. Mylėti – paprasčiausiai talentas. Ifejiva turėjo tokį talentą, o dabar mirusi.

– Papasakok apie ją.

– Negaliu, negaliu, pernelyg skaudu.

– Ar sakiau apie policininką, kuris buvo konfiskavęs mano motociklą?

– Ne.

– Važiavau į darbą. Jis mane sustabdė. Pamačiau, kad pamiršęs namie vairuotojo pažymėjimą ir draudimo lapelį. Jis pareikalavo penkiasdešimties nairų kyšio, jei norėjau atgaut motociklą.

– Ar davei?

– Aišku, ne. Dvi valandas ginčijomės, kol atidavė. Sakė, kad jiems mažai moka. Turįs išpenėti penkis vaikus ir pačią. Visai nieko vyrukas.

– Taip, žmonėms sunku. Ir viskas.

Kimė prapliupo jam nebūdingu pykčiu.

– Teisybė. Supranti, Omovai, mes esam išduotoji karta, karta, prislėgta daugybės naštų. Mes paveldėsime iškreiptą tikėjimą, viso švaistymo ir korupcijos išlaidas. Mes turėsime susitaikyti su velniava, kurią tėvai užtaisė šioje šalyje, su galimybėm, kurių netekome, su naftos bumu, kurio pelną jie pasiglemžė. Turi nueiti senoji pamaina, turi išmirti, tik tada gimsime mes. Jos nuodėmės nesuskaičiuojamos, ir aš nežinau, ar mes nepristigsime kvapo. Tačiau privalome ištaisyti jos klaidas, kad galėtume pasitikėdami žengti į priekį. Gausime pabūti nindzėmis, kad išliktume, tada jau turėsime prisidėti prie Afrikos lemties. Kaip manai, ar mums pasiseks?

– Nežinau, – atsakė Omovas. – Mes bėgam nuo savo problemų. Sunku.

– Bet ar galime ką kita pasirinkti?

– Ne.

– Turime daryti kas tik įmanoma.

– Daugiau negu įmanoma.

– Taip. Turime nustebinti pasaulį.

– Patys save nustebinti.

– Pakeisti savo likimą. Antraip žuvę.

– Niekaip nepajudėsime.

– Taip ir liksime aukomis.

– O mes tiek turime.

– Tiek galime duoti.

– Tiek daug kuo galime tapti.

– Esi maištininkas, – pasakė Kimė. – Užsislėpęs revoliucionierius.

– Nežinau. Bet aš galvoju. Atsakomybė – tai veiklumas. Budrumas. Veikla tampa būdu, o būdas tampa likimu. Išvažiavęs daug mąsčiau. Man regis, vos tik pamatai, kad kas negerai, jau ir esi už tai atsakingas.

– Sutinku.

– Arba prabyli apie tai, arba tyli.

– Teisybė. Aš mieliau kalbu. Bet tam neužtenka būti žurnalistu. Aš irgi galvoju. Man pasirodė, kad turime būti išmintingesni už mūsų tėvus. Mums reikia laiko.

Pauzė. Omovas tarė:

– Kai buvau B, man atėjo į galvą mintis apie Akimirką. Kiekvieną akimirką. Gyvenimo būdą. Būties. Ir galvodamas pražudžiau pačią mintį. Sunaikinau jos taurumą. Jau beveik atsiskleidė dalykas, galėjęs pakeisti man gyvenimą. Bet kažkaip jį pamečiau.

– Nepametei. Jis tebėra. Kur nors.

– Tikiuosi.

– Taip ir yra. Kur jis gali dingti?

– Aš vis svajoju.

– Apie ką?

– Svajoju tapti profesionaliu dailininku.

– Aš tapsiu valstybės vadovu.

Omovas stabtelėjo ir atidžiai pažvelgė į Kimę.

– Gal ir tapsi. Aš tave paremsiu. Žinoma, jeigu nepasidarysi tironas. Jei pasidarysi, kol gyvas, tau priešinsiuos.

Kimė nusijuokė. Jie nuėjo toliau.

– Ką šįvakar veiki? – paklausė Omovas.

– Dėl įvairumo eisiu į vakarėlį. Krikštynos.

– Aš žygiuosiu į parką.

– Tą patį parką?

– Taip.

– Aš su tavim neisiu.

– Einam.

– Gerai. Bet aš palauksiu gatvėje. Pasaugosiu vartus.
– Ar esu tau sakęs, kad Okuras atsiuntė eilėraštį?
– Ne.
– Nori išgirsti?
– Taip. Ar ilgas?
– Ne.
– Tai padeklamuok.

Ir juodviem einant išmaltais keliais, per baisų triukšmą, per smarvę, visur zujant kareiviams, sutemose blankstant ryškioms dienos spalvoms, Omovas pasakė atmintinai brolio eilėraštį:

Kai aš buvau mažas berniukas,
Klajodavau plačiu pajūriu
Ieškodamas koralų
Ir gražių kriauklelių,
Bet radau ženklus smėly,
O vėjuje balsai
Giedojo paslaptis savas
Bekraštėms jūroms.

Kimei jis patiko.

Po kiek laiko, liūdnai žvelgdamas į Ifejivos dovanotą žiedelį, Omovas tarė:

– Galbūt ji buvo didžioji mano meilė, gal buvo man skirtoji mergaitė. Bet mūsų likimai kažkaip susipainiojo ir ją amžinai praradau. Ko gera, dabar būsiu prakeiktas, kai jos nebėra.

– Jeigu ji tikrai tave mylėjo, nors ir kur būtų, pasirūpins, kad būtum ne prakeiktas, o palaimintas, – pareiškė Kimė.

Penktas skyrius

Tą vakarą jie nuėjo į parką. Kimė liko prie tvoros. Omovas, užsidėjęs motinos grandinėlę, turinčią nešti laimę, žengė pro vartus. Iš parko ėjo paskutiniai žmonės. Visi, kurie norėjo gryno oro, kurie norėjo ramybės, kurie norėjo šiokios tokios tvarkos savo krašte, traukė į namus. Jis sutiko įsimylėjusiųjų poreles, šeimas, baltai apsitaisiusius naujų sektų narius. Tamsa buvo palaiminga. Virš galvos pynėsi šakos ir šiugždėjo lapai. Gumbuoti medžių kamienai panėšėjo į veidus senolių, pragyvenusių baisų gyvenimą. Nematoma bangų mūša daužė krantą, net žemė drebėjo. Giedrame danguje švietė didelis mėnuo. Jis girdėjo gėlėse vėją.

Jis perėjo kelis medinius lieptus, prasibrovė tarp medžių ir nupėdino mėnesienoje boluojančia pakrante. Nešėsi koralų kriauklę, gražiąją kriauklę vandens išgraužtu viduriu – lyg tuščiavidurę širdį. Einant krantu, į veidą pučiant vėjui, Omovui pasivaideno, jog girdi skenduolių balsus, balsus tų, kuriems nepavyko parplaukti, vaiduoklišką šnabždesį miško ir Atlanto šmėklų, visų gyvenančiųjų niekam nepriklausančių metų laikuose.

Jis atsisėdo prie vandens ir žiūrėjo, kaip ritasi baltos bangos. Žiūrėjo, kaip bangos veržiasi į krantą, žerdamos jam po kojų baltus purslus. Vanduo traukė iš po jo smėlį. Jis sėdėjo kaip sėdėjęs. Žiūrėjo, kaip bangos išmeta atgal aukas, kurias alkani žmonės sumetė į Atlantą, aukas, turėjusias permaldauti dievų rūstybę: žvakių ryšelius, limonado skardinėles, palydėtas maldos žodžiais. Bangos blokšdavo juos atgal kartu su šiukšlėmis ir dumbliais.

Pagautas staigaus jausmo, jis atsistojo ir sviedė koralų kriauklę į audringus vandenis. Jei ir priėmė savo buvusią nuosavybę, Atlantas nedavė jokio ženklo.

Jis nusibraukė nuo kelnių smėlį ir pasuko į tamsų parką. Jautė, kad amžinai palieka dalį savęs. Jautė, kad giliai tamsoje, tarp medžių, visur tūno šmėklos. Tigrų ir erelių, išgąsdintų jaunų mergaičių dvasios. Jos jo nebebaugino. Tačiau einantį tarp medžių, ieškantį kelio vartų linkui jį išgąsdino balsas, pašaukęs vardu. Jis užkliuvo medžio šaknies ir pargriuvo. Liko gulėti. Vėjas glostė pakaušį. Prisispaudusi prie žemės, tyliai plakė jo širdis. Bet jis jautė, kad ir žemės širdis tyliai plaka po juo. Išgirdo balsą, šaukiantį iš Atlanto. Klausydamasis išgirdo ir motociklo tūtavimą. Atsistojęs pamatė, kaip du kartus mirktelėjo žibintas. Staiga po kojų išvydo voliojantis juodmedžio kaukę. Pakėlęs ją nusekė ten, kur slydo sidabriniai mėnesienos pirštai. Iš medžio į jį mirksėdama spoksojo pelėda, tarsi sveikindama pradėjus naują gyvenimo ciklą.

Drebėdamas lyg nuo žvarbaus ateities vėjo, ateinančių sunkių laikų nuojautos, jis yrėsi per pažįstamą tamsą. Nežinojo, kokio sudėtingumo bus tolesni ciklai. Klausėsi vėjo gėlėse.

Autoriaus žodis

1981 m. išleidau romaną „Sielos peizažai". „Pavojinga meilė" išplaukia iš jo. Tas ankstyvasis kūrinys, jo siužetas, jo veikėjai ir temos, jame pavaizduota Nigerija buvo man labai artimi ir nedavė ramybės daugel metų, nes jaučiau, kad iš esmės knyga nebaigta.

„Sielos peizažus" baigiau dvidešimt vienerių metų. Į knygą sudėjau visą širdį, bet vien tik širdies neužtenka – ir mene, ir gyvenime. Norėjau parašyti romaną, kuris išaukštintų ne tik didelius, bet ir menkus gyvenimo dalykus, ne tik išorinius, bet ir vidinius. Norėjau likti ištikimas gyvenimui, kurį aplink regėjau, ir sykiu papasakoti gražią istoriją. Bet tuo metu visi tie užmojai man dar buvo pernelyg sudėtingi.

Įsitikinau, kad tas romanas tapo daugelio mano praeities kūrinių, o gal ir viso gyvenimo raktu, ir aiškiai supratau, jog jis manęs nepaleis, kol bent nepabandysiu atiduoti jam duoklės. Praėjo daug metų, kol vėl ėmiausi šviežios medžiagos ir iš jos radosi ši knyga. „Pavojinga meilė" gimė iš didžiulio nerimo. Turiu vilties, kad pagaliau įstengiau išleisti laisvėn jo dvasią.

Ben Okri

1996-ųjų sausis

Okri, Ben

Ok 31 Pavojinga meilė: romanas/Ben Okri; iš anglų kalbos vertė Zita Marienė. – Vilnius: Alma littera, 1999. – 351 p. (XX a. Aukso fondas)

ISBN 9986–02–631–8

1991 m. prestižinės „Booker" premijos laureato, išeivio iš Nigerijos, dėstytojaujančio Keimbridžo universitete, naujausias romanas teigia, jog net sunkiausiomis sąlygomis žmogus sugeba gyventi, kurti ir mylėti. Tragiška meilės istorija simbolizuoja sunkų pažinimo kelią – tik stipri asmenybė pereina jo išbandymus nesugniuždyta.

UDK 820–3

BEN OKRI
PAVOJINGA MEILĖ
Romanas

Iš anglų kalbos vertė
ZITA MARIENĖ

Serijos dailininkas JOKŪBAS JACOVSKIS (V. GASIŪNAITĖS iliustracija)
Techninė redaktorė BIRUTĖ TOLVAIŠIENĖ
Korektorė BRONĖ BALČIENĖ
Kompiuteriu maketavo ZITA PIKTURNIENĖ

SL 412. Užsakymas 151
Išleido leidykla „Alma littera", Šermukšnių g. 3, 2600 Vilnius
Puslapis Internete: http://www.aiva.lt/AlmaLittera
Spausdino SPAB spaustuvė „Spindulys", Gedimino g. 10, 3000 Kaunas

Dvidešimto amžiaus ankso fondas

BEN OKRI, anglų rašytojas, išeivis iš Nigerijos, yra parašęs dešimt romanų, už „Vargo kelią“ 1991 m. gavo „Booker“ premiją. 1995 m. Pasaulinis ekonomikos forumas Benui Okriui skyrė Krištolinę premiją už nuopelnus humanitariniams mokslams ir kultūrų sąveikai.

„Pavojinga meilė“ – naujausias Beno Okrio romanas. Tai meilės drama, vykstanti pilietinio karo nualintoje Nigerijoje. Toji meilė pasmerkta: įsimylėjėlius išskiria patsai gyvenimas. Tačiau vilties gėlė ir iš dulkių stiebiasi į šviesą...

Ši knyga – ir savotiškas poetinis kasdienybės epas, iškeliąs paprasto, eilinio gyvenimo vertę ir grožį net, regis, neįmanomomis aplinkybėmis. Skurde ir purve vyksta nenuilstamas sielos kūrimo darbas.

„Pavojinga meilė“ stebina moraliniu patosu. Mes jau atpratę, kad literatūra su tokiu skausmu ir viltimi kalbėtų apie Tėvynę, žmogaus vietą joje, pareigą jai. Apie jos didybę ir nuopuolį. Knyga dvelkte dvelkia Afrika, jos mistika, kurios sklidini ir šventės, ir šiokiadieniai. Na, o postkolonijinės Nigerijos panoramoje lengvai galima atpažinti nemažai dabartinės Lietuvos gyvenimo bruožų.

„Viešpatie, tegul šis gyvenimas nesiliauja manęs stebinęs... tegul užpildo kiekvieną sielos plyšelį šviesa... kai krisime, Viešpatie, paversk vorais, gebančiais nusiregzti tinklą... tegul į mus plaukia gražūs dalykai... ir kai labiausiai reikės, Viešpatie, parodyk mums sidabro kelią – slaptą kelią...“

ISBN 9986-02-631-8